

JOURNAL OF ISLAMIC AND COMTEMPORARY ISSUES

มนารอ : วารสารประเด็นอิสลามร่วมสมัย

منارا : مجلة قضايا إسلامية معاصرة

สถาบันอิสลามและอาหรับศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวราชนครินทร์

Academy of Islamic and Arabic studies

ปีที่ 6 ฉบับที่ 1

มกราคม-มิถุนายน 2568

(Vol. 6 No. 1) JANUARY-JUNE 2025

MENARA : Journal of Islamic and Contemporary Issues (M-JICI)

มนารอ : วารสารประเด็นอิสลามร่วมสมัย

ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน 2568

ISSN 2730-2547 (Online)

MENARA : Journal of Islamic and Contemporary Issues (M-JICI) / มนารอ : วารสารประเด็นอิสลามร่วมสมัย รับผิดชอบเผยแพร่ผลงานทางวิชาการออนไลน์ ประเภทผลงานวิชาการประกอบด้วยบทความวิจัย บทความวิชาการ บทความหนังสือ และบทความปริทัศน์ ทั้งนี้บทความต้องไม่เคยตีพิมพ์หรือเผยแพร่ในวารสารอื่นมาก่อนนับจากวันที่ผู้เขียนได้ส่งบทความฉบับนี้มายังกองบรรณาธิการ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ ด้านการวิจัย บทความวิชาการ บทความหนังสือ และบทความปริทัศน์ ที่เป็นประเด็นร่วมสมัยต่างๆ เกี่ยวกับอิสลามในประเทศอาหรับและโลกมุสลิม
2. เพื่อส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ระหว่างนักวิชาการที่หลากหลายในประเด็นร่วมสมัยเกี่ยวกับอิสลามและภาษาอาหรับ ไม่จำกัดเฉพาะประเทศไทยหรือภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
3. เพื่อเป็นสื่อกระตุ้นและสนับสนุน ให้เกิดการวิจัย ค้นคว้าอย่างต่อเนื่อง

สำนักงาน

กองบรรณาธิการวารสาร

MENARA : Journal of Islamic and Contemporary Issues /

มนารอ : วารสารประเด็นอิสลามร่วมสมัย

สถาบันอิสลามและอาหรับศึกษา มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์

99 หมู่ 8 ตำบลโคกเคียน อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส 96000

โทรศัพท์ : 073-709030 ต่อ 3555

โทรสาร : 073-709030 ต่อ 3555

Email : habba_yabnee@hotmail.com

การเผยแพร่ฉบับอิเล็กทรอนิกส์

<https://so06.tci-thaijo.org/index.php/M-JICI>

ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน 2568

ที่ปรึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จงรัก พลาคัย
รองศาสตราจารย์ ดร. รสสุคนธ์ แสงมณี
รองศาสตราจารย์ เจ๊ะเหลาะ แหกพงศ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปรีชา สะแลแม
รองศาสตราจารย์ ดร. อานิส พัฒนปริชาวงศ์
ศาสตราจารย์ ดร. จรัญ มะลูลีม

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. มุสลิม คารง

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. รอฮานี มาแฉะ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ตร์มีซี สาและ

กองจัดการ

นายดลรามาน พันหวัง
นายอับดุลฮาฟิซ ดอเลาะ
นางปิยนุช วัจนศิริ
นางสาวชมชียะห์ เจ๊ะสาแม๊ะ

กองบรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. มะนะฟียะ เมตตี	มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. มุฮัมมัด วาเล็ง	มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อับดุลรอยะ บินเซ็ง	มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. มุฮัมมัด อุมูดี	มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อิบรอเฮง ดอเลาะ	มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. แวอัม แวปา	มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์อาอิชะห์ แวมามะ	มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์
ดร. ฮีซาม ทยะมิมะ	มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อับดุลรอแม สุลทง	มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. มุหัมมัดสุไหมเ์ เฮงยามา	มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา
ผศ.ดร.มุหัมมัดตอลาล แกมะ	มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา
ดร.อิสมาแอ สนิ	มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา
ดร.อาดีละห์ ทยะยีนเแ	มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา
รองศาสตราจารย์ ดร. มุฮัมมัดสกรี มัณญู	มหาวิทยาลัยฟาฏอนี
ดร. มะยูดี ตือรามะ	มหาวิทยาลัยฟาฏอนี
ศาสตราจารย์ ดร. อิบรอฮีม ณรงค์รักษาเขต	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
รองศาสตราจารย์ ดร. นิละาะ แวอุเซ็ง	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อับดุลรอฮัน ลือแด	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สราวูธ สายทอง	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ญาคูลฮัก มิงสมร	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อับดุลฮากัม เฮ็งเปีย	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุไม บิลไบ	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ยุทธนา เกื้อกุล	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ดร. นูรซีดา เพอแอสละ	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
Prof. Dr. Mohd Nasran Mohamad	National University of Malaysia
Prof. Madya. Dr. Jaffary Awang	National University of Malaysia
Prof. Madya. Dr. Ahmad Munawar Ismail	National University of Malaysia
Dr. Farid Mat Zain	National University of Malaysia
Dr. Muhammad Razak Idris	National University of Malaysia
Dr. Azmul Fahimi Kamaruzaman	National University of Malaysia
Prof. Madya. Dr. Shofian Haji Ahmad	National University of Malaysia
Prof. Madya. Dr. Abur Hamdi Usman	Kolej Universiti Islam Antarabangsa Selangor

กำหนดออก ปีละ 2 ฉบับ ดังนี้

ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน

ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม

เจ้าของ สถาบันอิสลามและอาหรับศึกษา มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์

MENARA : Journal of Islamic and Contemporary Issues / มนารอ : วารสารประเด็นอิสลามร่วมสมัย เป็นวารสารที่มีผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเนื้อหาบทความเพื่อเผยแพร่ออนไลน์จำนวน 3 ท่านตอบบทความ และบทความหรือข้อคิดเห็นใดๆ ที่ปรากฏในวารสาร MENARA : Journal of Islamic and Contemporary Issues (M-JICI) / มนารอ : วารสารประเด็นอิสลามร่วมสมัย ที่เป็นวรรณกรรมของผู้เขียน บรรณาธิการหรือสถาบันอิสลามและอาหรับศึกษาไม่จำเป็นต้องเห็นด้วย

บทบรรณาธิการ

MENARA : Journal of Islamic and Contemporary Issues (M-JICI) / มนารอ : วารสารประเด็นอิสลามร่วมสมัย ฉบับนี้เป็นปีที่ 6 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2568) เป็นวารสารเรียบเรียงบทความที่เกี่ยวกับประเด็นอิสลามร่วมสมัย เต็มไปด้วยความเข้มข้นของเนื้อหาสาระทุกบทความ วารสารฉบับนี้ประกอบด้วย บทความวิจัย จำนวน 8 เรื่อง และบทความวิชาการ จำนวน 5 เรื่อง รวมทั้งสิ้น 13 เรื่อง ซึ่งมีประเด็นเรื่อง ภาษาศาสตร์ เทคนิคและรูปแบบการจัดการเรียนการสอนในอิสลามศึกษา ร่วมสมัย การพัฒนาทักษะการคิดสร้างสรรค์เชิงบูรณาการอิสลาม ศึกษาเกี่ยวกับการจัดการชะกาท หลักการเผยแผ่ ศาสนบัญญัติว่าด้วยการทำอียาดะฮ์ การทำธุรกรรมในอิสลาม

ในการจัดทำวารสารวิชาการ กองบรรณาธิการได้ให้ความสำคัญกับคุณภาพของบทความ บทความจะต้องผ่านการตรวจสอบทางวิชาการจากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญในสาขานั้นๆ สอดคล้องกับบทความที่ตรวจ จำนวน 3 ท่าน สำหรับผู้สนใจที่จะเผยแพร่ผลงานทางวิชาการประเด็นอิสลามร่วมสมัย ทั้งบุคคลภายในและบุคคลภายนอกสถาบันอิสลามและอาหรับศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรราชนครินทร์ สามารถส่งบทความของท่านมายังกองบรรณาธิการวารสาร ทางเรายินดีที่จะเผยแพร่ผลงานของท่านเมื่อผ่านกระบวนการตรวจสอบและแก้ไขผลงานเรียบร้อยแล้ว

กองบรรณาธิการขอขอบพระคุณ เจ้าของบทความทุกท่านที่ส่งผลงานวิชาการในวารสารฉบับนี้ และขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิเป็นอย่างยิ่งที่เสียสละเวลาอันมีค่ายิ่งในการกลั่นกรองพิจารณาแก้ไขผลงานดังกล่าวให้มีคุณภาพมากที่สุด สุดท้ายนี้ ขอขอบคุณผู้อ่านทุกท่านที่ติดตามความเคลื่อนไหวทางวิชาการผ่านวารสารฉบับนี้ หากมีข้อคิดเห็นประการใดโปรดให้ข้อเสนอแนะ ทางกองบรรณาธิการยินดีปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้วารสารมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. มุสลิม คาแรง

บรรณาธิการ

สารบัญ...

MENARA : Journal of Islamic and Contemporary Issues (M-JICI)

มนารอ : วารสารประเด็นอิสลามร่วมสมัย

บทความวิจัย (ฉบับภาษาไทย)

- ความพึงพอใจของนิสิตต่อการบริหารจัดการหลักสูตรภาษามลายู คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ / *The Students' Satisfaction with Malay Language Curriculum Management in the Faculty of Humanities and Social Sciences at Thaksin University*
ชัมชียะห์ มะลาเฮง / กุซม ยามิรุเตา (1-21)
- การพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์โดยใช้ CIPPA model รายวิชาอัตตาริค สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนปลายปีที่ 1 / *The Development of Analytical Thinking Skills by Using CIPPA Model on al- Tarikh Subject for Secondary Islamic Studies Stage Students, Year 1*
ดาร์มีชี บือราเฮง / อับดุลรอแม สุลหลง / มุหัมมัดสุไหมี เฮงยามา (22-37)
- การพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์โดยใช้เทคนิค TGT เรื่อง การจ่ายซะกาต สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางปีที่ 2 / *The Development of Analytical Thinking Skills by Using TGT Technique Entitled Paying Zakat for Intermediate Islamic Studies Stage Students, Year 2*
มัยมัม ดุมีแด / อิสมาแอ สนิ / อับดุลรอแม สุลหลง (38-53)
- ผลการใช้หนังสือแบบเรียนรายวิชาการอรรถาธิบายอัลกุรอาน สำหรับศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิดในจังหวัดยะลา / *The Effect of Using Textbook on Al-Tafsir Subject for Mosque-based Islamic Educational Centers in Yala Province*
มุหัมมัดสุไหมี เฮงยามา / อับดุลรอแม สุลหลง / มุหัมมัดตอลาล แกมะ / มุฮัมหมัด เนสะและ (54-68)
- การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาอัลกุรอานเกี่ยวกับความรู้เบื้องต้นของการอ่านอัลกุรอานตามกิรออาตต่าง ๆ โดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนปลายปีที่ 2/ *Academic Achievement Development on al-Qur'an Subject; Entitled Beginning of Reading al-Qur'an with Qiroat Through Computer Assisted Instruction (CAI) for Islamic Studies Stage Students, Year 2*
อาลาวี เจ๊ะโซ๊ะ / อับดุลรอแม สุลหลง / มุหัมมัดสุไหมี เฮงยามา (69-87)

- วัฒนธรรมและบรรยากาศขององค์กรที่มีผลต่อแรงจูงใจในการบริหารงานของผู้ปฏิบัติงานภายใต้สถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ กรณีศึกษาพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส/ *The Culture and Atmosphere of the Organization Influences the Management of the Workers under the Circumstances Restlessness in Southern Border Provinces Case Study in Muang District Narathiwat Province*
ฮัซซัน ดารามัน (88-102)

บทความวิจัย (ฉบับภาษาต่างประเทศ)

- Pembinaan Model Dakwah Melalui Pemodelan Regresi: Kajian Kes di Kelantan / *Development of a Da'wah Model through the Use of Regression Modelling: Case Studies in Kelantan*
Wan Mahmood Wan Ab Majid / Abdul Kareem Samaeng (103-117)
- مستوى مهارة التحدث لدى طلاب كليتي العلوم الإنسانية والعلوم الإسلامية بجامعة الأمير سونكلا فرع فطاني /
The Level of Speaking Skills Among Students in the Faculty of Humanities and Islamic Sciences at Prince Songkla University, Pattani Campus
براسيرت بان بري / رشدي طاهر / صاحب البحري بن مونج / ياسر واتيه (118-127)

บทความวิชาการ (ฉบับภาษาไทย)

- รูปแบบการปรับตัวต่อสถานการณ์โควิด 19 ของชาวไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ / *Survival Adaptations to the Covid-19 of Muslims in Thailand's Deep South*
รอชีเดห์ หะนะกาแม / อับดุลยัลลาเต๊ะ สาละ / แวยูโซะ สีเตะ / ซัลมา แดเมาะเล็ง / อิสมาอีล อาเนาะกาแซ / อาหมัด อัลฟารีดีย์ / อิสมาแอ สะอิ (128-141)

บทความวิชาการ (ฉบับภาษาต่างประเทศ)

- Conceptualizing a Management Model of Islamic Education for *Muallafs* in Malaysia: Fundamental Inputs for Improvement / *Konsep Model Pengurusan Pendidikan Islam untuk Muallaf di Malaysia: Input Asas untuk Penambahbaikan*
Ashari Abu Hasan / Ismail Samah (142-160)

- Psikologi Pendidikan dalam Dakwah Islamiah / *Educational Psychology in Islamic Preaching*

Nawi Jusoh / Abdulkarim Samaeng (161-177)

- Pengurusan Zakat Bersasar: Perbandingan di Kelantan dan Selatan Thailand / *Targeted Zakat Management: A Comparison in Kelantan and Southern Thailand*

Sarip Hamid / Ismail Samah (178-202)

- تجليات مقاصد الشريعة بين فقه المعاملات والاقتصاد الاسلامي من منظور التكامل المعرفي /

Manifestations of Maqasid al-Shariah in Islamic Jurisprudence and Islamic Economics: An Epistemological Integration Perspective

نئ أبادي مينج / عبدالله الأسامة / حذيفة هالينج / سعودين سماهي (203-214)

ความพึงพอใจของนิสิตต่อการบริหารจัดการหลักสูตรภาษามลายู
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

The Students' Satisfaction with Malay Language Curriculum Management in the
Faculty of Humanities and Social Sciences at Thaksin University

ซัมซียะห์ มะลาเฮง¹

Samsiyah Malaheng¹

กูซอม ยามิรุเค็ง¹

Kusom Yamirudeng¹

(Received: Oct 29, 2024; Revised: May 31, 2025; Accepted: June 05, 2025)

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อประเมินระดับความพึงพอใจของนิสิตต่อการบริหารจัดการหลักสูตรภาษามลายู และ 2) เพื่อเปรียบเทียบระดับความพึงพอใจของนิสิตต่อการบริหารจัดการหลักสูตรภาษามลายู คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ จำแนกตามเพศ และชั้นปีการศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ คือ นิสิตที่กำลังเรียนสาขาวิชาเอกภาษามลายู จำนวน 84 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าความถี่ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบ (t-test) และทดสอบสมมติฐานโดยใช้ One-Way ANOVA ผลการศึกษาพบว่า 1) นิสิตมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านอาจารย์ผู้สอน รองลงมา ด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านการประเมินผู้เรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน ด้านสิ่งสนับสนุน และด้านพัฒนาหลักสูตร ตามลำดับ 2) ผลจากการเปรียบเทียบความพึงพอใจของนิสิตต่อการบริหารจัดการหลักสูตรภาษามลายูจำแนกตามเพศ พบว่า นิสิตที่มีเพศแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารหลักสูตรโดยภาพรวมไม่มีความแตกต่างกัน ส่วนผลจากการเปรียบเทียบความพึงพอใจของนิสิตต่อการบริหารจัดการหลักสูตรภาษามลายู จำแนกชั้นปีการศึกษาพบว่า ด้านพัฒนาหลักสูตร และด้านอาจารย์ผู้สอนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนด้านสิ่งสนับสนุน ด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านการประเมินผู้เรียน พบว่า ไม่แตกต่างกัน แสดง

¹ สาขาวิชาภาษามลายู คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

¹ Department of Malay Language, Faculty of Humanities and Social Sciences, Thaksin University. (Corresponding author /

Email: samsiyah@tsu.ac.th)

ให้เห็นว่าการบริหารจัดการหลักสูตรมีความสม่ำเสมอและสามารถตอบสนองต่อความต้องการของนิสิตแต่ละชั้นปีได้อย่างทั่วถึง

คำสำคัญ: ความพึงพอใจ การบริหารจัดการ หลักสูตรภาษามลายู

ABSTRACT

This research aims to 1) assess the level of students' satisfaction with the management of Malay language curriculum in the Faculty of Humanities and Social Sciences at Thaksin University and 2) compare the level of students' satisfaction with the curriculum management, categorized by the students' gender and level of study. The sample of this research consists of 84 students currently studying Malay language from the first to fourth year. The research instrument includes a five-level Likert scale questionnaire. The statistical methods used for analysis are percentage, mean, standard deviation, t-test, and One-Way ANOVA. The research findings indicated that: 1. Data analysis, when considered individually, reveals a high level of satisfaction for the overall result. When examined in detail, the area with the highest mean value is the faculty's lecturers, followed by teaching and learning management and student assessment, which have equal mean values, support services, and curriculum development, respectively. 2. When comparing students' satisfaction with the curriculum management, categorized by gender, there is no significant difference in overall satisfaction between students of different genders. However, when comparing students' satisfaction by their level of study, there are significant differences in curriculum development and the lecturers aspects, with a significance level of 0.05. Meanwhile, there are no significant differences in support services, teaching and learning management, and student assessment.

Keywords: *Satisfaction, Curriculum Management, Malay Language Curriculum*

บทนำ

ภาษาเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการติดต่อสื่อสาร การศึกษา การประกอบอาชีพ และตระหนักถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรม การคิด สังคม เศรษฐกิจ รวมถึงมีเจตคติที่ดีต่อการใช้ภาษาต่างประเทศ ภาษาไม่ใช่เป็นแค่สื่อที่ทำหน้าที่ส่งสารเท่านั้นแต่ภาษายังสะท้อนถึงวัฒนธรรมของผู้ส่งสารออกมาด้วยการเรียนรู้และการทำความเข้าใจของทุกภาษาถือได้ว่าเป็นเรื่องที่ยากและต้องใช้ความพยายามเป็นอย่างสูง การสื่อสารที่ดีจะทำให้การดำรงชีวิตประสบความสำเร็จและมีความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลอื่น ๆ ได้ดี เพราะแต่ละถ้อยคำของแต่ละภาษาจะแสดงความคิดที่มีความหมายเกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง นอกจากนั้นแล้ว การสื่อสารจะประสบผลสำเร็จไม่ได้ถ้าผู้ส่งสารและผู้รับสารไม่มีหลักการใช้ภาษาที่สอดคล้องสัมพันธ์

กัน ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการเรียนภาษาต่างประเทศในปัจจุบันนั้นนับว่ามีความจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในยุคประเทศไทย 4.0 จะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เพื่อเป็นการเพิ่มโอกาสและประโยชน์ในด้านการศึกษาและการทำงานในอนาคต

ภาษามลายูเป็นภาษากลุ่มออสโตรนีเซียนที่พูดโดยชนชาติมลายูซึ่งเป็นชนพื้นเมืองของคาบสมุทรมลายูทางตอนใต้ของประเทศไทย ประเทศสิงคโปร์ และบางส่วนของเกาะสุมาตรา เป็นภาษาราชการของประเทศมาเลเซีย อินโดนีเซีย บรูไนดารุสซาลาม สิงคโปร์ ซึ่งประเทศไทยมีความสัมพันธ์กับกลุ่มประเทศมลายู อาทิ ประเทศมาเลเซีย อินโดนีเซีย บรูไนดารุสซาลาม และสิงคโปร์มายาวนานทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ปัจจุบันกลุ่มประเทศมลายูบางประเทศก้าวขึ้นเป็นผู้นำและศูนย์กลางทางเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และภาษามลายูเองมีฐานะเป็นภาษาเพื่อการทำงาน ดังที่ คารินา เจ๊ะมะ (2560) ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับภาษามลายูในงานวิจัยที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้นว่าภาษามลายูมีความสำคัญที่สุดสำหรับคนมุสลิมเชื้อสายมลายูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ทุกคน เพราะนอกจากเป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสารแล้ว ภาษามลายูก็ยังเป็นเอกลักษณ์ของคนมลายูที่บ่งบอกถึงความเป็นชาติมลายู และเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่าที่บรรพบุรุษได้สร้างไว้ อีกทั้งยังเป็นเครื่องมือที่แสดงความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ยิ่งใหญ่

Ab. Razak Ab. Karim และ Muhammad Saiful Haq Hussin (2011) ได้กล่าวไว้ว่า ถึงแม้ว่าในประเทศไทยจะมีผู้คนใช้ภาษามลายูไม่มาก แต่ปัจจุบันรัฐบาลไทยได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของภาษามลายูว่าเป็นเอกลักษณ์ของชาวมลายูในพื้นที่ห้าจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ ยะลา ปัตตานี นราธิวาส สงขลา สตูล และได้สนับสนุนให้โรงเรียนทุกระดับชั้น เช่น ประถมศึกษา มัธยมศึกษา และระดับมหาวิทยาลัยมีการจัดการเรียนการสอนภาษามลายูในฐานะภาษาต่างประเทศ นอกจากนี้ยังมีมหาวิทยาลัยหลายแห่งในประเทศไทยเปิดสอนหลักสูตรวิชาภาษามลายูในระดับปริญญาตรี ทั้งที่เป็นวิชาเอกและวิชาที่จัดอยู่ในหมวดศึกษาทั่วไป อาทิ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา และมหาวิทยาลัยทักษิณ เป็นต้น

การเรียนการสอนภาษามลายูในมหาวิทยาลัยทักษิณ ได้เปิดสอนหลักสูตรภาษามลายูซึ่งอยู่ในสังกัดสาขาวิชาภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มีเป้าหมายเพื่อผลิตบัณฑิตให้มีความรู้ด้านภาษา วรรณกรรมและวัฒนธรรมมลายูโดยมุ่งเน้นการฝึกทักษะในการสื่อสารภาษามลายู จัดกิจกรรมโครงการเพื่อเสริมสร้างประสบการณ์ตรงในการใช้ภาษามลายู จัดรายวิชาที่สอดคล้องกับความต้องการในสาขาอาชีพต่าง ๆ และสอดคล้องกับความต้องการของสังคมอีกด้วย หลักสูตรภาษามลายูในมหาวิทยาลัยทักษิณ มีนิสิตที่เข้ามาเรียนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งผู้เรียนมีระดับความรู้ด้านภาษามลายูที่แตกต่างกันไป ในปีการศึกษา 2563 พบว่าจำนวนนิสิตที่เข้ารับการศึกษาคือในหลักสูตรภาษามลายู มหาวิทยาลัยทักษิณ ที่ผ่านมามีจำนวนน้อยลง เริ่มตั้งแต่ปีการศึกษา พ.ศ. 2560 มีจำนวนนิสิต 25 คน ลาออกในปีการศึกษา พ.ศ. 2561 จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 24 ในปีการศึกษา 2561 มีนิสิตทั้งสิ้น 29 คน ลาออกใน

ปีหนึ่งเทอมหนึ่งจำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 10.34 ต่อมาปีการศึกษา พ.ศ. 2562 นิสิตชั้นปีที่ 1 มีจำนวนทั้งหมด 25 คน ลาออกกลางคันในเทอมหนึ่งจำนวน 2 คน จะเห็นว่านิสิตที่เข้ามาในปีการศึกษา 2562 กลุ่มนี้คงอยู่ตลอดหลักสูตรคิดเป็นร้อยละ 84 และลาออกระหว่างภาคการศึกษาคิดเป็นร้อยละ 16 และในปีการศึกษา 2563 นิสิตชั้นปีที่ 1 มีจำนวนทั้งหมด 18 คน ลาออก 1 คน คิดเป็นร้อยละ 5.55 และคาดว่าจะอยู่จนจบหลักสูตรเมื่อขึ้นชั้นปีที่ 4 คิดเป็นร้อยละ 94.44 จะเห็นได้ว่าหลักสูตรภาษามลายู คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณประสบปัญหานิสิตลาออกกลางคันในทุกปี

ตามที่ได้กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยมีความสนใจเป็นอย่างยิ่งที่จะทำการศึกษเกี่ยวกับความพึงพอใจของ ผู้เรียนที่มีต่อการจัดการบริหารหลักสูตร เพื่อช่วยให้ทางหลักสูตรได้รับข้อมูลในการวางแผนพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้สนองตอบความต้องการของผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น สามารถเป็นข้อมูลสะท้อนกลับและสามารถนำไปใช้ในการบริหารงานและวางแผนการแก้ปัญหาที่ผู้เรียนออกระหว่างเรียนและแก้ปัญหาจำนวน นักเรียนที่รับเข้าศึกษาต่อมีจำนวนลดน้อยลงต่อไปได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อประเมินระดับความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการบริหารจัดการหลักสูตรภาษามลายู คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ
2. เพื่อเปรียบเทียบระดับความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการบริหารจัดการหลักสูตรภาษามลายู คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ จำแนกตามเพศ และชั้นปีการศึกษา

ทบทวนวรรณกรรมและกรอบแนวคิดวิจัย

ในการศึกษาความพึงพอใจของบุคคล ทฤษฎีที่ได้รับการนิยมนอย่างมาก คือ ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ (Maslow, 1954) ซึ่งอธิบายว่าความพึงพอใจเกิดจากการได้รับการตอบสนองต่อความต้องการที่เรียงลำดับตั้งแต่ระดับพื้นฐานจนถึงขั้นสูงสุด ได้แก่ ความต้องการทางด้านร่างกาย ความมั่นคงและความปลอดภัย การได้รับการยอมรับทางสังคม การได้รับการยกย่อง และความต้องการที่จะประสบความสำเร็จในชีวิต ในบริบทของการศึกษา ความต้องการในการได้รับการยอมรับและการยกย่องสามารถเติมเต็มได้ผ่านการศึกษา ซึ่งช่วยให้บุคคลได้รับสถานภาพทางสังคมที่ดีขึ้น และมีความมั่นคงในชีวิต ดังนั้น ความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรจึงเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมุ่งมั่นศึกษาให้จบ และนำความรู้ไปใช้ในการประกอบอาชีพในอนาคต

ในขณะเดียวกัน Shelly (1995) ได้เสนอแนวคิดความพึงพอใจเป็นผลของความรู้สึกทั้งด้านบวกและด้านลบที่เกิดจากประสบการณ์ ความรู้สึกทางบวกเป็นความรู้สึกที่เมื่อเกิดขึ้นแล้วทำให้มีระบบย้อนกลับและสามารถทำให้มีความสุขเพิ่มขึ้น ดังนั้นจะเห็นได้ว่าความรู้สึกที่เป็นบวก ส่งผลให้เกิดแรงกระตุ้นความรู้สึกต่อการเรียนรู้และศึกษาจนสำเร็จการศึกษา ในขณะเดียวกัน หากผู้เรียนมีความรู้สึกที่เป็นลบอย่างต่อเนื่อง จะส่งผลให้เกิดความขาดแรงจูงใจ และนำไปสู่การลาออกกลางคันในที่สุด

จากการศึกษางานวิจัยที่ผ่านมาเกี่ยวกับความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอน พบว่า ส่วนใหญ่มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับดีมาก โดยปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในระดับสูง ได้แก่ ด้านอาจารย์ผู้สอน ด้านหลักสูตร ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน และด้านการวัดและประเมินผล งานวิจัยของ พุฒวิชัย เอื้อสุวรรณ และคณะ (2566) ยุภาพร อำนาจ และคณะ (2565) พบว่า ผู้เรียนมีความพึงพอใจสูงสุดในด้านที่เกี่ยวข้องกับการประเมินผลการเรียนการสอนของอาจารย์ ในขณะที่งานวิจัยของ วราภรณ์ เลิศขามป้อม (2566) พบว่าหลักสูตรเป็นองค์ประกอบที่ได้รับความพึงพอใจสูงสุด โดยไม่มีความแตกต่างด้านความพึงพอใจอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเมื่อพิจารณาตามชั้นปีการศึกษา หรือสาขาวิชา

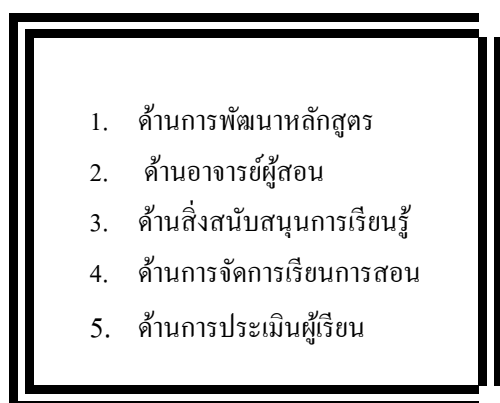
นอกจากนี้ ยังพบว่างานวิจัยของเสรี สิงห์โงน (2562) พรรณพณัช จันทา และคณะ (2563) ที่ได้ศึกษาความคาดหวังและความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อหลักสูตร พบว่า ระดับความคาดหวังที่สูงมีแนวโน้มส่งผลต่อระดับความพึงพอใจที่สูงตามไปด้วย หากการจัดการเรียนการสอนสามารถตอบสนองต่อความคาดหวังนั้นได้

เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมของงานวิจัยต่าง ๆ สามารถสรุปได้ว่า ความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนนั้นเป็นปัจจัยสำคัญที่สะท้อนถึงคุณภาพของหลักสูตรและระบบการศึกษาของแต่ละสถาบัน โดยเฉพาะด้านอาจารย์ผู้สอน ด้านหลักสูตร และด้านกระบวนการเรียนการสอน ซึ่งมักได้รับการประเมินในระดับสูง อย่างไรก็ตาม งานวิจัยบางฉบับชี้ให้เห็นถึงข้อเสนอแนะในด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตร การจัดสรรทรัพยากรสนับสนุนให้เพียงพอ และการพัฒนาระบบการประเมินผลที่มีประสิทธิภาพมากขึ้นเพื่อตอบสนองความคาดหวังของผู้เรียนได้อย่างแท้จริงและช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีคุณภาพในระยะยาว

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาเรื่อง ความพึงพอใจของนิสิตต่อการบริหารจัดการหลักสูตรภาษามลายู คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ผู้วิจัยได้ออกแบบกรอบแนวคิดเพื่อการวิจัย ดังนี้

ตัวแปรต้น

ตัวแปรตาม

ระเบียบวิธีวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่าง คือ นิสิตระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 1-4 หลักสูตรภาษามลายู คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน 84 คน
2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล ส่วนที่ 2 ระดับความพึงพอใจของนิสิตต่อการบริหารจัดการหลักสูตรภาษามลายู คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ (Rating Scale) ตัวชี้วัด 5 ด้าน คือ ด้านพัฒนาหลักสูตร ด้านอาจารย์ผู้สอน ด้านสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ ด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านการประเมินผู้เรียน มีจำนวน 25 ข้อ และส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจของนิสิตต่อการบริหารจัดการหลักสูตรภาษามลายู คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ จำนวน 84 คน ผู้วิจัยได้แจกแบบสอบถามและรอเก็บแบบสอบถามกลับคืนจากผู้ตอบแบบสอบถามภายในวันนั้นเลย และนำแบบสอบถามที่ถูกต้องสมบูรณ์ทั้งหมดไปทำการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป
4. การวิเคราะห์ข้อมูล วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผู้วิจัยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percent) ค่าเฉลี่ย (Mean) และ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผู้วิจัยใช้ทดสอบด้วย Independent Sample t-test และ ANOVA

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของนิสิตของผู้ตอบแบบสอบถาม ดังตาราง 1.1
- ตาราง 1.1 แสดงจำนวนและค่าร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกสถานภาพ

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	10	11.90
หญิง	74	88.10
รวม	84	100
ชั้นปีการศึกษา		
นิสิตชั้นปี 1	20	23.81
นิสิตชั้นปี 2	29	34.52

นิติตชั้นปี 3	14	16.67
นิติตชั้นปี 4	21	25
รวม	84	100

จากตาราง 1.1 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีจำนวน 84 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีจำนวน 74 คน (คิดเป็นร้อยละ 88.10) และเป็นเพศชาย 10 คน (คิดเป็นร้อยละ 11.90) ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นนิติตชั้นปี 1 จำนวน 20 คน (คิดเป็นร้อยละ 23.81) นิติตชั้นปีที่ 2 จำนวน 29 คน (คิดเป็นร้อยละ 34.52) นิติตชั้นปีที่ 3 จำนวน 14 คน (คิดเป็นร้อยละ 16.67) และนิติตชั้นปีที่ 4 จำนวน 21 คน (คิดเป็นร้อยละ 25)

2. ผลการวิเคราะห์ระดับความพึงพอใจของนิติตต่อการบริหารจัดการหลักสูตรภาษามลายู คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ ดังตาราง 1.2-1.7

ตารางที่ 1.2 ระดับความพึงพอใจของนิติตด้านพัฒนาหลักสูตร

ด้านการพัฒนาหลักสูตร	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
1. การจัดการศึกษาสอดคล้องกับปรัชญาและวัตถุประสงค์หลักสูตร	3.97	0.11	มาก
2. หลักสูตรสอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบัน	3.91	0.07	มาก
3. วิชาเรียนมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับหลักสูตร	3.98	0.08	มาก
4. จำนวนชั่วโมงเรียนในแต่ละวิชามีความเหมาะสม	3.76	0.05	มาก
5. รายวิชาเหมาะสมกับพื้นฐานความรู้ของผู้เรียน	3.71	0.17	มาก
รวม	3.86	0.05	มาก

จากตาราง 1.2 พบว่า นิติตมีความพึงพอใจต่อการบริหารหลักสูตรภาษามลายู คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ ในด้านการพัฒนาหลักสูตร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.86$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า วิชาเรียนมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับหลักสูตร มีผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.98$) การจัดการศึกษาสอดคล้องกับปรัชญาและวัตถุประสงค์หลักสูตร ความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.97$) หลักสูตรสอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบัน ความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.91$) จำนวนชั่วโมงเรียนในแต่ละวิชามีความเหมาะสม

ความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.76$) และรายวิชาเหมาะสมกับพื้นฐานความรู้ผู้เรียน ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.71$) ตามลำดับ

ตารางที่ 1.3 ระดับความพึงพอใจของนิสิตด้านด้านอาจารย์ผู้สอน

ด้านอาจารย์ผู้สอน	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ ความพึงพอใจ
1. ผู้สอนมีการเตรียมการสอนล่วงหน้า	4.13	0.15	ปานกลาง
2. ผู้สอนมีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ในเนื้อหาวิชา	4.12	0.12	ปานกลาง
3. ผู้สอนมีความรู้ในเนื้อหาวิชาที่สอนเป็นอย่างดี	4.30	0.11	มาก
4. ผู้สอนมีคุณวุฒิและความเชี่ยวชาญในรายวิชาที่ สอน	4.38	0.13	มาก
5. ผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการ กำหนดรูปแบบการจัดการเรียนการสอนและ เกณฑ์การประเมินผล	3.07	0.06	ปานกลาง
รวม	4.00	0.03	มาก

จากตาราง 1.3 พบว่า นิสิตมีความพึงพอใจต่อการบริหารหลักสูตรภาษามลายู คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ ในด้านอาจารย์ผู้สอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.00$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผู้สอนมีคุณวุฒิและความเชี่ยวชาญในรายวิชาที่สอน ผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.38$) ผู้สอนมีความรู้ในเนื้อหาวิชาที่สอนเป็นอย่างดี ความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 4.30$) ผู้สอนมีการเตรียมการสอนล่วงหน้า ความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 4.13$) ผู้สอนมีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ในเนื้อหาวิชา ความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 4.12$) และผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบการจัดการเรียนการสอนและเกณฑ์การประเมินผล ความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.07$) ตามลำดับ

ตารางที่ 1.4 ระดับความพึงพอใจของนิสิตด้านสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้

ด้านสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ ความพึงพอใจ
1. ห้องเรียนมีขนาดที่เหมาะสมกับจำนวนผู้เรียน	3.12	0.14	ปานกลาง

2. ห้องเรียนมีอุปกรณ์ที่เหมาะสมเพื่อการเรียนรู้	3.95	0.08	มาก
3. ห้องปฏิบัติการมีอุปกรณ์ที่เหมาะสม เพียงพอ และอยู่ในสภาพที่ใช้งานได้	3.86	0.04	มาก
4. ระบบสารสนเทศเพื่อการศึกษาค้นคว้าด้วยตัวเอง	3.82	0.07	มาก
5. ระบบบริการหอสมุดเหมาะสม มีจำนวนหนังสือและสื่อสิ่งพิมพ์เพียงพอ ทันสมัยและเพื่อการเรียนรู้	3.86	0.05	มาก
รวม	3.72	0.04	มาก

จากตาราง 1.4 พบว่า นิสิตมีความพึงพอใจต่อการบริหารหลักสูตรภาษามลายู คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ ในด้านสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.72$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ห้องเรียนมีอุปกรณ์ที่เหมาะสมเพื่อการเรียนรู้ ผู้ตอบแบบสอบถาม มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.95$) ห้องปฏิบัติการมีอุปกรณ์ที่เหมาะสม เพียงพอและอยู่ในสภาพ ที่ใช้งานได้ ความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.86$) ผู้ระบบบริการหอสมุดเหมาะสม มีจำนวน หนังสือและสื่อสิ่งพิมพ์เพียงพอ ทันสมัยและเพื่อการเรียนรู้ ความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.86$) ระบบสารสนเทศเพื่อการศึกษาค้นคว้าด้วยตัวเอง ความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.82$) และ ห้องเรียนมีขนาดที่เหมาะสมกับจำนวนผู้เรียน ความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.72$) ตามลำดับ

ตารางที่ 1.5 ระดับความพึงพอใจของนิสิตด้านการจัดการเรียนการสอน

ด้านการจัดการเรียนการสอน	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ ความพึงพอใจ
1. มีการใช้สื่อและเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมในการสอน เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้ อย่างเหมาะสม	4.01	0.09	มาก
2. กระบวนการจัดการเรียนการสอนส่งเสริมให้ ผู้เรียนมีคุณลักษณะตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิ การศึกษาตามหลักสูตร	3.91	0.08	มาก
3. วิธีการสอนกระตุ้นการคิด วิเคราะห์ และการ แก้ปัญหา	3.97	0.02	มาก

4. มีกิจกรรมให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียน	3.88	0.17	มาก
5. ส่งเสริมให้ผู้เรียนนำความรู้ในแต่ละรายวิชาไปใช้ในสภาพจริง	3.95	0.08	มาก
รวม	4.10	0.09	มาก

จากตาราง 1.5 พบว่า นิสิตมีความพึงพอใจต่อการบริหารหลักสูตรภาษามลายู คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ ในด้านการจัดการเรียนการสอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.10$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีการใช้สื่อและเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมในการสอน เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม ผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.01$) วิธีการสอนกระตุ้นการคิด วิเคราะห์ และการแก้ปัญหา ความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.97$) ส่งเสริมให้ผู้เรียนนำความรู้ในแต่ละรายวิชาไปใช้ในสภาพจริง ความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.95$) กระบวนการจัดการเรียนการสอนส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิการศึกษา ตามหลักสูตร ความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.91$) และมีกิจกรรมให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียน ความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.88$) ตามลำดับ

ตารางที่ 1.6 ระดับความพึงพอใจของนิสิตด้านด้านการประเมินผู้เรียน

ด้านการประเมินผู้เรียน	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
1. ใช้เทคนิคหรือวิธีการวัดและประเมินผลอย่างหลากหลาย	3.86	0.07	มาก
2. คำถามมีความสอดคล้องกับเนื้อหา	4.01	0.12	มาก
3. ระบบการวัดและประเมินผลมีความยุติธรรมและตรวจสอบได้	3.93	0.06	มาก
4. ให้ข้อมูลย้อนกลับเพื่อนำไปสู่การพัฒนาตนเอง	3.96	0.08	มาก
5. มีการเฉลยหรือแนะนำแนวทางของคำตอบเพื่อให้ทราบผลการเรียน	3.90	0.14	มาก
รวม	3.93	0.04	มาก

จากตาราง 1.6 พบว่า นิสิตมีความพึงพอใจต่อการบริหารหลักสูตรภาษามลายู คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ ในด้านการประเมินผู้เรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.93$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า คำถามมีความสอดคล้องกับเนื้อหา ผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.01$) ให้ข้อมูลย้อนกลับเพื่อนำไปสู่การพัฒนาตนเอง ความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.96$) ระบบการวัดและประเมินผลมีความยุติธรรมและตรวจสอบได้ความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.93$) มีการเฉลยหรือแนะนำแนวทางของคำตอบเพื่อให้ทราบผลการเรียน ความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.90$) และมีการใช้เทคนิคหรือวิธีการวัดและประเมินผลอย่างหลากหลาย ความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.86$) ตามลำดับ

ตาราง 1.7 ระดับความพึงพอใจของนิสิตต่อการบริหารหลักสูตรภาษามลายู คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ โดยภาพรวมและรายด้าน

ความพึงพอใจของนิสิตต่อการบริหารหลักสูตรภาษามลายู คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
1. ด้านการพัฒนาหลักสูตร	3.84	0.04	มาก
2. ด้านอาจารย์ผู้สอน	4.15	0.06	มาก
3. ด้านสิ่งสนับสนุน	3.92	0.04	มาก
4. ด้านการจัดการเรียนการสอน	3.94	0.07	มาก
5. ด้านการประเมินผู้เรียน	3.94	0.05	มาก
รวม	3.96	0.01	มาก

จากตาราง 1.7 พบว่า นิสิตมีความพึงพอใจต่อการบริหารหลักสูตรภาษามลายู คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.96$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยของความพึงพอใจของนิสิตที่สูงที่สุด คือ ด้านอาจารย์ผู้สอน ($\bar{x} = 4.15$) รองลงมา ด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านการประเมินผู้เรียนที่มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน ($\bar{x} = 3.94$) ด้านสิ่งสนับสนุน ($\bar{x} = 3.92$) และด้านการพัฒนาหลักสูตร ($\bar{x} = 3.84$) ตามลำดับ

3. ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบระดับความพึงพอใจของนิสิตต่อการบริหารจัดการหลักสูตรภาษามลายู คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ จำแนกตามเพศ และชั้นปีการศึกษา

ตาราง 1.8 แสดงการเปรียบเทียบความพึงพอใจของนิสิตต่อการบริหารจัดการหลักสูตรภาษามลายู คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ จำแนกตามเพศ

ความพึงพอใจของนิสิตต่อการบริหารหลักสูตรภาษามลายู คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ	ชาย (10 คน)		หญิง (74 คน)		t	Sig.
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
1. ด้านการพัฒนาหลักสูตร	3.53	0.59	3.88	0.35	2.02	0.18
2. ด้านอาจารย์ผู้สอน	4.16	0.09	3.98	0.04	0.55	0.63
3. ด้านสิ่งสนับสนุน	3.63	0.16	3.73	0.05	1.59	0.25
4. ด้านการจัดการเรียนการสอน	3.67	0.18	3.97	0.08	1.68	0.23
5. ด้านการประเมินผู้เรียน	3.58	0.17	3.99	0.06	2.91	0.02
รวม	3.71	0.20	3.91	0.13	2.35	0.19

จากตาราง 1.8 พบว่า การเปรียบเทียบความพึงพอใจของนิสิตต่อการบริหารจัดการหลักสูตรภาษามลายู คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ เมื่อจำแนกตามเพศ โดยใช้ค่า t-test ภาพรวมระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 พบว่า ไม่แตกต่างกัน

ตาราง 1.9 แสดงการเปรียบเทียบความพึงพอใจของนิสิตต่อการบริหารจัดการหลักสูตรภาษามลายู คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ จำแนกชั้นปีการศึกษา

ความพึงพอใจของนิสิตต่อการบริหารหลักสูตรภาษามลายู คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	P
1. ด้านการพัฒนาหลักสูตร	ระหว่างกลุ่ม	4	6.70	1.66	11.74	0.02
	ภายในกลุ่ม	4	0.57	0.14		
	รวม	8	7.27			
2. ด้านอาจารย์ผู้สอน	ระหว่างกลุ่ม	4	4.31	0.18	6.31	0.05
	ภายในกลุ่ม	4	0.68	0.17		
	รวม	8	4.99			

3. ด้านสิ่งสนับสนุน	ระหว่างกลุ่ม	4	0.63	0.16	1.07	0.47
	ภายในกลุ่ม	4	0.59	0.15		
	รวม	8	1.21			
4. ด้านการจัดการเรียนการสอน	ระหว่างกลุ่ม	4	0.33	0.08	0.50	0.74
	ภายในกลุ่ม	4	0.67	0.17		
	รวม	8	1.00			
5. ด้านการประเมินผู้เรียน	ระหว่างกลุ่ม	4	1.46			
	ภายในกลุ่ม	4	0.6	0.37	2.46	0.20
	รวม	8	2.06	0.15		

จากตาราง 1.9 ผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจของนิสิตต่อการบริหารจัดการหลักสูตรภาษามลายู คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ จำแนกชั้นปีการศึกษา ความพึงพอใจของนิสิตต่อการบริหารจัดการหลักสูตรภาษามลายู พบว่า ด้านการพัฒนาหลักสูตร และด้านอาจารย์ผู้สอนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ส่วนด้านสิ่งสนับสนุน ด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านการประเมินผู้เรียน พบว่า โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 พบว่า ไม่แตกต่างกัน

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจของนิสิตต่อการบริหารจัดการหลักสูตรภาษามลายู คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ สามารถอภิปรายผล ได้ดังนี้

ผลจากการวิเคราะห์ ระดับความพึงพอใจของนิสิตต่อการบริหารจัดการหลักสูตรภาษามลายู คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ ใน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านอาจารย์ผู้สอน ด้านสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ ด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านการประเมินผู้เรียน ผลการวิจัยปรากฏว่า นิสิตมีความพึงพอใจต่อการบริหารจัดการหลักสูตรโดยภาพและรายด้านอยู่ระดับมาก ทั้งนี้เป็นเพราะการเรียนการสอนส่วนใหญ่เป็นไปตามที่นิสิตมุ่งหวัง คือ หลักสูตรมีการกำหนดแผนการเรียนการสอนที่ชัดเจน เนื้อหาและรายวิชามีความเหมาะสมกับผู้เรียน สามารถประยุกต์ให้เหมาะสมกับสภาพจริงในห้องเรียน ผู้สอนทุกคนมีส่วนร่วมพัฒนาผู้เรียนในทุก ๆ ด้าน เพื่อส่งเสริมสนับสนุน ในการพัฒนาผู้เรียนตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในหลักสูตร ด้านบุคลิกภาพของผู้สอน ผู้สอนมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้เรียน ระบบอาจารย์ที่ปรึกษาดีและมีประสิทธิภาพเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามที่มุ่งหวังต่อไป ด้านสิ่งสนับสนุนมีบรรยากาศทางวิชาการที่มีผลต่อการแสวงหาความรู้ มี

อุปกรณ์การเรียนการสอนที่ครบและทันสมัย ในการวัดการประเมินผลของผู้สอนมีความหลากหลายรูปแบบ มีคุณภาพเชื่อถือได้ และมีวัตถุประสงค์การวัดที่ชัดเจน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

ด้านการพัฒนาหลักสูตร ค่าเฉลี่ยโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับได้ ดังนี้ วิชาเรียนมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับหลักสูตร มีการจัดการศึกษาสอดคล้องกับปรัชญาและวัตถุประสงค์หลักสูตร หลักสูตรสอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบัน จำนวนชั่วโมงเรียนในแต่ละวิชามีความเหมาะสม และรายวิชาเหมาะสมกับพื้นฐานความรู้ผู้เรียน ดังนั้น แสดงว่าหลักสูตรได้จัดเนื้อหาให้ผู้เรียนได้เรียนรู้กันต่อเนื่อง เนื้อหา มีความสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน จึงส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความพึงพอใจในระดับมากในด้านการพัฒนาหลักสูตร สอดคล้องกับกับผลงานวิจัยของ มัทนา โทปริ นทร์ และคณะ (2565) ได้ศึกษาความพึงพอใจและความต้องการของนิสิตที่มีต่อหลักสูตร ศศ.บ. สารสนเทศศึกษา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ผลจากการวิจัย นิสิตมีความพึงพอใจพอใจต่อหลักสูตรอยู่ในระดับมาก เนื่องจากหลักสูตรให้ความสำคัญกับการพัฒนาในทุก ๆ ด้านของการเรียนการสอนจึงทำให้สามารถบริหารจัดการทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพและสามารถสร้างความพึงพอใจให้แก่ นิสิต อีกทั้ง รายวิชาของหลักสูตรมีความสอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียน ทำให้นิสิตมีความกระตือรือร้นในการเรียนการสอน สามารถเข้าใจเนื้อหาการเรียนของรายวิชานั้น ๆ ได้เป็นอย่างดี รวมทั้งหลักสูตรมีการออกแบบวิธีการสอนที่มีความหลากหลายเหมาะสมกับ นิสิต ทิพาพรรณ ศิลวัฒน์ นานุ สานต์ และคณะ (2563) ศึกษาเกี่ยวกับความพึงพอใจของเรียนที่มีต่อรูปแบบในชุดบทเรียนออนไลน์ เรื่อง การเรียนรู้การออกเสียงสัทอักษรภาษาจีน (พินอิน) บนคลังบทเรียน JFK Online Course ผลการวิจัย พบว่า ระดับความพึงพอใจต่อการออกแบบโครงสร้างเนื้อหาอยู่ในระดับมาก ผู้เรียนมีความพึงพอใจว่า เนื้อหา มีความทันสมัย การจัดวางเนื้อหาบทเรียนและลำดับเนื้อหาบทเรียนมีความเหมาะสม ปริมาณ เนื้อหาเพียงพอและตรงต่อความต้องการ และระยะเวลาในการเรียนรู้สอดคล้องต่อเนื้อหาบทเรียน

ด้านอาจารย์ผู้สอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ความพึงพอใจอยู่ในระดับมากมี 2 ข้อ เรียงลำดับได้ดังนี้ ผู้สอนมีคุณวุฒิและความเชี่ยวชาญในรายวิชาที่สอน และมีความรู้ในเนื้อหาวิชาที่สอนเป็นอย่างดี ความพึงพอใจที่อยู่ในระดับปานกลางมี 3 ข้อ ได้แก่ ผู้สอนมีการเตรียมการสอนล่วงหน้า ผู้สอนมีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ในเนื้อหาวิชา และผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบการจัดการเรียนการสอนและเกณฑ์การประเมินผล สอดคล้องกับผลการวิจัยของ พิบูลย์ ด้บุญบุตร (2566) ที่ได้ทำการวิจัยเชิงสำรวจเกี่ยวกับ ความพึงพอใจของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครูที่มีต่อการสอนออนไลน์เพื่อพัฒนาทักษะการใช้ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร ผลจากการวิจัย พบว่า ผู้สอนสามารถถ่ายทอดความรู้และตอบข้อสงสัยของผู้เรียนได้ดี และมีความคิดเห็นว่าเนื้อหาสาระที่ใช้เหมาะสมกับจุดประสงค์การเรียน ผู้สอนดำเนินการจัดการเรียนการสอนเชิงรุกที่มีโอกาสในการพูด ฟัง เขียน อ่าน และได้มีการนำเนื้อหาที่ได้อ่านไปใช้ให้กับผู้เรียน ซึ่งเป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อสร้าง

ความเข้าใจลึกซึ้งซึ่งด้วยการเชื่อมโยงผู้เรียนกับเนื้อหาในองค์ความรู้ที่เป็นข้อเท็จจริง เน้นให้ผู้เรียนปฏิบัติมากกว่าฟังบรรยาย และเน้นการให้ข้อมูลย้อนกลับกับผู้เรียนเป็นหลัก

ด้านสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ ค่าเฉลี่ยระดับความพึงพอใจของนิสิตโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เนื่องจาก ห้องเรียนมีอุปกรณ์ที่เหมาะสมเอื้อต่อการเรียนรู้ ห้องปฏิบัติการมีอุปกรณ์ที่เหมาะสม เพียงพอและอยู่ในสภาพที่ใช้งานได้ ระบบบริการหอสมุดเหมาะสม มีจำนวนหนังสือและสื่อสิ่งพิมพ์เพียงพอ ทันสมัยและเอื้อต่อการเรียนรู้ ระบบสารสนเทศเอื้อต่อการศึกษาค้นคว้าด้วยตัวเอง ห้องเรียนมีขนาดที่เหมาะสมกับจำนวนผู้เรียน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ จิรภัทร ภูวัญทอง และคณะ (2563) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับ ความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการจัดการเรียนการสอนหมวดวิชาศึกษาทั่วไป ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย สงขลา ผลการวิจัย พบว่า ผู้สอนมีการเลือกสื่อและอุปกรณ์การมาสอนใช้ในการเรียนการสอนได้เหมาะสมกับเนื้อหาวิชา โดยสื่อและอุปกรณ์การสอน หนังสือ ตำรา วารสารทางวิชาการที่ให้นักศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมมีความทันสมัยทำให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้ได้ง่ายและเข้าใจในบทเรียนได้ลึกซึ้ง นอกจากมหาวิทยาลัยได้ยังให้ความสำคัญกับการจัดการอาคารสถานที่โดยมีการจัดห้องเรียนให้เหมาะสมกับจำนวนผู้เรียนในแต่ละรายวิชา รวมถึงมีการจัดสภาพห้องเรียนให้เอื้อต่อการเรียนการสอน ได้แก่ มีแสงสว่างเพียงพอ มีระบบการเก็บเสียงทำให้ปราศจากเสียงรบกวนจากภายนอก มีอุณหภูมิที่เหมาะสมและถ่ายเทอากาศได้ดี อุปกรณ์ครุภัณฑ์ภายในห้องเรียน เช่น ปากกา เครื่องขยายเสียง คอมพิวเตอร์ อยู่ในสภาพพร้อมใช้งาน

เดโช แชน้ำแก้ว (2562) กล่าวว่า บรรยากาศในชั้นเรียน และการส่งเสริมสื่อสนับสนุนการเรียนรู้มีส่วนสำคัญในการสร้างความสนใจใคร่รู้ใคร่เรียนให้แก่ผู้เรียน ชั้นเรียนที่มีบรรยากาศเต็มไปด้วยความอบอุ่น ความเห็นอกเห็นใจ และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกันและกัน ย่อมเป็นแรงจูงใจภายนอกที่กระตุ้นให้ผู้เรียนรักการเรียน รักการอยู่ร่วมกันในชั้น และช่วยปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ความประพฤติอันดีงามให้แก่ผู้เรียนอีกด้วย เนตรชนก ทองดำ (2565) สภาพแวดล้อมในสถานศึกษาเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีส่วนช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และพัฒนาได้เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับอาคารเรียน รวมทั้งวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ก่อให้เกิดการเรียนรู้เพราะสภาพแวดล้อมทุกอย่างมีอิทธิพลต่อจิตใจ และพฤติกรรมของผู้เรียน อีกทั้งช่วยสร้างบรรยากาศการเรียนการสอนเกิดผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุตามวัตถุประสงค์

ด้านการจัดการเรียนการสอน ค่าเฉลี่ยระดับความพึงพอใจของนิสิตโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เนื่องจาก ผู้สอนมีการใช้สื่อและเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมในการสอน เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม วิธีการสอนที่กระตุ้นการคิด วิเคราะห์ และการแก้ปัญหา อีกทั้งส่งเสริมให้ผู้เรียนนำความรู้ในแต่ละรายวิชาไปใช้ในสภาพจริง กระบวนการจัดการเรียนการสอนส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิการศึกษาตามหลักสูตร และมีกิจกรรมให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ อรพรรณ ธนุสร (2561) พบว่า นิสิตมีความพึงพอใจต่อการเรียนการสอนที่อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เพราะผู้สอนเปิดโอกาส

ให้นิสิตแลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกับอาจารย์ผู้สอน มีกิจกรรมส่งเสริมให้นิสิตรู้จักคิดวิเคราะห์ และคิดริเริ่ม ใช้สื่อประกอบการสอนเหมาะสมกับรายวิชาที่สอน กิจกรรมส่งเสริมให้นิสิตเรียนรู้และสามารถบูรณาการความรู้กับการดำเนินชีวิต และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัชชามน เปรมป้อม และคณะ (2564) ที่มีค่าเฉลี่ยด้านการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก เนื่องจาก การจัดการเรียนการสอนมีความยืดหยุ่นและมีความหลากหลาย หลักสูตรสามารถตอบสนองความต้องการและความถนัดของผู้เรียน ตลอดจนได้รับการยอมรับจากตลาดแรงงาน

ด้านการประเมินผู้เรียน ค่าเฉลี่ยระดับความพึงพอใจของนิสิตโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เนื่องจากคำถามมีความสอดคล้องกับ ให้ข้อมูลย้อนกลับเพื่อนำไปสู่การพัฒนาตนเอง ระบบการวัดและประเมินผลมีความยุติธรรมและตรวจสอบได้ อีกทั้งมีการเฉลยหรือแนะนำแนวทางของคำตอบเพื่อให้ทราบผลการเรียน และมีการใช้เทคนิคหรือวิธีการวัดและประเมินผลอย่างหลากหลาย สอดคล้องกับผลการวิจัยของ วิมเนศวร ทะกอง และคณะ (2562) ที่พบว่า ด้านการวัดและการประเมินผลการเรียนการสอน นักศึกษามีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก เนื่องจากมีการเปิดเผยคะแนน คะแนนที่ได้จากการวัดผลนั้นขึ้นอยู่กับดุลพินิจของอาจารย์แต่ละรายวิชา อีกทั้งมีการวัดและประเมินผลการเรียนอย่างชัดเจนและยุติธรรม ประเมินสอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดให้ผู้เรียนและอิงพัฒนาการของผู้เรียน มีเทคนิคและวิธีการวัดที่มีความหลากหลาย มีการเฉลยพร้อมชี้แนะแนวทางของคำตอบ พร้อมกับการให้ข้อมูลย้อนกลับเพื่อนำไปสู่การพัฒนาตนเอง จากผลการวิจัยทั้งสองเรื่องดังกล่าวข้างต้น สอดคล้องกับแนวคิดของ บัญญา แสนทวี (2542) ที่ได้กล่าวไว้ว่า การวัดและการประเมินผลที่มีประสิทธิภาพควรเลือกใช้เครื่องมือและวิธีการที่เหมาะสม เลือกเทคนิคการวัดให้เหมาะสมกับคุณลักษณะหรือสมรรถภาพของผู้เรียน โดยเครื่องมือต้องให้ผลที่ถูกต้อง มีความเป็นปรนัยและสะดวกต่อการนำไปใช้ มีการใช้วิธีการวัดหลายอย่างให้ครอบคลุมผลสัมฤทธิ์และพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของผู้เรียน รวมทั้งนำผลการประเมินมาพิจารณาตัดสินใจในการจัดการศึกษาและพัฒนา ประสิทธิภาพของการเรียนการสอนให้ดียิ่งขึ้น

การเปรียบเทียบความพึงพอใจของนิสิตต่อการบริหารจัดการหลักสูตรภาษามลายู คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ จำแนกตามเพศและชั้นปีการศึกษา มีรายละเอียดดังนี้

ผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจของนิสิตต่อการบริหารจัดการหลักสูตรภาษามลายู คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ จำแนกตามเพศ พบว่า นิสิตที่มีเพศแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารหลักสูตรโดยภาพรวมไม่มีความแตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า นิสิตที่เรียนในหลักสูตรภาษามลายูถึงแม้เพศต่างกันแต่เมื่ออาจารย์ผู้สอนเป็นคนเดียวกันและมีวิธีการสอนที่ไม่แตกต่างกัน ดังนั้นความรู้สึกพึงพอใจต่อหลักสูตรภาษามลายูจึงไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พุฒวิษญ์ เอี่ยมสุวรรณ และคณะ (2566) ได้ทำการเปรียบเทียบระดับความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอน พบว่า ระดับความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนศรีสมเด็จพิภพพัฒนาวิทยา อำเภอสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามเพศ โดยภาพไม่แตกต่างกัน และ

สอดคล้องกับงานวิจัยของ วรญา ทองอุ่น และจันจิราภรณ์ ปานยิณี (2560) พบว่า นักศึกษาที่มีเพศต่างกัน มีความพึงพอใจต่อหลักสูตรการบริหารทรัพยากรมนุษย์โดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นักศึกษาที่มีเพศต่างกันระดับความพึงพอใจต่อหลักสูตรการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ด้านหลักสูตร ด้านระบบอาจารย์ที่ปรึกษาทางวิชาการ ก้านกิจกรรมนักศึกษา ด้านสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ ด้านการร้องเรียนของนักศึกษาไม่แตกต่างกัน

ผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจของนิสิตต่อการบริหารจัดการหลักสูตรภาษามลายู คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย จาแนกชั้นปีการศึกษา พบว่า ด้านพัฒนาหลักสูตร และด้านอาจารย์ผู้สอนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ส่วนด้านสิ่งสนับสนุน ด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านการประเมินผู้เรียน พบว่า ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 สอดคล้องงานวิจัยของ วราภรณ์ เลิศขามป้อม (2566) ผลการเปรียบเทียบ พบว่า ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของนักศึกษาเกี่ยวกับความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนของหลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ จาแนกตามชั้นปีการศึกษา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านหลักสูตรมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ด้านผู้สอน ด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านปัจจัยสนับสนุนการเรียนการสอนไม่แตกต่างกัน โดยภาพรวมความคิดเห็นต่อความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนของหลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักศึกษาชั้นปีที่ 1 มีความคิดเห็นแตกต่างกันกับนักศึกษาชั้นปีที่ 4 นักศึกษาชั้นปีที่ 1 มีความคิดเห็นแตกต่างกันกับนักศึกษาชั้นปีที่ 3 และนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มีความแตกต่างกันกับนักศึกษาชั้นปีที่ 2

สรุป

ผลจากงานวิจัยพบว่า ระดับความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการบริหารจัดการหลักสูตรภาษามลายู คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะ 5 ด้านหลัก ได้แก่ ด้านพัฒนาหลักสูตร ด้านอาจารย์ผู้สอน ด้านสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ ด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านประเมินผู้เรียน ทั้งนี้เนื้อหาวิชาและแผนการเรียนถูกออกแบบอย่างเหมาะสม มีความสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและบริบทสังคมปัจจุบัน ผู้สอนมีความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดเนื้อหาอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้เรียน สิ่งสนับสนุนการเรียนรู้มีความพร้อมทั้งด้านอุปกรณ์ ห้องเรียน และระบบบริการห้องสมุดที่เอื้อต่อการค้นคว้าและพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของนิสิต นอกจากนี้กระบวนการเรียนการสอนส่งเสริมให้เกิดการคิดวิเคราะห์และการประยุกต์ใช้อย่างเป็นระบบ ในส่วนของการวัดและการประเมินผลมีความยุติธรรม หลากหลาย และให้ข้อมูลย้อนกลับที่ชัดเจนช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างเหมาะสม

ผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจของนิสิตต่อการบริหารจัดการหลักสูตรภาษามลายู เมื่อจำแนกตามเพศ พบว่า ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงให้เห็นว่าเพศไม่มีผลต่อความรู้สึกพึงพอใจ

ต่อหลักสูตร นอกจากนี้สามารถชี้ให้เห็นว่าการบริหารจัดการหลักสูตรสามารถตอบสนองความต้องการของนิสิตทุกเพศได้อย่างทั่วถึง ในขณะที่เมื่อนำมาจำแนกตามระดับชั้นปีการศึกษา พบว่ามีความแตกต่างกันในด้านการพัฒนาหลักสูตรและด้านอาจารย์ผู้สอน โดยนิสิตแต่ละชั้นปีจะมีมุมมองและประสบการณ์ที่ต่างกันไป ซึ่งสะท้อนถึงความหลากหลายของความต้องการและประสบการณ์การเรียนรู้ที่เปลี่ยนแปลงไปตามช่วงเวลาของการศึกษา ด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านการประเมินผู้เรียน ไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้ผลการศึกษานำไปใช้ในการพัฒนาและปรับปรุงการจัดการหลักสูตรให้ตอบสนองต่อความต้องการของนิสิตในแต่ละกลุ่มได้อย่างเหมาะสมต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการวิจัยพบว่า ด้านการพัฒนาหลักสูตรนั้น พบว่ามีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ดังนั้นทางหลักสูตรควรจัดรายวิชาที่หลากหลายให้นิสิตสามารถเลือกรายวิชาที่เหมาะสมกับความต้องการและความถนัด ตลอดจนพื้นฐานของผู้เรียน นอกจากนี้หลักสูตรควรจัดหาสื่อการสอน แหล่งการเรียนรู้ให้เพียงพอ ควรมีการพัฒนาการใช้สื่อเทคโนโลยีการสอนที่ทันสมัย เหมาะสมกับสถานการณ์ในยุคปัจจุบัน เพื่อสนองตอบความต้องการของผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาความพึงพอใจโดยใช้วิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกมากขึ้น มีการสัมภาษณ์เพื่อได้ข้อมูลเชิงคุณภาพจากนิสิตเพื่อสนับสนุนข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้จากแบบสอบถาม

เอกสารอ้างอิง

เอกสารอ้างอิงฉบับภาษาไทย

- จิรภัทร ภู่วัฒทอง, จุฑาภรณ์ การพบ, และจิรวิชัย พรรณรัตน์. (2563). ความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการจัดการ เรียน การสอนหมวดวิชาศึกษาทั่วไปของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย สงขลา (รายงานการวิจัย). สงขลา: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย.
- ณัชชามน เปรมปลื้ม, อุมารณ สุขารมณ, และอริสา ตำรอง. (2564). ความพึงพอใจของบัณฑิตต่อหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง. *วารสารมจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์*, 7(1), 205-222.
- เดโช แชน้ำแก้ว. (2562). ความต้องการด้านการจัดบรรยากาศในชั้นเรียนและการส่งเสริมสื่อสนับสนุนการเรียนของนักศึกษา ศึกษาย: กรณีศึกษา สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครศรีธรรมราช. *วารสารนวัตกรรมการศึกษาและการวิจัย*, 3(2): 79-98.
- ทิพาพรรณ ศิลวัฒนานานันต์, นารีรัตน์ วัฒนเวฬ, และปิยวรรณ ปิยะกาญจน์. (2563). ศึกษาเกี่ยวกับความพึงพอใจของเรียนที่มีต่อรูปแบบในชุดบทเรียนออนไลน์เรื่องการเรียนรู้การออกเสียงสัทอักษรภาษาจีน (พินอิน) บนคลังบทเรียน JFK Online Course. *Journal of Information and Learning*, 31(2), 37-44.
- เนตรชนก ทองคำ. (2565). การจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ของโรงเรียนราชประชานุเคราะห์สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 7 (วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต). สงขลา: มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- บัญชา แสนทวี. (2542). การวัดและการประเมินผลระดับชั้นเรียน. นนทบุรี: สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมสราษ.
- พรรณพนัช จันทา, สมเกียรติ ไทยปรีชา, กิตติพงษ์ เพิ่มพูน, และศุภชัย เหมือนโพธิ์. (2563). ความคาดหวังและความพึงพอใจของนิสิตชั้นปีที่ 1 ปีการศึกษา 2562 ที่มีต่อหลักสูตรการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน. *วารสารนวัตกรรมการเรียนรู้มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์*, 6(1): 85-105.
- พิบูลย์ ด้ญญบุตร. (2566). ความพึงพอใจของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครูที่มีต่อการสอนออนไลน์ เพื่อพัฒนาทักษะการใช้ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร. *วารสารมหาจุฬาริชาการ*, 10(1): 419-428.
- พุดวิชัย เอี่ยมสุวรรณ, พระครูรัตนกร, และกฤตยากร ลดาวัลย์. (2566). ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนการสอนของโรงเรียนสมเด็จพระพิมภพัฒนาวิทยา อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด. *วารสารพุทธปรัชญาวิวัฒน์*, 7(1): 51-58.

- มัทนา โทปรีนทร์, วริศ มาลาอุทศรี, สิทธิพงศ์ พลศักดิ์, ปัทมา ร่วมเจริญชัย, รัชชา พิมพ์มิล, เสาวลักษณ์หมีทอง, อรพินท์ สุกร, และอัมรินทร์ ศรีสุวรรณ. (2465). *ศึกษาความพึงพอใจและความต้องการของนิสิตที่มีต่อหลักสูตร ศศ.บ. สาขาสถาปัตยกรรม คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ยุภาพร อำนาจ, นันทพร สุทธิประภา, ชีรพรรณ บุญโทแสง, ชนัสณี สมบูรณ์, วรรณ สายแก้ว, วัฒนาชัย มาลัย, และสุนิดา ทองไท. (2565). ความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการจัดการเรียนการสอนใน หลักสูตรวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสารคาม*, 16(2), 151-159.
- วรรณ ท่องอุ่น, และจันจิราภรณ์ ปานยีนดี. (2560). ความพึงพอใจต่อหลักสูตรการบริหารทรัพยากรมนุษย์ คณะวิทยาการ จัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม. *วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์*, 2(1): 1-12.
- วราภรณ์ เลิศขามป้อม. (2566). ความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนของหลักสูตร บริหารธุรกิจบัณฑิต คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ. *วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ*, 5(1): 1-13.
- วิมเนศวร ทะกอง, เสาวนีย์ วรรณประภา, ภารดี พึ่งสำราญ, สมพงษ์ เสี่ยงมณี, กาจนา สัมพันธ์, และสกล กิจจิตร. (2562). ความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการจัดการศึกษาระดับปริญญาตรีหลักสูตรนิเทศ ศาสตร์บัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี. *วารสารสหวิทยาการสังคมศาสตร์และการสื่อสาร*, 2(1): 14-32.
- เสรี สิงห์โงน, สาลินี จันทรเจริญ, และ ธัญลักษณ์ กองชัยมงคล. (2562). ความคาดหวังและความพึงพอใจ ของนักศึกษาต่อการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาเด็ก วิทยาลัยและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล, ใน *การประชุมวิชาการระดับชาติ “วลัยลักษณ์วิจัย” ครั้งที่ 11, วันที่ 27-28 มีนาคม 2562 ณ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์*. นครศรีธรรมราช: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์.
- อรรพรรณ ธนุสร. (2561). *ความพึงพอใจของนิสิตต่อการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิตสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ* (รายงานวิจัย). สงขลา: มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- อาดาเรนา เจ๊ะมะ. (2560). *ผลการจัดการเรียนรู้สาระวิชาภาษามลายูโดยใช้เทคนิคหมวดการคิด 6 ใบสำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางชั้นปีที่ 3 โรงเรียนดารุสสลาม (วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษา มหาบัณฑิต)*.ยะลา: มหาวิทยาลัยราชภัฏ.

เอกสารอ้างอิงฉบับภาษาต่างประเทศ

Ab. Razak Ab. Karim dan Muhammad Saiful Haq Hussin. (2011). Tahap Penguasaan Bahasa Melayu Pelajar di Islamic Santitham Foundation School (ISFS) . *Jurnal Pengajian Melayu*, 22(1): 18-44.

Malow, Abraham H. (1954). *Motivational and Personality*. New York: Harper and Brother.

Shelly, D.F. (1995). Tacking Family Member Compensation. *American Printer*, 215(2): 88-97.

การพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์โดยใช้ CIPPA model รายวิชาอัตตาริค
สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนปลายปีที่ 1

The Development of Analytical Thinking Skills by Using CIPPA Model on al-Tarikh
Subject for Secondary Islamic Studies Stage Students, Year 1

ตัมมีซี บือราเฮง¹ อับดุลรอแมะ สุหลง¹ มุหัมมัดสุไหมี เฮงยามา¹

Tarmisi Berahing,¹ Abdulramae Sulong,¹ Muhammadsuhaimi Haengyama¹

(Received: Jul 20, 2024; Revised: May 30, 2025; Accepted: May 30, 2025)

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาและหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ทักษะการคิดวิเคราะห์โดยใช้ CIPPA model รายวิชาอัตตาริค 2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนโดยใช้ CIPPA model 3) เปรียบเทียบทักษะการคิดวิเคราะห์ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้ CIPPA model และ 4) ประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการเรียนรายวิชาอัตตาริคโดยใช้ CIPPA model กลุ่มตัวอย่างคือนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนปลายปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2566 โรงเรียนคารุสสาลาม จำนวน 45 คน ที่ได้มาจากการเลือกแบบสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ CIPPA model 2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 3) แบบประเมินทักษะการคิดวิเคราะห์ 4) แบบประเมินความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ในการวิจัยคือ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่า t-Test ผลการวิจัยพบว่า 1. ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ทักษะการคิดวิเคราะห์โดยใช้ CIPPA model มีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด 70/70 เท่ากับ 80.19/85.88 2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .05 3. ผลการประเมินทักษะการคิดวิเคราะห์ทางการเรียนของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .05 และ 4. ความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ CIPPA model รายวิชาอัตตาริค สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนปลายปีที่ 1 อยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: ทักษะการคิดวิเคราะห์, CIPPA model, อัตตาริค

¹ สาขาวิชาการสอนอิสลามศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

¹ Department of Teaching Islamic Education, Faculty of Education, Yala Rajabhat University (Corresponding author / Email :

tarmeesee.brhg@gmail.com)

ABSTRACT

The objectives of this research were: 1) To develop and evaluate the effectiveness of a lesson plans designed to teach analytical thinking skills by using the CIPPA model on al-Tarikh subject. 2) To investigate the students' learning achievement by using the CIPPA model. 3) To compare analytical thinking skills before and after instruction using the CIPPA model. 4) To assess the students' satisfaction with learning al-Tarikh subject by using the CIPPA model. The sample consisted of 45 students of secondary Islamic studies stage students, year 1 in the second semester of the 2023 academic year at Darussalam School, which were selected by simple random sampling. The research instruments included: 1) The lesson plans designed to teach analytical thinking skills using the CIPPA model. 2) An achievement tests. 3) An analytical thinking skills assessment. 4) A satisfaction questionnaire. Data were analyzed using mean, standard deviation, and t-Tests. The results showed that; 1. The effectiveness of the lesson plan for teaching analytical thinking skills by using the CIPPA model was higher than the criterion of 70/70, with a score of 80.19/85.88. 2. The students' learning achievement after studying was higher than before studying at a statistical significance of .05 3. Students' analytical thinking skills were significantly higher than before instruction at the .05 significance level. 4. Students' satisfaction with learning al-Tarikh subject using the CIPPA model was at the high level.

Keywords: *Analytical thinking, CIPPA model, al-Tarikh*

บทนำ

ในสถานการณ์ปัจจุบันสังคมเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วเนื่องจากการเพิ่มของประชากร การขยายตัวของเมือง การคมนาคมสื่อสารที่รวดเร็ว ตลอดจนความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีต่าง ๆ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวก่อให้เกิดปัญหาที่ซับซ้อน ปัญหาเหล่านี้เป็นปัญหาทางด้านศีลธรรมและวัฒนธรรม ด้านการเมือง ด้านเศรษฐกิจและด้านการศึกษา คนในสังคมต้องการความสามารถทางสมองขั้นสูงและทักษะมาใช้ในการแก้ปัญหาเหล่านี้ทั้งสิ้น (มันทนา ปิตดาระโพธิ์, 2561) เด็กที่กำลังเติบโตท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ย่อมได้รับอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัวซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการหล่อหลอมให้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต ดังนั้นการพัฒนาศักยภาพทรัพยากรมนุษย์จึงเป็นนโยบายของทุกประเทศที่ต้องการส่งเสริมหลักการให้มีความรู้ความสามารถ และปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง

การศึกษามีความสำคัญต่อการพัฒนาโดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศไทยซึ่งเป็นประเทศที่กำลังพัฒนาจำเป็นต้องจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพโดยมีความรู้ทักษะต่าง ๆ และความสามารถในการคิดวิเคราะห์เพื่อเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ เมื่อการจัดการศึกษามีคุณภาพแล้วการ

พัฒนาชุมชนสังคมและประเทศก็สามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพเพราะมีทรัพยากรบุคคลที่ดี (กระทรวงศึกษาธิการ, 2544) หลักสูตรอิสลามศึกษา พุทธศักราช 2546 ได้รับการออกแบบมาเพื่อพัฒนาเยาวชนให้เติบโตเป็นผู้มีศีลธรรม ความรู้ และเจตคติที่มั่นคงต่อศาสนาอิสลาม พร้อมทั้งเสริมสร้างทักษะในการดำรงชีวิตอย่างสมดุลในสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม หลักสูตรนี้ยังให้ความสำคัญกับการพัฒนาความสามารถทางปัญญาของผู้เรียน โดยเน้นย้ำกระบวนการคิดเชิงลึกในหลายมิติ เช่น การคิดวิเคราะห์ การสังเคราะห์ข้อมูล การใช้ความคิดสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการวางระบบการคิดอย่างเป็นขั้นตอน ทั้งหมดนี้ตั้งอยู่บนรากฐานของหลักการอิสลามที่มั่นคง เพื่อหล่อหลอมผู้เรียนให้สามารถใช้ข้อมูลหรือองค์ความรู้ที่ได้ในการพิจารณาและตัดสินใจอย่างมีเหตุผลและมีจริยธรรม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2555) และได้กำหนดมาตรฐานในรายวิชาอัตตารีคโดยเข้าไปประวัติศาสตร์อิสลาม ยึดมั่นและปฏิบัติตามประวัติศาสตร์อิสลามเพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาตนเอง บำเพ็ญประโยชน์ต่อครอบครัว สังคม และสิ่งแวดล้อมเพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข (กระทรวงศึกษาธิการ, 2555) จะเห็นได้ว่าหลักสูตรอิสลามศึกษานี้ให้ผู้เรียนมีทักษะการคิดวิเคราะห์เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่มีได้ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้

การคิดวิเคราะห์เป็นทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิตในสังคมเป็นการปฏิบัติตามหลักการเป็นขั้นตอนอย่างมีระบบซึ่งเป็นการคิดใคร่ครวญอย่างละเอียดรอบคอบในเรื่องราวต่าง ๆ อย่างมีเหตุผล โดยหาส่วนดี ส่วนบกพร่องหรือจุดเด่นจุดด้อยของเรื่องนั้น ๆ แล้วเสนอแนะสิ่งที่ดีสิ่งที่เหมาะสมนั้นอย่างยุติธรรมและสำคัญอย่างยิ่ง อีกทั้งทักษะการคิดวิเคราะห์เป็นทักษะของการนำไปปรับแก้ไข ปัญหาต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิตประจำวันอีกด้วย

ราชบัณฑิตยสถาน (2546) ได้ระบุว่า การคิดวิเคราะห์ถือว่าเป็นพื้นฐานของการคิด เป็นสิ่งสำคัญต่อวิถีการดำเนินชีวิตในสังคมของมนุษย์ ผู้ที่มีทักษะการคิดวิเคราะห์จะสามารถพิจารณาไตร่ตรองแก้ปัญหาอย่างแม่นยำมีความละเอียดในการจำแนกแยกแยะ เปรียบเทียบข้อมูลเรื่องราวเหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างชำนาญ โดยการหาหลักฐานที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงหรือข้อมูลที่น่าเชื่อถือมาสนับสนุนหรือยืนยันเพื่อพิจารณาอย่างรอบคอบก่อน ตัดสินใจเชื่อหรือสรุป สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, (2548) ได้ให้ความหมายว่าทักษะการคิดวิเคราะห์เป็นการระบุเรื่องหรือปัญหา การจำแนกแยกแยะการเปรียบเทียบข้อมูลอื่น ๆ และตรวจสอบข้อมูลอย่างชำนาญหรือหาข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อความถูกต้องและแม่นยำเพียงพอแก่การตัดสินใจ

โรงเรียนดารุสสาลามมีแนวทางในการยกระดับคุณภาพการศึกษาด้วยการส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะการคิดในหลากหลายมิติ ได้แก่ การคิดวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การคิดสร้างสรรค์ การใช้วิจารณญาณ และการคิดอย่างเป็นระบบ ซึ่งล้วนเป็นเป้าหมายสำคัญที่หลักสูตรอิสลามศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2555) ให้ความสำคัญ อย่างไรก็ตาม การจัดการเรียนรู้ในรายวิชาอัตตารีคภายในโรงเรียนยังคงเน้นวิธีการสอนแบบบรรยายเป็นหลัก ส่งผลให้ผู้เรียนไม่สามารถพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ได้อย่างเต็มศักยภาพ การเรียนรู้ที่มุ่งใจและเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้นจึง

จำเป็นต้องอาศัยสื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสม ควบคู่กับการใช้เทคนิคการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่อกระตุ้นความสนใจและส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

จากการสัมภาษณ์ครูผู้สอนรายวิชาอัตตาริค โรงเรียนคารุสดาลาม ผู้วิจัยพบว่า ปัญหาสำคัญที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนคือ การขาดทักษะการคิดวิเคราะห์ ซึ่งมีสาเหตุมาจากลักษณะของเนื้อหาวิชาอัตตาริคที่มีความซับซ้อนและปริมาณมาก ทำให้ผู้เรียนต้องใช้เวลาในการทำความเข้าใจและจดจำเนื้อหาเป็นอย่างมาก ประกอบกับแนวการสอนของครูที่ยังคงเน้นการถ่ายทอดความรู้ในรูปแบบการบรรยาย ผู้เรียนจึงมีบทบาทเพียงแค่ผู้รับสาร ไม่ได้มีส่วนร่วมในการตั้งคำถามหรืออภิปราย ส่งผลให้โอกาสในการฝึกคิดวิเคราะห์ลดน้อยลง ครูผู้สอนให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า การพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ในรายวิชาอัตตาริคจึงเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำกระบวนการคิดไปใช้ในการแก้ไขปัญหาและตัดสินใจอย่างมีเหตุผลในชีวิตประจำวัน หากปัญหาดังกล่าวไม่ได้รับการแก้ไขที่เหมาะสม ย่อมส่งผลกระทบต่อความสามารถในการคิดอย่างเป็นระบบของผู้เรียนในระยะยาว (อิสมาแอ แกมมะ, สัมภาษณ์, 20 พฤศจิกายน 2566) ดังนั้น การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย จึงถือเป็นแนวทางที่ควรนำมาใช้เพื่อกระตุ้นกระบวนการคิดของผู้เรียน ตัวอย่างวิธีการสอนที่สามารถส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ ได้แก่ การตั้งคำถามจากเรื่องเล่า การใช้บทบาทสมมุติ การเรียนรู้จากกรณีศึกษา การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-Based Learning) การระดมสมอง ตลอดจนการใช้รูปแบบการสอนที่ได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบ เช่น รูปแบบ CIPPA model เทคนิคหมวก 6 ใบ และการเรียนรู้แบบขั้นบันได 5 ขั้น ซึ่งล้วนมีจุดมุ่งหมายเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้คิดไตร่ตรอง ฝึกแก้ปัญหา และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ

จากข้อมูลข้างต้นผู้วิจัยมีความสนใจที่จะแก้ปัญหาเกี่ยวกับทักษะการคิดวิเคราะห์โดยใช้ CIPPA model จากรายวิชาอัตตาริค เพราะผู้วิจัยเชื่อว่าการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ CIPPA model จากรายวิชาอัตตาริคจะเป็นวิธีการสอนที่สามารถทำให้ผู้เรียนเกิดความคิดวิเคราะห์อย่างเป็นขั้นตอนและมีระบบมากขึ้น โดยการรับฟังเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ของประชาชาติในอดีตที่เกิดขึ้นจริง เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียนและสามารถนำมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาและหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ทักษะการคิดวิเคราะห์โดยใช้ CIPPA model รายวิชาอัตตาริคสำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนปลายปีที่ 1 ตามเกณฑ์มาตรฐาน 70/70
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้ CIPPA model รายวิชาอัตตาริค สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนปลายปีที่ 1

3. เพื่อเปรียบเทียบทักษะการคิดวิเคราะห์ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้ CIPPA model รายวิชาอัตตาริคสำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนปลายปีที่ 1
4. เพื่อประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการเรียนรายวิชาอัตตาริคโดยใช้ CIPPA model

ทบทวนวรรณกรรมและกรอบแนวคิดวิจัย

1. การจัดการเรียนการสอนแบบชิปปา

การจัดการเรียนการสอนแบบชิปปาโมเดลเป็นรูปแบบหนึ่งที่น่าผู้เรียนเป็นสำคัญที่มีหลักการเป็นการจัดให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความคิดและตัดสินใจอย่างมีระบบ

ทิสนา แคมมณี และสุวิมล ว่องวานิช (2542) ได้ให้ความหมายการจัดการเรียนการสอนแบบชิปปา (CIPPA model) คือ การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญรูปแบบหนึ่งที่มีหลักในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางเพื่อเป็นการจัดให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความคิด การนำไปใช้ และการตัดสินใจอย่างเป็นระบบ ซึ่งเป็นรูปแบบการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนทั้งทางร่างกาย สติปัญญา สังคม และอารมณ์ตามหลักการของโมเดล ชิปปา ดังนี้

C มาจากคำว่า Construct ซึ่งหมายถึง ผู้เรียนสร้างความรู้จากประสบการณ์เดิม ผสมผสานกับสิ่งที่เรียนรู้ใหม่ ผ่านกระบวนการคิด วิเคราะห์ เปรียบเทียบ และสังเคราะห์

I มาจากคำว่า Interpret ซึ่งหมายถึง ผู้เรียนตีความสิ่งที่เรียนรู้หรือประสบการณ์ใหม่ ๆ โดยใช้เหตุผล อธิบายเชื่อมโยงกับชีวิตจริง และแสดงความคิดเห็นอย่างมีวิจารณ์ญาณ

P มาจากคำว่า Physical Participation ซึ่งหมายถึง การให้ผู้เรียนมีโอกาสได้เคลื่อนไหวร่างกาย โดยการทำกิจกรรมในลักษณะต่าง ๆ ซึ่งเป็นการช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางกาย

P มาจากคำว่า Process Learning ซึ่งหมายถึง การเรียนรู้กระบวนการต่าง ๆ กิจกรรมการเรียนรู้อันควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้กระบวนการต่าง ๆ ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต เช่น กระบวนการแสวงหาความรู้ กระบวนการคิด กระบวนการแก้ปัญหา กระบวนการกลุ่ม กระบวนการพัฒนาตนเอง เป็นต้น

A มาจากคำว่า Application หมายถึง การนำความรู้ที่ได้เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียน ได้รับประโยชน์จากการเรียนและช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เพิ่มเติมขึ้นเรื่อย ๆ

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาเกี่ยวกับความหมายของการจัดการเรียนการสอนแบบชิปปา ที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนแบบชิปปา คือ การจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนเกิดความคิด สามารถค้นพบความรู้ได้ด้วยตนเอง มีทักษะและกระบวนการในการเรียนรู้ รวมทั้งเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมทั้งทางร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม และสามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

2. ทักษะการคิดวิเคราะห์

วิจัยเรื่องการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์โดยใช้รูปแบบซิปปาโมเดล รายวิชาอัตตารีกสำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนปลายปีที่ 1 ผู้วิจัยได้ใช้ทฤษฎีการการคิดวิเคราะห์ของบลูมและมาร์ชาโนเป็นรากฐานในวิจัยครั้งนี้

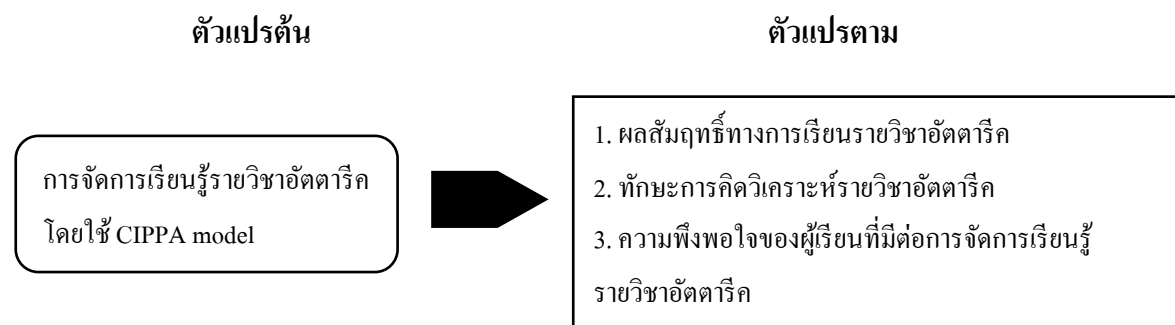
ทฤษฎีการคิดของบลูม (Bloom's Taxonomy) ได้ให้ความหมายการคิดวิเคราะห์ว่า เป็นความสามารถในการแยกแยะเพื่อหาส่วนย่อยของเหตุการณ์เรื่องราวหรือเนื้อหาต่าง ๆ ประกอบด้วยอะไร มีสาระความสำคัญอย่างไร อะไรเป็นเหตุอะไรเป็นผล และเป็นอย่างนั้นอาศัยหลักการอะไรและได้กำหนดจุดมุ่งหมายทางการศึกษา 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการรู้คิด ด้านจิตพิสัยและด้านทักษะพิสัยประกอบด้วย

- 6 ระดับได้แก่
- 1) ความรู้
 - 2) ความเข้าใจ
 - 3) การนำไปใช้
 - 4) การวิเคราะห์
 - 5) การสังเคราะห์
 - 6) การประเมินค่า

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาทฤษฎีเกี่ยวกับการคิดวิเคราะห์ของบลูม สรุปได้ว่าการคิดวิเคราะห์นั้นจะต้องกำหนดสิ่งที่จะวิเคราะห์กำหนดจุดประสงค์ที่ต้องการจะวิเคราะห์จึงวิเคราะห์อย่างมีหลักเกณฑ์โดยใช้วิธีการพิจารณาแยกแยะเพื่อรวบรวมประเด็นที่สำคัญหาคำตอบให้กับคำถามและคิดวิเคราะห์ความสัมพันธ์เพื่อคิดเชื่อมโยงเรื่องราวต่าง ๆ เป็นการให้เหตุผลโดยการนำความรู้เดิมเป็นข้อมูลเพื่อไปสู่ความรู้ใหม่สรุปใจความสำคัญจากหลักการของเหตุการณ์แล้วนำไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัย เรื่อง การพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์โดยใช้ CIPPA model รายวิชาอัตตารีก สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนปลายปีที่ 1 มีกรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงปริมาณ ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับขั้นตอนดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ นักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนปลายปีที่ 1 โรงเรียนคารุสศาลาม ตำบลตันหยงมัส อำเภอระแงะ จังหวัดนราธิวาส ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 3 ห้องเรียน รวมทั้งสิ้น 126 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนปลายปีที่ 1 โรงเรียนคารุสศาลาม ตำบลตันหยงมัส อำเภอระแงะ จังหวัดนราธิวาส ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 1 ห้องเรียน รวมทั้งสิ้น 45 คน ที่ได้มาโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) เป็นการสุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยให้โอกาสที่กลุ่มตัวอย่างทุกหน่วยจะถูกสุ่มเท่ากัน กลุ่มตัวอย่างได้มาโดยการจับฉลาก

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

2.1 แผนการจัดการเรียนรู้รายวิชาอัตตาริควตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้การพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์โดยใช้ CIPPA model ประกอบด้วย 8 แผน ๆ ละ 1 ชั่วโมง มีค่า IOC ระหว่าง 0.67-1.00

2.2 แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาอัตตาริคว สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนปลายปีที่ 1 โรงเรียนคารุสศาลาม ที่ใช้แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ CIPPA model แบบทดสอบเป็นแบบปรนัย 40 ข้อ 4 ตัวเลือก มีค่า IOC ระหว่าง 0.67-1.00 ความยากง่ายอยู่ระหว่าง 0.58-0.78 อำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.34-0.75 และค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.95

2.3 แบบประเมินทักษะการคิดวิเคราะห์ที่ใช้แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ CIPPA model รายวิชาอัตตาริคว สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนปลายปีที่ 1 โรงเรียนคารุสศาลาม เป็นแบบทดสอบแบบอัตนัย จำนวน 24 ข้อ มีค่า IOC เท่ากับ 1.00 ความยากง่ายอยู่ระหว่าง 0.53-0.78 ค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.21-0.45 และค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.95

2.4 แบบประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้การพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์โดยใช้รูปแบบ CIPPA model สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนปลายปีที่ 1 โรงเรียนคารุสศาลาม ใช้แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ CIPPA model จำนวน 10 ข้อ มีค่า IOC ระหว่าง 0.67-1.00

3. วิธีการสร้างเครื่องมือ

3.1 ศึกษาและวิเคราะห์หลักสูตรอิสลามศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2546 กลุ่มสาระการเรียนรู้อัตตาริคว สำหรับชั้นอิสลามศึกษาตอนปลายปีที่ 1

3.2 ออกแบบและดำเนินการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้รายวิชาอัตตาริควสำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนปลายปีที่ 1 โรงเรียนคารุสศาลาม โดยใช้ CIPPA model ตามรูปแบบที่ได้ออกแบบไว้

3.3 วิเคราะห์เนื้อหาจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้และกำหนดจำนวนแบบทดสอบวัดทักษะการคิดวิเคราะห์และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาอัตตาริคของแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้

3.4 สร้างแบบประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดเป็นแบบประมาณค่า Rating Scale แบ่งเป็น 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด จำนวน 10 ข้อ

3.5 นำแผนการจัดการเรียนรู้ แบบทดสอบวัดทักษะการคิดวิเคราะห์ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์เรียนและแบบประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนที่สร้างเสร็จแล้ว นำเสนอผู้เชี่ยวชาญเพื่อให้ตรวจสอบคำตอบ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม จากนั้นไปใช้กับกลุ่มเป้าหมาย

4. วิธีดำเนินการวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์โดยใช้ CIPPA model รายวิชาอัตตาริคสำหรับนักเรียนอิสลามศึกษาตอนปลายปีที่ 1 ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างและเก็บรวบรวมข้อมูลในปีการศึกษา 2566 ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

4.1 ทำการทดสอบก่อนเรียน (Pre-Test) กับนักเรียนโดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์จำนวน 40 ข้อแล้วนำมาตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนดและบันทึกคะแนนลงในใบบันทึกคะแนน

4.2 ดำเนินการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ CIPPA model โดยทดสอบก่อนเรียนโดยใช้แบบทดสอบความสามารถทักษะการคิดวิเคราะห์ตามแผนต่าง ๆ ก่อน เมื่อเสร็จสิ้นการสอนในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้แล้ว ทำการทดสอบระหว่างเรียนอีกครั้งเป็นแบบทดสอบชุดเดิม แล้วนำมาตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนดและบันทึกคะแนนลงในใบบันทึกคะแนน

4.3 เมื่อเสร็จสิ้นการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ CIPPA model แล้ว ทำการทดสอบหลังเรียน (Post-Test) โดยใช้แบบทดสอบทักษะการคิดวิเคราะห์ชุดเดิม แล้วนำมาตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนดและบันทึกคะแนนลงในใบบันทึกคะแนน

4.4 นำคะแนนจากแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คะแนนระหว่างเรียนและคะแนนวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการที่ใช้แผนการจัดการเรียนรู้ทั้ง 8 แผนการสอนโดยใช้ CIPPA model ไปประมวลวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูล

4.5 นำคะแนนจากแบบทดสอบทักษะการคิดวิเคราะห์ก่อนเรียน คะแนนระหว่างเรียนและใช้แผนการจัดการเรียนรู้ทั้ง 8 แผนการสอนโดยใช้ CIPPA model ไปประมวลวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูล

4.6 ดำเนินการประเมินความพึงพอใจของผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนรายวิชาอัตตาริคโดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้การพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์โดยใช้ CIPPA model

4.7 นำผลที่ได้จากการสรุปมาเป็นรายงานผลการวิจัยต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์โดยใช้ CIPPA model รายวิชาอัตตาริศาสตร์สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนปลายปีที่ 1 ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าสถิติ ดังนี้

5.1 ข้อมูลที่ได้จากการหาคุณภาพของเครื่องมือในการวิจัย วิเคราะห์โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC

5.2 ข้อมูลที่ได้จากการหาคุณภาพของแบบทดสอบความสามารถในการคิดวิเคราะห์โดยการหาความยากง่าย ค่าอำนาจจำแนกและค่าความเชื่อมั่น

5.3 ข้อมูลที่ได้จากการหาคุณภาพของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยการหาความยากง่าย ค่าอำนาจจำแนกและค่าความเชื่อมั่น

5.4 ข้อมูลที่ได้จากการหาคุณภาพของแบบวัดความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) วิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และค่าความเชื่อมั่น

5.5 ข้อมูลที่ได้จากการหาคุณภาพของแบบวัดความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการคิดวิเคราะห์โดยใช้ CIPPA model สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนปลายปีที่ 1 วิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อพัฒนาและหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ทักษะการคิดวิเคราะห์โดยใช้ CIPPA model รายวิชาอัตตาริศาสตร์สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนปลายปีที่ 1 ตามเกณฑ์มาตรฐาน 70/70 ผลการศึกษาดังกล่าวปรากฏดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ CIPPA model รายวิชาอัตตาริศาสตร์สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนปลายปีที่ 1

แผนที่	E1		E2		E1 E2	สรุปผล
	คะแนน	ร้อยละ	คะแนน	ร้อยละ		
1	1073	79.48	1111	82.30	79.48/82.30	ผ่านเกณฑ์
2	1055	78.15	1159	85.85	78.15/85.85	ผ่านเกณฑ์
3	1060	78.52	1167	86.44	78.52/86.44	ผ่านเกณฑ์
4	1083	80.22	1155	85.56	80.22/85.56	ผ่านเกณฑ์
5	1099	81.41	1153	85.41	81.41/85.41	ผ่านเกณฑ์
6	1078	79.85	1168	86.52	79.85/86.52	ผ่านเกณฑ์
7	1089	80.67	1163	86.15	80.67/86.15	ผ่านเกณฑ์

8	1124	83.26	1199	88.81	83.26/88.81	ผ่านเกณฑ์
รวม	8661	80.19	9275	85.88	80.19/85.88	ผ่านเกณฑ์

จากตารางที่ 1 พบว่า คะแนนกิจกรรมระหว่างเรียนของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ CIPPA model รายวิชาอัตตาริคสำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนปลายปีที่ 1 เท่ากับ 80.19 ซึ่งมีค่าเป็นร้อยละ E1 และคะแนนจากการทำแบบทดสอบหลังเรียนเท่ากับ 85.88 มีค่าเป็นร้อยละ E2 ดังนั้นแผนการจัดการเรียนรู้ในครั้งนี้มีประสิทธิภาพเท่ากับ 80.19/85.88

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้ CIPPA model รายวิชาอัตตาริค สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนปลายปีที่ 1 ผลการศึกษาดังกล่าวปรากฏดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนก่อนเรียนและหลังเรียน

การทดสอบ	จำนวน (N)	คะแนน เต็ม	ผลรวม คะแนน	$\bar{x}$	S.D.	D	D ²	t
ก่อนเรียน	45	40	887	19.71	3.78	396	3704	26.45*
หลังเรียน	45	40	1283	28.51	4.20			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนรายวิชาอัตตาริคโดยใช้ CIPPA model ก่อนเรียนและหลังเรียนมีความแตกต่างกันโดยคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 19.71 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.78 และคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 28.51 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 4.20 และผลการทดสอบค่าที (t-Test) พบว่า ค่า t คำนวณมากกว่าค่า t จากตาราง มีค่าเท่าไร 26.45 แสดงว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อเปรียบเทียบทักษะการคิดวิเคราะห์ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้ CIPPA model รายวิชาอัตตาริคสำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนปลายปีที่ 1 ผลการศึกษาดังกล่าวปรากฏดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบทักษะการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียนก่อนและหลังเรียน

การทดสอบ	จำนวน (N)	คะแนน เต็ม	ผลรวม คะแนน	$\bar{x}$	S.D.	D	D ²	t
ก่อนเรียน	45	30	664	14.76	2.33	246	1442	24.67*
หลังเรียน	45	30	910	20.22	2.81			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

จากตารางที่ 3 พบว่า คะแนนการวัดทักษะการคิดวิเคราะห์ก่อนเรียนและหลังเรียนรายวิชาฮัตตารริกโดยใช้ CIPPA model ก่อนเรียนและหลังเรียนมีความแตกต่างกัน โดยคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 14.76 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.33 และคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 20.22 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.81 และผลการทดสอบค่าที (t-Test) พบว่า ค่า t คำนวณมากกว่าค่า t จากตาราง มีค่าเท่าไร 24.67 แสดงว่าทักษะการคิดวิเคราะห์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

วัตถุประสงค์ข้อที่ 4 เพื่อประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ CIPPA model รายวิชาฮัตตารริกสำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนปลายปีที่ 1 ผลการศึกษาดังกล่าวปรากฏดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ระดับความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ CIPPA model รายวิชาฮัตตารริกสำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนปลายปีที่ 1

ลำดับ	ความพึงพอใจ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
1	นักเรียนชอบการทบทวนความรู้เดิมเพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงกับความรู้ใหม่	4.33	0.48	มาก
2	นักเรียนชอบการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองและกลุ่ม	4.49	0.59	มาก
3	นักเรียนชอบการจัดเตรียมกิจกรรมหรือให้คำแนะนำในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของครู	4.40	0.69	มาก
4	นักเรียนชอบการศึกษาค้นคว้าหาความรู้จากใบความรู้แหล่งข้อมูลและแหล่งเรียนรู้ที่ครูจัดให้	4.33	0.71	มาก
5	นักเรียนชอบที่ได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเองและร่วมมือกับกลุ่มทุกครั้ง	4.00	0.64	มาก
6	นักเรียนชอบมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานกลุ่ม	4.38	0.58	มาก
7	นักเรียนชอบมีการนำเสนอผลงาน	4.33	0.67	มาก
8	นักเรียนชอบแลกเปลี่ยนความรู้กับเพื่อนร่วมงาน	4.47	0.59	มาก
9	นักเรียนชอบการส่งเสริมให้ใช้ความคิดสร้างสรรค์	4.47	0.59	มาก
10	นักเรียนชอบการจัดกิจกรรมที่มีการเคลื่อนไหวทางร่างกาย	4.29	0.55	มาก
ค่าเฉลี่ย		4.35	0.16	มาก

จากตารางที่ 4 พบว่า ความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ CIPPA model รายวิชาอัตตารีกสำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนปลายปีที่ 1 ผู้เรียนมีความพึงพอใจเฉลี่ยโดยรวม อยู่ในระดับมาก ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.35

และเมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็นที่ได้รับการจัดเรียงลำดับจากความพึงพอใจสูงสุดไปหาความพึงพอใจต่ำสุด พบว่า ประเด็นที่ผู้เรียนมีความพึงพอใจสูงสุดคือ การจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองและกลุ่ม ซึ่งมีค่าเท่ากับ 4.49 และประเด็นที่มีความพึงพอใจต่ำสุดคือ การจัดการเรียนการสอนที่ได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเองและร่วมมือกับกลุ่มทุกครั้ง ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเป็น 4.00 และ 4.00 ตามลำดับ

อภิปรายผล

ผลการศึกษา เรื่อง การพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์โดยใช้ CIPPA model รายวิชาอัตตารีก สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนปลายปีที่ 1 สามารถนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ทักษะการคิดวิเคราะห์โดยใช้ CIPPA model รายวิชาอัตตารีกสำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนปลายปีที่ 1 โดยภาพรวมตามเกณฑ์มาตรฐานคือ 70/70 ทั้งนี้ผู้วิจัยได้พัฒนาและสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและครบทุกองค์ประกอบของแผน แผนการจัดการเรียนรู้รายวิชาอัตตารีกโดยใช้ CIPPA model มีทั้งหมด 8 แผน โดยแต่ละแผนมีองค์ประกอบดังนี้ มาตรฐานการเรียนรู้ สาระสำคัญ จุดประสงค์การเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล สื่อและแหล่งเรียนรู้ ซึ่งประสิทธิภาพเฉลี่ยโดยรวม (E_1/E_2) เท่ากับ 80.19/85.88 ซึ่งมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด คือ 70/70 สอดคล้องกับงานวิจัยของ นุสา มาเนง, (2560) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ผลการจัดการเรียนรู้ที่มีต่อการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ สาระภาษามลายู เรื่องการอ่านสรุปความเรื่องสั้น โดยใช้เทคนิคหวมกการคิด 6 ใบ สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนปลายปีที่ 2 ซึ่งประสิทธิภาพเฉลี่ยโดยรวม (E_1/E_2) เท่ากับ 80.36/82.75 ซึ่งมีประสิทธิภาพสูงกว่าที่กำหนด คือ 70/70 สอดคล้องกับงานวิจัยของ พรพิทักษ์ หมู่ห้วน, (2561) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาการจัดการจัดการเรียนรู้แบบซิปปา กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์เรื่องเงินสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผลการวิจัย พบว่า การจัดการจัดการเรียนรู้แบบซิปปามีประสิทธิภาพ (E_1/E_2) เท่ากับ 81.43/82.33 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ (75/75) ค่าดัชนีประสิทธิผลของการเรียนรู้ มีค่าเท่ากับ 0.6419 คิดเป็นร้อยละ 64.19 นักเรียนที่เรียนด้วยกิจกรรมการจัดการเรียนรู้แบบซิปปา มีผลสัมฤทธิ์ทางสถิติที่ .05

2. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาอัตตารีกทั้งก่อนเรียนและหลังเรียนตามแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ CIPPA model พบว่า หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 คือ ($\bar{X} = 19.71, x = 28.51$) แสดงว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้ CIPPA model เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ดี เนื่องจากเป็นการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งสร้างความเข้าใจและฝึกให้ผู้เรียนมีทักษะการคิดวิเคราะห์โดยการประยุกต์ใช้ความรู้และประสบการณ์ ต่างกับความรู้ใหม่และกระบวนการเพื่อใช้ได้จริง

ในชีวิตประจำวัน สุคนธ์ สิ้นขวานนท์, ฟองจันทร์ สุขยิ่ง, จินตนา วีรเกียรติสุนทร, พิวัสสา นภารัตน์, (2554) ส่งผลให้ผู้เรียนที่เรียนตามแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ CIPPA model มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 คือ ($\bar{X} = 19.71$, $\bar{X} = 28.51$) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เอชส ศิลารักษ์และจิทาภรณ์ อินทร์แย้ม, (2563) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชา สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระเศรษฐศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคชิปปา ผลการวิจัย พบว่า 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคชิปปา หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 และ 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคชิปปาสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 60 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

3. ผลการเปรียบเทียบทักษะการคิดวิเคราะห์โดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ CIPPA model สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนปลายปีที่ 1 รายวิชาอัตตาริคหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน เนื่องจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้ CIPPA model ทำให้ผู้เรียนได้ฝึกวิธีการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบและยังสามารถทำให้ผู้เรียนเข้าใจในเนื้อหามากขึ้นจึงทำให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้เรียนมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้อีกทั้งยังสามารถฝึกทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์หลายด้าน เช่น ทักษะการคิดแก้ปัญหา การตั้งคำถามการตัดสินใจและกระบวนการกลุ่ม เป็นต้น (สุวิทย์ มูลคำ, 2547) ส่งผลให้ผู้เรียนมีทักษะการคิดวิเคราะห์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนจากการทำแบบทดสอบทักษะการคิดวิเคราะห์โดยใช้ CIPPA model ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เอชส ศิลารักษ์, จิทาภรณ์ อินทร์แย้ม, (2563) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระเศรษฐศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคชิปปา ค่าที่ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคชิปปา หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคชิปปา สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 60 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

4. ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนปลายปีที่ 1 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบชิปปา โมเดล พบว่า นักเรียนมีค่าเฉลี่ยคะแนนความพึงพอใจที่มีต่อการเรียนโดยใช้วิธีการเรียนรู้แบบชิปปา โมเดล สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนปลายปีที่ 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยโดยรวมเท่ากับ $\bar{X} = 4.35$ แสดงว่านักเรียนพอใจกับวิธีการเรียนโดยใช้รูปแบบชิปปา โมเดล เพราะว่ากระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบชิปปา โมเดลสำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนปลายปีที่ 1 เป็นการสร้างความหลากหลายในการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน เนื่องจากวิธีการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบชิปปา โมเดลเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ทำให้นักเรียนเรียนสามารถสร้างความรู้ด้วยตนเองผ่านการสำรวจและค้นคว้า แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์กับผู้อื่น ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับ

ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริงหรือชีวิตประจำวัน ทำให้นักเรียนมีความสุข ไม่เบื่อหน่ายต่อการจัดการเรียนรู้รูปแบบซิปปา โมเดล ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ คำนึงอยู่ตลอดเวลา ต้องมีความรับผิดชอบในการเรียนมากขึ้น เนื่องจากความสำเร็จของกลุ่มขึ้นอยู่กับการเรียนรู้ของทุกคนในกลุ่ม จึงทำให้สมาชิกทุกคนต้องรับผิดชอบในการเรียนรู้ร่วมกัน และผู้เรียนได้เรียนรู้ทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ ทำให้ระดับความพึงพอใจของนักเรียน สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนปลายปีที่ 1 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบซิปปาโมเดลโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.35$, S.D. = 0.16)

สรุปผล

ผลการศึกษา เรื่อง การพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์โดยใช้ CIPPA model รายวิชาอัตตาริค สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนปลายปีที่ 1 สรุปผลการวิจัยดังนี้

1. ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้รายวิชาอัตตาริคโดยใช้ CIPPA model สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนปลายปีที่ 1 มีค่าประสิทธิภาพเฉลี่ยตามเกณฑ์ที่กำหนดโดยรวม $E1/E2 = 80.19/85.88$
2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาอัตตาริคโดยใช้ CIPPA model สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนปลายปีที่ 1 หลังเรียนสูงก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
3. ทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนปลายปีที่ 1 ในรายวิชาอัตตาริคโดยใช้ CIPPA model มีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70/70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
4. ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนปลายปีที่ 1 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้รายวิชาอัตตาริคโดยใช้ CIPPA model อยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผลการศึกษานี้แสดงให้เห็นว่าแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ CIPPA model ได้สร้างตามเกณฑ์มาตรฐาน 70/70 ดังนั้น ผู้สอนสามารถนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจรายวิชาอัตตาริคได้

1.2 ผู้สอนควรบริหารเวลาในการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับบริบทของตนเองเพื่อให้การจัดการเรียนสอนมีประสิทธิภาพมากขึ้น

1.3 ผู้สอนควรพัฒนาตนเองให้เกิดทักษะและความชำนาญ เพราะระยะแรกนักเรียนอาจเกิดความสับสนในการเรียนการสอน ผู้สอนจึงต้องมีความพยายามในการเสนอแนะนักเรียนอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดความคุ้นเคยและเรียนรู้ได้อย่างถูกต้อง

1.4 ผู้สอนควรนำแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ CIPPA model ที่ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าพัฒนาขึ้นไปใช้ในการสอนให้แพร่หลาย

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ของนักเรียนที่เรียนด้วยแผนการจัดการเรียนรู้แบบ CIPPA model กับนักเรียนที่เรียนด้วยวิธีอื่น เช่น แบบกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน การสอนแบบการตั้งคำถาม การสอนแบบโครงการ เป็นต้น

2.2 ควรศึกษารูปแบบการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบ CIPPA model กับกรณีตัวแปรตามอื่นๆ เช่น การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างวิจารณ์ ความคงทนในการเรียนรู้ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

เอกสารอ้างอิงฉบับภาษาไทย

กระทรวงศึกษาธิการ. (2544). *หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2554*. กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานคร.
ลาดพร้าว.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2555). *หลักสูตรอิสลามศึกษาพุทธศักราช 2546 ฉบับปรับปรุง 2555*. กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานคร.
ลาดพร้าว.

ชลธิชา สุคนธ์จรและนิลฉนิ พิทักษ์. (2560). การพัฒนาการคิดวิเคราะห์และทักษะการทำงานกลุ่มโดยใช้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ รูปแบบการสอนซิปปา ร่วมกับผังกราฟิกรายวิชา ส 22103 สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. *วารสารศึกษาศาสตร์*, 11(3): 62 – 65.

นุสา มาเนง. (2560). *ผลการจัดการเรียนรู้ที่มีต่อการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์สาระภาษามลายู เรื่องการอ่านสรุปความเรื่องสั้น โดยใช้เทคนิคหวมการคิด 6 ใบสำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนปลายปีที่ 2 โรงเรียนสามารถดีวิทยา. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการสอนอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.*

พรพิทักษ์ หมู่ห้วน. (2561). *การพัฒนาการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้แบบซิปปา กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์เรื่องเงินสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.*

มันทนา ปิตดาระโพธิ์. (2561). *การพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (PBL) ร่วมกับแนวคิดสะเต็มศึกษา (STEM Education) โรงเรียนแหลมรั้งวิทยา จังหวัดพิจิตร. พิจิตร: โรงเรียนแหลมรั้งวิทยา.*

- ทิสนา แคมมณี. (2542). การจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง : โมเดลชิปปา (CIPPAMODEL). *วารสารครุศาสตร์*, 27(3): 1-17.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ : นานมีบุคส์พับลิเคชั่นส์.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2548). *การประเมินการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544*. กรุงเทพฯ: กลุ่มส่งเสริมการเรียนการสอนและประเมินผล สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา.
- สุคนธ์ สินธพานนท์, พงษ์จันทร์ สุขยิ่ง, จินตนา วีระเกียรติสุนทร, พิวัสฐาน ภารัตน์. (2554). *วิธีสอนตามแนวปฏิรูปการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพของเยาวชน*. กรุงเทพฯ: 9199 เทคนิควรรณคดีนิทาน.
- สุวิทย์ มูลคำ. (2547). *กลยุทธ์การสอนคิดวิเคราะห์*. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนภาพการพิมพ์.
- เอช สิริรักษ์และจิตาภรณ์ อินทร์แย้ม. (2563). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระเศรษฐศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคชิปปา. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*, 3(3): 57-67.

เอกสารอ้างอิงฉบับภาษาต่างประเทศ

Bloom, B. S. (1961). *Taxonomy of Educational objective*. New York: David Mekey.

สัมภาษณ์

อิสมาแอ แกมะ. (2566). ครูผู้สอนโรงเรียนคารุสสาละม. สัมภาษณ์ วันที่ 20 พฤศจิกายน 2566.

การพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์โดยใช้เทคนิค TGT เรื่อง การจ่ายชะกาต
สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางปีที่ 2

The Development of Analytical Thinking Skills by Using TGT Technique Entitled
Paying Zakat for Intermediate Islamic Studies Stage Students, Year 2

มรัยัม ดุมมีแด¹ อิสมาแอ สนิ¹ อับดุลรอแมะ สุหลง¹

Maryam Dumeedae,¹ Ismaae Seni,¹ Abdulramae Sulong¹

(Received: Oct 15, 2024; Revised: May 28, 2025; Accepted: Jun 05, 2025)

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค TGT เรื่องการจ่ายชะกาตตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 2) เพื่อประเมินทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนโดยใช้เทคนิค TGT เรื่องการจ่ายชะกาตโดยเกณฑ์ร้อยละ 70 3) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้เทคนิค TGT เรื่องการจ่ายชะกาตสำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางปีที่ 2 ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน 4) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยเทคนิค TGT เรื่องการจ่ายชะกาต กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางปีที่ 2 จำนวน 24 คน ได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค TGT เรื่องการจ่ายชะกาต 2) แบบทดสอบวัดทักษะการคิดวิเคราะห์ 3) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 4) แบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ โดยใช้เทคนิค TGT เรื่องการจ่ายชะกาต สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการเปรียบเทียบความแตกต่าง t-test dependent ผลการวิจัยพบว่า 1) แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค TGT เรื่องการจ่ายชะกาต มีค่าประสิทธิภาพเท่ากับ 81.15/85.52 เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด 2) ทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนหลังจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค TGT สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .05 4) ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค TGT อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.30, S.D. = 0.80)

คำสำคัญ: ทักษะการคิดวิเคราะห์ เทคนิค TGT การจ่ายชะกาต ชั้นอิสลามศึกษาตอนกลาง

¹ สาขาวิชาการสอนอิสลามศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

¹ Department of Teaching Islamic Education, Faculty of Education, Yala Rajabhat University (Corresponding author / Email :

dumeedae88@gmail.com)

ABSTRACT

This research aims 1) to develop and evaluate the effectiveness of the learning management plans using TGT Technique entitled paying Zakat for intermediate Islamic studies stage students, year 2, 2) to develop analytical thinking skills by using TGT technique entitled paying Zakat using the criteria of 70 percent, 3) to compare learning achievements before and after the learning management and 4) to examine students' satisfaction towards learning management by using TGT technique. The research sample was 24 intermediate Islamic studies stage students, year 2 obtained through a purposive sampling technique. The research tools consisted of 1) learning management plans by using TGT technique entitled paying Zakat for intermediate Islamic studies stage students, year 2, 2) an analytical thinking skill assessment using TGT technique entitled paying Zakat, 3) an achievement test before and after studying by using TGT technique, and 4) a satisfaction questionnaire of the learning management by using TGT technique entitled paying Zakat. Statistics used in data analysis were percentage, mean, standard deviation and t-test. The results of the research found that ; 1) the efficiency of learning management plans using TGT technique entitled paying Zakat for intermediate Islamic studies stage students, year 2 was an average of 81.15/85.52 as specified, 2) the students' analytical thinking skills after using the TGT technique entitled paying Zakat was higher than the criteria of 70 percent at statistical significance level of 0.5, 3) the learning achievement using TGT technique after learning statistical significance at the .05 level, and 4. the students' satisfaction towards on learning management using TGT technique entitled paying Zakat in overall was at the high level ($\bar{X}$ = 4.30, S.D. = 0.80)

Keywords: *Analytical Thinking Skill, TGT technique, Paying Zakat, Intermediate Islamic Studies*

บทนำ

หลักสูตรอิสลามศึกษา พ.ศ. 2546 ได้มุ่งเน้นให้นักเรียนเกิดสมรรถนะสำคัญในด้านความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดอย่างสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดอย่างมีระบบภายใต้พื้นฐานของหลักการอิสลาม เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศในการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม วิชาการ, กรม, (2546) ในยุคที่ข้อมูลข่าวสารมีจำนวนมากและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การคิดวิเคราะห์จึงกลายเป็นทักษะสำคัญที่ผู้เรียนควรมี เพื่อให้สามารถแยกแยะข้อมูล ประเมินความน่าเชื่อถือและตัดสินใจอย่างมีเหตุผล Halpern (2023) อย่างไรก็ตามงานวิจัยหลายฉบับพบว่านักเรียนจำนวนมากยังขาดทักษะการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ ส่งผลต่อความสามารถในการเรียนรู้เชิงลึกและการแก้ปัญหาในสถานการณ์จริง Paul & Elder (2022) ซึ่งสามารถประยุกต์ใช้ในพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์เนื้อหาในรายวิชาอัลฟิคุฮ์เพื่อความรู้ ความเข้าใจหลักการ

และข้อปฏิบัติตามบทบัญญัติของศาสนาอิสลาม สามารถวิเคราะห์สภาพปัญหา เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติศาสนกิจและการดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข

ซะกาต (Zakat) ถือเป็นหนึ่งในหลักปฏิบัติสำคัญของศาสนาอิสลาม ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อสร้างความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ ลดช่องว่างระหว่างผู้มีทรัพย์สินกับผู้ขาดทุน และส่งเสริมความรับผิดชอบทางสังคมในหมู่มุสลิม Yusoff & Alshater (2022) แม้ว่าซะกาตจะมีหลักเกณฑ์และบทบัญญัติที่ชัดเจนในทางศาสนา แต่ในทางปฏิบัติกลับพบว่ายังมีความเข้าใจคลาดเคลื่อน โดยเฉพาะในหมู่นักเรียนและเยาวชน ซึ่งสะท้อนถึงปัญหาด้านการวิเคราะห์และตระหนักรู้เกี่ยวกับบทบาทของซะกาตทั้งในระดับบุคคลและสังคม จากการศึกษาของอิสมาอีล หะยีวานี (2564) พบว่านักเรียนมัธยมในพื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทย จำนวนไม่น้อยยังไม่สามารถวิเคราะห์มิติทางเศรษฐกิจและสังคมของการจ่ายซะกาตได้อย่างชัดเจน โดยมองว่าเป็นเพียงหน้าที่ทางศาสนาเท่านั้น ขณะที่มูฮัมหมัดรุสดี หะยีมะ (2565) ชี้ว่าแม้ผู้ใหญ่ในสังคมมุสลิมจำนวนมากปฏิบัติกรจ่ายซะกาต แต่ยังคงขาดการวิเคราะห์ผลกระทบเชิงระบบ เช่น การกระจายทรัพยากรอย่างยั่งยืนและบทบาทของซะกาตในการพัฒนาชุมชน

ปัญหาดังกล่าวสะท้อนถึงความจำเป็นในการส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ในบริบทศาสนา โดยเฉพาะในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐศาสตร์อิสลาม ซึ่งควรปลูกฝังตั้งแต่วัยนักเรียน เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งและนำไปสู่การปฏิบัติที่มีจิตสำนึกต่อส่วนรวมหลักคำสอนดังที่อัลลอฮ์ ช.บ. ตรัสไว้ในซูเราะฮ์อัลเตบะฮ์ อายะฮ์ที่ 60 ความว่า “แท้จริงท่านทั้งหลายนั้น สำหรับบรรดาผู้ที่ยากจนและบรรดาผู้ที่ขาดทุนและบรรดาเจ้าหน้าที่ได้เก็บรวบรวมมันและบรรดาผู้ที่หัวใจของพวกเขาสนิทสนมและในการไถ่ทาสและบรรดาผู้ที่หนี้สินล้นตัวและในทางของอัลลอฮ์ และผู้ที่อยู่ในระหว่างการเดินทาง ทั้งนี้เป็นบุญญัตติอันจำเป็นซึ่งมาจากอัลลอฮ์ และอัลลอฮ์ นั้นเป็นผู้ทรงรอบรู้ปริชาญาณ”

จากผลการประเมินสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระดับชาติ ตามแบบทดสอบมาตรฐานอิสลาม (I-NET) วิชาอัลฟิคุ ระดับอิสลามศึกษาตอนกลาง ชั้นปีที่ 2 ของโรงเรียนวัฒนาอิสลาม ในช่วงปีการศึกษา 2562–2564 พบว่าผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ โดยมีค่าเฉลี่ยเพียงร้อยละ 42.17, 37.02 และ 41.56 ตามลำดับ ตามลำดับ สถาบันทดสอบการศึกษาแห่งชาติ, องค์การมหาชน (2562-2564) ซึ่งต่ำกว่ามาตรฐานที่กำหนด และสะท้อนถึงปัญหาคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียนที่ยังไม่บรรลุเป้าหมายอย่างมีนัยสำคัญ จากการศึกษาของบุญทัน ดอกไธสง (2565) พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ยังเน้นการเรียนรู้แบบท่องจำมากกว่าการตั้งคำถามหรือการคิดเชิงเหตุผล ซึ่งส่งผลต่อความเข้าใจเชิงลึกและการแก้ปัญหาในสถานการณ์ที่ซับซ้อน ขณะที่สุชาติ อรุณเกษมสันต์ (2564) ระบุว่า ระบบการประเมินผลในโรงเรียนจำนวนมากยังมุ่งวัดความรู้มากกว่าทักษะการคิดวิเคราะห์ จึงไม่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพทางสติปัญญาของผู้เรียนอย่างเต็มที่

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงเห็นความจำเป็นในการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค TGT (Teams-Games-Tournament) ซึ่งเน้นการเรียนรู้ผ่านการมีส่วนร่วม การแข่งขันอย่างสร้างสรรค์ และการทำงานเป็นกลุ่ม

เพื่อให้ให้นักเรียนมีโอกาสดูแลเปลี่ยนความคิดเห็น วิเคราะห์ปัญหา และเชื่อมโยงความรู้กับสถานการณ์จริง ได้มากยิ่งขึ้นสอดคล้องกับงานวิจัยของจิตินันท์ บุญเสริม, สุรชา อมรพันธุ์. (2562) การเปรียบเทียบ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชา คณิตศาสตร์ ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ และเจตคติต่อวิชา คณิตศาสตร์เรื่อง ระบบจำนวนเต็มของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ระหว่างการจัดการเรียนรู้ตามแนว ทฤษฎีพหุปัญญาและการจัดการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือ พบว่านักเรียนที่เรียนด้วยจัดการเรียนรู้แบบกลุ่ม ร่วมมือมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ ความสามารถในการคิดวิเคราะห์สูงกว่านักเรียนที่เรียน ด้วยการจัดการเรียนรู้ตามแนวทฤษฎีพหุปัญญาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับ งานวิจัยของสุรัตน์ ศิริมงคล, อมรรัตน์ ช่างคิด (2563) การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน เรื่อง วัฒนธรรมไทย และวัฒนธรรมของประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยใช้การจัดการ เรียนแบบร่วมมือเทคนิค TGT (Teams–Games–Tournaments) ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนเรื่อง วัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมของประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หลังจาก ใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT มีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนค่าเฉลี่ยเท่ากับ 13.69 (S.D = 1.69) สูงกว่าคะแนนก่อนเรียนซึ่งมีค่าเท่ากับ 9.75 (S.D = 1.49) ซึ่งข้อดีของรูปแบบรูปแบบ การสอน TGT เป็นรูปแบบการสอนที่ทำให้ผู้เรียนมีความเอาใจใส่รับผิดชอบตัวเองและกลุ่มได้เรียนรู้ ร่วมกัน ส่งเสริมให้ผู้เรียนผลัดเปลี่ยนกันเป็นผู้นำได้ฝึกและเรียนรู้ทักษะทางสังคมโดยตรง ผู้เรียนมีความ ตื่นเต้น สนุกสนานกับการเรียนรู้ สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ (2546) จึงเป็นแรงจูงใจให้ผู้วิจัยมีความ สนใจนำวิธีการจัดการเรียนรู้แบบ TGT เรื่องการจ่ายชะกาด สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางปี ที่ 2 โดยผู้วิจัยคาดหวังว่าน่าจะส่งผลให้นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และมี ผลสัมฤทธิ์ด้านทักษะการคิดวิเคราะห์ที่สูงขึ้นกว่าเดิม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค TGT เรื่องการจ่ายชะกาด ตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80
2. เพื่อประเมินทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนโดยใช้เทคนิค TGT เรื่องการจ่ายชะกาด โดยกำหนดเกณฑ์ร้อยละ 70
3. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้เทคนิค TGT เรื่องการจ่ายชะกาด สำหรับ นักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางปีที่ 2 ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน
4. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนเพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์โดยใช้ เทคนิค TGT เรื่องการจ่ายชะกาด

บททวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

1. ทักษะการคิดวิเคราะห์

การคิดวิเคราะห์ (Analytical Thinking) เป็นทักษะสำคัญในกระบวนการเรียนรู้และการแก้ปัญหา โดยเฉพาะในการศึกษาขั้นสูง ซึ่งต้องอาศัยความสามารถในการแยกแยะองค์ประกอบของปัญหาที่ซับซ้อน เพื่อให้สามารถมองเห็นความเชื่อมโยงและประเมินข้อมูลได้อย่างเป็นระบบ นักคิดเชิงวิเคราะห์มักเข้าถึงปัญหาหรืองานต่าง ๆ โดยการแยกโครงสร้างของปัญหาออกเป็นส่วนย่อย ระบุรูปแบบที่เกิดขึ้น และตรวจสอบทั้งสมมติฐานและหลักฐานอย่างรอบคอบก่อนสรุปผล Ennis, (2020) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการคิดวิเคราะห์ไม่ได้เป็นเพียงการจำแนกข้อมูล แต่ยังรวมถึงการใช้เหตุผลอย่างมีเป้าหมาย และการพิจารณาความน่าเชื่อถือของข้อมูลเพื่อการตัดสินใจที่แม่นยำ

ลักษณะสำคัญของการคิดวิเคราะห์

1. การแยกแยะข้อมูล (Decomposition)
2. การจัดลำดับความสำคัญของข้อมูล (Prioritization)
3. การเชื่อมโยงเหตุและผล (Cause-and-effect reasoning)
4. การวิเคราะห์แนวโน้มและรูปแบบ (Pattern recognition)

2. เทคนิค TGT

เทคนิค TGT (Teams-Games-Tournament) เป็นการศึกษาเกี่ยวกับแนวคิด พื้นฐาน ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning) ซึ่ง TGT เป็นหนึ่งในเทคนิคที่พัฒนาโดย Robert E. Slavin ภายใต้โครงการของมหาวิทยาลัยจอห์นฮอปกินส์ (Johns Hopkins University) TGT หรือ Teams-Games-Tournament เป็นเทคนิคการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือที่มุ่งเน้นการเรียนรู้ร่วมกันในกลุ่ม โดยใช้เกมและการแข่งขันเป็นแรงกระตุ้น โดยกระบวนการเรียนรู้จะมี 3 ขั้นตอนสำคัญ ดังนี้:

ก. การจัดตั้งทีม (Team Formation)

ครูแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มเล็ก ๆ (ประมาณ 4–6 คนต่อกลุ่ม) กลุ่มมีความหลากหลายทั้งในด้าน ระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความสามารถ เพศ นักเรียนในแต่ละกลุ่มจะช่วยกันเรียนรู้ สนับสนุน และสอนกันและกัน เพื่อพัฒนาความเข้าใจในบทเรียน

ข. การเรียนรู้ร่วมกันในทีม (Team Study / Practice)

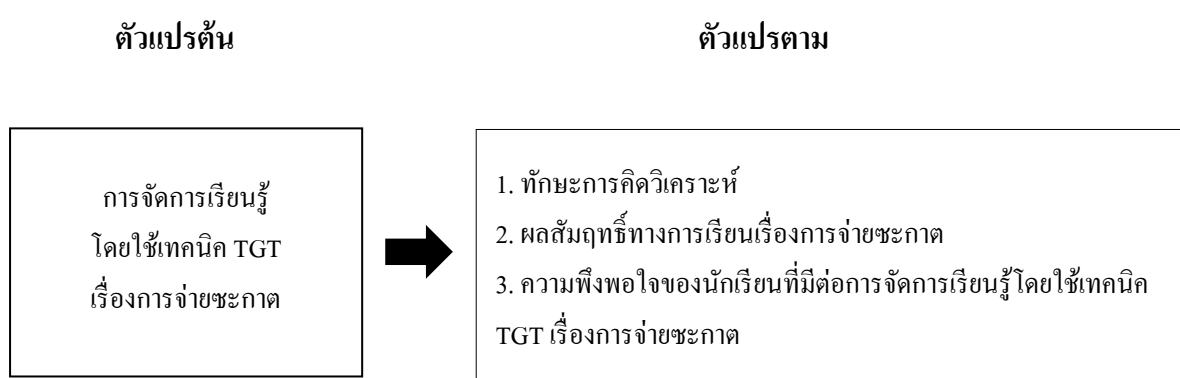
ครูอธิบายบทเรียนหรือมอบหมายหัวข้อให้นักเรียนศึกษา นักเรียนในทีมช่วยกันเรียนรู้ ซักถาม-อธิบาย-แลกเปลี่ยนความคิดเห็น เน้นการสร้างความรู้ความเข้าใจร่วมกันในเนื้อหาที่กำหนด เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการแข่งขัน

ก. การแข่งขันแบบทัวร์นาเมนต์ (Games/Tournament)

นักเรียนจากแต่ละทีมถูกจับสลากหรือหมุนเวียนไปแข่งขันตอบคำถามในรูปแบบเกมกับสมาชิกจากทีมอื่น ที่มีระดับความสามารถใกล้เคียงกันคะแนนจากการแข่งขันจะถูกนำมารวมเพื่อสะสมแต้มให้กับทีมของตนเป้าหมายไม่ใช่การชนะส่วนตัว แต่เพื่อสร้างคะแนนรวมของทีม

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดเป็นกรอบแนวคิดโดยผู้วิจัยแสดงตามลักษณะของตัวแปรต้นและตัวแปรตามดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับขั้นตอนดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางชั้นปีที่ 2 โรงเรียนวัฒนาอิสลาม หมู่ที่ 7 ตำบลประจัน อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี จำนวน 2 ห้องที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 45 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางชั้นปีที่ 2 โรงเรียนวัฒนาอิสลาม หมู่ที่ 7 ตำบลประจัน อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี จำนวน 1 ห้องที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 24 คน โดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งกลุ่มที่เลือกเป็นนักเรียนที่มีคะแนนเฉลี่ยด้านทักษะการคิดวิเคราะห์ในรายวิชาอัลฟิคุฮ์ต่ำกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 ซึ่งเป็นเกณฑ์ผ่านตามมาตรฐานการวัดผลทักษะการคิดวิเคราะห์ของกระทรวงศึกษาธิการ (2560) เพื่อให้การวิจัยสามารถพัฒนาทักษะที่ขาดได้อย่างเหมาะสม

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แผนการจัดการเรียนรู้ โดยใช้เทคนิค TGT เรื่องการจ่ายชะกาด จำนวน 8 แผน ครอบคลุมเวลา 16 ชั่วโมง จัดทำขึ้นโดยผู้วิจัยอ้างอิงจากทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือและเนื้อหาวิชา ศาสนาอิสลาม เพื่อให้เหมาะสมกับระดับชั้นและวัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.2 แบบทดสอบวัดทักษะการคิดวิเคราะห์ เรื่องการจ่ายชะกาด สำหรับนักเรียนชั้น อิสลามศึกษาตอนกลางปีที่ 2 จำนวน 8 ชุด ชุดละ 5 ข้อ รวม 40 ข้อ แบบปรนัย 4 ตัวเลือก จัดทำขึ้นโดย ผู้วิจัยโดยอิงจากเกณฑ์การวัดทักษะการคิดวิเคราะห์และผ่านการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) จากผู้เชี่ยวชาญ

2.3 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องการจ่ายชะกาด จำนวน 40 ข้อ แบบปรนัย 4 ตัวเลือก ผู้วิจัยพัฒนาแบบทดสอบอ้างอิงเนื้อหาจากแผนการจัดการเรียนรู้และหลักสูตร ใช้ วัดความรู้หลังการเรียนรู้

2.4 แบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียน ต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค TGT เรื่องการจ่ายชะกาด เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ประเมิน 3 ด้าน รวม 10 ข้อ จัดทำขึ้นเพื่อสะท้อนความคิดเห็นและความรู้สึกของนักเรียนเกี่ยวกับกระบวนการเรียนการสอน

3. การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

3.1 แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค TGT เรื่องการจ่ายชะกาด

3.1.1 ผู้วิจัยวิเคราะห์ตัวชี้วัดและมาตรฐานการเรียนรู้รายวิชาอัลฟิถ์ ชั้นปีที่ 2 ตามหลักสูตรอิสลามศึกษาพ.ศ. 2546

3.1.2 แบ่งแผนการสอนออกเป็น 8 แผน ๆ ละ 2 ชั่วโมง รวม 16 ชั่วโมง เนื้อหาประกอบด้วยความหมายและความสำคัญของชะกาด บทบัญญัติและผู้มีสิทธิได้รับชะกาดผู้มี หน้าที่จ่ายชะกาดและเงื่อนไข ประเภทของชะกาด ชะกาดเงินทอง ชะกาดปศุสัตว์ ชะกาด ผลผลิตทางการเกษตร ชะกาดฟิตรีฮ์แต่ละแผนประกอบด้วยกิจกรรม 3 ชั้น ได้แก่: ขั้นสอน: นำเสนอความรู้และ กิจกรรมฝึกคิด ขั้นแข่งขัน:ใช้เทคนิค TGT ในการเล่นเกมร่วมมือแข่งขัน ขั้นให้รางวัล: สร้างแรงจูงใจ และสรุปความรู้

3.1.3 แผนการเรียนรู้ได้รับการตรวจสอบความเที่ยงตรงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน (ค่า IOC ระหว่าง 0.67-1.00)

3.1.4 ทดลองใช้ (Try Out) กับนักเรียนกลุ่มอื่น 12 คน เพื่อประเมิน ประสิทธิภาพ พบค่า $E1/E2 = 80.23/83.78$ ซึ่งผ่านเกณฑ์มาตรฐาน 80/80

3.1.5 ปรับปรุงตามข้อเสนอแนะก่อนนำไปใช้กับกลุ่มเป้าหมายจริง

3.2 แบบทดสอบวัดทักษะการคิดวิเคราะห์เรื่องการจ่ายชะกาด

3.2.1 สร้างแบบวัดทักษะการคิดวิเคราะห์โดยวิเคราะห์ตัวชี้วัดและมาตรฐาน ตามหลักสูตรอิสลามศึกษาจำนวน 40 ข้อ แบบปรนัย 4 ตัวเลือก แบ่งเป็น 8 ชุด ชุดละ 5 ข้อ

3.2.2 ผ่านการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67-1.00 ผ่านเกณฑ์ทุกข้อ

3.2.3 ทดลองใช้ (Try Out) กับนักเรียนกลุ่มอื่น 12 คน พบว่าข้อสอบมีความยากง่าย (0.63-0.79) และอำนาจจำแนก (0.25-0.50) เป็นข้อสอบที่ผ่านเกณฑ์ใช้ได้

3.2.4 หาค่าความเชื่อมั่น (KR-20) เท่ากับ 0.98 ซึ่งมีค่ายอมรับได้

3.2.5 พิมพ์แบบทดสอบวัดทักษะการคิดวิเคราะห์นำไปใช้กับกลุ่มเป้าหมายต่อไป

3.3 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องการจ่ายชะกาด

3.3.1 สร้างจากการวิเคราะห์จุดประสงค์การเรียนรู้และเนื้อหาของแผนการจัดการเรียนรู้ทั้ง 8 แผนจำนวน 40 ข้อ แบบปรนัย 4 ตัวเลือก

3.3.2 ผ่านการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ค่า IOC ระหว่าง 0.67-1.00 ผ่านเกณฑ์ทุกข้อ

3.3.3 ทดลองใช้ (Try Out) กับนักเรียนกลุ่มอื่น 12 คน พบความยากง่าย (0.75-0.88) และอำนาจจำแนก (0.25-0.50) ค่าความเชื่อมั่น (KR-20) เท่ากับ 0.98

3.3.4 พิมพ์แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนำไปใช้กับกลุ่มเป้าหมายต่อไป

3.4 แบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค TGT

3.4.1 สร้างแบบประเมินความพึงพอใจ 10 ข้อ ประเมิน 3 ด้านเป็นแบบประมาณค่า (rating scale) 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

3.4.2 ปรับปรุงตามคำแนะนำอาจารย์ที่ปรึกษาและตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน

3.4.3 ค่า IOC เท่ากับ 1.00 ทุกข้อ แล้วนำไปใช้เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างจริง

4. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์โดยใช้เทคนิค TGT สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาดอนกลางปีที่ 2 ตามขั้นตอนดังนี้:

4.1 ชี้แจงจุดประสงค์การเรียนรู้ พร้อมเป้าหมายและเกณฑ์การประเมิน
4.2 ทำแบบทดสอบก่อนเรียน (Pre-Test) จำนวน 40 ข้อ เพื่อเก็บคะแนนก่อนเรียน
4.3 จัดการเรียนรู้โดยใช้แผนการสอนที่พัฒนาขึ้น จำนวน 8 แผน (แผนละ 2 ชั่วโมง)

4.4 ประเมินทักษะการคิดวิเคราะห์ระหว่างและหลังเรียนโดยใช้แบบประเมินที่จัดทำขึ้น

4.5 ทดสอบหลังเรียน (Post-Test) ด้วยแบบทดสอบชุดเดิม เพื่อมาเปรียบเทียบผล

- 4.6 ให้นักเรียนตอบแบบประเมินความพึงพอใจต่อการใช้เทคนิค TGT
- 4.7 วิเคราะห์เปรียบเทียบคะแนนก่อน-หลังเรียน และความพึงพอใจ
- 4.8 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการทดสอบสมมติฐาน
- 4.9 สรุปผลการวิจัยเพื่อเผยแพร่ต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

- 5.1 ข้อมูลที่ได้จากการหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ในการวิจัยวิเคราะห์โดยหาค่า ร้อยละของค่า E1/E2 ตามเกณฑ์ 80/80
- 5.2 ข้อมูลที่ได้จากแบบวัดทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนวิเคราะห์ โดยใช้ t-test One Sample
- 5.3 ข้อมูลที่ได้จากการหาคุณภาพของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน โดยใช้ t-test dependent
- 5.4 ข้อมูลที่ได้จากการหาคุณภาพของแบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียนวิเคราะห์โดยค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค TGT เรื่องการจ่ายชะกาดตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ครั้งนี้ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าประสิทธิภาพของประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค TGT เรื่องการจ่ายชะกาดตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80

แผนการจัด การเรียนรู้ที่	ค่าประสิทธิภาพ			การแปลผล
	E1	E2	E1/ E2	
1	79.17	84.17	84.17/84.17	มีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์
2	85.00	85.83	85.00/85.83	มีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์
3	80.00	86.67	80.00/86.67	มีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์
4	84.17	86.67	79.17/86.67	มีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์
5	78.33	86.67	78.33/86.67	มีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์
6	82.50	85.83	82.50/85.83	มีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์
7	78.33	87.50	78.33/87.50	มีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์
8	81.67	80.83	81.67/80.83	มีประสิทธิภาพต่ำกว่าเกณฑ์
เฉลี่ยโดยรวม	81.15	85.52	81.15/85.52	มีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์

จากตารางที่ 1 พบว่าประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค TGT เรื่องการจ่ายชะกาดสำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางปีที่ 2 พบว่า นักเรียนเรียนสามารถทำคะแนนระหว่างเรียนได้ถูกต้องเฉลี่ยร้อยละ 81.15 ซึ่งมีค่าเป็นร้อยละของ E1 และนักเรียนเรียนสามารถทำคะแนนหลังเรียนได้ถูกต้องเฉลี่ยร้อยละ 85.52 มีค่าเป็นร้อยละของ E2 ดังนั้นแผนการจัดการเรียนรู้ในครั้งนี้มีประสิทธิภาพเท่ากับ 81.15/85.52

เมื่อพิจารณาเป็นรายแผนพบว่า แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค TGT เรื่องการจ่ายชะกาดนักเรียนเรียนสามารถทำคะแนนระหว่างเรียนได้ร้อยละ 85.00, 84.17, 82.50, 81.67, 80.00, 79.17, 78.33, 78.33 ตามลำดับและคะแนนหลังเรียนร้อยละ 87.50, 86.67, 86.67, 86.67, 85.83, 85.83, 84.17, 80.83 ตามลำดับ

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผลการประเมินทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนอิสลามศึกษาตอนกลางชั้นปีที่ 2 ที่เรียนโดยใช้เทคนิค TGT เรื่องการจ่ายชะกาดตามเกณฑ์ร้อยละ 70

ตารางที่ 2 ผลการประเมินทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนใช้เทคนิค TGT เรื่องการจ่ายชะกาดระหว่างเรียนและหลังเรียน t-test

n	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	t	p-value
23	40	29.92	6.97	1.348*	0.000

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 2 พบว่าทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนหลังจากใช้การจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค TGT เรื่องการจ่ายชะกาด พบว่าสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($t = 1.348$, Sig. = 0.0000) แสดงว่าเทคนิค TGT มีส่วนช่วยส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนโดยใช้เทคนิค TGT เรื่องการจ่ายชะกาดสำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางปีที่ 2

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนและหลังเรียนโดยใช้เทคนิค TGT

การทดสอบ	n	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	t	P-Value
ก่อนเรียน	24	40	32.04	5.29	2.996*	0.006
หลังเรียน	24	40	34.33	7.78		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 3 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนโดยใช้เทคนิค TGT ที่เรียนมีค่าเฉลี่ยคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนมีค่า 33.17 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 7.78 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

วัตถุประสงค์ข้อที่ 4 ความพึงพอใจของนักเรียนที่เรียนโดยใช้เทคนิค TGT เรื่องการจ่ายชะกาด สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางปีที่ 2

ตารางที่ 4 ความพึงพอใจของนักเรียนที่เรียนโดยใช้เทคนิค TGT เรื่องการจ่ายชะกาด

ข้อที่	ประเด็นความพึงพอใจ	N=24		
		$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
ด้านการจัดการเรียนการสอน				
1	เนื้อหาในการเรียนการสอนเข้าใจง่าย ชัดเจน	4.21	0.96	มาก
2	มีการติดตาม ตรวจสอบงานที่มอบหมายทุกครั้ง	4.33	0.99	มาก
3	สื่อการสอนมีความเหมาะสม	4.46	0.64	มาก
4	มีการเตรียมการสอนในเรื่องที่สอนแต่ละครั้งเป็นอย่างดี	3.92	0.91	มาก
	รวม	4.23	0.87	มาก
ด้านกิจกรรมการเรียนรู้				
5	กิจกรรมประกอบการเรียนรู้ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเนื้อหา	4.08	1.04	มาก
6	กิจกรรมการเรียนการสอนส่งเสริมการคิดและตัดสินใจ	4.25	0.78	มาก
7	กิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกัน	4.42	0.70	มาก
	รวม	4.25	0.84	มาก
ด้านประโยชน์ที่ได้รับ				
8	นักเรียนมีความสุขกับการศึกษาจากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย	4.29	0.89	มาก
9	เปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นหรือซักถาม แลกเปลี่ยนความสนใจ	4.50	0.50	มาก
10	นักเรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน	4.50	0.65	มาก
	รวม	4.43	0.68	มาก

จากตาราง 4 พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนที่เรียนโดยใช้เทคนิค TGT เรื่องการจ่ายชะกาด สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามตอนกลางศึกษาปีที่ 2 พบว่าโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.30$, S.D. = 0.80) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่นักเรียนมีความพึงพอใจมากที่สุด คือ ด้านประโยชน์ที่ได้รับ ($\bar{X} = 4.43$, S.D. = 0.68) รองลงมาคือ ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.25$, S.D. = 0.84) และด้านการจัดการเรียนการสอน ($\bar{X} = 4.23$, S.D. = 0.87)

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์โดยใช้เทคนิค TGT สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางปีที่ 2 ครั้งนี้ สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ประสิทธิภาพของแผนการเรียนรู้วิชาอิสลามศึกษา สำหรับนักเรียนอิสลามศึกษาตอนกลางชั้นปีที่ 2 โรงเรียนวัฒนาอิสลามโดยใช้เทคนิค TGT เรื่องการจ่ายชะกาดมีประสิทธิภาพเท่ากับ 81.15/85.52 ทั้งนี้เนื่องจากผู้วิจัยได้สร้างแบบทดสอบการคิดวิเคราะห์ตามแผนการจัดการเรียนรู้ปรับใช้ในแผนการจัดการเรียนรู้ จากนั้นดำเนินการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ตามขั้นตอนอย่างเป็นระบบและนำไปตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือการวิจัยโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ด้านการวัดประเมินผล ด้านหลักสูตร และการสอน ตรวจสอบความเหมาะสมของเนื้อหาสาระสำคัญ จุดประสงค์การเรียนรู้ กระบวนการจัดการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล จากนั้นได้ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญก่อนนำไปทดลองใช้ (Try Out) กับนักเรียนแบบ 1:2:1 จำนวน 12 คน นำไปทดลองใช้กับนักเรียนที่ไม่ใช่ประชากรเป้าหมายที่เคยเรียนมาแล้วมีค่าประสิทธิภาพเป็น 80.23/83.78 แสดงว่าแผนการจัดการเรียนรู้ทั้ง 8 แผน มีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 สามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้กับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางปีที่ 2 สอดคล้องกับงานวิจัยของพิรพัฒน์ เสี่ยงล้ำ, ไกรฤกษ์ ศิลาคม (2568) การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง วันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและศาสนพิธี ของ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT (Teams Games Tournaments) ผลการวิจัยพบว่า การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT เรื่อง วันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและศาสนพิธี สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีประสิทธิภาพ เท่ากับ 95.02/77.53 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดคือ 75/75

2. ผลการประเมินทักษะการคิดวิเคราะห์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนโดยคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ ($\bar{X}$ = 21.13) และคะแนนหลังเรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{X}$ = 29.92) แสดงว่าผลทักษะการคิดวิเคราะห์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ การสอนเรื่องการจ่ายชะกาดโดยใช้เทคนิค TGT ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ผ่านการทำงานเป็นทีมในการวิเคราะห์และคำนวณจำนวนชะกาดที่ต้องจ่าย การเล่นเกมที่จำลองสถานการณ์การบริจาคและการแข่งขัน เพื่อหากลยุทธ์ในการจัดการทรัพยากรและการบริจาคอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ผู้สอนใช้แผนการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและใช้เทคนิค TGT สอดคล้องกับงานวิจัยของจิตินันท์ บุญเสริม และสุรชา อมรพันธุ์ (2562) การ เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชา คณิตศาสตร์ ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ และเจตคติต่อวิชาคณิตศาสตร์เรื่อง ระบบจำนวนเต็มของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ระหว่างการจัดการเรียนรู้ตามแนวทฤษฎีพหุปัญญาและการจัดการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือ พบว่านักเรียนที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ ความสามารถในการคิดวิเคราะห์สูงกว่านักเรียนที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้ตามแนวทฤษฎีพหุปัญญาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนโดยคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนคะแนน ($\bar{X}$ = 33.17, S.D. = 8.88) สูงกว่าก่อนเรียน ($\bar{X}$ = 31.67, S.D. = 7.08) โดยมีค่าความก้าวหน้าเฉลี่ย (D = 2.29) เมื่อเปรียบเทียบระหว่างคะแนนก่อนเรียนและคะแนนหลังเรียน พบว่าคะแนนสอบหลังเรียนของนักเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จากการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT จึงส่งผลให้นักเรียนกลุ่มตัวอย่างมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุรัตน์ ศิริมงคล, อมรรัตน์ ช่างคิด. (2563:) การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนเรื่อง วัฒนธรรมไทย และวัฒนธรรมของประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT (Teams–Games–Tournaments) ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง วัฒนธรรมไทย และวัฒนธรรมของประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หลังจากใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT มีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนค่าเฉลี่ยเท่ากับ 13.69 (S.D = 1.69) สูงกว่าคะแนนก่อนเรียนซึ่งมีค่าเท่ากับ 9.75 (S.D = 1.49) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Mutia Nasution (2020) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษก่อนและหลังเรียนโดยใช้เทคนิค Team Game Tournament สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ผลการวิจัยพบว่า คะแนนหลังเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 4 สูงกว่าก่อนเรียน

4. ผลความพึงพอใจของนักเรียนที่เรียนโดยใช้เทคนิค TGT เรื่องการถ่ายทอดสำหรับนักเรียนชั้นอิสลามตอนกลางศึกษาปีที่ 2 ประกอบด้วย 3 ด้านคือ ด้านการจัดการเรียนการสอนด้านกิจกรรมการเรียนรู้ด้านประโยชน์ที่ได้รับ รูปแบบกิจกรรมโดยภาพรวมอยู่ระดับมากคือ ด้านประโยชน์ที่ได้รับ ($\bar{X}$ = 4.43, S.D. = 0.68) รองลงมาคือ ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ($\bar{X}$ = 4.25, S.D. = 0.84) และด้านการจัดการเรียนการสอน ($\bar{X}$ = 4.23, S.D. = 0.87) ซึ่งสรุปได้คือ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.30, S.D. = 0.80) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอดิวัฒน์ เรือนริน (2563) ได้ทำวิจัยเรื่องการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ เรื่องจำนวนเต็มของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านหนองเค็ด โดยใช้วิธีการสอนแบบ TGT พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านหนองเค็ด มีความพึงพอใจต่อการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง จำนวนเต็ม โดยใช้วิธีการสอนแบบ TGT อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.13, S=0.75)

สรุปผล

ผลการวิจัย เรื่อง การพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์โดยใช้เทคนิค TGT เรื่องการถ่ายทอดสำหรับนักเรียนชั้นอิสลามตอนกลางศึกษาปีที่ 2 สามารถสรุปผลได้ ดังนี้

1.ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้โดยใช้เทคนิค TGT เรื่องการถ่ายทอดสำหรับนักเรียนชั้นอิสลามตอนกลางศึกษาปีที่ 2 เท่ากับ $E1/E2 = 81.15/85.52$ เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด

2.ทักษะการคิดวิเคราะห์โดยใช้เทคนิค TGT เรื่องการถ่ายทอด หลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน โดยใช้เทคนิค TGT เรื่องการจ่ายชะกาด หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4.ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค TGT เรื่องการจ่ายชะกาดอยู่ในระดับมาก มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.30

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ครูควรติดตามและส่งเสริมนักเรียนที่ขาดเรียนเพื่อช่วยให้ตามเนื้อหาได้ทันและมีส่วนร่วมในการเรียนรู้กลุ่มอย่างต่อเนื่อง

1.2 ควรพัฒนารูปแบบการประเมินที่หลากหลาย เพื่อวัดความก้าวหน้าและทักษะการทำงานร่วมกันทั้งรายบุคคลและรายกลุ่ม

1.3 ควรใช้การสอนแบบ TGT กับเนื้อหาที่เหมาะสม โดยเฉพาะเนื้อหาที่ต้องวิเคราะห์หรืออธิบาย เช่น คณิตศาสตร์หรือวิชาที่ต้องแลกเปลี่ยนความคิดเห็นจากเพื่อน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยเพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการคิดวิเคราะห์จากการสอนด้วยเทคนิค TGT กับหน่วยการเรียนรู้อื่นและระดับชั้นอื่น

2.2 ควรนำวิธีการสอนแบบร่วมมือด้วยเทคนิคต่าง ๆ นำไปใช้เช่น เทคนิคจิ๊กซอว์ (Jigsaw) หรือเทคนิค STAD เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

เอกสารอ้างอิงฉบับภาษาไทย

- จิตินันท์ บุญเสริม และสุรชา อมรพันธุ์. (2562). การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ความสามารถในการคิดวิเคราะห์และเจตคติต่อวิชาคณิตศาสตร์เรื่อง ระบบจำนวนเต็มของนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 1 ระหว่างการจัดการเรียนรู้ตามแนวทฤษฎีพหุปัญญาและการจัดการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือ. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 13(2): 249-260.
- บุญทัน ดอกไธสง. (2565). การพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนผ่านกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ. *วารสารครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์*, 34(2): 112-125.
- พิรพัฒน์ เสี่ยงล้ำ และไกรฤกษ์ สีลาคม. (2568). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และศาสนพิธีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT (Teams Games Tournaments). *วารสารครูพรรณ*, 5(1): 126-142
- มูฮำหมัดรุสดี หะยีมะ. (2565). บทบาทของชะกาดในการพัฒนาชุมชนมุสลิมชายแดนใต้. *วารสารวิชาการอิสลามศึกษา*, 9(1): 88-102.
- วิชาการ, กรม. (2546). *หลักสูตรอิสลามศึกษา พุทธศักราช 2546*. ปัตตานี : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเขต 1.
- สถาบันทดสอบการศึกษาแห่งชาติ, องค์กรมหาชน (2562-2564). *รายงานผลการทดสอบมาตรฐานอิสลาม(I-NET) อิสลามศึกษาระดับกลาง (มุดตาวัตชีเตาะห์) ปีการศึกษา 2562-2564*. ฉบับที่ 1. ปัตตานี : สำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนปัตตานี.
- สุชาติ อรุณเกษมสันต์. (2564). แนวทางการประเมินเพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 23(1): 89-101.
- สุรัตน์ ศิริมงคล, อมรรัตน์ ช่างคิด. (2563). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนเรื่องวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมของประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยใช้การจัดการเรียนแบบร่วมมือเทคนิค TGT (Teams-Games-Tournaments). *วารสารวิชาการครุศาสตร์สวนสุนันทา*, 4(2): 18-26.
- สุวิทย์ มูลคำ. (2546). *วิธีจัดการเรียนรู้ : เพื่อพัฒนากระบวนการคิด*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์.
- อดิวัฒน์ เรือนริน. (2563). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ เรื่องจำนวนเต็ม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านหนองเค็ด โดยใช้วิธีการสอนแบบ TGT. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อิสมาอีล หะยีวานิ. (2564). การวิเคราะห์ความเข้าใจของนักเรียนเกี่ยวกับชะกาดในบริบทเศรษฐกิจอิสลาม. *วารสารศึกษาศาสตร์อิสลาม*, 13(2): 45-60.

เอกสารอ้างอิงฉบับภาษาต่างประเทศ

- Ennis, R. H. (2020). *Critical Thinking Across the Curriculum: A Brief Edition of the Values and Knowledge Education (VAKE) Approach*. n.p.: Rowman & Littlefield.
- Halpern, D. F. (2023). *Thought and Knowledge: An Introduction to Critical Thinking. (6th ed.)*. n.p.: Psychology Press.
- Nasution, M. (2020). Effect of Team Games Tournament (TGT) Method Toward Vocabulary Mastery at the Tenth Grade Students of High School 1 Padangsidempuan. *Earth and Environmental Science*, 478(1): 142-152.
- Paul, R., & Elder, L. (2022). *The Miniature Guide to Critical Thinking Concepts and Tools (8th ed.)*. Foundation for Critical Thinking.
- Yusoff, A. M., & Alshater, M. M. (2022). Zakat Compliance and Its Socio-Economic Implications: A Critical Review. *Journal of Islamic Accounting and Business Research*, 13(4): 721–738.

ผลการใช้หนังสือแบบเรียนรายวิชาการอรรถาธิบายอัลกุรอาน สำหรับศูนย์การศึกษาอิสลาม
ประจำมัสยิดในจังหวัดยะลา

The Effect of Using Textbook on Al-Tafsir Subject for Mosque-based Islamic
Educational Centers in Yala Province

มูฮัมมัดศุไฮมี เฮงยามา¹ อับดุลรอแมะ สุหลง¹ มุหัมมัดตอลาน แกมะ¹ มุฮัมมัด เนสะและ¹

Muhammadsuhaimi Haengyama¹, Abdulramae Sulong¹, Muhammadtolan Kaemah¹ Muhammad Nesalaeh¹

(Received: Oct 22, 2024; Revised: May 28, 2025; Accepted: May 29, 2025)

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อสร้างและหาประสิทธิภาพหนังสือแบบเรียนรายวิชาการอรรถาธิบาย อัลกุรอาน สำหรับศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิดในจังหวัดยะลา 2) เพื่อศึกษาผลการใช้หนังสือแบบเรียนรายวิชาการอรรถาธิบายอัลกุรอาน สำหรับศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิดในจังหวัดยะลา 3) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียนต่อหนังสือแบบเรียนรายวิชาการอรรถาธิบายอัลกุรอาน สำหรับศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิดในจังหวัดยะลา กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย คือ นักเรียนศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิดในจังหวัดยะลา จำนวน 30 คน โดยการใช้แบบเจาะจง (Purposive sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ หนังสือแบบเรียนรายวิชาการอรรถาธิบาย อัลกุรอาน แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ และแบบประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนต่อหนังสือแบบเรียนรายวิชาการอรรถาธิบายอัลกุรอาน การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยปรากฏดังนี้ 1) หนังสือแบบเรียนรายวิชาการอรรถาธิบายอัลกุรอาน มีประสิทธิภาพเท่ากับ $E1 = 80.11 / E2 = 84.77$ ซึ่งมีประสิทธิภาพเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้หนังสือแบบเรียนรายวิชาการอรรถาธิบายอัลกุรอาน พบว่าผู้เรียนทุกคนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 โดยได้คะแนนเฉลี่ย 84.23 คะแนน ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด และ 3) ระดับความพึงพอใจของผู้เรียนต่อหนังสือแบบเรียนรายวิชาการอรรถาธิบายอัลกุรอาน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.19, S.D. = 0.456$) โดยประเด็นด้านกิจกรรมในบทเรียนน่าสนใจ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.50, S.D. = .509$) รองลงมาได้แก่ประเด็นด้านกิจกรรมช่วยสร้างบรรยากาศในการเรียน ($\bar{X} = 4.33, S.D. = .479$) และประเด็นด้านมีความรู้เพิ่มขึ้นหลังจากใช้หนังสือแบบเรียนตามลำดับ ($\bar{X} = 4.30, S.D. = .466$)

¹สาขาวิชาการสอนอิสลามศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

¹Department of Teaching Islamic Education, Faculty of Education, Yala Rajabhat University (Corresponding author / Email :

muhammadsuhaimi.h@yru.ac.th)

คำสำคัญ: หนังสือแบบเรียน รายวิชาการอรรถาธิบายอัลกุรอาน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ศูนย์การศึกษา
อิสลาม

ABSTRACT

The objectives of this research were 1) to develop and examine the efficiency of textbook on the exposition of the mosque-based Islamic educational centers in Yala province; 2) to study the results of using textbook on al-Tafsir subject for the mosque-based Islamic educational centers in Yala province. 3) To assess the students' satisfaction with the textbook on al-Tafsir subject for the mosque-based Islamic educational centers in Yala province. The sample group in this research was 30 students of the mosque-based Islamic educational centers in Yala province collected by purposive sampling. The instruments included textbook on al-Tafsir subject, achievement test and the students' satisfaction assessment form. Data analysis by percentage, mean and standard deviation. The results of the research were as follows: 1) textbook on al-Tafsir subject is effective as $E1 = 80.11 / E2 = 84.77$, which is effective according to the specified criteria, 2) The learning achievement using the textbook on al-Tafsir subject found that all students achieved a learning outcome above the 80% threshold, with an average score of 84.23, which complies with the specified standards and 3) the level of learners' satisfaction towards textbook on al-Tafsir subject in overall was at a high level ($\bar{X} = 4.19$, S.D.=0.456). The activity issues in the lesson were interesting with the highest mean ($\bar{X} = 4.50$, S.D.=509), followed by activities that helped create learning atmosphere ($\bar{X} = 4.33$, S.D.= 479) and increased knowledge after using the textbook respectively ($\bar{X} = 4.30$, S.D.=466).

Keywords: *Textbook, al-Tafsir subject, Learning achievement, Islamic Educational Centers*

บทนำ

การศึกษาเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความจำเป็นและสำคัญที่สุดของบุคคลในสังคม เพราะการศึกษามีบทบาทต่อการพัฒนาความมั่นคง ความเจริญก้าวหน้าของสังคมประเทศชาติ การพัฒนาคุณภาพของมนุษย์ และการสร้างพลังในการพัฒนาประเทศ ดังนั้นการจัดการศึกษาจึงมีความจำเป็นและหน้าที่ที่สำคัญของโรงเรียนที่ต้องจัดการศึกษาที่มีการส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และมาตรฐานปัจจัยให้กำหนดให้ครูมีความสามารถในการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด (ศศิธร เวียงวะลัย, 2556)

แนวคิดของการจัดการศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติ (ระยะ 20 ปี พ.ศ. 2560-2579) ยึดหลักการ เป้าหมาย และแนวคิดในการจัดการศึกษาเพื่อให้ประชาชนทุกคน ทุกช่วงวัย ตั้งแต่เด็กปฐมวัย

วัยเรียน วัยทำงาน และผู้สูงอายุมีโอกาสในการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อให้แต่ละบุคคลได้พัฒนาตามความพร้อมและความสามารถให้บรรลุขีดสูงสุด มีความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์เพื่อการดำรงชีวิตและการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม รวมทั้งมีสมรรถนะในการทำงานเพื่อการประกอบอาชีพตามความถนัดและความสนใจ สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานและการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มาตรา 22 (กระทรวงศึกษาธิการ) ระบุว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ และมาตรา 24 ระบุว่า การจัดกระบวนการเรียนรู้ ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการดังต่อไปนี้ จัดเนื้อหา สาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ปัญหา จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกรายวิชา ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียนและอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ ทั้งผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ

รายวิชาการอรรถาธิบายอัลกุรอานถือเป็นหนึ่งวิชาหลักของรายวิชา 8 กลุ่มสาระวิชา ที่ผู้เรียนทุกคนที่เรียนในหลักสูตรอิสลามศึกษาต้องมีความรู้ความเข้าใจ อีกทั้งยังเป็นกุญแจสำคัญที่จะนำพาผู้เรียนให้มีความรู้ความเข้าใจในรายวิชาอื่น ๆ ดังที่หลักสูตรอิสลามศึกษาพหุวัฒนธรรมประจำมัสยิดระดับอิสลามศึกษาตอนต้น (อับดุลอาฮะฮ์) พุทธศักราช 2559 ได้ระบุวิสัยทัศน์ของหลักสูตรว่า เป็นหลักสูตรที่มุ่งพัฒนาผู้เรียน เรียนรู้อัลกุรอาน และอัลหะดีษ โดยเน้นการเรียนรู้วิชาพหุวัฒนธรรม เพื่อให้เป็นมนุษย์ที่มีศรัทธา ปฏิบัติศาสนกิจ มีบุคลิกภาพตามแบบอย่างนบีมุฮัมมัด มีความสมดุลทั้งด้านความรู้ คุณธรรม จริยธรรมและมีจิตสำนึกในความเป็นมุสลิมที่ดี สามารถพัฒนาตนเอง ครอบครัวและสังคม ก่อให้เกิดสันติสุขทั้งโลกนี้และโลกหน้า เพื่อการสร้างพื้นฐานการศึกษาที่ว่า ศาสนานำวิถีชีวิต เพื่อการก้าวทันต่อการศึกษาในยุคปัจจุบัน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2559)

จากการผลการดำเนินการกิจกรรมบริการวิชาการในปีการศึกษา 2563 ที่ผ่านมา (รายงานโครงการบริการวิชาการ หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนอิสลามศึกษา, 2563) พบว่าการจัดการเรียนรู้ในศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด ยังมีปัญหาหลายอย่างที่จะต้องมาแก้ปัญหาย่างเร่งด่วน เช่น เนื้อหาของหนังสือเรียน หรือการออกแบบหนังสือเรียนเพื่อให้สอดคล้องกับรายวิชาและช่วงวัยของผู้เรียน เนื้อหาที่เรียนไม่น่าสนใจ ไม่ทันสมัย อีกทั้งครูผู้สอนไม่มีสื่อที่ควบคู่กับการเรียนการสอน

การจัดการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาความรู้ความเข้าใจของผู้เรียนต่อเนื้อหาที่ได้เรียนมานั้น มีหลากหลายวิธี เช่น การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ การจัดการเรียนรู้แบบจิ๊กซอว์ การจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีตัวอย่าง การจัดการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จำลอง และการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดการเรียนรู้ (ชนาธิป พรกุล: 2554) เป็นต้น สิ่งหนึ่งที่ผู้วิจัยมองว่าสามารถยกระดับการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อีก คือ การใช้ชุดการเรียนรู้ในการจัดการเรียนการสอน ดังนั้น การจัดการเรียนการสอนโดยการใช้สื่อหรือแบบเรียนที่เหมาะสมกับบริบทโรงเรียนและผู้เรียน สามารถช่วยยกระดับความรู้ความเข้าใจของผู้เรียนได้ เพราะสื่อประเภทแบบเรียนหรือชุดการเรียนรู้ เป็นสื่อที่ดีประเภทหนึ่งในการจัดการเรียนรู้แก่ผู้เรียนให้มีความรู้ความเข้าใจ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้น ดังนุรฟาติละห์ ยาเอ๊ะ (2563) ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดการสอนสะกดคำสระการเรียนรู้อัลกุรอานสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านไอสะเดีย ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนด้วยชุดการสอนการอ่านสะกดคำสระการเรียนรู้อัลกุรอานหลังเรียนสูงขึ้น

ดังนั้น จากความสำคัญและปัญหาที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น ผู้วิจัยจึงทำการวิจัยเรื่องผลการใช้นั่งสือแบบเรียนรายวิชาการอธิบายอัลกุรอานสำหรับศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิดในจังหวัดยะลา เพื่อผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ดีขึ้นที่เกิดกับผู้เรียน สถานศึกษาและชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างและหาประสิทธิภาพหนังสือแบบเรียนรายวิชาการอธิบายอัลกุรอานสำหรับศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิดในจังหวัดยะลา
2. เพื่อศึกษาผลการใช้นั่งสือแบบเรียนรายวิชาการอธิบายอัลกุรอาน สำหรับศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิดในจังหวัดยะลา
3. เพื่อประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนต่อหนังสือแบบเรียนรายวิชาการอธิบายอัลกุรอานสำหรับศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิดในจังหวัดยะลา

ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ในอิสลาม

การจัดการศึกษาอิสลามที่มีเป้าหมายเพื่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนสู่พฤติกรรมที่พึงประสงค์ผ่าน กระบวนการสำคัญ ได้แก่ 1. การดริบยะห์ เช่นการเป็นแบบอย่างที่ดีด้านบุคลิกภาพ การใช้คำพูดและคำแนะนำที่ดี การฝึกฝนเพื่อให้เกิดการปฏิบัติที่เป็นกิจวัตร 2. การตะอูลิมีเป้าหมายทางการสอนเป็นหลักเพื่อให้ความรู้และการให้การฝึกอบรมเกี่ยวกับทักษะต่าง ๆ เช่นวิธีการสอนโดยการเน้นย้ำ วิธีการสอนโดยการตั้งคำถาม และ 3. การตะอูดิบ เป็นอีกหนึ่งกระบวนการเรียนรู้ในอิสลามที่เกี่ยวข้องกับการปลูกฝังสิ่งดีงามในผู้เรียน เพื่อสร้างให้เป็นผู้ที่มีบุคลิกภาพที่ดี มีคุณธรรมจริยธรรม (นิเลาะ แวอุเซ็ง, 2559)

ลักษณะสำคัญของหนังสือแบบเรียน

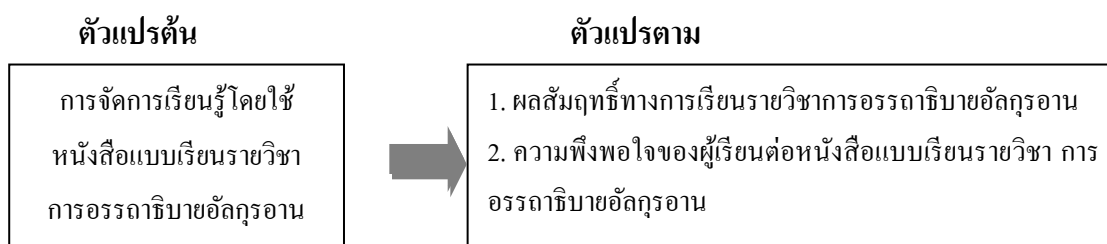
นักวิชาการได้อธิบายลักษณะสำคัญของหนังสือแบบเรียนไว้ว่า หนังสือแบบเรียนจะต้องมีลักษณะสำคัญ ดังต่อไปนี้ (ปราณี ปราบริปู และคณะ, 2560)

1. ด้านหลักสูตร หนังสือเรียนต้องมีเนื้อหาสาระครบถ้วนตามสาระการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแต่ละชั้นเรียนในแต่ละภาคการเรียนหรือในแต่ละปี เนื้อหาสาระดังกล่าวจะต้องมีความสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ที่ระบุไว้ และมีลักษณะที่น่าเชื่อถือ
2. ด้านเนื้อหาวิชา หนังสือแบบเรียนจะต้องนำเสนอเนื้อหาสาระที่ถูกต้องตามหลักวิชาในสาขานั้น ๆ เนื้อหาที่มีความทันสมัยมีปริมาณมากน้อยพอเหมาะสมแก่การที่จะให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ และมีความสามารถตามระบุไว้ในมาตรฐานการเรียนรู้
3. ด้านการเสนอเนื้อหา หนังสือแบบเรียนจะต้องเสนอเนื้อหาสาระโดยแบ่งเป็นหน่วย เป็นตอน หรือเป็นบทอย่างเหมาะสม การเรียงลำดับเนื้อหาสาระจะต้องมีความเหมาะสมตามหลักวิชาและตามธรรมชาติของการเรียนรู้
4. ด้านส่งเสริมความเข้าใจ เนื้อหาสาระที่เสนอในหนังสือแบบเรียนจำเป็นที่จะต้องชัดเจนและง่ายต่อการที่นักเรียนจะทำความเข้าใจ และสามารถเข้าใจได้โดยไม่ยากเกินไป
5. ด้านส่งเสริมการเรียนการสอน หนังสือแบบเรียนส่งเสริมการเรียนการสอน โดยชี้แนะนักเรียนให้ทำความเข้าใจในขณะที่อ่าน และช่วยชี้แนะครูซึ่งเป็นสื่อกลางระหว่างผู้เขียนหนังสือและนักเรียนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้วย

การจัดทำหนังสือแบบเรียน

การจัดทำหนังสือแบบเรียนนั้น สมพร จารุณัฐ (2544, อ้างถึงใน ปราณี ปราบริปู และคณะ, 2560: 353) ได้อธิบายถึงการจัดทำหนังสือแบบเรียนมีกระบวนการ ดังนี้ 1. ขั้นศึกษาหลักสูตร 2. ขั้นศึกษาเกี่ยวกับตัวนักเรียน 3. ขั้นวางแผนเตรียมการจัดทำต้นฉบับ 4. ขั้นเขียนต้นฉบับ 5. ขั้นบรรณาธิการิกต้นฉบับ

กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ นักเรียนศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิดในจังหวัดยะลา กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิดในจังหวัดยะลา จำนวน 30 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 ลักษณะเครื่องมือ

2.1.1 หนังสือแบบเรียนรายวิชาการอรรถาธิบายอัลกุรอาน

2.1.2 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์รายวิชาการอรรถาธิบายอัลกุรอาน

2.1.3 แบบประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนต่อหนังสือแบบเรียนรายวิชาการอรรถาธิบายอัลกุรอาน

2.2 วิธีการสร้างเครื่องมือวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยหนังสือแบบเรียนรายวิชาการอรรถาธิบายอัลกุรอาน แบบทดสอบวัดความรู้รายวิชาการอรรถาธิบายอัลกุรอาน และแบบประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาต่อหนังสือแบบเรียนรายวิชาการอรรถาธิบายอัลกุรอาน ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการสร้างโดยมีลำดับขั้นตอนดังนี้

1. หนังสือแบบเรียนรายวิชาการอรรถาธิบายอัลกุรอาน มีวิธีการสร้างและหาคุณภาพ ดังนี้

1.1 ศึกษาเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างหนังสือแบบเรียน และการจัดการเรียนรู้โดยใช้หนังสือแบบเรียน

1.2 สร้างหนังสือแบบเรียนรายวิชาการอรรถาธิบายอัลกุรอาน ให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ และขอบเขตของการวิจัย ซึ่งประกอบด้วย 9 เรื่อง ดังนี้ 1) ความหมายของอัลกุรอาน 2) มารยาทในการอ่านอัลกุรอาน 3) ประโยชน์ของการอ่านอัลกุรอาน 4) สระฮิยาอียะฮ์ 5) สระฟัดหะฮ์ 6) สระกะสเราะฮ์ 7) สระฎ็อมมะฮ์ 8) ซูเราะฮ์อัลฟาติหะฮ์ 9) ซูเราะฮ์อัลอิคลาส และใช้จัดการเรียนรู้ 1 เรื่อง ต่อ 2 ชั่วโมง 9 เรื่อง รวมเป็น 18 ชั่วโมง

1.3 นำหนังสือแบบเรียนรายวิชาการอรรถาธิบายอัลกุรอาน ที่สร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสม

1.4 ปรับปรุงหนังสือแบบเรียนรายวิชาการอรรถาธิบายอัลกุรอาน ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

1.5 ดำเนินการทดลองใช้หนังสือแบบเรียน กับผู้เรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 10 คน เพื่อศึกษาความเหมาะสมของหนังสือแบบเรียนรายวิชาการอรรถาธิบายอัลกุรอาน และนำข้อบกพร่องมาแก้ไขจากนั้นนำมาหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรม พบว่าชุดกิจกรรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ E1/E2 เท่ากับ 80.11/84.77

1.6 นำหนังสือแบบเรียนรายวิชาการอัตราธิบายอัลกุรอานที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วนำไปใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่าง

1.7 พิมพ์หนังสือแบบเรียนรายวิชาการอัตราธิบายอัลกุรอานฉบับสมบูรณ์

2. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์รายวิชาการอัตราธิบายอัลกุรอาน มีวิธีการสร้างและหาคุณภาพ ดังนี้

2.1 ศึกษาวิธีการสร้างเครื่องมือจากตำราเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบทดสอบวัดความรู้และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

2.2 สร้างแบบทดสอบ ให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ และขอบเขตของการวิจัย

2.3 นำแบบทดสอบที่สร้างขึ้น ไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเพื่อพิจารณาหาความตรงของเนื้อหา และประเมินความสอดคล้อง ได้ค่าความสอดคล้อง เท่ากับ 0.80

2.4 ปรับปรุงข้อคำถามของแบบทดสอบตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

2.5 นำแบบทดสอบไปทดสอบกับผู้เรียนที่ไม่ใช่กลุ่มทดลอง

2.6 นำผลคะแนนที่ได้มาวิเคราะห์หาค่าความยากง่าย (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) โดยการวิเคราะห์เป็นรายข้อ ซึ่งค่าความยากง่าย (p) ระหว่าง 0.20 – 0.80 ค่าอำนาจจำแนก(r) ตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไป ไปใช้ในการทดสอบ

2.7 นำแบบทดสอบมาหาความเชื่อมั่น โดยใช้สูตร KR-20 ของคูเดอร์ ริชาร์ดสัน เท่ากับ 0.81

3. แบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนรู้ มีวิธีการสร้างและหาคุณภาพ ดังนี้

3.1 ศึกษาวิธีการสร้างแบบประเมินความพึงพอใจจากตำราเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบประเมินและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

3.2 ร่างแบบประเมินความพึงพอใจเป็นแบบมาตรฐานส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

3.3 นำเครื่องมือที่สร้างขึ้น ไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพและความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC: Index of Item Objective Congruence) ได้ค่าเท่ากับ 0.96

3.4 ปรับปรุงข้อคำถามตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

3.5 จดพิมพ์เครื่องมือวิจัยฉบับสมบูรณ์

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยได้ดำเนินการกับกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มเดียว มีการทดสอบก่อนเรียนและทดสอบหลังเรียน และใช้การวิจัยกึ่งทดลองแบบ One Group Pretest Posttest Design ประกอบด้วย 3 วัตถุประสงค์ คือ 1. เพื่อสร้างและหาประสิทธิภาพหนังสือแบบเรียนรายวิชาการอัตราธิบายอัลกุรอาน สำหรับศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิดในจังหวัดยะลาดำเนินการเก็บข้อมูลกับ

ผู้เรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างเพื่อหาประสิทธิภาพของหนังสือแบบเรียน E1/E2 2. เพื่อศึกษาผลการใช้หนังสือแบบเรียนรายวิชาการอรรถาธิบายอัลกุรอาน สำหรับศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิดในจังหวัดยะลา ดำเนินการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบทดสอบวัดความรู้ 3. เพื่อประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนต่อหนังสือแบบเรียนรายวิชาการอรรถาธิบายอัลกุรอานสำหรับศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิดในจังหวัดยะลา ดำเนินการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบประเมินความพึงพอใจ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการหาคุณภาพของเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการวิเคราะห์ ดังนี้

1.1 หนังสือแบบเรียนรายวิชาการอรรถาธิบายอัลกุรอาน วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาประสิทธิภาพ E1/E2

1.2 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่า ร้อยละ

1.3 แบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้หนังสือแบบเรียนรายวิชา การอรรถาธิบายอัลกุรอาน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2545) มาตรฐานโดยใช้เกณฑ์

ค่าเฉลี่ย 4.50-5.00 หมายถึง ความพึงพอใจมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.50-4.49 หมายถึง ความพึงพอใจมาก

ค่าเฉลี่ย 2.50-3.49 หมายถึง ความพึงพอใจปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.50-2.49 หมายถึง ความพึงพอใจน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00-1.49 หมายถึง ความพึงพอใจน้อยที่สุด

การนำเสนอผลวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ใช้สถิติ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัย แบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพหนังสือแบบเรียนรายวิชาการอรรถาธิบายอัลกุรอาน สำหรับศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิดในจังหวัดยะลา

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ผลการใช้หนังสือแบบเรียนรายวิชาการอรรถาธิบายอัลกุรอาน สำหรับศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิดในจังหวัดยะลา

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์การศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียนต่อหนังสือแบบเรียนรายวิชาการอรรถาธิบายอัลกุรอาน สำหรับศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิดในจังหวัดยะลา

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพหนังสือแบบเรียนรายวิชาการอรรถาธิบายอัลกุรอาน สำหรับศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิดในจังหวัดยะลา

ตารางที่ 1 แสดงค่าประสิทธิภาพของหนังสือแบบเรียนรายวิชาการอรรถาธิบายอัลกุรอาน สำหรับศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิดในจังหวัดยะลา

จำนวนนักศึกษา (30 คน)	ร้อยละ E1	ร้อยละ E2	การแปลผล
โดยรวมเฉลี่ย	80.11	84.77	สูงกว่าเกณฑ์

จากตารางที่ 4.1 พบว่า คะแนนกิจกรรมระหว่างเรียนโดยใช้หนังสือแบบเรียนรายวิชาการอรรถาธิบายอัลกุรอาน สำหรับศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิดในจังหวัดยะลา เท่ากับ 80.11 ซึ่งเป็นค่าของ E1 และคะแนนจากการทำแบบทดสอบหลังเรียน เท่ากับ 84.77 มีค่าเป็นร้อยละของ E2 ดังนั้นแผนการจัดการเรียนรู้ในครั้งนี้มีประสิทธิภาพเท่ากับ $E1 = 80.11 / E2 = 84.77$ ซึ่งมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด

ตอนที่ 2 วิเคราะห์ผลการใช้หนังสือแบบเรียนรายวิชาการอรรถาธิบายอัลกุรอาน สำหรับศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิดในจังหวัดยะลา

ตารางที่ 2 แสดงผลการใช้หนังสือแบบเรียนรายวิชาการอรรถาธิบายอัลกุรอาน สำหรับศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิดในจังหวัดยะลา

คนที่	คะแนนหลังเรียน	ร้อยละ	แปลความหมาย
	(คะแนนเต็ม 30)		
1	24	80	ผ่านเกณฑ์
2	26	86.6	ผ่านเกณฑ์
3	24	80	ผ่านเกณฑ์
4	26	86.6	ผ่านเกณฑ์
5	24	80	ผ่านเกณฑ์
6	25	83.3	ผ่านเกณฑ์
7	26	86.6	ผ่านเกณฑ์
8	26	86.6	ผ่านเกณฑ์
9	24	80	ผ่านเกณฑ์
10	24	80	ผ่านเกณฑ์
11	24	80	ผ่านเกณฑ์
12	25	83.3	ผ่านเกณฑ์
13	24	80	ผ่านเกณฑ์

คนที่	คะแนนหลังเรียน (คะแนนเต็ม 30)	ร้อยละ	แปลความหมาย
14	26	86.6	ผ่านเกณฑ์
15	25	83.3	ผ่านเกณฑ์
16	24	80	ผ่านเกณฑ์
17	24	80	ผ่านเกณฑ์
18	24	80	ผ่านเกณฑ์
19	26	86.6	ผ่านเกณฑ์
20	26	86.6	ผ่านเกณฑ์
21	25	83.3	ผ่านเกณฑ์
22	26	86.6	ผ่านเกณฑ์
23	24	80	ผ่านเกณฑ์
24	26	86.6	ผ่านเกณฑ์
25	24	80	ผ่านเกณฑ์
26	26	86.6	ผ่านเกณฑ์
27	25	83.3	ผ่านเกณฑ์
28	24	80	ผ่านเกณฑ์
29	25	83.3	ผ่านเกณฑ์
30	24	80	ผ่านเกณฑ์
รวม	24.96	82.86	ผ่านเกณฑ์

จากตาราง 2 พบว่า ผลการใช้หนังสือแบบเรียนรายวิชาการอรรถาธิบายอัลกุรอาน สำหรับศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิดในจังหวัดยะลา คือผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้หนังสือแบบเรียนรายวิชาการอรรถาธิบาย อัลกุรอาน โดยภาพรวมผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คิดเป็นร้อยละ 84.23 ซึ่งผ่านเกณฑ์การประเมินที่ได้กำหนด คือ ผู้เรียนทุกคนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน อยู่ในเกณฑ์ร้อยละ 80

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์การศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียนต่อหนังสือแบบเรียนรายวิชาการอรรถาธิบายอัลกุรอาน

ตารางที่ 3 แสดงการศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียนต่อหนังสือแบบเรียนรายวิชาการอรรถาธิบายอัลกุรอาน สำหรับศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิดในจังหวัดยะลา

ข้อที่	ประเด็นความคิดเห็น	$\bar{X}$	S.D.	แปลความหมาย
1	หนังสือแบบเรียนชัดเจนและเข้าใจง่าย	4.10	.548	มากที่สุด
2	เนื้อหาเหมาะสมกับผู้เรียน	4.13	.434	มาก
3	กิจกรรมช่วยสร้างบรรยากาศในการเรียน	4.33	.479	มาก
4	เปิดโอกาสให้นักเรียนศึกษาด้วยตนเอง	4.10	.403	มาก
5	กิจกรรมสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน	4.13	.434	มาก
6	วิธีการวัดและประเมินผลมีความชัดเจน	4.10	.481	มาก
7	การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เหมาะสมกับผู้เรียน	4.27	.521	มาก
8	กิจกรรมในบทเรียนน่าสนใจ	4.50	.509	มาก
9	เปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้การทำงานกลุ่ม	4.20	.407	มาก
10	มีความรู้เพิ่มขึ้นหลังจากใช้หนังสือแบบเรียน	4.30	.466	มาก
11	มีความมั่นใจและสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้	3.97	.414	มาก
12	สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้	4.17	.379	มาก
ภาพรวม		4.19	0.456	มาก

จากตาราง 3 พบว่า ระดับความพึงพอใจของผู้เรียนต่อหนังสือแบบเรียนรายวิชาการ ธรรมชาติวิทยาอัลกุรอาน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.19$, S.D.=0.456) โดยประเด็นด้านกิจกรรมใน บทเรียนน่าสนใจ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.50$, S.D.=.509) รองลงมาได้แก่ประเด็นด้านกิจกรรมช่วยสร้าง บรรยากาศในการเรียน ($\bar{X} = 4.33$, S.D.=.479) และประเด็นด้านมีความรู้เพิ่มขึ้นหลังจากใช้หนังสือ แบบเรียนตามลำดับ ($\bar{X} = 4.30$, S.D.=.466)

อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่องผลการใช้หนังสือแบบเรียนรายวิชาการธรรมชาติวิทยาอัลกุรอาน สำหรับศูนย์ การศึกษาอิสลามประจำมัสยิดในจังหวัดยะลา ผู้วิจัยได้อภิปรายผลการศึกษตามวัตถุประสงค์ดังนี้

1. ประสิทธิภาพหนังสือแบบเรียนรายวิชาการธรรมชาติวิทยาอัลกุรอาน สำหรับศูนย์การศึกษา อิสลามประจำมัสยิดในจังหวัดยะลา ทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง พบว่ามีประสิทธิภาพเท่ากับ $E1=80.11/E2=84.77$ หมายความว่า ผู้เรียนทั้งหมดได้คะแนนเฉลี่ยจากการทำแบบทดสอบระหว่างเรียน ของชุดการเรียนรู้ทั้ง 8 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 80.11 และคะแนนเฉลี่ยจากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนหลังเรียน คิดเป็นร้อยละ 84.77 แสดงว่าหนังสือแบบเรียนรายวิชาการธรรมชาติวิทยาอัลกุรอาน สำหรับศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิดในจังหวัดยะลา ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีประสิทธิภาพเป็นไปตาม เกณฑ์ที่ตั้งไว้ เนื่องจากการดำเนินการสร้างและพัฒนาชุดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ อัลกุรอาน

อย่างเป็นระบบและขั้นตอน ในการหาคุณภาพของแบบเรียน เพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้อัลกุรอานสำหรับ สำหรับศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิดในจังหวัดยะลา โดยนำชุดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นเสนอต่อ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อประเมินความเหมาะสมของชุดการเรียนรู้ และตรวจความถูกต้อง จุดประสงค์การเรียนรู้ ด้านเนื้อหา ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านรูปแบบ ด้านการใช้ภาษา และด้านการวัด และประเมินผล โดยผู้วิจัยสร้างแบบประเมินความเหมาะสมของชุดการเรียนรู้เป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามแบบของลิเคิร์ท จึงส่งผลให้ชุดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้อัลกุรอานมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับ ปญญพัฒน์ ชาปากดี (2559) ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติม ชุดงานช่างไฟฟ้าวิชาการงานอาชีพและเทคโนโลยี (งานช่าง) กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนโพธิ์แสนวิทยา ผลการวิจัยพบว่า หนังสืออ่านเพิ่มเติม ชุดงานช่างไฟฟ้า วิชาการงานอาชีพและเทคโนโลยี (งานช่าง) กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีประสิทธิภาพ เท่ากับ 88.05/85.50

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้หนังสือแบบเรียนรายวิชาการอรรถาธิบายอัลกุรอาน โดย ภาพรวมผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คิดเป็นร้อยละ 84.23 ซึ่งผ่านเกณฑ์การประเมินที่ได้กำหนด คือ ผู้เรียนทุกคนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน อยู่ในเกณฑ์ร้อยละ 80 ทั้งนี้ เนื่องด้วยผู้สอนคอยเป็นผู้ จัดสถานการณ์ จัดประสบการณ์ สร้างบรรยากาศในชั้นเรียนที่เอื้อต่อการทำงานกลุ่ม กระตุ้นให้ผู้เรียน ฝึกฝนการค้นคว้า การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ความคิด และประสบการณ์ภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่ม สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุดีร์มัน เจมะะ อับดุลรอแม สุหลง และมุหัมมัดสุหิมิ เสงยามา (2565) เรื่อง ผลการจัดการเรียนรู้รายวิชาอรรถาธิบายอัลกุรอาน โดยใช้ชุดการเรียนรู้สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษา ตอนปลายปีที่ 2 มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ของนักเรียนโดยใช้ชุดการเรียนรู้ก่อนเรียน และหลังเรียน ประชากรในการวิจัย นักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนปลายปีที่ 2 โรงเรียนยะลาวิทยปัญญา นุสรณ์ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 30 คน เครื่องมือวิจัยประกอบด้วย ชุดการเรียนรู้รายวิชา อรรถาธิบายอัลกุรอานจำนวน 5 ชุด แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้นักเรียน และแบบ ประเมินความพึงพอใจของนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า ผลการเรียนรู้ของนักเรียนโดยใช้ชุดการเรียนรู้รายวิชา อรรถาธิบายอัลกุรอานหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 และงานวิจัยของ มุหัมมัดนัศรี ลาแป (2564) เรื่องผลของการใช้ชุดฝึกการอ่านแถบสีที่มีต่อทักษะการอ่านหลักการมัจดุ ในอัลกุรอาน สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนต้นปีที่ 6 มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนโดยใช้ชุดฝึกการอ่านแถบสี ก่อนเรียนและหลังเรียนพบว่านักเรียนชั้น อิสลามศึกษาตอนต้นปีที่ 6 ก่อนเรียนชุดฝึกการอ่านแถบสีมีคะแนนเฉลี่ย 16.70 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 55.66 และหลังเรียนชุดฝึกการอ่านแถบสีมีคะแนนเฉลี่ย 24.33 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 81.11 ซึ่งแปลว่า คะแนนสอบหลังเรียนของนักเรียนสูงกว่าเกณฑ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และผลสัมฤทธิ์

ทางการเรียนรายวิชาอัลกุรอาน โดยใช้ชุดฝึกการอ่านแถบสี หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญ .05

3. ระดับความพึงพอใจของผู้เรียนต่อหนังสือแบบเรียนรายวิชาการอรรถาธิบายอัลกุรอาน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.19, S.D.=0.456$) ทั้งนี้ เนื่องด้วยหนังสือแบบเรียนรายวิชาการอรรถาธิบายอัลกุรอานที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมาตรงกับบริบทและความต้องการของผู้เรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ นูรฟาติสะห์ ยาเอ๊ะ (2563) วิจัยเรื่อง การพัฒนาการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดการสอนสะกดคำสาระการเรียนรู้อัลกุรอานสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านไอสะเดีย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อชุดการสอนการอ่านสะกดคำสาระการเรียนรู้อัลกุรอานสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านไอสะเดีย จำนวน 35 คน ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2562 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบวัดความพึงพอใจ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การวิจัยกึ่งทดลองแบบกลุ่มเดียวทดสอบก่อนหลัง และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่า t test ผลการวิจัยพบว่า ระดับความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อชุดการสอนการอ่านสะกดคำสาระการเรียนรู้อัลกุรอาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{X}=4.17/S.D.=0.41$) และงานวิจัยของ เปาชี อิจิ และอับดุลรอแม สุหลง (2565) เรื่องการพัฒนาทักษะการอ่านอัลกุรอานโดยใช้ชุดฝึกการอ่านเรื่องนูนสากินะฮ์และดันวินสำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางปีที่ 2 มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบทักษะการอ่านโดยใช้ชุดฝึกทักษะการอ่านก่อนเรียนและหลังเรียน กลุ่มตัวอย่างในวิจัยคือนักเรียนที่เรียนวิชาอัลกุรอานชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางปีที่ 2/1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2565 โรงเรียนสัมพันธวิทยา จำนวน 45 คน ซึ่งได้มาด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผลการวิจัยพบว่า ทักษะการอ่านของนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางปีที่ 2 โดยใช้ชุดฝึกทักษะการอ่านเรื่องนูนสากินะฮ์และดันวินหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้เป็นเพราะว่าชุดการเรียนในการส่งเสริมการอ่านอัลกุรอานมีความน่าสนใจ ผู้เรียนมีความตื่นตัวทุกช่วงของการจัดการเรียนรู้ รวมทั้งกิจกรรมเน้นให้ผู้เรียนทุกคนมีส่วนร่วมและให้ปฏิบัติเป็นรายบุคคลในทุกกิจกรรมการเรียนรู้

สรุปผล

การวิจัยเรื่องผลการใช้หนังสือแบบเรียนรายวิชาการอรรถาธิบายอัลกุรอาน สำหรับศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิดในจังหวัดยะลา มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ประสิทธิภาพหนังสือแบบเรียนรายวิชาการอรรถาธิบายอัลกุรอาน สำหรับศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิดในจังหวัดยะลา มีประสิทธิภาพเท่ากับ $E1=80.11/E2=84.77$ ซึ่งมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้หนังสือแบบเรียนรายวิชาการอรรถาธิบายอัลกุรอานของผู้เรียนศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิดในจังหวัดยะลา โดยภาพรวมผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคิดเป็นร้อยละ 84.23 ซึ่งผ่านเกณฑ์การประเมินที่ได้กำหนด คือ ผู้เรียนทุกคนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน อยู่ในเกณฑ์ร้อยละ 80

3. ระดับความพึงพอใจของผู้เรียนต่อหนังสือแบบเรียนรายวิชาการอรรถาธิบายอัลกุรอาน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.19$, S.D.=0.456) โดยประเด็นด้านกิจกรรมในบทเรียนน่าสนใจ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=4.50$, S.D.=.509) รองลงมาได้แก่ประเด็นด้านกิจกรรมช่วยสร้างบรรยากาศในการเรียน ($\bar{X}=4.33$, S.D.=.479) และประเด็นด้านมีความรู้เพิ่มขึ้นหลังจากใช้หนังสือแบบเรียนตามลำดับ ($\bar{X}=4.30$, S.D.=.466)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผู้สอนควรศึกษาคู่่มือการใช้หนังสือแบบเรียนและเนื้อหาของหนังสือแบบเรียนอย่างละเอียดเพื่อให้การจัดกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนสำเร็จและบรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

1.2 ครูผู้สอนควรจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนทุกคนได้ปฏิบัติ เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจหลักการและเนื้อหาอัลกุรอานอย่างท่องแท้ และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาสื่อการสอนด้านอิสลามศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนมีความสนใจ กระตือรือร้นในการเรียน และเพื่อให้การเรียนการสอนในระดับตอนต้นมีประสิทธิภาพต่อไป

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาแบบเรียนทุกรายวิชา เช่น รายวิชาอัลฟิคุฮ อัลหะดีษ อัลตารีค และอัลอัคลาค เป็นต้น เพื่อจะให้การจัดการเรียนรู้ทุกรายวิชาของศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิดไปในทิศทางเดียวกัน

เอกสารอ้างอิง

เอกสารอ้างอิงฉบับภาษาไทย

กระทรวงศึกษาธิการ. (2559). *หลักสูตรอิสลามศึกษาพื้นฐานอิสลามศึกษาตอนต้น (อิบตีดาอียะฮ์) พุทธศักราช 2559*. สงขลา : สำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดสงขลา.

- กระทรวงศึกษาธิการ, (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579*. สงขลา : สำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดสงขลา.
- ชนาธิป พรกุล. (2554). *การสอนกระบวนการคิด ทฤษฎีและการนำไปใช้*. พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิเลาะ แวอุเซ็ง. (2559). *การจัดการศึกษาในอิสลาม : แนวคิดสู่การปฏิบัติ*. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตปัตตานี วิทยาลัยอิสลามศึกษา.
- นุรฟาติละห์ ยาเอ๊ะ (2563). การพัฒนาการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดการสอนสะกดคำสระการเรียนรู้อัลกุรอานสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านไอสะเดีย. *MENARA: Journal of Islamic and Contemporary Issues (M-JICI)*. 1(2): 28-44.
- ศศิธร เวียงวะลัย. (2556). *การจัดการเรียนรู้*. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์
- มูหำหมัดนัสนี ลาแป. (2564). ผลของการใช้ชุดฝึกการอ่านแถบสีที่มีต่อทักษะการอ่านหลักการมัดคุในอัลกุรอานสำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนต้นปีที่ 6. *วารสารอัลนूर บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยฟาฏอนี*. 16(1): 69-89.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2543). *การวิจัยเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาธ
- ปราณี ปราบริปู ปรัชญา ใจภักดี พรทิพย์ รักชาติ และจกมล เก็ดมะฮูร. (2560). แนวทางการสร้างหนังสือเรียนและหนังสืออ่านเพิ่มเติม. *วารสารศึกษาศาสตร์ มสธ*, 10(2) : 346-359.
- บุญญพัฒน์ ชาปากดี. (2559). *การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติม ชุด งานช่างไฟฟ้าวิชาการงานอาชีพและเทคโนโลยี (งานช่าง) กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. โรงเรียนโพธิ์แสนวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23*.
- เปาชี อิจิ และอับดุลรอแม สุหลง. (2565). การพัฒนาทักษะการอ่านอัลกุรอานโดยใช้ชุดฝึกการอ่านเรื่องนูนซากินะฮ์และตันวินสำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางปีที่ 2. *MENARA: Journal of Islamic and Contemporary Issues (M-JICI)*. 3(2): 1-12.
- รายงานโครงการบริการวิชาการ หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนอิสลามศึกษา. (2563). คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.
- สุดีรือมัน เจมะ อับดุลรอแม สุหลง และมูหำมัดสุหมี เสงยามา. (2566). ผลการจัดการเรียนรู้รายวิชาการอธิบาย อัลกุรอานโดยใช้ชุดการเรียนรู้สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนปลายปีที่ 2. *วารสารครุศาสตร์ มหาวิทยาลัย ราชภัฏยะลา*. 2(2): 82-90.

การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาอัลกุรอานเกี่ยวกับความรู้เบื้องต้นของการอ่าน
อัลกุรอานตามกิริออาตุต่าง ๆ โดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน
สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนปลายปีที่ 2

Academic Achievement Development on al-Qur'an Subject; Entitled Beginning of
Reading al-Qur'an with Qiroat Through Computer Assisted Instruction
(CAI) for Islamic Studies Stage Students, Year 2

อาลาวี เจ๊ะโซ๊ะ¹ อับดุลรอแมะ สุหลง¹ มุหัมมัดสุไหมมี เฮงยามา¹

Alawi Jeksoh,¹ Abdulramee Sulong,¹ Muhammadsuhaimi Haengyama¹

(Received: Mar 25, 2025; Revised: May 24, 2025; Accepted: May 26, 2025)

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อพัฒนาและหาประสิทธิภาพของบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเรื่อง ความรู้เบื้องต้นของการอ่านอัลกุรอานตามกิริออาตุต่าง ๆ สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนปลายปีที่ 2 ตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 2) เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน 3) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนต่อการใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเรื่องความรู้เบื้องต้นของการอ่านอัลกุรอานตามกิริออาตุต่าง ๆ กลุ่มตัวอย่างได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง 1 ห้องเรียน จำนวน 25 คน ได้ดำเนินการทดลองกับนักเรียนในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 เครื่องมือวิจัยประกอบด้วย 1) บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเรื่อง ความรู้เบื้องต้นของการอ่านอัลกุรอานตามกิริออาตุต่าง ๆ จำนวน 8 บทเรียน 2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเลือกตอบ 4 ตัวเลือกจำนวน 40 ข้อ 3) แบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่เรียนด้วยแผนการจัดการจัดการเรียนรู้อย่าง เรื่อง ความรู้เบื้องต้นของการอ่านอัลกุรอานตามกิริออาตุต่าง ๆ สถิติที่ใช้คือ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่า t การวิจัยพบว่า 1. ประสิทธิภาพของบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเรื่อง ความรู้เบื้องต้นของการอ่านอัลกุรอานตามกิริออาตุต่าง ๆ เท่ากับ E1/E2 83.50/88.20 2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เรื่อง ความรู้เบื้องต้นของการอ่านอัลกุรอานตามกิริออาตุต่าง ๆ มีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 3. ผลความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.58 มีระดับความพึงพอใจระดับมาก

¹ สาขาวิชาการสอนอิสลามศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

¹ Department of Teaching Islamic Education, Faculty of Education, Yala Rajabhat University (Corresponding author / Email : 736396026@yru.ac.th)

คำสำคัญ: ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การอ่านอัลกุรอานและกิริออาตต่างๆ บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน

ABSTRACT

The objectives of this research were 1) to develop and find the effectiveness of computer-assisted instruction on the beginning of reading al-Qur'an with qiroat for islamic studies stage students, Year 2 according to the 80/80 standard; 2) to study learning achievements by using computer-assisted instruction. 3) to study the students' satisfaction by computer-assisted instruction on the beginning of reading al-Qur'an with qiroat. The target population were 25 students which conducted with students in the first semester of the academic year 2024, The research tools consisted of 1) 8 Lessons of computer-assisted instructions on the beginning of reading al-Qur'an with qiroat 2) an achievement test, which was multiple choice, with 4 choices, 40 items. 3) the satisfaction auestioning form of students who studied with the learning activity plans on the beginning of reading al-Qur'an with qiroat. The statistics used were mean, standard deviation, and t-Test value. The results showed that; 1. The efficiency of the CAI lessons on the beginning of reading al-Qur'an with qiroat was equal to E1/E2 83.50/88.20. 2. The academic achievement of students who studied with computer-assisted instruction on the beginning of reading al-Qur'an with qiroat had a significantly higher average score than before learning, at a significance level of 0.05. 3. The students' satisfaction with computer-assisted instruction on the beginning of reading al-Qur'an with qiroat had an average score of 4.58 indicating a very high level of satisfaction.

Keywords: *Academic Achievement, Reading al-Qur'an and Qiroat, Computer Assisted Instruction (CAI)*

บทนำ

อัลกุรอานเป็นรากฐานสำคัญที่จำเป็นของศาสนาอิสลามโดยไม่มีการถกเถียงกันในบรรดาอุลามาอ์หรือนักวิชาการอิสลาม นอกจากนั้น อัลกุรอานยังเป็นสิ่งมหัศจรรย์ที่ยิ่งใหญ่และตลอดกาลจนถึงวันโลกหน้า เป็นธรรมนูญแห่งชีวิตของประชาชาติมุสลิมที่ครอบคลุมทุก ๆ ด้าน ได้แก่ว่าเรื่องส่วนตัว เรื่องครอบครัว สังคมและประชาชาติ อัลกุรอานมีคุณลักษณะเด่นหลายประการ คือ ถูกประทานลงมาจากอัลลอฮ์แก่นุญญ์ทั้งหมดไม่ใช่เป็นความคิดของมนุษย์ ได้รับประกันจากอัลลอฮ์ว่าปลอดภัยจากการเปลี่ยนแปลง (บรรจง บินกาชัน, 2543)

หน้าที่ของมุสลิมต่ออัลกุรอาน คือต้องยึดมั่นและศรัทธาว่าอัลกุรอานเป็นคำรัสของอัลลอฮ์ ยึดมั่นและศรัทธาว่าคำสอนต่าง ๆ ในอัลกุรอานเป็นคำสอนที่ถูกต้องและครอบคลุมในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นในด้านการงาน การอยู่ร่วมกัน การช่วยเหลือ และด้านความศรัทธาในวันปรโลก เป็นต้น มุสลิมทุก

คนต้องปฏิบัติตามคำสอนของอัลกุรอาน ไม่ว่าคำสอนนั้นเกี่ยวข้องกับการศรัทธาหรือที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติ พยายามเป็นมิตรกับอัลกุรอานให้ใกล้ชิดที่สุด ด้วยการอ่านอย่างสม่ำเสมอ พยายามให้เป็นกิจวัตรประจำวันและให้มากที่สุด เพื่อจะได้รับทางนำและผลบุญมากที่สุดจากอัลลอฮ์ (ซูฟอัม อุษมาน, 2550)

หนึ่งในหลักการอ่านที่สำคัญต่อการเรียนอัลกุรอานเพื่อให้ นักเรียนสามารถอ่านอัลกุรอานได้อย่างถูกต้องและนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้อง นั่นคือ หลักการอ่านแบบกิรออาตุ เป็นวิธีการอ่านอัลกุรอานที่ถูกประทานลงมา 7 สำเนียงภาษาคั้งที่ท่านรอซูล ศ.ล. กล่าวไว้ในหะดีษรายงานโดยอัลบุคอรียฺ เลขที่ 6936 ความว่า "แท้จริง อัลกุรอาน ได้ถูกประทานลงมา 7 สำเนียงภาษาค้างกันท่านทั้งหลายจงอ่านสิ่งที่จะทำให้เกดความง่ายคายจาก อัลกุรอานนั้น"

หลักการอ่านแบบกิรออาตุนี้ถูกประทานลงมาเพื่อให้เกิดความง่ายคายแก่ประชาชาติในการศึกษาและท่องจำอัลกุรอาน การอ่านตามกิรออาตุนี้สามารถเป็นหลักฐานสำคัญในการอธิบายอัลกุรอานและป้องกันการดัดแปลงอัลกุรอานสำหรับชนรุ่นหลังได้ทั้งยังเป็นความอัศจรรย์ของอัลกุรอานที่มีความหลากหลายในการใช้คำ แต่ความหมายยังคงเป็นทิศทางเดียวกันและปราศจากการย้อนแย้งของความหมายและการอ่านอัลกุรอานแบบกิรออาตุนี้ ช่วยให้ประชาชาติที่มีความหลากหลายทางด้านภาษา เข้าใจเนื้อหาได้ง่ายขึ้น และได้รับผลบุญที่มากขึ้น เนื่องจากต้องมีการอ่านซ้ำไปมาหลายครั้งจนกว่าจะสมบูรณ์ทุก ๆ อายะห์ รวมถึงการเพิ่มความเข้าใจในเนื้อหาอัลกุรอานอย่างกว้างขวาง (Muhammad Ashour, 2017)

กิรออาตุ หมายถึง วิชาการอ่านและการถ่ายทอดอัลกุรอานตามวิธีการที่ได้รับการสืบทอดมาตั้งแต่ยุคสมัยของท่านนบีมุฮัมมัด ศ.ล. โดยมีกฎเกณฑ์และรูปแบบการอ่านที่แตกต่างกันไป ซึ่งวิชานี้เกี่ยวข้องกับการศึกษาความหลากหลายในการออกเสียงและการวางตำแหน่งอักขระ เพื่อให้การอ่านอัลกุรอานนั้นมีความถูกต้องแม่นยำตามแบบฉบับที่ถ่ายทอดมา ตามวิชากิรออาตุนี้มีแบบการอ่านที่ยอมรับทั้งหมด 10 แบบ ซึ่งแต่ละแบบถูกถ่ายทอดโดยนักอ่านและผู้เชี่ยวชาญ เช่น อิหม่ามนาฟิยะฮ์ อิหม่ามอิบนุกะษีร์ และอิหม่ามอิบนุ อามิร เป็นต้น โดยแบบการอ่านทั้งหมดนี้มีความถูกต้องตามหลักศาสนาอิสลาม และถูกยอมรับในโลกมุสลิมว่าเป็นการอ่านที่ถูกต้อง โดยยังคงรักษาความหมายของอัลกุรอานไว้เช่นเดิม (Muhammad al-Jazari, 2009)

บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน หมายถึง สื่อการเรียนการสอนที่มีการนำโปรแกรมควบคุมให้เครื่องคอมพิวเตอร์ทำงานตามคำสั่งของผู้ใช้ในการจัดการเรียนการสอนมีลักษณะเป็นบทเรียนโปรแกรมเพื่อนำเสนอเนื้อหาการทำแบบทดสอบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เครื่องคอมพิวเตอร์เป็นสื่อในการเรียนการสอนที่ช่วยให้ นักเรียนได้เรียนรู้เนื้อหาเรื่อง ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการอ่านอัลกุรอานในแบบกิรออาตุต่าง ๆ ได้บรรลุผลตามตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้อัลกุรอาน ชั้นอิสลามศึกษาตอนปลายปีที่ 2 โดยผู้วิจัยได้สร้างบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเรื่องอัลกิรออาตุ จำนวน 1 ชุด

การจัดการเรียนรู้โดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน หมายถึง เป็นกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนที่อาศัยคอมพิวเตอร์ ซึ่งเป็นเทคโนโลยีระดับสูงมาประยุกต์ใช้เป็นสื่อหรือเครื่องมือสำหรับการ

เรียนรู้โดยจัดเนื้อหาสาระหรือประสบการณ์สำหรับผู้เรียนได้เรียนรู้ จัดเป็นลักษณะบทเรียนหน่วยการเรียนรู้หรือโปรแกรมการเรียนรู้ ฯลฯ ประสิทธิภาพของบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน หมายถึง ความสามารถของบทเรียนในการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ถึงระดับเกณฑ์ประสิทธิภาพ 80/80 80 ตัวแรก หมายถึง ร้อยละของคะแนนรวมเฉลี่ยจากการทำแบบทดสอบระหว่างเรียน 80 ตัวหลัง หมายถึง ร้อยละของคะแนนรวมเฉลี่ยการทดสอบหลังเรียน นักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนปลายปีที่ 2 หมายถึง นักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนปลายปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 25 คน โรงเรียนสาขานูริอิสลามวิทยา ตำบลตะลุบัน อำเภอสาบบุรี จังหวัดปัตตานี

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการอ่านอัลกุรอานตามกิริอาตุต่างๆ หมายถึง ผลคะแนนของนักเรียนกลุ่มเป้าหมายได้จากการเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัย วัดได้จากการใช้แบบทดสอบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นทดสอบความรู้ก่อนและหลังเรียนเรื่อง ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการอ่านอัลกุรอานตามกิริอาตุต่างๆ ด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน จำนวน 40 ข้อ

ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบของนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนปลายปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 โรงเรียนสาขานูริอิสลามวิทยา ตำบลตะลุบัน อำเภอสาบบุรี จังหวัดปัตตานี ต่อการใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เรื่อง ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการอ่านอัลกุรอานตามกิริอาตุต่างๆ วัดได้จากการใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จำนวน 10 ข้อ

ตามข้อกำหนดของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติและหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2546 ที่เปิดโอกาสให้ผู้สอนได้พัฒนารูปแบบหรือนวัตกรรมการเรียนการสอนใหม่ๆ เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนให้ได้มากที่สุด การเรียนการสอนเป็นเรื่องใหญ่ที่ทุกฝ่ายต้องทุ่มเทใช้พลังงานและพลังความคิดในการจัดการเรียนการสอนในการศึกษาขั้นพื้นฐาน ครูผู้สอนต้องเป็นผู้ชำนาญการ เป็นนักวิจัยและพัฒนา สามารถแก้ปัญหาที่เกิดจากการสอนของครูและการเรียนของนักเรียนมาปรับปรุงการสอนและการเรียนได้

จากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของรายวิชา อัลกุรอาน ชั้นอิสลามศึกษาตอนปลายปีที่ 2 ปีการศึกษา 2564–2566 ของโรงเรียนสาขานูริอิสลามวิทยา มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 69.75 ซึ่งยังไม่ผ่านเกณฑ์ที่โรงเรียนกำหนดไว้ที่ร้อยละ 75 การเรียนรายวิชาอัลกุรอานเป็นรายวิชาที่ผู้เรียนต้องเรียนรู้ถึงศาสตร์ที่ว่าด้วยทักษะการอ่านอัลกุรอานและหลักการอธิบายที่จะนำมาใช้ในการประกอบศาสนกิจในทุก ๆ วัน ผู้เรียนต้องปฏิบัติในสิ่งที่ได้เรียนอย่างถูกต้องจนสามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้ จึงจะถือว่าประสบความสำเร็จ

ผู้วิจัยจึงมีแนวคิดที่จะพัฒนาสื่อการเรียนการสอนที่จะสร้างความน่าสนใจ และสามารถให้นักเรียนได้เรียนรู้ด้วยตัวเองซ้ำ ๆ จนกว่าจะเข้าใจหรือจนกว่าจะสามารถนำมาปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ เพื่อนำมาใช้ในการแก้ปัญหาและปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนให้ดีขึ้น ซึ่งในปัจจุบันมีหลากหลายวิธี เช่น การสร้างสื่อออนไลน์ใน Google Classroom, โปรแกรม Kahoot, Live Work Sheet เป็นต้น ในแต่ละ

วิธีจะมีข้อดีและข้อจำกัดที่แตกต่างกันไป เมื่อผู้วิจัยศึกษาถึงบริบทความพร้อมของผู้เรียนแล้วพบว่า การสร้างสื่อแบบบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เป็นรูปแบบที่เหมาะสมกับสภาพความพร้อมของผู้เรียนมากที่สุด จากงานวิจัยของสมชาติ กำมะหยี่ (2559) พบว่า 1. ประสิทธิภาพของสื่อประสมวิชาอัลกุรอาน เรื่องความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอัลกุรอานด้วยโปรแกรม Microsoft Power Point มีประสิทธิภาพ E1/E2 เท่ากับ 80.56/82.78 เป็นไปตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ คะแนนทดสอบหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .02 และความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนการสอนโดยใช้ของสื่อประสมวิชาอัลกุรอาน เรื่องความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอัลกุรอานด้วยโปรแกรม Microsoft Power Point โดยภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.75 ซึ่งนับเป็นสื่อการสอนที่จะส่งเสริมให้เกิดประสิทธิผลของการเรียนรู้ให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรก่อประโยชน์ต่อกระบวนการเรียนของนักเรียน การสอนของครูและยังส่งผลให้สามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาและหาประสิทธิภาพบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนรายวิชาอัลกุรอานเกี่ยวกับความรู้เบื้องต้นของการอ่านอัลกุรอานตามกิริออาตุต่าง ๆ สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนปลายปีที่ 2 โดยใช้เกณฑ์มาตรฐาน 80/80
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนรายวิชาอัลกุรอาน
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนต่อการใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนรายวิชาอัลกุรอาน

ทบทวนวรรณกรรมและกรอบแนวคิดวิจัย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาอัลกุรอานเกี่ยวกับความรู้เบื้องต้นของการอ่านอัลกุรอานตามกิริออาตุต่าง ๆ โดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน สารการเรียนรู้อัลกุรอานสำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนปลายปีที่ 2 โรงเรียนสายบุรีอิสลามวิทยา โดยผู้วิจัยได้เรียบเรียงเอกสารที่เกี่ยวข้องไว้ดังนี้

1. กิริออาตุ เป็นศาสตร์ที่กล่าวถึงเรื่อง กฎเกณฑ์ในการอ่านออกเสียง การหยุด การเริ่มต้น การอ่านควบตัวอักษรรวมทั้งกล่าวถึงการอ่านคำในกุรอานในรูปแบบต่าง ๆ โดยรวมมีอยู่ 10 กิริออาตุ ท่านศาสดา ศ.ล. ถือเป็นผู้สอนกุรอานคนแรกของโลกอิสลามบรรดาซอฮาบะฮ์บางท่านเช่น ท่านอิมามอะลี ท่านอุสมาน บิน อ์ฟฟาน ท่านอับดุลลอฮ์ บิน มัสอูด ได้เรียนรู้กุรอานโดยตรงจากท่านศาสดา ศ.ล. บรรดาสาวกที่เรียนรู้กุรอานแล้วก็มีหน้าที่สอนกุรอานให้กับสาวกคนอื่น ๆ ด้วย อีกทั้งบรรดาชนรุ่นหลังที่ไม่ได้อยู่ในช่วงสมัยของท่านศาสดา ศ.ล. ก็เรียนกุรอานกับบรรดาซอฮาบะฮ์ ในช่วงเวลาการถ่ายทอดวิชาความรู้จากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่งนี้เองได้กำเนิดกลุ่มผู้เชี่ยวชาญการอ่านกุรอานขึ้น และเป็นช่วงเวลา

บรรดามุสลิมมีจำนวนมากขึ้น ต่างคนต่างต้องการที่จะเรียนรู้กุรอาน ผู้เชี่ยวชาญเหล่านี้จึงเป็นที่ต้องการของเหล่าผู้หลงใหลในกุรอาน (ฟานูส, 2565) ต่อมาในช่วงแรกนักอ่านและผู้เชี่ยวชาญด้านการอ่านจะถ่ายทอดวิธีการอ่านแบบตัวต่อตัว แต่ต่อมาภายหลังได้มีการเขียนกฎเกณฑ์ทั้งหมดเป็นตำราโดยเชื่อกันว่าตำราเล่มแรกที่เขียนเกี่ยวกับกฎเกณฑ์ต่าง ๆ นี้คือหนังสือของ ฮัมซะฮ์ บิน สะบิบ ซึ่งถือเป็นหนึ่งในกุรออ ชับบะฮ์ ด้วย ในหมู่ซอฮาบะฮ์และตาบิอินที่มีชีวิตอยู่ในช่วงศตวรรษที่ 1 และ 2 มีจำนวน 10 คนที่ได้รับการยกย่องให้เป็นผู้เชี่ยวชาญในศาสตร์ด้านการอ่านกุรอาน (อัสริน นิยมเดชา, 2565)

2. คอมพิวเตอร์ช่วยสอน ดวงพร วิมเนศ (2557) ได้ให้ความหมายว่า หมายถึงการผสมผสานสื่อหลายชนิดเข้าด้วยกัน ได้แก่ตัว อักษรภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว เสียงและวิดิทัศน์รวมถึงการมีปฏิสัมพันธ์โต้ตอบโดยใช้คอมพิวเตอร์เป็นสื่อกลางเพื่อให้บทเรียนมีความน่าสนใจและบรรลุวัตถุประสงค์ในการเรียนการสอนหรือการสื่อความหมาย ปิยวัช สักกันหา (2557) ได้ให้ความหมาย บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) หมายถึง การนำเอาเครื่องคอมพิวเตอร์มาเป็นเครื่องช่วยสอนโดยคอมพิวเตอร์จะถูกบรรจุคำสั่งสอนเนื้อหาต่างๆ และแบบฝึกหัดลงไปนักเรียนสามารถศึกษาและทบทวนเนื้อหาได้ด้วยตนเองเป็นการเรียนรู้ที่ตอบสนองศักยภาพและความต้องการของผู้เรียนแต่ละคน ปาริฉัตร วรวงษ์ (2557) ได้ให้ความหมายว่า บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) หมายถึง บทเรียนที่ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์นำเสนอเนื้อหาและลำดับวิธีการสอนซึ่งเป็นการนำเสนอสื่อประสมได้แก่ ข้อความ ภาพนิ่ง กราฟิก ภาพเคลื่อนไหว กราฟแผนภูมิ วิดิทัศน์และเสียงมาบันทึกและเก็บไว้โดยมีการนำเสนอเนื้อหาที่ละส่วนประกอบด้วย ส่วนของเนื้อหาบทเรียน แบบฝึกหัด แบบทดสอบ ให้ผู้เรียนเกิดปฏิสัมพันธ์ตอบบทเรียนและได้ผลย้อนกลับในทันที

สรุป คอมพิวเตอร์ช่วยสอน หมายถึง สื่อการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นบนระบบคอมพิวเตอร์โดยใช้สื่อผสมในรูปแบบต่างๆ ให้มีความน่าสนใจ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการสอนและการรับรู้ของผู้เรียน มุ่งให้ผู้เรียนได้ศึกษาเนื้อหาด้วยตนเองตามความพร้อม ความถนัดและความสนใจพร้อมทั้งได้รับผลย้อนกลับ (Feedback) อย่างทันทีทันใด ซึ่งเป็นการช่วยเสริมแรงให้แก่ผู้เรียนรวมทั้งสามารถประเมินและตรวจสอบความเข้าใจของผู้เรียนได้ตลอดเวลา บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน จึงเป็นบทเรียนที่สามารถตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี

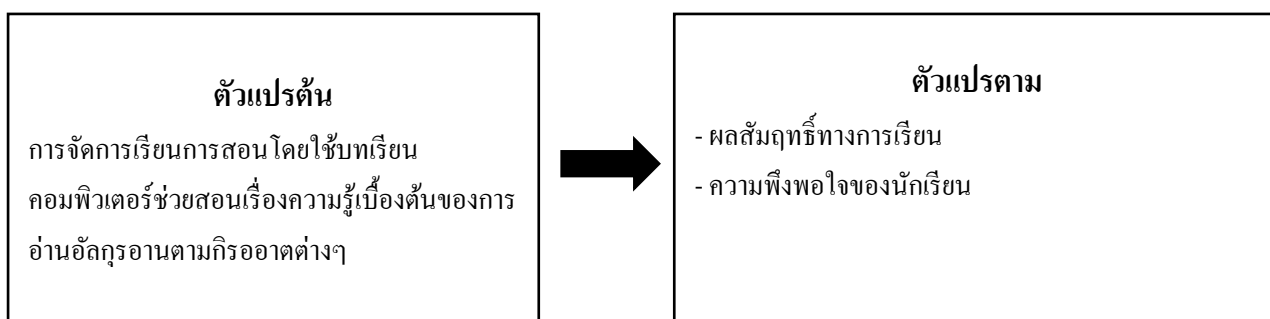
3. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มณัญญา พรินทรากุล (2560) ผลสัมฤทธิ์ทางการเป็นความรู้ความเข้าใจและ ความสามารถของนักเรียนที่บรรลุตามจุดประสงค์การเรียนรู้ในบทเรียนที่วัดโดยใช้เครื่องมือวัดผลสัมฤทธิ์ พัทธริยา ศรีประทุม (2560) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ความรู้ความเข้าใจความสามารถหรือความสำเร็จของนักเรียนที่ได้จากการเรียนการสอน ซึ่งวัดผลความสำเร็จหรือระดับความรู้ความสามารถของนักเรียนได้จากแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ เทวิกา สุดแสง (2560) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ความรู้หรือทักษะของบุคคลอันเกิดจากการเรียนการสอนหรือประสบการณ์ทั้งหลายที่นักเรียนได้รับจากการเรียนการสอน ซึ่งเกิดการการทำงานที่ประสานกันและต้องอาศัยความ

พยายามอย่างมาก ทำให้นักเรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและแสดงออกในรูปแบบความสำเร็จ สามารถวัดได้โดยการใช้แบบทดสอบหรือคะแนนที่ครูให้

สรุปได้ว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ความรู้หรือทักษะที่ต้องใช้สติปัญญา และสมรรถภาพทางสมองที่ได้รับมาจากการสั่งสอน แสดงออกมาในรูปแบบความสำเร็จสามารถวัดได้โดยการแสดงผลออกมาทั้ง 3 ด้าน คือพุทธิพิสัย ด้านจิตพิสัย ด้านทักษะพิสัย และใช้แบบทดสอบ ความสามารถในการเรียนรู้เกี่ยวกับเนื้อหาวิชาที่เรียน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎี ทำให้ได้กรอบแนวคิดดังนี้

ระเบียบวิธีวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนโรงเรียนสาขานูริอิสลามวิทยา อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี ระดับมัธยมศึกษา ชั้นอิสลามศึกษาตอนปลายปีที่ 2 จำนวน 3 ห้อง รวมทั้งหมด 95 คน กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนปลายปีที่ 2/1 จำนวน 25 คน ได้มาโดยใช้ในการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2. ขอบเขตของเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สร้างบทเรียนคอมพิวเตอร์ที่ใช้ในการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้อัลกุรอาน ชั้นอิสลามศึกษาตอนปลายปีที่ 2 หลักสูตรอิสลามศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2546 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 8 แผน 16 ชั่วโมง โดยมีเนื้อหา ประวัติความเป็นมาและประโยชน์ของกิรออาตุ ประเภทกิรออาตุ ชื่อกิรออาตุทั้ง 10 สัญลักษณ์ที่ใช้ในศาสตร์กิรออาตุ กิรออาตุในแต่ละยุคสมัย กิรออาตุที่ยังคงใช้อ่านอยู่ในปัจจุบันสาเหตุที่นิยมการอ่านแบบฮัฟส์ในปัจจุบัน และความแตกต่างการอ่านในละกิรออาตุ

3. ขอบเขตด้านตัวแปร

3.1 ตัวแปรต้น ได้แก่

3.1.1 บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเรื่องกิรออาตุ

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่

3.2.1 ประสิทธิภาพของบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน

3.2.2 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาอัลกุรอานเกี่ยวกับความรู้เบื้องต้นของการอ่านอัลกุรอานตามกิรออาตุต่าง ๆ

3.2.3 ความพึงพอใจของนักเรียน

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

4.1 บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน สร้างตามขั้นตอนของไพโรจน์ ศิริธรรณากุล (2546) แบ่งเป็น 5 ขั้นตอน ได้แก่

4.1.1 วิเคราะห์เนื้อหา (Analysis) การสร้างแผนภูมิระดมสมอง, แผนภูมิหัวเรื่องสัมพันธ์, และแผนภูมิโครงข่ายเนื้อหา

4.1.2 ออกแบบหน่วยการเรียนรู้ (Design) กำหนดกลวิธีการสอนและเขียนวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม พร้อมออกแบบแผนการนำเสนอ

4.1.3 พัฒนาหน่วยการเรียนรู้ (Development) เขียนรายละเอียดเนื้อหา, ตรวจสอบเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ และสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์

4.1.4 พัฒนาเนื้อหาสู่คอมพิวเตอร์ (Implementation) เลือกโปรแกรม นำเนื้อหาลงโปรแกรมและเตรียมสื่อประกอบการสอน

4.1.5 ประเมินผลบทเรียน (Evaluation) ตรวจสอบคุณภาพมัลติมีเดีย, ทดลองและทดสอบหาประสิทธิภาพของบทเรียน

4.2 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ สร้างและตรวจสอบความสอดคล้องกับตัวชี้วัดด้วยสูตร IOC ตั้งแต่ 0.50 ถึง 1.00 โดยผู้เชี่ยวชาญ วิเคราะห์ค่าอำนาจจำแนกระหว่าง 0.40-0.80 และค่าความยากง่ายระหว่าง 0.40-0.70 จากนั้นคัดเลือกข้อสอบที่ได้เกณฑ์และทดสอบกับนักเรียนกลุ่มทดลอง

4.3 แบบประเมินความพึงพอใจ สร้างแบบประเมินความพึงพอใจแบบ 5 ระดับ ตรวจสอบความสอดคล้องโดยใช้ค่า IOC ระหว่าง 0.67-1.00 ซึ่งผ่านเกณฑ์ที่สามารถนำไปใช้ได้และทดลองใช้กับนักเรียนกลุ่มทดลอง

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการทดลองและรวบรวมข้อมูลกับนักเรียนที่เป็นประชากรเป้าหมายและได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

5.1 ชี้แจงให้นักเรียนที่เป็นประชากรเป้าหมายทราบถึงวิธีการเรียนโดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เรื่อง ความรู้เบื้องต้นของการอ่านอัลกุรอานตามกิริอาตุต่าง ๆ ชั้นอิสลามศึกษาตอนปลายปีที่ 2 เพื่อให้นักเรียนเข้าใจ และปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้อง

5.2 ผู้วิจัยเตรียมความพร้อมสภาพห้องเรียนเครื่องคอมพิวเตอร์และนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย

5.3 ก่อนทำการทดลองผู้วิจัยได้ทำการทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) ซึ่งใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง ความรู้เบื้องต้นของการอ่านอัลกุรอานตามกิริอาตุต่าง ๆ

5.4 ดำเนินการสอนตามแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จำนวน 8 แผนเวลา 16 ชั่วโมง รวมเวลาทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน

5.5 หลังจากการทดลองสิ้นสุดทำการทดสอบหลังเรียน (Post-test) ซึ่งใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

5.6 ประเมินความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเรื่อง ความรู้เบื้องต้นของการอ่านอัลกุรอานตามกิริอาตุต่าง ๆ ชั้นอิสลามศึกษาตอนปลายปีที่ 2 โดยใช้แบบประเมินความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จำนวน 20 ข้อกับผู้เรียนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายหลังเรียน

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้การวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินการดังนี้

6.1 วิเคราะห์คุณภาพของเครื่องมือที่ใช้วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเรื่อง ความรู้เบื้องต้นของการอ่านอัลกุรอานตามกิริอาตุต่าง ๆ โดยหาค่า IOC ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าอำนาจจำแนก ค่าความยากง่าย และค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ

6.2 วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาประสิทธิภาพของบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เรื่อง ความรู้เบื้องต้นของการอ่านอัลกุรอานตามกิริอาตุต่าง ๆ ชั้นอิสลามศึกษาตอนปลายปีที่ 2 โดยหาค่าคะแนนเฉลี่ยจากการทำแบบทดสอบระหว่างเรียน (E_1) และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์หลังการเรียน (E_2)

6.3 วิเคราะห์คุณภาพของแบบวัดความพึงพอใจ และคุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้โดยหาค่า IOC

6.4 วิเคราะห์คะแนนที่ได้จากการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและคะแนนแบบประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเรื่อง ความรู้เบื้องต้นของการอ่านอัลกุรอานตามกิริอาตุต่าง ๆ ชั้นอิสลามศึกษาตอนปลายปีที่ 2

ผลการวิจัย

1. ผลการพัฒนาและหาประสิทธิภาพของบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเรื่อง ความรู้เบื้องต้นของการอ่านอัลกุรอานตามกิริอาคูต่าง ๆ สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนปลายปีที่ 2 ตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80

ผู้วิจัยได้นำบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เรื่อง ความรู้เบื้องต้นของการอ่านอัลกุรอานตามกิริอาคูต่าง ๆ สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนปลายปีที่ 2 โรงเรียนสาขานูริอิสลามวิทยา ทำการทดลองกับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนปลายปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 ผลการหาประสิทธิภาพของบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เรื่องความรู้เบื้องต้นของการอ่านอัลกุรอานตามกิริอาคูต่าง ๆ สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนปลายปีที่ 2 ปรากฏผลตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการหาประสิทธิภาพของบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เรื่อง ความรู้เบื้องต้นของการอ่านอัลกุรอานตามกิริอาคูต่าง ๆ สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนปลายปีที่ 2 ตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80

กลุ่ม	จำนวน (คน)	กระบวนการเรียน			ผลสัมฤทธิ์หลังเรียน		
		$\bar{X}$	A	E ₁	$\bar{X}$	B	E ₂
ประชากรเป้าหมาย	25	33.40	40	83.50	35.28	40	88.20

จากตารางที่ 1 ผลการหาประสิทธิภาพของบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนจากการใช้กับกลุ่มเป้าหมายที่เรียนโดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน จำนวน 25 คน พบว่า ค่าประสิทธิภาพของกระบวนการเรียน (E₁) มีค่าเท่ากับ 83.50 และค่าประสิทธิภาพของผลสัมฤทธิ์หลังเรียน (E₂) มีค่าเท่ากับ 88.20 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เรื่อง ความรู้เบื้องต้นของการอ่านอัลกุรอานตามกิริอาคูต่าง ๆ สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนปลายปีที่ 2 โรงเรียนสาขานูริอิสลามวิทยา มีประสิทธิภาพเป็นไปตามเกณฑ์ 80/80

2. ผลเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเรื่อง ความรู้เบื้องต้นของการอ่านอัลกุรอานตามกิริอาคูต่าง ๆ สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนปลายปีที่ 2 ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน

ผู้วิจัยได้นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เรื่อง ความรู้เบื้องต้นของการอ่านอัลกุรอานตามกิริอาคูต่าง ๆ สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนปลายปีที่ 2 มาทำการทดสอบกับกลุ่มเป้าหมาย โดยมีการหาผลของค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อทำการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน ปรากฏผลตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เรื่อง ความรู้เบื้องต้นของการอ่านอัลกุรอานตามกิรออาตุต่าง ๆ สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนปลายปีที่ 2 ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน

บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน	$\bar{X}$	S.D.	t-test
ก่อนเรียน	10.28	2.24	55.44*
หลังเรียน	35.28	1.61	

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เรื่องความรู้เบื้องต้นของการอ่านอัลกุรอานตามกิรออาตุต่าง ๆ สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนปลายปีที่ 2 โรงเรียนสาขานูริอิสลามวิทยา ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 25 คน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนต่อการใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเรื่องความรู้เบื้องต้นของการอ่านอัลกุรอานตามกิรออาตุต่าง ๆ สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนปลายปีที่ 2

ผู้วิจัยได้สร้างแบบประเมินผลความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเรื่องความรู้เบื้องต้นของการอ่านอัลกุรอานตามกิรออาตุต่าง ๆ สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนปลายปีที่ 2 โรงเรียนสาขานูริอิสลามวิทยา เพื่อให้ให้นักเรียนประเมินความพึงพอใจเมื่อเรียนบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนแล้ว ซึ่งเป็นนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนปลายปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 25 คน ปรากฏผลตามตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนต่อการใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเรื่อง ความรู้เบื้องต้นของการอ่านอัลกุรอานตามกิรออาตุต่าง ๆ สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนปลายปีที่ 2

รายการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
1. ด้านการออกแบบบทเรียน			
1.1 เปิดโอกาสในการเลือกเรียนได้ตามความต้องการ	4.92	0.28	มากที่สุด
1.2 เมนูบทเรียนชัดเจนเข้าใจง่าย	4.20	0.50	มาก
1.3 บทเรียนมีกิจกรรมหลากหลาย	4.96	0.20	มากที่สุด
1.4 ภาพประกอบและเสียงอ่านเหมาะสมชัดเจน	4.56	0.58	มากที่สุด

1.5 ขนาดของตัวอักษรอ่านง่าย สีของตัวอักษรเหมาะสม มีความชัดเจน	4.36	0.64	มาก
1.6 สามารถทบทวนบทเรียนได้ตามความต้องการ	4.08	0.76	มาก
1.7 ทราบผลคะแนนทันทีหลังจากทำแบบทดสอบ	4.92	0.28	มากที่สุด
2. ด้านเนื้อหา			
2.1 เนื้อหาตรงตามจุดประสงค์ของบทเรียน	4.92	0.28	มากที่สุด
2.2 เนื้อหาบทเรียนช่วยให้มีความมั่นใจในการอ่านอัลกุรอานมากขึ้น	4.92	0.28	มากที่สุด
2.3 เนื้อหามีปริมาณเหมาะสม	4.00	0.41	มาก
2.4 เนื้อหาสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้	4.92	0.28	มากที่สุด
2.5 แบบฝึกหัดแต่ละหน่วยมีจำนวนข้อที่เหมาะสม	4.20	0.50	มาก
2.6 การให้ข้อมูลย้อนกลับช่วยให้เข้าใจบทเรียนมากขึ้น	4.96	0.20	มากที่สุด
2.7 การยกตัวอย่างสอดคล้องกับเนื้อหา	4.56	0.58	มากที่สุด
3.ด้านความพึงพอใจในการเรียน			
3.1 พึงพอใจต่อบรรยากาศในการเรียน	4.36	0.64	มาก
3.2 มีความอิสระในการเรียน	4.08	0.76	มาก
3.3 สามารถศึกษาบทเรียนได้ด้วยตนเองตามความพอใจ	4.92	0.28	มากที่สุด
3.4 ไม่รู้สึกเสียหน้าเมื่อตอบคำถามในบทเรียนผิด	4.92	0.28	มากที่สุด
3.5 มีความพอใจในการได้รู้ผลคะแนนการประเมินได้อย่างทันที	4.92	0.28	มากที่สุด
3.6 บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนได้พัฒนาการอ่านอัลกุรอานแบบกิริอามากขึ้น	4.00	0.41	มาก
รวม	4.58	0.14	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 แสดงผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เรื่อง ความรู้เบื้องต้นของการอ่านอัลกุรอานตามกิริอาคูต่าง ๆ สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษา ตอนปลายปีที่ 2 โรงเรียนสาขานูริอิสลามวิทยา โดยนักเรียน จำนวน 25 คน ปรากฏผลว่าบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนในภาพรวมมีค่าเฉลี่ย 4.58 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.14 มีระดับความพึงพอใจระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า เนื้อหาบทเรียนมีระดับความยากง่ายเหมาะสมกับนักเรียน การอธิบายเนื้อหาของบทเรียนมีความเหมาะสม บทเรียนทำให้นักเรียนสามารถเข้าใจเนื้อหาได้ดี นักเรียนพอใจในผลการเรียนที่เรียนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เพราะสามารถปฏิบัติได้ด้วยตนเอง นักเรียนเกิดความสนใจในการเรียนมากขึ้นเมื่อเรียนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน นักเรียนมีอิสระในการคิดและตัดสินใจมากขึ้นเมื่อเรียนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน นักเรียนชอบเรียนด้วย

บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนตลอดเวลา

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเพื่อการพัฒนาและการใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาอัลกุรอานเกี่ยวกับความรู้เบื้องต้นของการอ่านอัลกุรอานตามกิริอาตุต่าง ๆ โดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนปลายปีที่ 2 มีประสิทธิภาพเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ผลการพัฒนาและหาประสิทธิภาพของบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเรื่อง ความรู้เบื้องต้นของการอ่านอัลกุรอานตามกิริอาตุต่าง ๆ สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนปลายปีที่ 2 ตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เรื่อง ความรู้เบื้องต้นของการอ่านอัลกุรอานตามกิริอาตุต่าง ๆ สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนปลายปีที่ 2 โรงเรียนสาขานูริอิสลามวิทยา ที่มีประสิทธิภาพ 83.50/88.20 เป็นไปตามเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนดไว้ เนื่องจากคุณลักษณะของบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน ผู้วิจัยได้ศึกษาเนื้อหาเรื่องความรู้เบื้องต้นของการอ่านอัลกุรอานตามกิริอาตุต่าง ๆ อีกทั้งมีแบบทดสอบระหว่างเรียน ทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้เนื้อหาต่าง ๆ ตามความถนัดและความสามารถทำให้เกิดการเรียนรู้ในแบบรายบุคคลในการเรียนรู้เนื้อหาผู้เรียนจะมีปฏิสัมพันธ์กับ เนื้อหาบทเรียนโดยตรงและทำแบบทดสอบระหว่างบทเรียนที่อยู่ท้ายเรื่องแต่ละเรื่อง เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจ สามารถจดจำเนื้อหาได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับเริงศักดิ์ แพพิพัฒน์ (2556) ทำการศึกษาวิจัย การพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เรื่อง การออกแบบเอกสารด้วยโปรแกรม Microsoft Word 2007 สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัยพบว่า บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เรื่อง การออกแบบเอกสารด้วยโปรแกรม Microsoft word 2007 สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีประสิทธิภาพ เท่ากับ 81.11 / 83.38 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนดไว้ ซึ่งสอดคล้องกับยุวันดา หินอ่อน (2558) ทำการศึกษาวิจัย การพัฒนาสื่อเสริมทักษะการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษ โดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผลการวิจัยพบว่า สื่อเสริมทักษะการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษ โดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพเท่ากับ 81.47/82.25 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนดไว้ ซึ่งสอดคล้องกับปัทม คงประเสริฐ (2561) ทำการศึกษาวิจัย การพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เรื่อง อาเซียนศึกษา สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เรื่อง อาเซียนศึกษา สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีค่าประสิทธิภาพเท่ากับ 85.29/84.80 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนดไว้

เนื่องจากบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนที่พัฒนาขึ้นมานั้น มีประสิทธิภาพเป็นไปตามเกณฑ์ 80/80 เนื่องจากบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนดังกล่าวมีการออกแบบส่วนนำของบทเรียน เนื้อหา

บทเรียน การใช้ภาษา การออกแบบระบบการเรียนการสอน และส่วนประกอบด้านมัลติมีเดีย มีความถูกต้องตามหลักวิชาการสร้างบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน และมีความเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน ซึ่งมีภาพกราฟฟิก เสียง และภาพเคลื่อนไหวสาธิตขั้นตอนการปฏิบัติอย่างละเอียด ช่วยสื่อความเข้าใจจากนามธรรมเป็นรูปธรรมได้เป็นอย่างดี มีระบบการตอบสนองทันทีทันใด อีกทั้งนักเรียนยังสามารถเป็นผู้ควบคุมบทเรียนให้ดำเนินไปตามความสามารถของตนเอง ทำให้เกิดการอยากเรียนรู้และมีความเข้าใจมากยิ่งขึ้น

2. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเรื่องความรู้เบื้องต้นของการอ่านอัลกุรอานตามกิริอาตุต่าง ๆ สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนปลายปีที่ 2 ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเรื่องความรู้เบื้องต้นของการอ่านอัลกุรอานตามกิริอาตุต่าง ๆ สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนปลายปีที่ 2 โรงเรียนสาขานูริอิสลามวิทยา ของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จากนิสากกร แสงสว่าง (2557) ได้ให้ความหมายของบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนว่า บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAD) หมายถึง การนำคอมพิวเตอร์มาเป็นเครื่องมือสร้างสื่อการเรียนการสอนทางคอมพิวเตอร์รูปแบบหนึ่งซึ่งใช้ความสามารถของคอมพิวเตอร์ในการนำเสนอสื่อประสมอันได้แก่ข้อความภาพนิ่งกราฟิกแผนภูมิกราฟิกที่เคลื่อนไหวและเสียงเพื่อถ่ายทอดเนื้อหาบทเรียนหรือองค์ความรู้ในลักษณะที่ใกล้เคียงกับการสอนจริงในห้องเรียนมากที่สุด ในโปรแกรมประกอบไปด้วยเนื้อหาวิชาแบบฝึกหัดแบบทดสอบ โดยมีเป้าหมายที่สำคัญก็คือสามารถดึงดูดความสนใจของผู้เรียนและกระตุ้นให้เกิดความต้องการที่จะเรียนรู้คอมพิวเตอร์ช่วยสอนเป็นตัวอย่างที่ดีของสื่อการศึกษาในลักษณะตัวต่อตัวซึ่งผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการมีปฏิสัมพันธ์หรือการโต้ตอบพร้อมทั้งการได้รับผลป้อนกลับ (Feedback) นอกจากนี้ยังเป็นสื่อที่สามารถตอบสนองความแตกต่างระหว่างผู้เรียนได้เป็นอย่างดีรวมทั้งสามารถที่จะประเมินและตรวจสอบความเข้าใจของผู้เรียนได้ตลอดเวลา ซึ่งสอดคล้องกับฉันทภูมิตติ รัตนบรรยงค์ (2561) ทำการศึกษาวิจัย การสร้างบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เรื่อง พลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัยพบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนที่เรียนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เรื่อง พลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 คะแนนหลังการเรียนสูงกว่าคะแนนก่อนการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับศิริวรรณ แก้วเจริญ (2561) ทำการศึกษาวิจัย การพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง คำควบกล้ำ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผลการวิจัยพบว่าการพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง คำควบกล้ำ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 คะแนนทดสอบหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับกิตติมา มากบำรุง (2561) ทำการศึกษาวิจัย การพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน วิชาประวัติศาสตร์ เรื่อง พระมหากษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรี สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน วิชาประวัติศาสตร์ เรื่อง

พระมหากษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรี สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

เนื่องจากการพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการออกแบบหน่วยการเรียนรู้ให้เป็นไปตามหลักสูตรอิสลามศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 อย่างเป็นระบบ อีกทั้งแบบทดสอบที่สร้างขึ้นผ่านการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ และการทดลองใช้ ตามกระบวนการวิจัย ส่งผลให้แบบทดสอบมีคุณภาพ นอกจากนี้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนในแต่ละบทเรียนยังมีกิจกรรมให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติ ฝึกทักษะและตรวจสอบความเข้าใจในเรื่องที่ศึกษา ซึ่งผู้เรียนสามารถกลับไปศึกษาใหม่ได้หากยังไม่เข้าใจในบทเรียนนั้นๆ อีกทั้งสามารถทำแบบฝึกหรือแบบฝึกปฏิบัติได้ใหม่จนกว่าจะพอใจ

3. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนต่อการใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเรื่องความรู้เบื้องต้นของการอ่านอัลกุรอานตามกิริยาต่างๆ สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนปลายปีที่ 2 ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนต่อการใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเรื่องความรู้เบื้องต้นของการอ่านอัลกุรอานตามกิริยาต่างๆ สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนปลายปีที่ 2 โรงเรียนสาขานูริอิสลามวิทยา ปรากฏผลว่า บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน มีระดับความพึงพอใจระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า เนื้อหาบทเรียนมีระดับความยากง่ายเหมาะสมกับนักเรียน การอธิบายเนื้อหาของบทเรียนมีความเหมาะสม บทเรียนทำให้นักเรียนสามารถเข้าใจเนื้อหาได้ดี นักเรียนพอใจในผลการเรียนที่เรียนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เพราะสามารถปฏิบัติได้ด้วยตนเอง นักเรียนเกิดความสนใจในการเรียนมากขึ้นเมื่อเรียนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน นักเรียนมีอิสระในการคิดและตัดสินใจมากขึ้นเมื่อเรียนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน นักเรียนชอบเรียนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน ตลอดเวลา ค่าเฉลี่ย 4.58 ซึ่งสอดคล้องกับมยุรี ปะวันนา (2554) ทำการศึกษาวิจัย การพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เรื่อง ส่วนประกอบของคอมพิวเตอร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เรื่อง ส่วนประกอบของคอมพิวเตอร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 2.86, S.D. = 0.36) ซึ่งสอดคล้องกับชูชัยมี สาเล้ง (2557) ทำการศึกษาวิจัย การพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ภาษามลายูกลางชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ภาษามลายูกลางชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด คือ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.54 ซึ่งสอดคล้องกับตรีทศ อรรถบุตร (2558) ทำการศึกษาวิจัย การพัฒนาชุดฝึกทักษะการแก้โจทย์ปัญหาโดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจต่อการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่มีต่อบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน มีความพึงพอใจอยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด

เนื่องจากการเรียนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน นักเรียนสามารถศึกษาด้วยตนเองได้ง่าย มีบรรยากาศในการเรียนที่สนุกสนาน เนื่องจากในบทเรียนมีการนำเสนอด้วยภาพ เสียง ภาพเคลื่อนไหว และตัวอักษรที่มีสีสันสวยงาม ประกอบกับการให้แรงเสริมระหว่างเรียนในการทำกิจกรรมท้ายบท นักเรียนรู้ผลการร่วมกิจกรรมทันที ทำให้นักเรียนมีกำลังใจในการเรียน มีความกระตือรือร้น นอกจากนี้แล้ว การเรียนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนยังตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคล คือ นักเรียนแต่ละคนจะเรียนช้าหรือเร็วขึ้นอยู่กับพื้นฐานความสามารถของนักเรียนเอง ทำให้นักเรียนที่เรียนเก่งไม่ต้องรอเพื่อน และนักเรียนที่เรียนอ่อนไม่ต้องกังวลใจว่าจะเรียนไม่ทันเพื่อนและนักเรียนยังสามารถทบทวนบทเรียนได้ตามต้องการ

สรุปผล

จากการพัฒนาและการใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเรื่อง ความรู้เบื้องต้นของการอ่านอัลกุรอานตามกิริอาตุต่าง ๆ สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เรื่อง ความรู้เบื้องต้นของการอ่านอัลกุรอานตามกิริอาตุต่าง ๆ สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนปลายปีที่ 2 โรงเรียนสาขามุริธอิสลามวิทยา ที่มีประสิทธิภาพ 83.50/88.20 เป็นไปตามเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนดไว้
2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเรื่อง ความรู้เบื้องต้นของการอ่านอัลกุรอานตามกิริอาตุต่าง ๆ สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนปลายปีที่ 2 โรงเรียนสาขามุริธอิสลามวิทยา ของนักเรียนหลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
3. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนต่อการใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเรื่อง ความรู้เบื้องต้นของการอ่านอัลกุรอานตามกิริอาตุต่าง ๆ สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนปลายปีที่ 2 โรงเรียนสาขามุริธอิสลามวิทยา ปรากฏผลว่า บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน มีระดับความพึงพอใจระดับมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผู้สอนควรศึกษาขั้นตอนของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนอย่างละเอียด เพื่อให้มีความเข้าใจขั้นตอนอย่างลึกซึ้ง จึงสามารถนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 การจัดการเรียนการสอนรายวิชาอัลกุรอาน โดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนสามารถนำไปใช้สอนร่วมกับการเรียนการสอนรูปแบบอื่น ๆ จะทำให้การจัดการเรียนสอนมีความหลากหลายมากขึ้น

1.3 การจัดการเรียนการสอนรายวิชาอัลกุรอาน โดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน ผู้สอนควรให้เวลาแก่ผู้เรียนได้ซักถามและแลกเปลี่ยนความรู้กับกลุ่มเพื่อน หรือผู้สอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการปรับปรุงเนื้อหาในบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนให้มีปริมาณเหมาะสมไม่มากและไม่น้อยจนเกินไป

2.2 ควรศึกษาวิธีการนำบทเรียนการอ่านอัลกุรอานแบบกิริอาตุมาพัฒนาในด้านการอ่านให้มีประสิทธิภาพและสามารถนำไปใช้จริงในชีวิตประจำวันได้

เอกสารอ้างอิง

เอกสารอ้างอิงฉบับภาษาไทย

กิตติมา มากบำรุง. (2561). การพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน วิชาประวัติศาสตร์ เรื่อง พระมหากษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรี สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์.

ซูฟอัม อุษมาน. (2550). อักลากระหว่างรากฐานหลักและปลีกย่อย. เข้าได้ถึงจาก : <https://www.sufumothman.com/>. สืบค้นเมื่อวันที่ 22 กันยายน 2562.

ชูชัยมี สาเล้ง. (2557). การพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ภาษามลายู กลาง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3. ค้นคว้าอิสระครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนอิสลามศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.

ณัฐกิตติ์ รัตนบรรยงค์. (2561). การสร้างบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เรื่อง พลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. สารนิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ.

ดวงพร วิมเนศ. (2557). การพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์มัลติมีเดียขององค์ประกอบศิลป์ 1 สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี. คณะจิตรกรรมประติมากรรมและภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศิลปากร.

ตรีพัศ อรรถบุตร. (2558). การพัฒนาชุดฝึกทักษะการแก้โจทย์ปัญหาโดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาคณิตศาสตร์ศึกษา บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.

เทวีการสุดแสง. (2560). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องการสืบพันธุ์ของพืชดอกสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้การเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับการ

- เรียนรู้แบบร่วมมือชนิดกิจกรรมเกมแข่งขัน. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตรศึกษา มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
- นิสากร แสงสว่าง. (2557). ผลการใช้สื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอนภาษาอังกฤษที่เน้นนิทานคุณธรรมเพื่อส่งเสริมความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษและความตระหนักรู้ด้านคุณธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. โรงเรียนสกลวิทยา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. นครปฐม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- บรรจง บินกาชัน. (2543). ประวัติในปีในคัมภีร์กุรอ่าน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ อัลอะมีน
- ปัทม กงประเสริฐ. (2561). การพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เรื่อง อาเซียนศึกษาสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.
- ปิยวัช สิกันทา. (2557). การพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เรื่อง คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในภาษาไทยสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. นครปฐม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ปาริฉัตร วรวงษ์. (2557). การพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเรื่องภูมิลักษณะของภูมิภาคต่าง ๆ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. โรงเรียนบ้านปล่องเหล็ก. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. นครปฐม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ไพโรจน์ ธีรธนากุล และคณะ. (2546). การออกแบบและการศึกษาบทเรียนคอมพิวเตอร์ E-Learning การสอน. กรุงเทพฯ: ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ.
- พัชรียา ศรีประทุม. (2560). การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่ใช้ปัญหาเป็นฐานโดยใช้สถานการณ์ปัญหาตามแนว Pisa เพื่อส่งเสริมความสามารถในการถ่ายโยงการเรียนรู้และเจตคติต่อการเรียนการสอน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4. วิทยานิพนธ์กศ.ม.มหาสารคาม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พานูต. (2565). ศาสตร์แห่งการอ่านกุรอ่าน กับนักอ่านทั้ง 7.สืบค้น 18 ตุลาคม 2565 จาก <http://oknation.nationtv.tv/blog/fanoos/2009/08/21/entry-12> .
- มนัญญา พรินทรากุล. (2560). ผลการใช้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้ตามวัฏจักรการเรียนรู้แบบ 7 ขั้น ร่วมกับแผนผังมโนทัศน์ เรื่อง พันธะเคมีที่มีต่อความสามารถในการคิดเชิงมโนทัศน์ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4.การค้นคว้าอิสระปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยนเรศวร.

- มยุรี ปะวันนา. (2554). การพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เรื่อง ส่วนประกอบของคอมพิวเตอร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3. ค้นคว้าอิสระปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาคอมพิวเตอร์ศึกษา บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ยุวันดา หินอ่อน. (2558). การพัฒนาสื่อเสริมทักษะการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษ โดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. ค้นคว้าอิสระปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์.
- เริงศักดิ์ แพพิพัฒน์. (2556). การพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เรื่อง การออกแบบเอกสารด้วยโปรแกรม Microsoft Word 2007 สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- ศิริวรรณ แก้วเจริญ. (2561). การพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง คำควบกล้ำ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สมชาติ กำมะหยี่. (2559). การพัฒนาสื่อประสมวิชาอัลกุรอาน เรื่องความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอัลกุรอาน ด้วยโปรแกรม Microsoft Power Point. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยอาชีวศึกษาसनบริหารธุรกิจ เขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดกรุงเทพมหานคร เขต 2 สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ
- อัสรัน นิยมเดชา. (2552). การอ่านอัลกุรอานในแบบต่างๆ (กิรออาต). สืบค้น 5 สิงหาคม 2565 จาก <https://asranniyomdecha.wordpress.com/2011/08/23/qiraat/>

เอกสารอ้างอิงฉบับภาษาต่างประเทศ

- Muhammad bin Ismail al-Bukhari. (2009). *Sahiah al-Bukhari*. Berut Darul Kutub al-Ilmiah.
- Muhammad Ashour, Amani. (2014). *al-Usul al-Nirat fi al-Qirara'at*. Beirut: Madaralwatan.
- Muhammad Al-Jazari, Muhammad. (2009). *Annash fi Qiraatil Ash*. Cairo: Darul kutub al-Ilmiah.

วัฒนธรรมและบรรยากาศขององค์กรที่มีผลต่อแรงงูใจในการบริหารงานของผู้ปฏิบัติงาน
ภายใต้สถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้
กรณีศึกษา พื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส

The Culture and Atmosphere of the Organization Influences the Management of the
Workers under the Circumstances Restlessness in Southern Border Provinces
Case Study in Muang District Narathiwat Province

ฮัสซัน ดารามัน¹

Hassan Daraman¹

(Received: Aug 22, 2024; Revised: May 21, 2025; Accepted: Jun 05, 2025)

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาถึงแรงงูใจในการบริหารงานของผู้ปฏิบัติงานภายใต้สถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ 2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมและบรรยากาศองค์กรที่มีผลต่อการปฏิบัติงานภายใต้สถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ โดยมีกลุ่มตัวอย่างจำนวน 106 คน และได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม (Questionnaire) กับบุคลากรที่ปฏิบัติงานที่ศูนย์ราชการ อำเภอเมืองจังหวัดนราธิวาส จากการศึกษา พบว่า ระดับแรงงูใจในการทำงานของผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.56 ส่วนค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.52 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านความต้องการเป็นที่ยอมรับ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ 3.57 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.53 รองลงมา ด้านความต้องการประสบความสำเร็จ และด้านความต้องการมีอำนาจ มีค่าเฉลี่ย 3.56 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.63 และ 0.65 ในส่วนของวัฒนธรรมและบรรยากาศในองค์กรพบว่าในภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.58 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.62 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือด้าน การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติพันธกิจ มีค่าเฉลี่ย 3.59 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.69 รองลงมาด้าน ความสอดคล้องต้องกัน มีค่าเฉลี่ย 3.58 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.60 และด้านความสามารถในการปรับตัวมีค่าเฉลี่ย 3.56 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.66 จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลบรรยากาศในองค์กรภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.58 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.42 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือด้าน การ

¹ สาขาการบริหารการปกครอง คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันรัชต์ภาคย์วิทยาเขตยะลา

¹ Department of Public Administration, Faculty of Political Science and Public Administration, Ratchapark Institute, Yala Campus

(Corresponding author / Email : human-ride2014@hotmail.com)

ได้รับการสนับสนุน มีค่าเฉลี่ย 3.65 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.73 รองลงมาด้าน ความขัดแย้งในองค์กร มีค่าเฉลี่ย 3.61 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.66 และด้านโครงสร้างองค์กรมีค่าเฉลี่ย 3.58 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.71

คำสำคัญ: แรงจูงใจ วัฒนธรรมและบรรยากาศ สถานการณ์ความไม่สงบ

ABSTRACT

This research has the objective to 1. Study the motivation of employees in management under the unrest situation in the area. 2. Study the relationship between culture and organizational atmosphere that affect the work performance under the unrest situation in the area. The sample group consisted of 106 people. Data were collected from a questionnaire with personnel working at the government center, Mueang District, Narathiwat Province. The study found that the overall motivation of employees in Mueang District, Narathiwat Province was at a high level with an average value of 3.56 and a standard deviation of 0.52. When considering each aspect, it was found that the need to be accepted had the highest average value of 3.57 and a standard deviation of 0.53. The next highest was the need for success and the need for power with an average value of 3.56, a standard deviation of 0.63 and 0.65, respectively. In terms of organizational culture and atmosphere, it was found that the overall level was at a high level with an average value of 3.58 and a standard deviation of 0.62. When considering each aspect, it was found that the aspect with the highest average value was Participation in mission implementation had an average of 3.59 with a standard deviation of 0.69, followed by consistency with an average of 3.58 with a standard deviation of 0.60, and adaptability with an average of 3.56 with a standard deviation of 0.66. From the study and analysis of the overall organizational atmosphere data, it was at a high level with an average of 3.58 with a standard deviation of 0.42. When considering each aspect, it was found that the aspect with the highest average was support with an average of 3.65 with a standard deviation of 0.73, followed by organizational conflict with an average of 3.61 with a standard deviation of 0.66, and organizational structure with an average of 3.58 with a standard deviation of 0.71.

Keywords: *Motivation, Culture and Atmosphere, The Circumstances*

บทนำ

องค์กรเป็นหน่วยทางสังคม ที่มีจุดมุ่งหมายร่วมกันในการทำกิจกรรม หรืองานอย่างใดอย่างหนึ่ง และอาศัยกระบวนการจัดโครงสร้างของกิจกรรมหรืองานนั้น ออกเป็นประเภทต่างๆ เพื่อแบ่งงานให้แก่สมาชิกในองค์กรได้ดำเนินการปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมายตามที่องค์กรได้กำหนดไว้ การที่องค์กรจะอยู่รอดและเจริญเติบโตได้อย่างต่อเนื่องนั้น นอกจากองค์กรต้องอาศัยระบบการบริหารที่มีประสิทธิภาพและ

ประสิทธิผลแล้ว ยังจำเป็นต้องสร้างจิตสำนึกร่วมกันของคนในองค์กรที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นรอบด้าน หลายองค์การจึงกำหนดวัฒนธรรมองค์กร (Corporate Culture) ที่เหมาะสมขึ้น เพื่อใช้เป็นแนวทางในการนำมาพัฒนาองค์การไปสู่ความสำเร็จ คือการที่สมาชิกในองค์กรร่วมกันสร้างวิถีประพฤติปฏิบัติ ความเชื่อ ค่านิยม และแนวคิด เพื่อให้สมาชิกสามารถอยู่ร่วมกันอย่างเป็นระเบียบ นอกจากวัฒนธรรมองค์กรแล้ว บรรยากาศองค์กรเป็นส่วนสำคัญและมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคลากร กล่าวว่าการบริหารขององค์กรที่ดีจะส่งผลให้บุคคลมีการทำงานที่ดียิ่งขึ้น สิ่งที่จะสร้างให้เกิดบรรยากาศที่ดีเหมาะสมแก่การทำงาน ได้แก่ การมีการบังคับบัญชาที่ดี การที่สมาชิกในองค์กรมีขวัญและกำลังใจในการทำงาน และ การที่องค์กรมีสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ดี มีความร่วมมือในการพนักงานเกิดความพึงพอใจในงาน (กันตยา เพิ่มผล, 2557) ซึ่งจะสามารถลดความขัดแย้งและอุปสรรคในการทำงานได้

ปัญหาและสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นหนึ่งในปัญหาสำคัญลำดับต้นๆ ของพื้นที่ โดยเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและทวีความรุนแรงมากขึ้นในแต่ละปี ทั้งนี้ เนื่องจากสถานการณ์ของปัญหาได้ส่งผลทางจิตวิทยา ความมั่นคงและความสงบสุขของประชาชนในพื้นที่โดยรวม สำหรับแนวทางการแก้ไขปัญหาจำเป็นต้องใช้การสร้างความเข้าใจกับทุกภาคส่วน เพื่อเป็นพลังสร้างสรรค์ร่วมกันในการคลี่คลายปัญหาให้เกิดความสมานฉันท์ และไว้วางใจต่อกันในระดับที่จะเกื้อกูลต่อการพัฒนา ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรมตามนโยบายเสริมสร้างสันติสุขในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ขึ้นมา เพื่อรองรับการแก้ไขปัญหาของสถานการณ์ในพื้นที่

ความแตกต่างและความหลากหลายในมิติผู้ปฏิบัติงานภายใต้กรอบของปัญหาและสถานการณ์ภายในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีส่วนสำคัญในการนำองค์การไปสู่ความสำเร็จ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษา วัฒนธรรมและบรรยากาศองค์กรที่มีผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานและความพึงพอใจในงานที่ได้รับมอบหมาย แล้วนำมาประยุกต์ใช้กับการบริหารจัดการที่มีการปรับเปลี่ยนให้ทันยุคทันสมัยก็จะทำให้องค์การนั้น มีความยืดหยุ่น ทำให้เกิดผลดีต่อผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานที่ทำงานร่วมกัน ย่อมทำให้เป้าหมายขององค์กรสัมฤทธิ์ผลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงแรงจูงใจในการบริหารงานของผู้ปฏิบัติงานภายใต้สถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมและบรรยากาศองค์กรที่มีผลต่อการบริหารงานภายใต้สถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส

ทบทวนวรรณกรรมและกรอบแนวคิดวิจัย

Thammathatkun K, (2021) ได้ให้ความหมายว่า แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน หมายถึง สภาพที่เป็นแรงกระตุ้นหรือเป็นกระบวนการที่สร้างและกระตุ้นผลักดันให้บุคคลเกิดพฤติกรรมหรือแสดง

พฤติกรรมออกมา ทั้งที่เป็นพฤติกรรมโดยสัญชาตญาณและพฤติกรรมจากการเรียนรู้ เพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุเป้าหมายตามแรงจูงใจนั้นต้องการ

Surasena N, (2021) ให้ความหมายแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู หมายถึง พลังผลักดันและกระตุ้นให้ครูหรือบุคลากรใช้ความรู้ความสามารถของตนเองในการปฏิบัติงานอย่างเต็มความสามารถ เพื่อบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดหรือตอบสนองความต้องการและมีความพึงพอใจที่จะปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

Siriwan Serirat (2015) แรงจูงใจ (Motivation) เป็นความต้องการ (Need) ที่เกิดขึ้นอย่างรุนแรงภายในจิตใจ ทำให้บุคคลเกิดความเครียด บุคคลจึงพยายามหาวิธีเพื่อสนองความต้องการนั้นในองค์การ ธุรกิจการจูงใจมีความจำเป็นต่อกระบวนการทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ ทั้งนี้เพราะการจูงใจที่ถูกต้องและเหมาะสมจะกระตุ้นให้บุคลากรตั้งใจ เต็มใจและทุ่มเททำงานอย่างเต็มกำลังความสามารถ เพื่อให้ผลงานออกมาดีที่สุดในแนวทางแก้ไขปัญหามีจำเป็นต้องใช้การสร้างความเข้าใจกับทุกภาคส่วน โดยเฉพาะกับองค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการแก้ปัญหาเพื่อเป็นพลังสร้างสรรค์ร่วมกันในการคลี่คลายปัญหา โดยต้องอาศัยความไว้วางใจ ความเชื่อในคำนิยาม ประเพณีและพฤติกรรมของผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ (Siriwan Serirat , 2005) เพื่อจะเกื้อกูลต่อการพัฒนาทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรมตามนโยบายเสริมสร้างสันติสุขในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

Mallika Chulathamas (2017) กล่าวว่า แรงจูงใจ หมายถึง ความยินดีและความเต็มใจของบุคคลที่จะทุ่มเทความพยายาม เพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุเป้าหมาย บุคคลที่มีแรงจูงใจจะแสดงออกมาในรูปพฤติกรรมที่มีความกระตือรือร้น มีทิศทางที่เด่นชัดและไม่ย่อท้อเมื่อเผชิญอุปสรรคหรือปัญหา

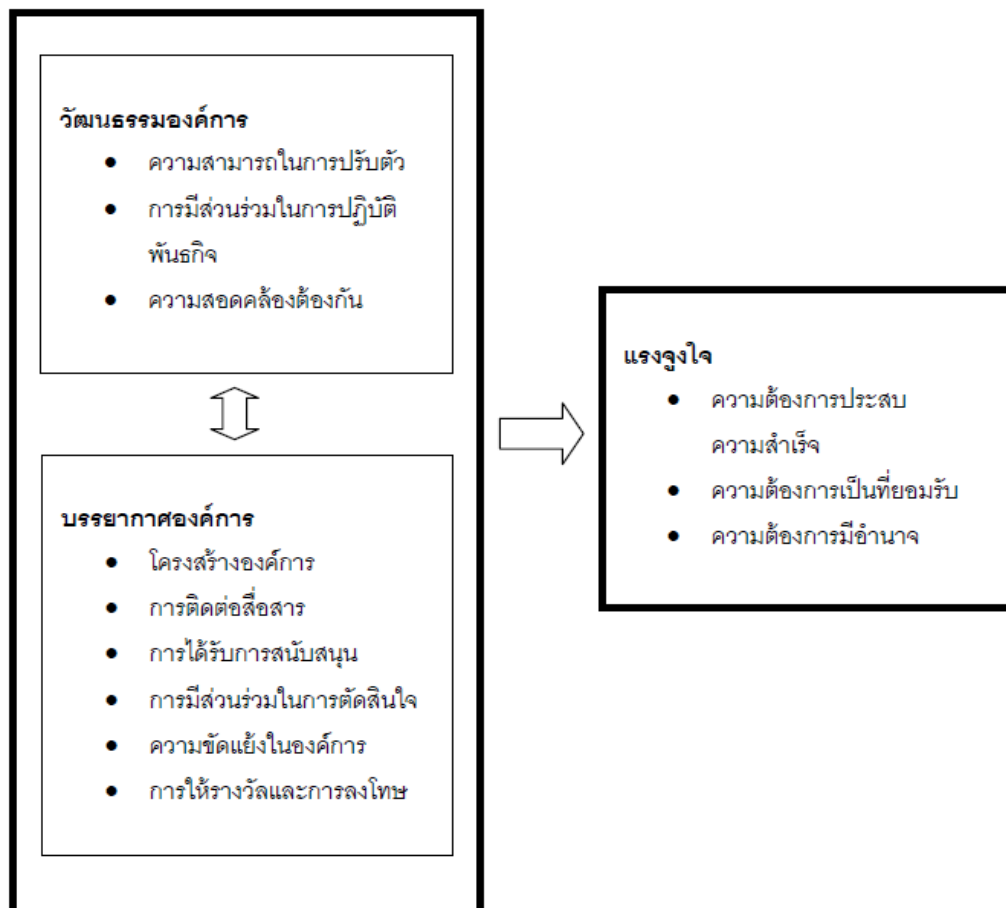
ดังนั้นการที่องค์กรในพื้นที่จะอยู่รอดและ เจริญเติบโตได้อย่างต่อเนื่องนั้น นอกจากองค์กรต้องอาศัยระบบการบริหารที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลแล้ว ยังจำเป็นต้องสร้างจิตสำนึกร่วมกันของคนในองค์กรที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในพื้นที่และในสังคมปัจจุบัน หลายองค์กรจึงกำหนดวัฒนธรรมและบรรยากาศองค์กรให้เหมาะสม สภาพการปฏิบัติงานร่วมกันของบุคคลภายในองค์กรนั้นๆ เนื่องมาจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมของทุกคนในองค์กร ซึ่งจะส่งผลต่อการปฏิบัติงานของคนในองค์กรต่อไป (Mallika Chulathamas, 2017)

Sane Chuito (2016) กล่าวว่า วัฒนธรรมองค์กรสามารถเป็นเครื่องมือทางการบริหารได้ในระดับหนึ่ง ซึ่งผู้บริหารสามารถประยุกต์ใช้วัฒนธรรมองค์กรโดยการสอดแทรกค่านิยม ความเชื่อ และแนวทางการทำงานที่หน่วยงานคาดหวัง เกณฑ์ในการประเมินผลการปฏิบัติงาน หรือแม้แต่การประพฤติปฏิบัติของผู้บริหารเอง เพื่อเป็นแบบอย่างแก่พนักงาน

Rangsan Prasertsri (2015) กล่าวว่า องค์กรสร้างวัฒนธรรมขึ้นมาเพื่อให้เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง โดยการสร้างค่านิยม ความเชื่อที่ถ่ายทอดกันไป ต่อกันเล่าขาน สัญลักษณ์ บรรทัดฐานอุดมการณ์ ที่ผู้บริหารและเพื่อนร่วมงานยกย่องเอาเป็นแบบอย่างวัฒนธรรมเหล่านั้นมีผลต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรได้เป็นอย่างมาก ผู้บริหารควรตระหนักถึงในเรื่องเหล่านี้ ซึ่งเป็นสิ่งที่มีอิทธิพลต่อ

พฤติกรรมของบุคลากรในองค์กร ถ้าทำงานอย่างรอบคอบจะมีผลกระทบในทางบวกต่อความสำเร็จขององค์กร ในทางตรงกันข้ามถ้าทำงานอย่างขาดความระมัดระวัง ก็จะมีผลกระทบในทางลบต่อความล้มเหลวขององค์กรได้เช่นเดียวกัน

กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

1. ขอบเขตวิจัย

1.1 ขอบเขตด้านประชากรกลุ่มตัวอย่าง โดยมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วยผู้ปฏิบัติงานในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส จำนวน 106 คน เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม (Questionnaire) กับบุคลากรที่ปฏิบัติงานที่ศูนย์ราชการจังหวัดนราธิวาส

1.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาเกี่ยวกับสาระสำคัญของความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมและบรรยากาศขององค์กรกับแรงจูงใจในการบริหารงานของผู้ปฏิบัติงานในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส

1.3 ขอบเขตด้านพื้นที่ การศึกษานี้ ได้กำหนดขอบเขตการศึกษาอยู่ในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์

3. การดำเนินวิจัย

แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 สร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปทางสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน สังกัดสายงาน ซึ่งเป็นข้อมูลระดับนามบัญญัติ (Nominal Scale) และเรียงอันดับ (Ordinal Scale) โดยมีลักษณะคำถามเป็นแบบเลือกตอบ (Check list)

ส่วนที่ 2 สร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับวัฒนธรรมองค์กร ความสามารถในการปรับตัว การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติพันธกิจ ความสอดคล้องต้องกัน

ส่วนที่ 3 สร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับบรรยากาศองค์กร โครงสร้างขององค์กร การติดต่อสื่อสาร การได้รับการสนับสนุน การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ความขัดแย้งในองค์กร การให้รางวัลและการลงโทษ

ส่วนที่ 4 สร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับแรงจูงใจในการทำงาน ซึ่งครอบคลุม 3 องค์ประกอบหลักตามทฤษฎีความต้องการ 3 อย่างคือ ความต้องการประสบความสำเร็จ ความต้องการเป็นที่ยอมรับ และความต้องการอำนาจ

4. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

งานวิจัยนี้เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากแหล่งที่มา 2 ลักษณะคือ

4.1 เป็นข้อมูลที่ได้จากการศึกษาคำรา เอกสาร บทความ หนังสือพิมพ์ สื่อต่างๆที่มีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและบรรยากาศขององค์กรที่มีผลต่อแรงจูงใจในการบริหารงานของผู้ปฏิบัติงานภายใต้สถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ กรณีศึกษา พื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส

4.2 เป็นข้อมูลที่ได้จากการสอบถาม การพูดคุยและการสังเกต ประสพการณ์ของผู้วิจัยเอง ตามกรอบแนวทางที่กำหนดไว้ ซึ่งประกอบด้วยส่วนต่างๆดังนี้

ส่วนที่หนึ่ง เป็นการถามที่เกี่ยวกับคุณสมบัติหรือข้อมูลทั่วไปของผู้ถูกสัมภาษณ์ อันประกอบไปด้วย ศาสนา เพศ อายุ การศึกษา ภูมิลำเนา อาชีพ รายได้ ซึ่งปรากฏในแบบสัมภาษณ์

ส่วนที่สอง เป็นการถามถึงวัฒนธรรมและบรรยากาศองค์กรที่มีผลต่อการปฏิบัติงานภายใต้สถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส ซึ่งได้ปรากฏในแบบสัมภาษณ์การวิเคราะห์ข้อมูล

ส่วนที่สาม เป็นการถามเกี่ยวกับแรงจูงใจในการทำงานของผู้ปฏิบัติงานภายใต้สถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส ซึ่งปรากฏในแบบสัมภาษณ์ต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาจากการค้นพบจากแหล่งข้อมูลต่างๆ มาพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) พร้อมทั้งวิเคราะห์เชิงตีความโดยส่วนสุดท้ายจะเป็นเรื่องของการสรุปและอภิปรายผลต่อไป นอกจากนี้แล้วข้อมูลในการวิเคราะห์ยังได้แบ่งออกเป็นสองขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่หนึ่ง จะเป็นการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับแรงจูงใจในการทำงานของผู้ปฏิบัติงานภายใต้สถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส ซึ่งทั้งสองขั้นตอนดังกล่าวจะเป็นการนำเสนอข้อมูลที่ได้จากประชาชนในพื้นที่ต่อไป

ขั้นตอนที่สอง จะเป็นการนำเสนอข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและบรรยากาศองค์กรที่มีผลต่อการปฏิบัติงานภายใต้สถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส ซึ่งได้ปรากฏในแบบสัมภาษณ์การวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัย

ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1. เพื่อศึกษาถึงแรงจูงใจในการบริหารงานของผู้ปฏิบัติงานภายใต้สถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ ปรากฏผลดังนี้

แรงจูงใจในการทำงานของบุคลากร	Mean	S.D	ระดับแรงจูงใจของบุคลากร
ด้านความต้องการประสบความสำเร็จ			
1. นโยบายมีผลต่อความสำเร็จของท่าน	3.60	0.82	มาก
2. มักมีเป้าหมายในการทำงานอยู่เสมอ	3.55	0.81	มาก
3. ชอบทำงานที่ท้าทายความสามารถ	3.53	0.80	มาก
รวมด้านความต้องการประสบความสำเร็จ	3.56	0.63	มาก
ด้านความต้องการเป็นที่ยอมรับ			
4. ผู้บังคับบัญชามอบหมายงานต่างๆให้ท่านด้วยความไว้วางใจ	3.57	0.80	มาก
5. เมื่อมีปัญหาในการปฏิบัติงานเพื่อนร่วมงานมักขอคำปรึกษาจากท่าน	3.51	0.74	มาก

6. รู้สึกภูมิใจหากได้รับการยอมรับจากเพื่อน	3.64	0.78	มาก
7. เป็นบุคคลหนึ่งที่มีส่วนร่วมต่อความสำเร็จในหน่วยงาน	3.57	0.78	
รวมด้านความต้องการเป็นที่ยอมรับ	3.57	0.53	มาก
ด้านความต้องการมีอำนาจ			
8. ชอบเขตหน้าที่การปฏิบัติงานได้ระบุไว้ชัดเจน	3.57	0.78	มาก
9. ได้รับอำนาจตัดสินใจอย่างเหมาะสมต่อตำแหน่งหน้าที่และความพึงชอบ	3.62	0.79	มาก
10. ชอบพูดจาโน้มน้าวให้คนอื่นทำตามที่ต้องการ	3.50	0.73	มาก
รวมด้านความต้องการมีอำนาจ	3.56	0.65	มาก

จากการศึกษา ระดับแรงจูงใจในการทำงานของผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.56 ส่วนค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.52 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านความต้องการเป็นที่ยอมรับ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ 3.57 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.53 รองลงมา ด้านความต้องการประสบความสำเร็จ และด้านความต้องการมีอำนาจ มีค่าเฉลี่ย 3.56 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.63 และ 0.65

ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมและบรรยากาศองค์กรที่มีผลต่อการปฏิบัติงานภายใต้สถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ ปรากฏผลดังนี้

2.1 ด้านวัฒนธรรมองค์กร

วัฒนธรรมองค์กร	Mean	SD	ระดับ
ความสามารถในการปรับตัว			
1. หน่วยงานในพื้นที่ได้ตอบสนองความต้องการและสร้างความพึงพอใจให้กับประชาชนในพื้นที่	3.48	0.68	มาก
2. หน่วยงานในพื้นที่กล้าเปลี่ยนแปลงวิธีในการทำงาน	3.56	0.77	มาก
3. หน่วยงานในพื้นที่กล้าเปลี่ยนแปลงโครงสร้างองค์กร	3.65	0.79	มาก
รวมความสามารถในการปรับตัว	3.56	0.66	มาก
การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติพันธกิจ			
4. บุคลากรทุกคนมีส่วนเกี่ยวข้องในการทำให้ผลการปฏิบัติงานของหน่วยงานประสบความสำเร็จ	3.65	0.79	มาก
5. บุคลากรมีโอกาสรับรู้และตรวจสอบข้อมูลในการทำงานของตนเองและส่วนที่เกี่ยวข้อง	3.53	0.75	มาก
6. บุคลากรเปิดเผยและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการทำงานร่วมกัน	3.58	0.78	มาก
รวมการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติพันธกิจ	3.59	0.69	มาก
ความสอดคล้องต้องกัน			
7. เป้าหมายของแผนงานสอดคล้องกับเป้าหมายของหน่วยงาน	3.67	0.81	มาก
8. การประสานงานที่ดีระหว่างแผนงาน เกิดขึ้นได้ เพราะมีความร่วมมือจากหัวหน้าแผนงานหรือส่วนต่างๆ	3.58	0.78	มาก
9. การทำงานเพื่อให้หน่วยงานของตนประสบผลสำเร็จ เป็นเป้าหมายที่สำคัญที่สุด	3.48	0.66	มาก
รวมความสอดคล้องต้องกัน	3.58	0.60	มาก
ภาพรวมทั้งหมดด้านวัฒนธรรมองค์กร	3.58	0.62	มาก

จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลวัฒนธรรมองค์กร ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.58 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.62 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือด้าน การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติพันธกิจ มีค่าเฉลี่ย 3.59 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.69 รองลงมาด้าน ความสอดคล้องต้องกัน มีค่าเฉลี่ย 3.58 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.60 และด้าน ความสามารถในการปรับตัวมีค่าเฉลี่ย 3.56 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.66 ด้านบรรยากาศในองค์กร ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การรับรู้ด้านบรรยากาศในองค์กรของผู้ปฏิบัติงานภายใต้สถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส

2.2 ด้านบรรยากาศในองค์กร

บรรยากาศในองค์กร	Mean	SD	ระดับ
โครงสร้างองค์กร			
1. แผนกของท่าน มีแผนภูมิของแผนกงาน ที่ระบุตำแหน่งหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างชัดเจน	3.39	0.71	ปานกลาง
2. แผนกงานของท่านมีกฎระเบียบที่ชัดเจน ทำให้ปฏิบัติงานผิดพลาดน้อยลง	3.55	0.79	มาก
3. ขั้นตอนการทำงานของแผนกที่เป็นอยู่ในปัจจุบันทำให้บุคลากรทุกคนสามารถปฏิบัติงานได้เร็วขึ้น	3.71	0.83	มาก
4. แผนกงาน มีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละกลุ่ม/ส่วนอย่างชัดเจนและเหมาะสม	3.71	0.83	มาก
5. สายการบังคับบัญชาของแผนกงาน มีความคล่องตัวในการรายงานตามขั้นตอน	3.55	0.79	มาก
รวมด้านโครงสร้างองค์กร	3.58	0.71	มาก
การติดต่อสื่อสาร			
6. ท่านได้รับแจ้งข้อมูลข่าวสารอื่นๆ จากหน่วยงานอย่างสม่ำเสมอ	3.55	0.79	มาก
7. ท่านสามารถแสดงข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะในการทำงานได้อย่างเต็มที่	3.71	0.83	มาก
8. การติดต่อประสานงานของแผนกของท่านมีความเป็นกันเองระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา	3.55	0.79	มาก
9. ท่านและเพื่อนต่างแผนก สามารถพูดคุย	3.41	0.63	มาก

แลกเปลี่ยนข่าวสารการทำงานได้ตลอดเวลา

รวมด้านการติดต่อสื่อสาร	3.56	0.61	มาก
การได้รับการสนับสนุน			
10. ลักษณะการทำงานเป็นแบบพี่น้องเป็นคนในครอบครัว	3.65	0.80	มาก
11. เมื่องานของท่านมีปัญหา ผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงานจะช่วยแก้ไข	3.57	0.78	มาก
12. ผู้บังคับบัญชาให้ความไว้วางใจและเชื่อมั่นในความสามารถของท่าน	3.62	0.80	มาก
13. เครื่องมือ อุปกรณ์ ที่ใช้ในแผนกมีความทันสมัยสามารถใช้งานได้	3.74	0.82	มาก
รวมด้านการได้รับการสนับสนุน	3.65	0.73	มาก
การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ			
14. ผู้บังคับบัญชามักถามความเห็นในการแก้ปัญหาจากท่านเสมอหากงานนั้น มีผลกระทบต่อตัวท่าน	3.57	0.78	มาก
15. ส่วนใหญ่ผู้บังคับบัญชาตัดสินใจเรื่องงานเอง โดยไม่ถามความคิดเห็นของลูกน้อง	3.45	0.68	มาก
16. หากท่านถูกย้ายแผนกงาน ท่านไม่สามารถถามเหตุผลหรือต่อรองใดๆ กับผู้บังคับบัญชา	3.51	1.07	มาก
รวมด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	3.51	0.63	มาก
ความขัดแย้งในองค์กร			
17. การเสนอความคิดเห็นที่ไม่เหมือนคนอื่นเป็นเรื่องปกติที่สามารถทำได้ในที่ประชุม	3.64	0.79	มาก
18. เมื่อมีความขัดแย้งเกิดขึ้นในที่ประชุม ผู้บังคับบัญชาสามารถแก้ปัญหาได้	3.64	0.79	มาก
19. การแสดงความคิดเห็นที่แตกต่างจากผู้บังคับบัญชาไม่ถือว่าเป็นผิด	3.60	0.78	มาก
20. ความขัดแย้งในที่ทำงานจะได้รับการแก้ไขด้วยความรวดเร็วเสมอ	3.56	0.77	มาก

รวมด้านความขัดแย้งในองค์กร	3.61	0.66	มาก
การให้รางวัลและการลงโทษ			
21. ผู้บังคับบัญชามักจะชื่นชมอยู่เสมอ เมื่อท่านปฏิบัติงานได้ตามเป้าหมายที่วางไว้	3.60	0.76	มาก
22. ผู้บังคับบัญชาสนับสนุนให้ท่านมีการพัฒนาความรู้ ความสามารถและทักษะในการปฏิบัติงานอยู่เสมอ	3.57	0.76	มาก
23. หน่วยงานในพื้นที่ยังสามารถสนับสนุนการจ่ายค่าตอบแทนอย่างเหมาะสมเมื่อเทียบกับผลงานที่ทำ	3.55	0.76	มาก
24. หน่วยงานในพื้นที่ มีนโยบายสนับสนุนการปรับตำแหน่งให้กับบุคลากรที่มีความสามารถเพื่อที่จะให้เขาทำงานต่อไปด้วยขวัญและกำลังใจอย่างเต็มความสามารถ	3.60	0.82	มาก
รวมด้านการให้รางวัลและการลงโทษ	3.58	0.64	มาก
ภาพรวมทั้งหมดด้านบรรยากาศในองค์กร	3.58	0.42	มาก

จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลบรรยากาศในองค์กรภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.58 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.42 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือด้าน การได้รับการสนับสนุน มีค่าเฉลี่ย 3.65 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.73 รองลงมาด้าน ความขัดแย้งในองค์กร มีค่าเฉลี่ย 3.61 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.66 และด้าน โครงสร้างองค์กรมีค่าเฉลี่ย 3.58 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.71

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้ พบว่า

สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ที่กล่าวถึงแรงจูงใจในการบริหารงานของผู้ปฏิบัติงานภายใต้สถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ พบว่า ระดับแรงจูงใจในการทำงานของผู้ปฏิบัติงานโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากและเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านความต้องการเป็นที่ยอมรับ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาด้านความต้องการประสบความสำเร็จ และด้านความต้องการมีอำนาจตามลำดับ

สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมและบรรยากาศองค์กรที่มีผลต่อการปฏิบัติงานภายใต้สถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ พบว่าบุคลากรที่มาปฏิบัติงานในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส ภายใต้สถานการณ์ความไม่สงบนั้น มีการรับรู้และให้ความสำคัญกับ

วัฒนธรรมและบรรยากาศองค์กร ส่วนใหญ่อยู่ในระดับสูงเกือบทุกด้าน เนื่องจากได้รับมอบหมายงานและมอบอำนาจหน้าที่อย่างเหมาะสม (Put the right man on the right job) ตามความรู้ ความสามารถ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าจะต้องมีการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เพราะเป็นเรื่องสำคัญที่นำไปสู่การดำเนินงานที่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากการมีส่วนร่วมนั้นเป็นสิ่งสำคัญที่ท้าทายการปฏิบัติงานในพื้นที่

จากการอภิปรายผลข้างต้นทำให้สอดคล้องกับงานวิจัยของ (Mallika Chulathamas, 2017) ได้ศึกษาปัจจัยด้านบริหารและประโยชน์เกื้อกูลที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน การมอบหมายงานและมอบอำนาจหน้าที่อย่างเหมาะสมตามความรู้ ความสามารถ ความสนใจและความถนัดในงาน และส่งผลให้เจ้าหน้าที่มีความเชื่อมั่นและศรัทธาต่อหัวหน้างาน นอกจากปัจจัยด้านบริหาร และปัจจัยด้านประโยชน์เกื้อกูลมีผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่และสอดคล้องกับงานวิจัยของ (Siriporn Olanthammarat, 2013) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การเสริมสร้างแรงจูงใจในการทำงาน กรณีศึกษาบริษัทอดิพนธ์ จำกัด ผลการวิจัยพบว่า ระดับแรงจูงใจในการทำงานในด้านสภาพแวดล้อม ด้านผลตอบแทนในการทำงานและด้านความก้าวหน้าในการทำงานของพนักงาน มีผลต่อแรงจูงใจในการทำงานต่อไป

สรุปผล

บุคลากรที่มาปฏิบัติงานในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ภายใต้สถานการณ์ความไม่สงบนั้น มีการรับรู้และให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมและบรรยากาศองค์กร ส่วนใหญ่อยู่ในระดับสูงเกือบทุกด้าน เนื่องจาก

1. ได้รับมอบหมายงานและมอบอำนาจหน้าที่อย่างเหมาะสม ตามความรู้ ความสามารถ (Put the right man on the right job) และ

2. มีพัฒนาการการมีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกันแบบบูรณาการหรือที่เรียกว่าสหวิชาชีพ เพราะเป็นเรื่องสำคัญที่นำไปสู่การดำเนินงานที่ประสบความสำเร็จในพื้นที่

กล่าวโดยสรุปวัฒนธรรมองค์กร จึงเป็นวิถีชีวิตที่คนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมา ซึ่งจะกลายเป็นนิสัยและความเคยชิน และกลายเป็นขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีประพฤติปฏิบัติ ความเชื่อ ค่านิยม รวมทั้งภาษาวัตถุสิ่งของต่าง ๆ วัฒนธรรมทำให้คนรวมตัวกันเป็นสังคม มีการอยู่ร่วมกันอย่างมีระเบียบ ผลของวัฒนธรรมจะออกมาในรูปจริยธรรม ตลอดจนค่านิยมที่ใช้ในการตัดสินใจหรือวินิจฉัยสั่งการ จริยธรรมองค์กรถือเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้การดำเนินงานขององค์กรก้าวหน้าและส่งผลให้องค์กรได้รับความเชื่อถือจากสังคม วัฒนธรรมแต่ละแบบสามารถสร้างความสำเร็จให้แก่องค์กรได้ทั้งสิ้น การยึดวัฒนธรรมแบบใดหรือผสมผสานมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับจุดเน้นด้านกลยุทธ์ขององค์กร และความจำเป็นของเงื่อนไขแวดล้อมภายนอกเป็นสำคัญ (Thanya Yongyotyong, 2019) จึงจำเป็นที่ระบบการปฏิบัติงานต้องได้รับการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสภาพสังคมปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ซึ่งก่อให้เกิดแรงผลักดันที่จะทำให้องค์กรในสังคมไทยต้องปรับเปลี่ยนตัวเองให้ทันกับสถานการณ์

ข้อเสนอแนะ

ค่านิยมใหม่ขององค์การที่เอื้อต่อการเพิ่มขีดความสามารถในการตีความหรือคาดการณ์ภาวะแวดล้อมภายนอก เพื่อให้เกิดพฤติกรรมในองค์การที่สามารถตอบสนองได้ตลอดเวลา โดย

1. ผู้นำควรมีบทบาทสำคัญต่อการสร้างความเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นกับองค์การด้วยการกระตุ้นพนักงานให้กล้าเสี่ยง กล้าทดลองคิดทำในสิ่งใหม่ และเน้นการให้รางวัล ผลตอบแทนแก่ผู้ที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
2. เน้นกลยุทธ์ความยืดหยุ่นและความสามารถตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมภายนอกได้รวดเร็วเป็นหลัก ซึ่งสอดคล้องกับยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว
3. มีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนของเป้าหมายขององค์การ ผู้นำมุ่งเห็นผลสำเร็จตามเป้าหมาย องค์การที่ยึดวัฒนธรรมแบบมุ่งผลสำเร็จจึงเน้นค่านิยมแบบแข่งขันเชิงรุก
4. เน้นความมีเสถียรภาพความมั่นคงและมุ่งมั่นภายในองค์การ ให้ความสำคัญต่อภาวะแวดล้อมภายใน ความคงเส้นคงวาในการดำเนินการเพื่อให้เกิดความมั่นคง
5. ความสำเร็จเกิดจากความสามารถในการบูรณาการและควมมีประสิทธิภาพในการทำงานของบุคลากรทุกระดับในองค์การ

เอกสารอ้างอิง

- Mallika Chulathammasana. (2017). *Administrative Factors and Benefits Affecting Motivation in Work: Case Study of Legal Officers*. Thesis, M.S.A., Thammasat University, Bangkok.
- Rangsan Prasertsri. (2015). *Organizational Behavior*. Bangkok: Thammasat.
- Siriwan Serirat. (2015). *Local Government*. Bangkok: Educational Development.
- Siriporn Olarthammarat. (2013). *Enhancing Motivation in Work: A Case Study of Adinop Company Limited*. Independent study, M.S.A., Burapha University.
- Surasena N. (2021). *The Relationship Between the Leadership of School Administrators and the Motivation of Teachers in the Office of the Secondary Education Area 21*. Master of Education Thesis, Educational Administration Program: Sakon Nakhon Rajabhat University.
- Sane Chuito. (2016). *Communication and Strengthening of Organizational Atmosphere*. (2nd ed.). Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University Press.
- Thanya Yongyotying. (2019). *Academic Leadership of Educational Administrators in Bang Bua Thong District Network Group, Nonthaburi Primary Educational Service Area Office 2*. Master of

Education Thesis (Educational Administration), Rajamangala University of Technology Thanyaburi.

Thammathatkun K. (2021). *The Leadership of School Administrators that Affects the Motivation of Teachers in Primary Schools under the Municipality in Local Education Group 11*. Master of Education Thesis, Educational Administration Program, Sakon Nakhon Rajabhat University.

Pembinaan Model Dakwah Melalui Pemodelan Regresi:

Kajian Kes di Kelantan

Development of a Da'wah Model through the Use of Regression Modelling:

Case Studies in Kelantan

Wan Mahmood Wan Ab Majid¹, Abdul Kareem Samaeng¹

(Received: Oct 08, 2024; Revised: May 13, 2025, 2022; Accepted: Jun 05, 2025)

Abstrak

Kajian ini bertujuan untuk membangunkan model dakwah yang efektif melalui penggunaan pemodelan regresi, dengan memberi tumpuan kepada pelbagai faktor yang mempengaruhi keberkesanan dakwah di kalangan masyarakat bukan Islam di Kelantan, Malaysia. Lima model regresi utama telah dibangunkan dan dianalisis, yang masing-masing menghubungkan aspek-aspek kritikal dalam penerimaan dan penghayatan ajaran Islam seperti pengetahuan akidah, ibadat, penghayatan budaya, fiqh jenayah, dan prinsip ekonomi Islam. Metode yang digunakan dalam kajian ini adalah metode kuantitatif dengan pendekatan statistik deskriptif. Teknik pengumpulan data melalui observasi, angket, dokumentasi. Hasil kajian didapati bahawa kepentingan akidah sebagai faktor yang paling berpengaruh dalam membentuk penghayatan budaya dan pemahaman terhadap amalan Islam. Kajian ini dapat memberikan pandangan berharga tentang bagaimana faktor-faktor ini berinteraksi dan menawarkan cadangan praktikal untuk memperbaiki strategi dakwah berdasarkan data empirikal. Disamping berfungsi sebagai panduan untuk pendekatan dakwah yang lebih terarah dan sensitif kepada konteks, meningkatkan penerimaan dan pemahaman Islam di kalangan bukan Islam di Kelantan.

Kata Kunci: *Model Dakwah, Pemodelan regresi, Kelantan*

¹ Faculty of Islamic Studies and Law, Fatoni University, Thailand. (Corresponding author / Email : wan.mahmood@yahoo.com)

Abstract

This study aims to develop an effective da'wah model through the use of regression modelling, focusing on various factors that influence the effectiveness of da'wah among non-Muslim communities in Kelantan, Malaysia. Five main regression models were developed and analyzed, each of which relates critical aspects in the acceptance and appreciation of Islamic teachings such as faith knowledge, worship, cultural appreciation, criminal fiqh, and Islamic economic principles. The method used in this study is a quantitative method with a descriptive statistical approach. Data collection techniques through observation, questionnaires, documentation. The results of the study found that the importance of faith is the most influential factor in shaping cultural appreciation and understanding of Islamic practices. This study can provide valuable insights into how these factors interact and offer practical suggestions for improving da'wah strategies based on empirical data. In addition to serving as a guide for a more targeted and context-sensitive approach to da'wah, increasing the acceptance and understanding of Islam among non-Muslims in Kelantan.

Keywords: *Da'wah Model, Regression Modeling, Kelantan*

Pendahuluan

Dakwah adalah usaha yang kritikal dalam menyampaikan ajaran Islam kepada masyarakat secara meluas, melibatkan semua lapisan masyarakat, termasuk golongan yang belum menerima Islam (Amad Khurshid, 1980). Di Malaysia, negeri Kelantan dikenali sebagai sebuah negeri yang mempunyai tradisi keagamaan dan budaya yang kukuh, di mana Islam memainkan peranan yang sangat penting dalam kehidupan harian masyarakatnya (Abu Hasan, 2010). Walaupun begitu, dakwah kepada golongan bukan Islam di Kelantan memerlukan pendekatan yang lebih holistik dan berasaskan bukti untuk memastikan mesej Islam dapat diterima dengan baik dan relevan dengan keperluan mereka.

Dalam konteks dakwah, setiap kelompok masyarakat mempunyai latar belakang, keperluan, dan cabaran yang berbeza. Oleh itu, pendekatan dakwah yang digunakan perlu disesuaikan dengan faktor-faktor ini untuk mencapai keberkesanan maksimum (Farihah, 2014). Dalam usaha ini, pemodelan regresi muncul sebagai alat statistik yang ampuh untuk memahami dan menganalisis hubungan antara pelbagai faktor yang mempengaruhi penerimaan ajaran Islam dalam kalangan masyarakat bukan Islam (Rahman, S.@ Muhamad, S. 2019). Dengan menggunakan pemodelan regresi, kita dapat mengenal pasti pembolehubah-pembolehubah yang paling berpengaruh, seperti pengetahuan agama, penghayatan budaya, dan persepsi tentang Islam, dan bagaimana pembolehubah-pembolehubah ini saling berkaitan.

Kajian ini, yang memberi tumpuan kepada masyarakat di Kelantan, bertujuan untuk membangunkan model dakwah yang mampu mengenal pasti dan mengoptimumkan faktor-faktor yang paling berpengaruh dalam penerimaan Islam. Dengan demikian, model yang dibangunkan bukan sahaja bersifat responsif terhadap keperluan masyarakat setempat tetapi juga dapat dijadikan rujukan untuk usaha dakwah di kawasan-kawasan lain yang mempunyai latar belakang budaya dan agama yang berbeza. Melalui pemahaman yang lebih mendalam ini, kita dapat mempertingkatkan strategi dakwah yang lebih holistik, inklusif, dan berkesan dalam menyebarkan ajaran Islam di Malaysia dan seterusnya.

Objektif Kajian

Objektif utama kajian ini adalah untuk membangunkan model dakwah yang berkesan melalui pendekatan pemodelan regresi, dengan tumpuan khusus kepada masyarakat bukan Islam di Kelantan. Objektif-objektif khusus yang ingin dicapai dalam kajian ini adalah seperti berikut:

1. Membangunkan model regresi untuk mengukur hubungan antara faktor-faktor Ini dengan keberkesanan dakwah
2. Menilai keberkesanan model yang dibangunkan dan menguji Kesahihannya.

Metodologi Kajian

Dalam usaha untuk membangunkan model dakwah yang berkesan, adalah penting untuk menggunakan pendekatan metodologi yang sistematik dan berasaskan bukti. Kajian ini, yang dijalankan di negeri Kelantan, Malaysia, bertujuan untuk membangunkan model dakwah yang dapat membantu dalam penyebaran ajaran Islam kepada golongan bukan Islam. Negeri Kelantan dipilih sebagai lokasi kajian kerana kekuatan tradisi keagamaan dan budaya Islam yang wujud di kalangan penduduknya (Ahmad, N. 2018). Walau bagaimanapun, usaha dakwah kepada golongan bukan Islam di negeri ini memerlukan pendekatan yang lebih terarah dan berasaskan data yang sahih.

1. Pemilihan Sampel

Kajian ini melibatkan 303 responden yang terdiri daripada 250 mualaf dan 53 bukan Islam. Pemilihan responden ini dilakukan secara rawak berstrata yang memastikan bahawa sampel yang dikumpulkan adalah representatif dan mencerminkan pelbagai latar belakang sosioekonomi dan budaya yang terdapat dalam masyarakat bukan Islam (Fariyah, I. 2014), terutamanya di Kelantan. Pemilihan sampel yang tepat adalah penting untuk memastikan bahawa hasil kajian ini dapat digeneralisasikan kepada populasi yang lebih luas dan memberikan pandangan yang sahih mengenai keberkesanan dakwah dalam konteks yang berbeza.

2. Pengumpulan Data

Data untuk kajian ini dikumpulkan melalui soal selidik yang dirancang dengan rapi untuk mencecah pelbagai aspek penting yang mempengaruhi penerimaan dan pemahaman ajaran Islam. Soal selidik ini mengandungi 68 soalan, yang dirumuskan untuk merangkumi 10 konstruk utama yang berkaitan dengan aspek-aspek kritikal dalam dakwah. Konstruk-konstruk utama yang dianalisis termasuk:

1. Pengetahuan Akidah bertujuan untuk mengukur sejauh mana responden memahami konsep keimanan dalam Islam, termasuk kepercayaan kepada Tuhan, malaikat, kitab, nabi, dan hari akhirat.
2. Pengetahuan Ibadat bertujuan untuk mengukur pemahaman responden tentang amalan-amalan ibadat dalam Islam, seperti solat, puasa, zakat, dan haji.
3. Penghayatan Budaya bertujuan untuk menilai bagaimana responden menghayati dan mengintegrasikan nilai-nilai budaya Islam dalam kehidupan harian mereka, termasuk aspek moral dan etika (Abu Hasan, 2010). Seperti menghargai tradisi lokal, menggunakan bahasa daerah, berpartisipasi dalam kegiatan adat, serta mempraktikkan nilai-nilai budaya dalam interaksi sosial.
4. Pandangan terhadap Islam bertujuan untuk mengkaji persepsi responden terhadap Islam, termasuk pandangan mereka tentang relevansi dan kebaikan Islam dalam kehidupan moden.
5. Pengetahuan Fiqh Jenayah bertujuan untuk mengukur pemahaman responden terhadap aspek perundangan Islam, terutama yang berkaitan dengan hukum-hukum jenayah. Sebagai contoh pembunuhan, perzinahan, pencurian, menuduh zina, mabuk, dan kejahatan lainnya. Fiqh jenayah juga membahas sanksi-sanksi hukum yang berlaku atas perbuatan-perbuatan tersebut, seperti hukuman qishash, hudud, dan ta'zir (Abdullah, 2015).
6. Pengetahuan Ekonomi Islam bertujuan untuk menilai pemahaman responden tentang system ekonomi Islam, termasuk perbankan Islam, zakat, dan konsep ekonomi yang berpandukan syariah (Osman, F. & Ali, M. 2017).
7. Pengalaman Sosial bertujuan untuk menilai sejauh mana interaksi sosial responden dengan masyarakat Islam mempengaruhi pandangan dan penerimaan mereka terhadap Islam.

8. Kepercayaan terhadap Keadilan Islam bertujuan untuk mengukur persepsi responden tentang keadilan yang diajarkan dan dipraktikkan dalam Islam. Meletakkan sesuatu pada tempatnya dan memberikan kepada siapa sahaja, apa sahaja yang menjadi haknya, berdasarkan pada suatu prinsip bahwa semua orang sama kedudukannya.

9. Keterbukaan terhadap Pendidikan Islam bertujuan untuk menilai kesediaan responden untuk menerima pendidikan agama Islam dalam pelbagai bentuk. Seperti mendirikan sebuah club pengajian mingguan untuk menciptakan suasana menghargai dan menerima perbedaan merupakan landasan untuk menciptakan lingkungan yang ramah dan menghargai keragaman.

10. Kesediaan untuk Memeluk Islam bertujuan untuk mengukur tahap kesediaan dan keinginan responden bukan Islam untuk memeluk agama Islam.

3. Analisis Data Menggunakan Regresi Berganda

Setelah data dikumpulkan, langkah seterusnya adalah untuk menjalankan analisis data bagi mengenal pasti hubungan antara konstruk-konstruk yang telah ditentukan dan keberkesanan dakwah. Dalam kajian ini, analisis regresi berganda dipilih sebagai teknik analisis utama. Analisis regresi berganda adalah teknik statistik yang digunakan untuk mengkaji hubungan antara satu pembolehubah terikat (dependent variable) dengan satu atau lebih pembolehubah bebas (independent variables) (Rahman, A. & Ahmad, S. 2016). Dalam konteks dakwah, pembolehubah terikat mungkin merupakan ukuran keberkesanan dakwah, sementara pembolehubah bebas mungkin terdiri daripada pelbagai konstruk yang telah diukur melalui soal selidik.

Pemilihan analisis regresi berganda adalah tepat kerana ia membolehkan kajian ini untuk mengukur bagaimana setiap konstruk mempengaruhi keberkesanan dakwah secara individu dan kolektif (*Ibid.*) Teknik ini juga membolehkan kajian untuk memahami interaksi antara pelbagai faktor dan bagaimana faktor-faktor ini saling mempengaruhi. Contohnya, analisis regresi berganda boleh menunjukkan bagaimana pengetahuan akidah

mempengaruhi penghayatan budaya dan bagaimana kedua-dua faktor ini seterusnya mempengaruhi keberkesanan dakwah.

Proses analisis regresi melibatkan beberapa langkah penting. Pertama, konstruk utama yang telah diukur melalui soal selidik digunakan sebagai pembolehubah bebas, sementara keberkesanan dakwah dijadikan sebagai pembolehubah terikat. Kemudian, analisis regresi dilakukan untuk mengira koefisien bagi setiap pembolehubah bebas. Koefisien ini memberikan petunjuk tentang kekuatan dan arah hubungan antara pembolehubah bebas dan pembolehubah terikat. Sebagai contoh, koefisien yang positif menunjukkan bahawa peningkatan dalam pembolehubah bebas tertentu akan meningkatkan keberkesanan dakwah, sementara koefisien yang negatif menunjukkan kesan sebaliknya (Zin, A. 2015).

Setelah model regresi dibina, ia dinilai berdasarkan beberapa statistik penting, termasuk nilai R^2 terlaras, nilai p , dan ralat anggaran standard. Nilai R^2 terlaras menunjukkan sejauh mana model tersebut mampu menjelaskan variasi dalam pembolehubah terikat. Nilai p digunakan untuk menentukan kesignifikanan statistik bagi setiap pembolehubah bebas, sementara ralat anggaran standard memberikan gambaran tentang ketepatan ramalan yang dibuat oleh model.

Dapatan dan Perbincangan Hasil Kajian

Pada asasnya kajian ini bertujuan untuk membangunkan model dakwah yang efektif dengan menggunakan pemodelan regresi, yang memberi fokus kepada pelbagai faktor yang mempengaruhi keberkesanan dakwah di kalangan masyarakat bukan Islam di Kelantan. Lima model utama telah dibangunkan dan dianalisis, yang masing-masing menghubungkan aspek-aspek kritikal dalam penerimaan dan penghayatan ajaran Islam. Sebagai jawapan terhadap objektif kajian, berikut adalah dapatan dan perbincangan terperinci mengenai hasil yang diperoleh beberapa model dalam kajian ini.

1. Model Penghayatan Budaya (Konstruk A)

Salah satu model yang paling penting dalam kajian ini adalah model yang menghubungkan Penghayatan Budaya dengan Pengetahuan Akidah, Pengetahuan Ibadat, dan Pengetahuan Fiqh Jenayah. Model regresi yang dihasilkan adalah seperti berikut:

$$A = -0.005 + 0.708D - 0.190C + 0.167B$$

Dengan nilai *adjusted R*² sebanyak 0.559 dan standard error of the estimate sebanyak 0.6650, model ini menunjukkan bahawa pengetahuan akidah mempunyai pengaruh yang paling signifikan terhadap penghayatan budaya. Koefisien 0.708 menunjukkan bahawa peningkatan dalam pengetahuan akidah secara langsung dikaitkan dengan peningkatan dalam penghayatan budaya Islam. Ini menunjukkan betapa pentingnya pengetahuan akidah dalam membentuk bagaimana seseorang menghayati nilai-nilai dan budaya Islam.

Sebaliknya, pengetahuan ibadat menunjukkan koefisien negatif (-0.190), yang mencadangkan hubungan yang lebih kompleks. Walaupun pengetahuan ibadat juga mempengaruhi penghayatan budaya, kesannya mungkin bergantung kepada bagaimana ibadat dipraktikkan dalam konteks budaya tertentu. Akhirnya, pengetahuan fiqh jenayah menunjukkan koefisien positif tetapi lebih lemah (0.167) berbanding dengan pengetahuan akidah, menunjukkan bahawa walaupun ia mempengaruhi penghayatan budaya, pengaruhnya tidak sebesar pengetahuan akidah.

2. Model Pengetahuan Ibadat (Konstruk C1)

Model kedua dalam kajian ini menekankan Pengetahuan Ibadat, yang juga merupakan komponen penting dalam pembentukan model dakwah yang berkesan. Model regresi yang dihasilkan adalah seperti berikut:

$$C1 = 0.001 + 0.706D2 - 0.343C2 + 0.156G + 0.162E - 0.071F2$$

Dengan nilai *adjusted R*² sebanyak 0.685 dan standard error of the estimate sebanyak 0.5628, model ini menunjukkan bahawa Pengetahuan Akidah (D2) adalah faktor yang paling berpengaruh dengan koefisien 0.706. Ini mencerminkan betapa pentingnya pengetahuan akidah sebagai asas untuk ibadat yang betul. Namun, hubungan dengan Pengetahuan Fiqh Jenayah (C2) menunjukkan koefisien negatif (-0.343), yang mungkin

menunjukkan bahwa ada aspek dalam pengetahuan fiqh jenayah yang memerlukan penyesuaian dalam konteks amalan ibadat.

Pandangan mualaf tentang Islam (G) dengan koefisien 0.156 menunjukkan pengaruh yang positif, yang menunjukkan bagaimana pandangan positif terhadap Islam dapat meningkatkan pengetahuan ibadat. Pengetahuan ekonomi Islam (E) juga memberikan pengaruh tambahan yang signifikan terhadap pengetahuan ibadat dengan koefisien 0.162. Sebaliknya, pandangan non-Muslim tentang Islam (F2) menunjukkan koefisien negatif (-0.071), yang mungkin mencerminkan cabaran dalam penerimaan aspek ibadat dalam kalangan non-Muslim.

3. Model Pengetahuan Fiqh Jenayah (Konstruk B)

Model ini mengkaji bagaimana Pengetahuan Ibadat dan Penghayatan Budaya mempengaruhi Pengetahuan tentang Fiqh Jenayah. Model regresi yang dihasilkan adalah seperti berikut:

$$B = -0.005 + 0.604C2 + 0.157A + 0.120C1$$

Dengan nilai *adjusted R²* sebanyak 0.369 dan standard error of the estimate sebanyak 0.7940, model ini menunjukkan bahawa pengetahuan ibadat (C2) adalah faktor utama yang mempengaruhi pengetahuan tentang fiqh jenayah dengan koefisien 0.604. Ini menekankan betapa pentingnya pengetahuan praktikal agama dalam memahami aspek hukum Islam. Penghayatan budaya (A) dengan koefisien 0.157 menunjukkan bahawa bagaimana seseorang menghayati budaya Islam turut mempengaruhi pemahaman mereka tentang fiqh jenayah. Pengetahuan ibadat (C1) juga memberikan pengaruh yang sedikit tetapi signifikan dengan koefisien 0.120, yang mencerminkan bagaimana pengetahuan tentang ibadat yang lebih mendalam dapat mempengaruhi pemahaman mengenai hukum Islam.

4. Model Pengetahuan Ekonomi Islam (Konstruk E)

Model ini meneliti bagaimana Pengetahuan Akidah, Fiqh Jenayah, dan Ibadat mempengaruhi Pengetahuan tentang Sistem Perbankan dan Ekonomi Islam. Model regresi yang dihasilkan adalah seperti berikut:

$$E = -0.003 + 0.360D2 + 0.315D1 + 0.246C2 + 0.210C1$$

Dengan nilai *adjusted R*² sebanyak 0.512 dan standard error of the estimate sebanyak 0.7044, model ini menunjukkan bahwa pengetahuan akidah (D2 dan D1) secara konsisten mempengaruhi pemahaman tentang ekonomi Islam dengan koefisien masing-masing sebanyak 0.360 dan 0.315. Ini menunjukkan hubungan yang kuat antara kepercayaan agama dan amalan ekonomi. Pengetahuan fiqh jenayah (C2) dengan koefisien 0.246 juga memberikan pengaruh yang signifikan, mencerminkan peranan hukum Islam dalam konteks ekonomi. Pengetahuan ibadat (C1) dengan koefisien 0.210 menunjukkan pengaruh tambahan yang signifikan, yang menunjukkan kaitan antara amalan ibadat dan pemahaman ekonomi Islam.

5. Model Pandangan Mualaf Tentang Islam (Konstruk G)

Model terakhir dalam kajian ini mengkaji Pandangan Mualaf Tentang Islam, yang memainkan peranan penting dalam model dakwah. Model regresi yang dihasilkan adalah seperti berikut:

$$G = -0.001 + 0.699H + 0.226C1 + 0.099B + 0.065F2$$

Dengan nilai *adjusted R*² sebanyak 0.686 dan standard error of the estimate sebanyak 0.56612, model ini menunjukkan bahwa persepsi tentang bimbingan ilahi (hidayah) (H) sangat mempengaruhi pandangan mualaf tentang Islam dengan koefisien 0.699. Ini menegaskan betapa pentingnya aspek spiritual dalam proses dakwah. Pengetahuan ibadat (C1) dengan koefisien 0.226 menunjukkan pengaruh positif dari pengetahuan ibadat terhadap pandangan mualaf tentang Islam. Pengetahuan fiqh jenayah (B) dengan koefisien 0.099 menunjukkan pengaruh tambahan tetapi signifikan, yang mungkin mencerminkan bagaimana pemahaman tentang hukum Islam mempengaruhi persepsi mualaf. Pandangan non-Muslim tentang Islam (F2) dengan koefisien 0.065 menunjukkan pengaruh kecil tetapi signifikan, yang mungkin berkaitan dengan bagaimana mualaf memahami persepsi masyarakat luas tentang Islam.

Kesimpulan

Hasil analisis regresi yang dijalankan dalam kajian ini memberikan pandangan yang mendalam tentang bagaimana pelbagai faktor mempengaruhi keberkesanan dakwah di kalangan masyarakat bukan Islam di Kelantan. Setiap model regresi yang dibina menyoroti aspek-aspek kritikal dalam proses dakwah, dan hasilnya menunjukkan beberapa penemuan yang penting untuk difahami dan diterapkan dalam strategi dakwah yang lebih efektif.

Pertama, Model Penghayatan Budaya menunjukkan bahawa pengetahuan akidah adalah faktor yang paling signifikan dalam membentuk penghayatan budaya Islam. Ini menegaskan bahawa asas kepercayaan agama memainkan peranan yang sangat penting dalam bagaimana individu menginternalisasi dan mengamalkan nilai-nilai budaya Islam. Meskipun pengetahuan ibadat dan fiqh jenayah turut mempengaruhi penghayatan budaya, kesannya lebih kompleks dan memerlukan pemahaman yang lebih mendalam tentang konteks budaya di mana ibadat dipraktikkan.

Kedua, Model Pengetahuan Ibadat memperlihatkan bahawa pengetahuan akidah sekali lagi muncul sebagai faktor utama yang membentuk pemahaman dan amalan ibadat. Namun, hasil ini juga menunjukkan adanya hubungan yang kompleks antara pengetahuan ibadat dan fiqh jenayah, serta pandangan muallaf dan non-Muslim terhadap Islam. Ini mencadangkan bahawa strategi dakwah harus mengambil kira pelbagai faktor ini, terutamanya dalam konteks cabaran yang mungkin timbul dalam penerimaan amalan ibadat oleh non-Muslim (Ahmad, N. 2018)

Ketiga, Model Pengetahuan Fiqh Jenayah menekankan pentingnya pengetahuan ibadat dan penghayatan budaya dalam memahami dan menerima aspek-aspek hukum Islam. Penemuan ini menunjukkan bahawa pemahaman yang baik tentang ibadat dan nilai-nilai budaya Islam boleh membantu individu dalam menerima prinsip-prinsip keadilan dalam fiqh jenayah, yang sering kali menjadi topik yang sensitif dan penuh cabaran dalam konteks dakwah kepada non-Muslim.

Keempat, Model Pengetahuan Ekonomi Islam menunjukkan hubungan yang kuat antara kepercayaan agama dan pemahaman tentang sistem perbankan dan ekonomi Islam. Ini menegaskan bahawa pengetahuan akidah dan amalan ibadat bukan sahaja penting dalam aspek spiritual, tetapi juga dalam bagaimana individu memahami dan menerima prinsip-prinsip ekonomi Islam. Hasil ini mencadangkan bahawa dalam konteks dakwah, menekankan keadilan dan etika dalam ekonomi Islam boleh menjadi strategi yang berkesan untuk menarik minat bukan Islam. (Osman, F. & Ali, M. 2017)

Akhirnya, Model Pandangan Mualaf Tentang Islam menyoroti pentingnya aspek spiritual, khususnya persepsi tentang bimbingan ilahi (hidayah), dalam membentuk pandangan mualaf terhadap Islam. Ini menunjukkan bahawa pengalaman spiritual yang positif dan pengetahuan tentang ibadat boleh membantu mualaf untuk lebih menerima dan mengamalkan ajaran Islam (Hassan, 2020). Pada masa yang sama, pandangan non-Muslim tentang Islam juga memainkan peranan yang perlu diberi perhatian dalam merangka strategi dakwah yang inklusif dan sensitive (Abd Karim Z, 1993).

Secara keseluruhannya, hasil kajian ini memberikan gambaran yang jelas tentang faktor-faktor yang paling mempengaruhi keberkesanan dakwah di kalangan masyarakat bukan Islam di Kelantan. Strategi dakwah yang lebih berkesan memerlukan pemahaman yang mendalam tentang bagaimana pengetahuan agama, penghayatan budaya, dan aspek-aspek hukum Islam boleh disampaikan dengan cara yang relevan dan sensitif terhadap konteks budaya dan sosial masyarakat sasaran. Melalui pendekatan yang lebih holistik dan berasaskan bukti ini, dakwah dapat dijalankan dengan lebih terarah, meningkatkan peluang untuk penerimaan yang lebih luas dan mendalam terhadap ajaran Islam.

Hasil kajian ini memberikan beberapa implikasi penting bagi strategi dakwah. Pertama, Pengetahuan Akidah ternyata menjadi faktor yang paling signifikan dalam beberapa model, menunjukkan bahawa pendidikan dalam aspek ini sangat penting dalam meningkatkan keberkesanan dakwah. Penghayatan budaya juga memainkan peranan penting dalam mempengaruhi keberkesanan dakwah, terutama dalam konteks masyarakat yang memiliki nilai budaya yang kuat seperti di Kelantan.

Dari segi strategi, hasil kajian menunjukkan bahawa pendekatan dakwah harus disesuaikan berdasarkan data yang menunjukkan faktor-faktor mana yang paling berpengaruh dalam konteks tertentu. Sebagai contoh, meningkatkan pengetahuan akidah mungkin lebih efektif di beberapa kelompok, sementara penguatan aspek ibadat mungkin lebih diperlukan di kelompok lain.

Saranan dan Cadangan

Kajian ini bertujuan untuk membangunkan model dakwah yang berkesan menggunakan pendekatan pemodelan regresi, dengan tumpuan khusus kepada masyarakat bukan Islam di Kelantan. Hasil kajian menunjukkan bahawa keberkesanan dakwah dipengaruhi oleh pelbagai faktor, termasuk pengetahuan akidah, pengetahuan ibadat, penghayatan budaya, pengetahuan fiqh jenayah, dan pengetahuan tentang ekonomi Islam.

Pengetahuan akidah didapati sebagai faktor yang paling signifikan dalam beberapa model, menunjukkan bahawa pendidikan dan pemahaman yang mendalam mengenai asas kepercayaan Islam adalah penting untuk meningkatkan penerimaan dan penghayatan ajaran Islam. Selain itu, penghayatan budaya juga memainkan peranan penting dalam mempengaruhi keberkesanan dakwah, terutamanya dalam konteks masyarakat yang mempunyai nilai budaya yang kuat seperti di Kelantan.

Model-model regresi yang dibangunkan dalam kajian ini menyediakan panduan berasaskan bukti untuk merangka strategi dakwah yang lebih efektif dan relevan dengan konteks masyarakat sasaran. Dengan pemahaman yang lebih mendalam mengenai hubungan antara pelbagai faktor yang mempengaruhi keberkesanan dakwah, pendakwah dapat menyesuaikan pendekatan mereka untuk mencapai hasil yang lebih baik.

Kajian ini juga menekankan kepentingan penyesuaian strategi dakwah berdasarkan data empirikal. Ini bermakna, pendekatan dakwah tidak boleh bersifat satu saiz untuk semua, tetapi perlu disesuaikan mengikut keperluan dan latar belakang demografi masyarakat sasaran. Misalnya, peningkatan pengetahuan akidah mungkin lebih diperlukan

dalam kalangan tertentu, manakala pengukuhan pengetahuan ibadat mungkin lebih relevan untuk kelompok lain.

Pembinaan model dakwah melalui pemodelan regresi memberikan wawasan yang mendalam tentang faktor-faktor yang mempengaruhi keberkesanan dakwah. Dalam kajian kes di Kelantan ini, pengetahuan akidah, pengetahuan ibadat, dan penghayatan budaya terbukti sebagai faktor penting yang harus diperhatikan dalam merancang dan melaksanakan strategi dakwah yang efektif. Model regresi yang dibangunkan memberikan panduan yang berharga bagi pendakwah untuk menyesuaikan pendekatan mereka dengan lebih baik kepada masyarakat sasaran, meningkatkan peluang untuk penerimaan dan pemahaman yang lebih besar terhadap ajaran Islam.

Rujukan

- Abd al-Karim Z. A. (1993). *Usul al-Dakwah*. Beirut: Muassasah al-Risalah.
- Abdullah, M. (2015). *Fiqh Jenayah dalam Islam: Prinsip dan Aplikasinya di Malaysia*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Abu Hassan, W. S. (2010). *Dakwah dalam Konteks Budaya: Pendekatan dan Cabaran*. *Jurnal Dakwah Islam*, 12(1): 24-38.
- Ahmad Khurshid (1980). *Islam: Its Meaning and Message*. Great Britain: The Islamic Foundation.
- Ahmad, N. (2018). *Pandangan Mualaf Terhadap Islam: Satu Kajian Kes di Malaysia*. *Journal of Islamic Studies*, 25(3): 45-67.
- Farihah, I. (2014). Strategi Dakwah Ditengah Konflik. *Masyarakat Addin*, 8(2): 22-36.
- Hassan, R. (2020). Pengalaman Mualaf: Satu Kajian Fenomenologi. *Journal of Islamic and Social Sciences*, 34(2): 78-94.
- Osman, F., & Ali, M. (2017). *Ekonomi Islam dan Keadilan Sosial: Perbandingan dengan Sistem Ekonomi Konvensional*. Kuala Lumpur: Penerbit Universiti Malaya.

Rahman, A., & Ahmad, S. (2016). Pengetahuan Ibadat dan Penerimaan Islam: Satu Kajian di Kalangan Bukan Islam. *Jurnal Pengajian Islam*, 18(3): 101-119.

Zin, A. (2015). *Dakwah Methodology*. University Malaya Publication.

مستوى مهارة التحدث لدى طلاب كليتي العلوم الإنسانية والعلوم الإسلامية
بجامعة الأمير سونكلا فرع فطاني

The Level of Speaking Skills Among Students in the Faculty of Humanities
and Islamic Sciences at Prince Songkla University, Pattani Campus

براسيرت بان بري¹، رشدي طاهر²، صاحب البحري بن مونج¹، ياسر واتيه³

Prasert Panprae¹, Rusdee Taher², Sorhibulbahree Binmong¹ Yasir Watch³

(Received: Sep 10, 2024; Revised: May 21, 2025; Accepted: May 26, 2025)

ملخص البحث

إن مستوى مهارة التحدث لدى طلاب كليتي العلوم الإنسانية والعلوم الإسلامية بجامعة الأمير سونكلا فرع فطاني في اللغة العربية فيه تباين ملحوظ بين القوة والضعف، ولذلك تهدف هذه الدراسة إلى: التعرف إلى مستويات الطلاب ومدى اتقانهم في مهارة التحدث. هذا بجانب معرفة المؤثرات التي لها الأثر الإيجابي والسلبي في اكتساب مهارة التحدث لديهم. اعتمدت الدراسة على منهج الوصف التحليلي، وذلك من خلال وصف وتحليل البيانات ودراساتها ومقارنتها وموازنتها، ومن ثم استخلاص النتائج. وأجري البحث بالاعتماد على الاستبانة، وكان عدد العينات المفحوصة 60 طالباً، من الكليتين من بين جميع المستويات من الأول إلى الرابع، وتوصلت الدراسة إلى نتائج مهمة منها: أن الطلاب في السنة الأولى من الكليتين في المستوى الأول، وطلاب السنة الثانية من الكليتين في المستوى المتوسط، وأما في السنة الثالثة والرابعة في مستوى المتوسط أيضاً. ومن أهم التوصيات إقامة دورات ومحيمات مكثفة لطلاب السنة الثالثة والرابعة.

الكلمات المفتاحية : مهارة التحدث، كلية العلوم الإنسانية، جامعة الأمير سونكلا فرع فطاني

¹ كلية العلوم الإنسانية والاجتماعية ، جامعة الأمير سونكلا فرع فطاني

¹ Faculty of Humanities and Social Sciences, Prince Songkla University, Pattani Campus (Corresponding author / Email: prasert.pan@psu.ac.th.)

² كلية العلوم الإسلامية ، جامعة الأمير سونكلا فرع فطاني

³ قسم اللغة العربية، أكاديمية الدراسات الإسلامية جامعة الأميرة ناراديواس

ABSTRACT

The level of speaking skill among the students at the Faculty of Humanities and Social Sciences and the Faculty of Islamic Sciences at Pattani Campus shows a noticeable discrepancy between strengths and weaknesses. Therefore, this study aimed to identify the levels of students' speaking proficiency, their mastery of speaking skills, and the positive and negative factors that influence the acquisition of speaking skills. The study employed a descriptive-analytical approach by obtaining and analyzing the data, making comparisons, and drawing conclusions. Data were collected through a questionnaire administered to a sample of 60 students from the two faculties, covering all levels from first to fourth year. The study found that first-year students from both faculties were at the beginner level, while second, third, and fourth-year students were at the intermediate level. One of the key recommendations is to organize intensive courses for third and fourth-year students and to increase the number of relevant courses and language rooms.

Keywords: *Speaking Skill, Faculty of Humanities and Social Sciences, Prince Songkla University, Pattani Campus*

مقدمة

تُعَدُّ اللغة العربية من اللغات المهمة في العالم، لما لها من مكانة دينية وثقافية وحضارية، وخاصة في السياقات الأكاديمية والدينية في الدول ذات الأغلبية المسلمة، مثل تايلاند. وفي ظل الاهتمام المتزايد بتعليم اللغة العربية في الجامعات التايلاندية، ومن بينها جامعة الأمير سونكلا (كانجا، أيوب عبد القادر، 2014)، ظهرت عدة تحديات تواجه الطلاب في مهارة التحدث باللغة العربية وتعني النطق والكلام باللغة العربية (ابن منظور، محمد بن مكرم، 2010)، والتي تُعَدُّ من أهم المهارات اللغوية الأساسية (كنعان، أحمد علي، 2012).

يعاني العديد من الطلاب في جامعة الأمير سونكلا من صعوبات في التحدث بطلاقة باللغة العربية رغم دراستهم النظرية للقواعد والمفردات، وتعود هذه المشكلة إلى عدة عوامل، من أبرزها: ضعف البيئة اللغوية المحفزة، وقلة فرص ممارسة اللغة خارج قاعة الدرس (طعيمة، رشدي أحمد، 1982)، واعتماد طرق تدريس تقليدية تركز على الحفظ والترجمة أكثر من التواصل الشفهي (حسين، جميلة أحمد، 2013). كما تلعب الفروقات بين اللغة الأم (التايلاندية أو المالايو) والعربية دورًا في صعوبة النطق وتكوين الجمل (جيئ هارون، ثريا، 2011). تهدف هذه الدراسة إلى معرفة آلية إجراء اختبار مهارة التحدث باللغة العربية وتحديد مستوى مهارة التحدث لدى طلاب جامعة الأمير سونكلا، وتحليلها، وتقديم بعض التوصيات لتحسين واقع تعليم اللغة العربية وتطوير طرق تدريسها بما يعزز مهارات التواصل الشفهي لدى الطلاب.

أهداف البحث

1. التعرف على الية اختبار مستوى مهارة التحدث لدى الطلاب.
2. التعرف إلى مستويات الطلاب، ومدى اتقانهم في مهارة التحدث.

أسئلة البحث

1. ما هي الية اختبار مستوى مهارة التحدث لدى الطلاب؟
2. ما مستويات الطلاب، وما مدى اتقانهم في مهارة التحدث؟

منهجية البحث

اعتمد البحث على المنهج الوصفي التحليلي، وذلك من خلال وصف وتحليل البيانات ودراساتها بالمقارنة، والموازنة، ومن ثم استخلاص النتائج (دمرداش، عبد الحميد سرحان، 2008م).

وتكونت عينة البحث من طلاب وطالبات كليتي العلوم الإنسانية والعلوم الإسلامية بجامعة الأمير سونكلا، حيث تم الاختيار بطريقة عشوائية وعددهم عشرون طالبا من المستوى المبتدأ، وعشرون طالبا من المستوى المتوسط، وعشرون طالبا للمستوى المتقدم.

كما أجري البحث بالاعتماد على الاستبانة حيث قام الباحثين باستخراج الأسئلة المتعلقة بالحوارات من كتاب العربية بين يديك الأول والثاني والثالث، عشرون سؤالاً للمستوى المبتدأ، وعشرون للمستوى المتوسط، وعشرة أسئلة للمستوى المتقدم. الأسئلة للمستويين الأول والثاني في الاستبانة، كانت طريقة الاختيار من متعدد، أما المستوى الثالث وهو المتقدم فكانت الأسئلة على طريقة الإنشاء التحريري، حيث احتوى كل سؤال على خمسة أسطر فارغة تحته ليعبر الطالب فيها إجابة عن السؤال.

وجميع هذه الاختبارات أخضعت للتجربة في معهد اللغات العالمية بجامعة فطاني في ولاية فطاني، لمعرفة صلاحيتها، وتم اختيار الطلاب عشوائيا من السنة الأولى للمستوى المبتدئ ستة عشر طالب، ومن السنة الثانية عشرون طالبا للمستوى المتوسط، والسنة الثالثة والرابعة أربعة عشر طالب وطالبة للمستوى المتقدم. وبعد تصحيحها تم تعديل بعض الأسئلة بالحذف والإضافة.

للتأكد من ثبات وصلاحية أداة الاختبار تم استخدام اختبار معامل " ألفا كرونباخ " Alpha

Cronbach حيث وجد أن معامل الثبات لأسئلة الاختبار كالاتي: ينظر جدول (1).

جدول رقم (1) معامل ألفا كرونباخ لثبات وصلاحية الاختبار مستوى المبتدئ

م	الأسئلة	معامل ألفا
1	السلام عليكم ورحمة الله وبركاته	0.663
2	كيف حالك؟	0.663
3	ما جنسيتك؟	0.663
4	أين تسكن؟	0.635

0.663	5	كم غرفة في بيتك؟
0.635	6	متى تصلي الفجر؟
0.663	7	متى تذهب إلى الجامعة؟
0.663	8	كيف تذهب إلى الجامعة؟
0.663	9	كم وجبة تأكل في اليوم؟
0.672	10	ماذا تأكل في الغداء؟
0.663	11	ماذا تفضل من الفواكه؟
0.663	12	كم يوما تدرس في الأسبوع؟
0.663	13	كم شهر للعطلة الصيفية؟
0.590	14	متى تبدأ اليوم الدراسي؟
0.590	15	متى ينتهي اليوم الدراسي؟
0.663	16	في أي كلية تدرس؟
0.590	17	ماذا تريد أن تشتري؟
0.663	18	أين تشتري الفاكهة؟
0.663	19	ما هوايتك؟
0.663	20	كم عيداً للمسلمين؟
0.661	المجموع	

وكان معامل ألفا كرو نباخ لجميع اسئلة الاختبار هو (0.662) ويعد ذلك من الوجهة الإحصائية عالية، مما يجعل أداة الدراسة صالحة للاستخدام.

للتأكد من ثبات وصلاحيّة أداة الاختبار تم استخدام اختبار معامل " ألفا كرو نباخ " Alpha " Cronbach حيث وجد أن معامل الثبات لأسئلة الاختبار كالآتي: ينظر جدول (2).

جدول رقم (2) معامل ألفا كرو نباخ لثبات وصلاحيّة الاختبار مستوى المتوسط.

م	الأسئلة	معامل ألفا
1	ماذا حدث لك؟	0.651
2	لماذا لا تتبع الحمية؟	0.659
3	لماذا لا تمارس الرياضة؟	0.651
4	بم نصحك الطبيب؟	0.658

0.643	5	ما رأيك في أصدقائك؟
0.661	6	ما الذي يحقق السعادة؟
0.649	7	كيف تختار الزوج في المستقبل؟
0.660	8	ما رأيك في السهر؟
0.650	9	ما فائدة الرياضة؟
0.648	10	لماذا تفضل السكن في المدينة؟
0.583	11	لماذا تفضل السكن في القرية؟
0.649	12	ماذا يوجد في القرية؟
0.654	13	أين تقع جامعة الأمير سونكلا؟
0.655	14	ماذا تقرأ في الكتب عن حضارة المسلمين؟
0.655	15	ماذا استفدت من الكتب؟
0.651	16	أنت تدرس اللغة العربية ماذا ستعمل في المستقبل؟
0.650	17	كيف تحصل على الوظيفة؟
0.658	18	لماذا تغترب عن دولتك؟
0.663	19	أي تخصص تريد دراسته بعد الجامعة؟
0.655	20	ما هو أقرب تخصص للغة العربية؟
0.705		المجموع

للتطبيق. وكان معامل (ألفا كرونباخ) لجميع اسئلة الاختبار هو (0.705) ويعد ذلك من الوجهة الإحصائية عالية، مما يجعل أداة الدراسة صلاحيتها للاستخدام.

أما المستوى المتقدم فكانت عن طريق الكتابة التحريرية، عشرة أسئلة، حيث احتوى كل سؤال على خمسة أسطر فارغة تحته ليعبر الطالب فيها الإجابة عن السؤال. فكانت النتيجة ممتاز، مما يدل على صلاحيتها للاستخدام.

التحليل والمناقشة

بعد الانتهاء من بناء أداة الدراسة وتحكيمها وقياس صدقها وثباتها أصبحت جاهزة للتطبيق الميداني حيث تم اختبار عدد (60) طالبا وطالبة من الكليتين، عشرة طلاب من كلية العلوم الإنسانية والاجتماعية وعشرة من كلية العلوم الإسلامية للمستوى المبتدئ، وكذلك عشرة طلاب من كلية العلوم الإنسانية والاجتماعية للمستوى المتوسط، وأخيرا عشرة طلاب من كلية العلوم الإنسانية والاجتماعية وعشرة طلاب من كلية العلوم الإسلامية للمستوى المتقدم.

ومدة إجراء الاختبار عشرون دقيقة للمستويين المبتدئ والمتوسط، أما المتقدم فثلاثون دقيقة وتم إجراء الاختبارات على السنة الأولى للمستوى المبتدئ، والسنة الثانية للمستوى المتوسط، والسنة الثالثة والرابعة للمستوى المتقدم.

تظهر الاستبانة أدناه مستوى مهارة التحدث لدى طلاب السنة الأولى في كلية العلوم الإنسانية والاجتماعية، وذلك باستخدام اختبار معامل " ألفا كرو نباخ " " Alpha Cronbach " حيث وجد أن معامل الثبات لأسئلة الاختبار كالاتي: ينظر جدول (3).

الجدول رقم (3)

م	السئلة	معامل ألفا
1	السلام عليكم ورحمة الله وبركاته	0.707
2	كيف حالك؟	0.707
3	ما جنسيتك؟	0.658
4	أين تسكن؟	0.680
5	كم غرفة في بيتك؟	0.707
6	متى تصلي الفجر؟	0.680
7	متى تذهب إلى الجامعة؟	0.707
8	كيف تذهب إلى الجامعة؟	0.707
9	كم وجبة تأكل في اليوم؟	0.707
10	ماذا تأكل في الغداء؟	0.707
المجموع		0.705

لقد بلغ مجموع معامل ألف كرم باخ (0.705) وهذا يدل على أن نتائج استجابات العينة مناسبة لهذا المستوى. مستوى الطلاب

تظهر الاستبانة أدناه مستوى مهارة التحدث لدى طلاب السنة الأولى في كلية العلوم الإسلامية، وذلك باستخدام اختبار معامل " ألفا كرو نباخ " " Alpha Cronbach " حيث وجد أن معامل الثبات لأسئلة الاختبار كالاتي: ينظر جدول (4).

الجدول رقم (4)

م	السئلة	معامل ألفا
1	السلام عليكم ورحمة الله وبركاته	0.705
2	كيف حالك؟	0.705

0.684	3	ما جنسيتك؟
0.705	4	أين تسكن؟
0.705	5	كم غرفة في بيتك؟
0.644	6	متى تصلي الفجر؟
0.705	7	متى تذهب إلى الجامعة؟
0.705	8	كيف تذهب إلى الجامعة؟
0.705	9	كم وجبة تأكل في اليوم؟
0.684	10	ماذا تأكل في الغداء؟
0.703		المجموع

لقد بلغ مجموع معامل ألف كرم باخ (0.703) وهذا يدل على أن نتائج استجابات العينة مناسبة لهذا المستوى. مستوى الطلاب

تظهر الاستبانة أدناه مستوى مهارة التحدث لدى طلاب السنة الثانية في كلية العلوم الإنسانية والاجتماعية، وذلك باستخدام اختبار معامل "ألفا كرو نباخ" "Alpha Cronbach" حيث وجد أن معامل الثبات لأسئلة الاختبار كالاتي: ينظر جدول (5).

الجدول رقم (5)

معامل ألفا	م	الأسئلة
0.651	1	ماذا حدث لك؟
0.633	2	لماذا لا تتبع الحمية؟
0.675	3	لماذا لا تمارس الرياضة؟
0.679	4	بم نصحك الطبيب؟
0.641	5	ما رأيك في أصدقائك؟
0.661	6	ما الذي يحقق السعادة؟
0.645	7	كيف تختار الزوج في المستقبل؟
0.642	8	ما رأيك في السهر؟
0.651	9	ما فائدة الرياضة؟
0.633	10	لماذا تفضل السكن في المدينة؟
0.659		المجموع

لقد بلغ مجموع معامل ألف كرم باخ (0.659) وهذا يدل على أن نتائج استجابات العينة مناسبة لهذا المستوى. مستوى الطلاب

وذلك باستخدام اختبار معامل " ألفا كرونباخ " " Alpha Cronbach " حيث وجد أن معامل الثبات لأسئلة الاختبار كالاتي: ينظر جدول (6).

الجدول رقم (6)

م	الأسئلة	معامل ألفا
1	ماذا حدث لك؟	0.681
2	لماذا لا تتبع الحمية؟	0.627
3	لماذا لا تمارس الرياضة؟	0.681
4	بم نصحك الطبيب؟	0.663
5	ما رأيك في أصدقائك؟	0.681
6	ما الذي يحقق السعادة؟	0.627
7	كيف تختار الزوج في المستقبل؟	0.681
8	ما رأيك في السهر؟	0.681
9	ما فائدة الرياضة؟	0.681
10	لماذا تفضل السكن في المدينة؟	0.656
المجموع		0.659

لقد بلغ مجموع معامل ألف كرم باخ (0.659) وهذا يدل على أن نتائج استجابات العينة مناسبة لهذا المستوى. مستوى الطلاب.

أما المستوى المتقدم فكانت الاستبانة تختلف نوعا ما عن المستويين السابقين، إذ احتوت على أسئلة تتطلب الإجابة عنها تعبيرا تحريريا، على أن تكون الإجابة في حدود خمسة أسطر على الأكثر، وبعد تفريغها اتضح أن الطلاب في هذا المستوى، مستوياتهم ضعيفة جدا في الكتابة الإنشائية، إذ كانت إجاباتهم ما بين سطر والسطرين، هذا فضلا عن الأخطاء الطباعية والإملائية.

في خاتمة الدراسة، نعرض النتائج المتوصل إليها:

أظهرت النتائج الدراسة أن معامل الثبات لجميع الأسئلة وصلاحياتها مستوى الأول بلغ (0.663) تكون صالحة للاستخدام. كما ظهرت أيضا أن معامل الثبات لجميع الأسئلة وصلاحياتها مستوى الثاني بلغ (0.705) تكون صالحة للاستخدام. كما ظهرت أيضا أن نتيجة الإجابة للمستوى المتقدم كان جيدا مما يدل على صلاحياتها للاستخدام. وعلى ذلك يرى أن جميع الأسئلة صالحة للتطبيق. وبعد التطبيق ظهرت النتائج الدراسة

أن طلاب كلية العلوم الإنسانية والاجتماعية في السنة الأولى أنهم ممتازون في المستوى المبتدأ وفي السنة الثانية أنهم في المعدل العام جيد جداً، أما المستوى المتقدم تبين من خلال التصحيح أنهم ضعفاء في مستوى المتقدم. أما بالنسبة لكلية العلوم الإسلامية ظهرت النتائج الدراسة أن السنة الأولى أنهم ممتازون في المستوى المبتدأ، وأما السنة الثانية ظهرت أنهم جيدون في المستوى المتوسط، أما في السنة الثالثة والرابعة ظهرت أنهم ضعفاء في المستوى المتقدم. ويرى الباحث أن هذه النتيجة واقية ومنطقية ويرجع ذلك الضعف إلى أمرين: الأمر الأول ما قبل مرحلة الجامعية ، وذلك إما في المنهج المقرر في المدرسة وهي عدم مراعاة مستوى الطلاب في اختيار المقرر وإما أن تكون في المدرس لعدم تمكنه من اللغة العربية أو أنه غير متخصص في مجال تعليم اللغة العربية أو في طرق التدريس حيث يفضل المدرس طريقة تقليدية وهي طريقة الترجمة في أغلب المواد (دكوري، ماسيري 2012)، أو في عدد الساعات المقرر للغة العربية قليلة جداً (عليان، أحمد فؤاد، 2000) ، وأما في المرحلة الجامعية يرجع أيضاً لعدة أسباب: منها ما يرجع إلى الطالب وعدم تمكنه من اللغة العربية من المدرسة التي تخرج منها، أو لاستحياء في التحدث باللغة العربية وهذا أمر طبيعي للآسوين عموماً (راجح، احمد عزت، 1973)، وأيضاً عدم وجود مركز لتأهيل الطلبة لغوية قبل الدخول إلى مرحلة جامعية، أو إلى المحاضر وعدم تخصصه في هذا المجال فربما يأتي متخصص في الشريعة أو علوم دينية ويدرس اللغة العربية وكذلك ضعف في المنهج المختارة وعدم مراعاة لمستوى الطالب. وتتفق هذه النتيجة مع دراسة الشطيبي، خالد (2008) ، ودراسة الشجراوي، عزام عمر (2012)

اقتراحات

1. اقتراحات لتطبيق نتائج البحث:

- 1.1 إنشاء مجموعة من الطلبة الجيدين وتدريبهم على ممارسة الكلام باللغة العربية حتى يكونوا قدوة للآخرين.
- 1.2 يجب على المحاضر أن يكون قدوة للطلاب في التحدث باللغة العربية.
- 1.3 تحفيز رغبات الطلاب في التحدث باللغة العربية ببيان أهمية اللغة العربية دينياً وعملياً.

2. اقتراحات للبحث المستقبلي.

- 2.1 أن تكون في معرفة العوامل التي تؤثر على مهارة التحدث.
- 2.2 أن تكون في طرق تدريس مهارة التحدث باللغة العربية.
- 2.3 أن تكون في وسائل تدريس مهارة التحدث باللغة العربية.

المصادر والمراجع

- ابن منظور، محمد بن مكرم. (2010). *لسان العرب*. بيروت: دار الحديث.
- جيبى هارون، ثريا. (2011). *استراتيجيات التعليم لمهارة المحادثة باللغة العربية*، دراسة حالة لبعض الطلبة الماليزيين في جامعة الإسلامية العالمية، بماليزيا
- حسين، جميلة أحمد. (2003). *أهم الصعوبات التي تواجه معلم اللغة العربية لغير الناطقين بها*. السودان: دار الكتب
- دكوري، ماسيري، (2012). *صعوبة نطق الأصوات الصامتة في تعلم اللغة العربية للناطقين بغيرها*. السودان: دار الكتب
- دمرداش، عبد الحميد سرحان. (2008). *المناهج المعاصرة، الطبعة الأولى*. لبنان: دار الحديث.
- راجح، احمد عزت. (1973). *أصول علم النفس، الطبعة التاسعة*. الإسكندرية: المكتب المصري الحديث.
- الشجراوي، عزام عمرن. (2009). *ضعف طلبة الجامعات في اللغة العربية : أسبابه، وعلاجه*. السودان: دار الكتب
- الشطيبي، خالد. (2008). *فاعلية نادي المناظرة باللغة العربية في تنمية مهارة التحدث بالجامعة الإسلامية العالمية، بماليزيا، من وجهة نظر الطلاب والأعضاء*. السودان: دار الكتب
- طعيمة، رشدي أحمد. (1982). *الأسس المعجمية والثقافية لتعليم اللغة العربية لغير الناطقين بها*. مكة المكرمة: دار الكتب.
- عليان، أحمد فؤاد. (2000). *المهارات اللغوية ماهيتها وطرائق تنميتها*. الطبعة الثانية، القاهرة: دار المسلم.
- كانجا، أيوب عبد القادر. (2014). *إشكاليات تعليم اللغة العربية في المعاهد الإسلامية بجنوب تايلاند* محافظة فطاني نموذجاً. بحث مرحلة ماجستير قسم الدراسات الإسلامية بجامعة الأمير سونجكلا.
- كنعان، أحمد علي. (2012). *اللغة العربية والتحديات المعاصرة وسبل معالجتها*. بيروت: دار الحكمة.

รูปแบบการปรับตัวต่อสถานการณ์โควิด 19 ของชาวไทยมุสลิม ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

Survival Adaptations to the Covid-19 of Muslims in Thailand's Deep South

รอชิดะห์ หะนะกาแม¹ อับดุลลัษลาเตะ สาและ¹ แวโยโซ๊ะ ลีเคะ¹ ซัลมา แดมะเล็ง¹

อิสมาอีล อาเนาะกาแซ¹ อาหมัด อัลฟาริตี¹ อิสมาแอ สะอิ¹

Roshidah Hanakamae¹, Abdullateh Saleah¹, Weayosof Sidae¹, Salma Daemohleeng¹,

Ismael Anohkasae¹, Ahmad Alfariti¹, Ismaie Sa-i¹

(Received: Sep 26, 2024; Revised: May 13, 2025; Accepted: Jun 05, 2025)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีจุดประสงค์การวิจัย คือ 1) เพื่อศึกษาผลกระทบของสถานการณ์โควิด 19 ต่อการปรับตัวของชาวไทยมุสลิมในด้านการประกอบอาชีพอาชีพอิสระและด้านสุขภาพ 2) เพื่อศึกษาทัศนคติของชาวไทยมุสลิมต่อการปฏิบัติตามคำสั่งและมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด และ 3) เพื่อศึกษารูปแบบการปรับตัวของชาวไทยมุสลิมต่อสถานการณ์โควิด 19 โดยใช้วิธีทางวัฒนธรรมอิสลาม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสำรวจทัศนคติจำนวน 400 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสัมภาษณ์ ได้แก่ คณะกรรมการประจำมัสยิดในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จังหวัดละ 10 คน รวม 30 คน นักวิชาการมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้จังหวัดละ 10 คน รวม 30 คน ประชาชนทั่วไปที่เป็นมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้จังหวัดละ 10 คน รวม 30 คน รวมทั้งหมดจำนวน 90 คน และการจัดเวทีสนทนากลุ่ม ประกอบด้วย ประชาชนทั่วไป จำนวน 10 คน ผู้นำศาสนา จำนวน 5 คน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) จำนวน 5 คน นักวิชาการมุสลิม จำนวน 5 คน ตัวแทนสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด จำนวน 1 คน และคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา ปัตตานีและนราธิวาส จำนวน 3 คน รวมทั้งหมด 29 คน การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพที่ได้จากแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม จะใช้วิธีการวิเคราะห์และการสรุปผลตามเนื้อหา ตลอดจนการประมวลวิเคราะห์จากเอกสารและหลักฐานต่าง ๆ ที่รวบรวมได้ โดยการแยกแยะและวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ตรวจสอบความครอบคลุมของข้อมูล แล้วนำเสนอในรูปแบบรายงานเชิงพรรณนาวิเคราะห์ประกอบการอภิปรายผล ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลกระทบของสถานการณ์โควิด 19 ต่อการปรับตัวของชาวไทยมุสลิมด้านการประกอบอาชีพ ได้รับความเดือดร้อนรายได้ลดลง และบางส่วนไม่มีงานทำ ถูกเลิกจ้างงาน และมีภาระหนี้สิน ด้านสุขภาพของ

¹ คณะอิสลามศึกษาและนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี

¹ Faculty of Islamic Studies and Laws, Fatoni University (Corresponding author email: Roshidah@windowsslive.com)

ผู้ที่ติดโควิดโดยที่ไม่ได้ฉีดวัคซีนมาก่อนกับผู้ติดโควิดหลังจากฉีดวัคซีนมาแล้วมีความแตกต่างกัน กล่าวคือผู้ที่ติดโควิดหลังจากฉีดวัคซีนมาแล้วมีความรุนแรงน้อยกว่าผู้ที่ติดโควิดโดยที่ไม่ได้ฉีดวัคซีนมาก่อน 2) ชาวไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีทัศนคติที่ดีต่อมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของสำนักจุฬาราชมนตรี เนื่องด้วยมาตรการดังกล่าวมีความสอดคล้องกับหลักการอิสลาม คือ การรักษาไว้ซึ่งชีวิตของมนุษย์ หรือการคุ้มครองความมั่นคงของชีวิต เพราะหลักการนี้มีเป้าหมายเพื่อปกป้องชีวิตจากการทำร้ายร่างกาย หรือทำร้ายส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกายและจะครอบคลุมการรักษาและป้องกันสุขภาพ หรือจัดโรคภัยต่าง ๆ และ 3) การปรับตัวของชาวไทยมุสลิมต่อสถานการณ์โควิด 19 โดยใช้วิถีทางวัฒนธรรมอิสลามในการปฏิบัติศาสนกิจในสถานการณ์โควิด 19 ชาวไทยมุสลิมสามารถปรับตัวโดยการนำองค์ความรู้เกี่ยวกับการประกอบศาสนกิจในสถานการณ์โควิด 19 ได้อย่างถูกต้องโดยผ่านประกาศของสำนักจุฬาราชมนตรี รูปแบบในการปรับตัวการปฏิบัติศาสนกิจจะประกอบด้วย การละเว้นกระทำในสิ่งที่บ่งคับ การอนุมัติให้กระทำในสิ่งที่ต้องห้าม และการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของการปฏิบัติศาสนกิจ

คำสำคัญ: ชาวไทยมุสลิม, โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19), สำนักจุฬาราชมนตรี

ABSTRACT

This research aims to 1) study the impact of the COVID-19 situation on the adaptation of Thai Muslims in terms of occupation and health; 2) study the attitudes of Thai Muslims towards compliance with the orders and measures to prevent the spread of the coronavirus disease 2019 (COVID-19) of the Sheikhul Islam Office; and 3) study the adaptation patterns of Thai Muslims to the COVID-19 situation using Islamic cultural practices. The sample group used in the attitude survey was 400 people. The sample group used for the interviews was the mosque committee in the three southern border provinces, 10 people per province, totaling 30 people; Muslim scholars in the three southern border provinces, 10 people per province, totaling 30 people; the general public who are Muslims in the three southern border provinces, totaling 10 people per province, totaling 30 people, totaling 90 people. The group discussion forum consisted of 10 general public people, 5 religious leaders, 5 village health volunteers, 5 Muslim scholars, 1 representative from the Sheikhul Islam Office, and the Islamic Committee of Yala Province. The analysis of quantitative and qualitative data obtained from questionnaires, interviews, and conversations will use the content analysis and summary methods, as well as the compilation and analysis of documents and various evidence collected by separating and synthesizing the data obtained according to the intended objectives, checking the comprehensiveness of the data, and presenting it in a descriptive report to support the discussion of the results. The research results found that 1) The impact of the COVID-19 situation on the adaptation of Thai Muslims in terms of occupation has resulted in reduced

income and some are unemployed, laid off, and in debt. The health of those who contracted COVID without being vaccinated and those who contracted COVID after being vaccinated is different. That is, those who contracted COVID after being vaccinated have less severe symptoms than those who contracted COVID without being vaccinated. 2) Thai Muslims in the three southern border provinces have a positive attitude towards the measures to prevent the spread of the coronavirus disease 2019 (COVID-19) of the Sheikhul Islam Office because such measures are consistent with Islamic principles, namely preserving human life or protecting the security of life because this principle aims to protect life from physical harm or harm to any part of the body and will cover the treatment and prevention of health. Or eliminate various diseases 3) Adaptation of Thai Muslims to the COVID-19 situation by using Islamic cultural ways in practicing religion during the COVID-19 situation. Thai Muslims can adapt by applying knowledge about practicing religion during the COVID-19 situation correctly through the announcement of the Sheikhul Islam Office. The format for adapting to religious practice will consist of refraining from doing things that are mandatory, approving things that are forbidden, and changing the format of religious practice.

Keywords: *Muslims in Thailand's, Coronavirus 2019 (COVID-19), the Sheikhul Islam Office*

บทนำ

พื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทยมีพี่น้องประชาชนประมาณร้อยละ 80 นับถือศาสนาอิสลาม มีความเชื่อ ความศรัทธาและปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะการละหมาดร่วมกันที่มัสยิด ละหมาดวันศุกร์ การรับฟังการบรรยายทางศาสนา มีประเพณีการสละมด้วยการสัมผัสมือ การสวมกอด การสัมผัสแก้ม เป็นต้น แต่หลังจากเกิดภาวะโรคระบาดโควิด 19 รัฐบาลได้ประกาศมาตรการต่าง ๆ ที่เป็นข้อห้าม หรือจำกัดการดำเนินการบางอย่างที่กระทบต่อวิถีชีวิตโดยเฉพาะการประกอบกิจกรรมทางศาสนา จากมาตรการดังกล่าวสำนักจุฬาราชมนตรีได้ออกแนวปฏิบัติสำหรับการปรับเปลี่ยนรูปแบบการประกอบศาสนกิจเพื่อเป็นการป้องกันการระบาดของโรคโควิด 19 เช่น งดการละหมาดวันศุกร์ การละหมาดตะรอเวียห์ให้กระทำที่บ้านเป็นการส่วนตัว งดการเอียะติกาฟ และงดการเลี้ยงละศีลอดที่มัสยิดและในสถานที่ที่จัดเตรียมไว้ เนื่องด้วยการปรับตัวในการประกอบศาสนกิจของชาวไทยมุสลิมนั้นเป็นเรื่องใหม่ที่ไม่เคยเกิดปรากฏการณ์ในลักษณะนี้ เช่น การห้ามไปละหมาดที่มัสยิดในทุกเวลาของการละหมาด และห้ามทำการละหมาดวันศุกร์ แนวปฏิบัติดังกล่าวทำให้ประชาชนบางส่วนก็เกิดความกังวลว่าการปฏิบัติศาสนกิจถูกต้องตามหลักการอิสลามหรือไม่ บางส่วนมีการปฏิบัติตามมาตรการดังกล่าวอย่างเคร่งครัดและมีการปรับเปลี่ยนวิธีการประกอบศาสนกิจบางประการเพื่อเป็น

การป้องกันการแพร่เชื้อของโควิด 19 แต่ก็มีบางส่วนที่ไม่ยินยอมที่จะปฏิบัติตามมาตรการดังกล่าว ถึงแม้ว่าจะเป็นประกาศจากสำนักจุฬาราชมนตรีก็ตาม

จากการศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับวิธีการปฏิบัติตัวเพื่อป้องกันโรคระบาดโควิด 19 ของชุมชนมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า 1) มีการเว้นระยะห่างทางกายภาพกับบุคคลอื่นทั้งในภาวะปกติและคับขัน 2) มีการสวมหน้ากากอนามัยในพื้นที่สาธารณะมากกว่าในครัวเรือน อันเป็นผลจากกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในชุมชน 3) มีการทำความสะอาดมือสม่ำเสมอ โดยเฉพาะหลังจากเดินทางไปยังพื้นที่เสี่ยง ชุมชนมุสลิมมองว่าการอาบน้ำชำระร่างกายเป็นวิธีการปฏิบัติตัวทั้งเพื่อป้องกันโรคระบาด และเป็นวิธีปฏิบัติก่อนมีการปฏิบัติศาสนกิจ 4) มีการลดการสัมผัสระหว่างบุคคลทั้งในพื้นที่สาธารณะและครัวเรือน 5) มีการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับร่างกายโดยการกินยาสมุนไพร ออกกำลังกาย และการฉีดวัคซีน (อับดุลเลาะ เจ๊ะหลง, ปัญญา เทพสิงห์ และเกษรชัย และหิม, 2567) การใช้หลักการศาสนา นั้นสามารถแบ่งออกเป็นหลักการปฏิบัติในชีวิตประจำวันและหลักการทั่วไป สำหรับหลักการปฏิบัติในชีวิตประจำวันนั้นจะใช้ในการป้องกันและลดทอนการติดเชื้อและแพร่ระบาดของเชื้อที่เกิดจากพฤติกรรมร่วมที่มาจากวัฒนธรรมและจารีตประเพณี ซึ่งการกระทำใด ๆ ที่จะก่อให้เกิดอันตรายแก่ตนเองหรือผู้อื่น เป็นสิ่งที่ต้องห้ามในอิสลาม (อิสมาแอ กาเตะ และนุมาน หะยิมะแซ, 2563)

จากปัญหาดังกล่าวจะเห็นได้ว่าการสื่อสารเป็นหัวใจของการควบคุมโรคระบาดและป้องกันการติดเชื้อ แต่ยอมรับว่าเป็นเรื่องยากโดยเฉพาะเมื่อประชาชนต้องปรับเปลี่ยนวิธีการปฏิบัติศาสนกิจบางอย่าง (สมิตานัน หงสตา, 2563)

ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้จึงมุ่งศึกษารูปแบบการปรับตัวต่อสถานการณ์โควิด 19 ของชาวไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ รวมทั้งทัศนคติของชาวไทยมุสลิมต่อการปฏิบัติตามคำสั่งและมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของสำนักจุฬาราชมนตรีอย่างไรบ้าง และอิสลามได้วางกฎเกณฑ์ในการประกอบศาสนกิจในภาวะคับขันไว้อย่างไร รูปแบบการปรับตัวต่อสถานการณ์โควิด 19 ของชาวไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ควรเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลกระทบของสถานการณ์โควิด 19 ต่อการปรับตัวของชาวไทยมุสลิมในด้านการประกอบอาชีพอาชีพอิสระและด้านสุขภาพ
2. เพื่อศึกษาทัศนคติของชาวไทยมุสลิมต่อการปฏิบัติตามคำสั่งและมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของสำนักจุฬาราชมนตรี
3. เพื่อศึกษารูปแบบการปรับตัวของชาวไทยมุสลิมต่อสถานการณ์โควิด 19 โดยใช้วิถีทางวัฒนธรรมอิสลาม

ระเบียบวิธีวิจัย

ศึกษารูปแบบการปรับตัวต่อสถานการณ์โควิด 19 ของชาวไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้คณะผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับศึกษารูปแบบการปรับตัวของชาวไทยมุสลิมต่อสถานการณ์โควิด 19 โดยใช้วิถีทางวัฒนธรรมอิสลาม คือ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือประชาชนที่เป็นมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดยะลา จังหวัดปัตตานี และจังหวัดนราธิวาส กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสำรวจทัศนคติ จำนวน 400 คน

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างเพื่อการสัมภาษณ์เกี่ยวกับรูปแบบการปรับตัวของชาวไทยมุสลิมต่อสถานการณ์โควิด 19 โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย 1. คณะกรรมการประจำมัสยิดในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จังหวัดละ 10 คน จำนวน 30 คน 2. นักวิชาการมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้จังหวัดละ 10 คน จำนวน 30 คน และ 3. ประชาชนทั่วไปที่เป็นมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้จังหวัดละ 10 คน จำนวน 30 คน รวมทั้งหมด จำนวน 90 คน

3. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างเพื่อการจัดเวทีระดมสมองจากกลุ่มเป้าหมายหลัก ประกอบด้วยประชาชนทั่วไป จำนวน 10 คน ผู้นำศาสนา จำนวน 5 คน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) จำนวน 5 คน นักวิชาการมุสลิม จำนวน 5 คน ตัวแทนสำนักจุฬาราชมนตรี จำนวน 1 คน และคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา ปัตตานีและนราธิวาส จำนวน 3 คน รวมทั้งหมด 29 คน จัดเวทีประชุมเพื่อการตรวจสอบความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติและแนวทางการนำรูปแบบการปรับตัวของชาวไทยมุสลิมในช่วงสถานการณ์โควิด 19 โดยใช้วิถีทางวัฒนธรรมอิสลามในการขับเคลื่อนโดยการเชิญผู้มีส่วนเกี่ยวข้องประชุมรับฟังความคิดเห็น ซึ่งในการประชุมเป็นการประชุมเพื่อการรับฟังความคิดเห็นจากผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย เพื่อตรวจสอบความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติของการนำรูปแบบไปใช้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับรูปแบบการปรับตัวและทัศนคติของชาวไทยมุสลิมต่อการปฏิบัติตามคำสั่งและมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของสำนักจุฬาราชมนตรี แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลส่วนตัวของกลุ่มตัวอย่าง ตอนที่ 2 เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับทัศนคติของชาวไทยมุสลิมต่อการปฏิบัติตามคำสั่งและมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของสำนักจุฬาราชมนตรี และตอนที่ 3 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

การเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บข้อมูลในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้การสำหรับการสัมภาษณ์ ทางคณะผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์โดยโทรศัพท์ และจัดเวทีสนทนากลุ่ม (Focus Group) เป็นประชุมออนไลน์ผ่านระบบ Google Meet

การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การจัดเวทีแลกเปลี่ยน ใช้วิธีการวิเคราะห์และการสรุปผลตามเนื้อหา ตลอดจนการประมวลวิเคราะห์จาก

เอกสารและหลักฐานต่าง ๆ ที่รวบรวมได้ โดยการแยกแยะและวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ตรวจสอบความครอบคลุมของข้อมูล แล้วนำเสนอในรูปแบบรายงานเชิงพรรณนา วิเคราะห์ประกอบการอภิปรายผล

การพิทักษ์สิทธิ์ผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยมีการปกปิดข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้ข้อมูล เช่น ชื่อและนามสกุลจริงของผู้ให้ข้อมูล โดยก่อนการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยได้ขออนุญาตกลุ่มผู้ให้ข้อมูลและขออนุญาตดำเนินการสัมภาษณ์ รวมถึงแจ้งการพิทักษ์สิทธิ์ผู้ให้ข้อมูลได้รับทราบ และภายหลังการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยจะให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ตรวจสอบสิ่งที่ผู้วิจัยบันทึกทุกครั้ง โดยกระบวนการพิทักษ์สิทธิ์ผู้ให้ข้อมูลเหล่านี้ ผู้วิจัยทำหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากคณะอิสลามศึกษาและนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยฟาฏอนี โดยเป็นเอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมวิจัย และให้ผู้ให้ข้อมูลหลักลงชื่อยอมรับ รวมทั้งเอกสารยินยอมเข้าร่วมวิจัย โดยมีหลักเกณฑ์ในการเข้าร่วมการวิจัยของผู้ให้ข้อมูลหลักดังนี้

1. เกณฑ์การคัดออกของผู้ร่วมการวิจัย สำหรับการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้ร่วมการวิจัยไม่สะดวกเข้าร่วมในการทำกิจกรรมสนทนากลุ่ม หรือตอบแบบสัมภาษณ์ไม่ครบตามที่ได้กำหนดไว้ในการวิจัย
2. เกณฑ์การถอนตัวของผู้ร่วมการวิจัย การเข้าร่วมในการศึกษาครั้งนี้เป็นไปโดยความสมัครใจ หากผู้ร่วมวิจัยไม่สมัครใจจะเข้าร่วมการศึกษาแล้ว สามารถถอนตัวได้ตลอดเวลา การขอถอนตัวจากการวิจัยจะไม่มีผลแต่อย่างใด คณะผู้ทำวิจัยอาจถอนผู้ร่วมการวิจัยจากการเข้าร่วมการวิจัยเพื่อเหตุผลด้านความปลอดภัย หรือเมื่อผู้สนับสนุนการวิจัยยุติการดำเนินงานวิจัย หรือในกรณีผู้ร่วมการวิจัยไม่สามารถปฏิบัติตามคำแนะนำของผู้ทำวิจัย
3. เกณฑ์การยุติการวิจัย คือ กรณีที่เกิดอันตรายหรือผู้ร่วมการวิจัยได้รับบาดเจ็บจากการเข้าร่วมวิจัย และผู้มีอำนาจอนุมัติยุติการวิจัย
4. การปฏิบัติของผู้ร่วมการวิจัยขณะเข้าร่วมในการทำวิจัย คือ การเข้าร่วมในการศึกษาครั้งนี้เป็นไปโดยความสมัครใจ และให้ข้อมูลของผู้ร่วมการวิจัยแก่ผู้ทำวิจัยด้วยความสัตย์จริง ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม ข้อมูลที่ได้ผู้วิจัยจะเก็บรักษาเป็นความลับ และจะไม่มีผลกระทบใดๆ ต่อผู้ร่วมการวิจัยไม่ว่ากรณีใด ๆ ทั้งสิ้น แต่จะมีประโยชน์เฉพาะการศึกษาเท่านั้น

ผลการศึกษา

จากการศึกษารูปแบบการปรับตัวต่อสถานการณ์โควิด 19 ของชาวไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผลการศึกษาพบว่า

1. ผลกระทบของสถานการณ์โควิด 19 ต่อการปรับตัวของชาวไทยมุสลิมในด้านการประกอบอาชีพและด้านสุขภาพ

ด้านการประกอบอาชีพ จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายเกี่ยวกับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโควิด 19 ต่อการประกอบอาชีพ พบว่า ประชาชนส่วนหนึ่งได้รับผลกระทบเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่ทำอาชีพขายของชำในหมู่บ้านนอกจากยอดขายรายวันจะลดลงอย่างมากแล้วยัง

ประสบปัญหาถูกค้าไม่จ่ายเงินทันที แต่จะขอจ่ายภายหลังเนื่องจากประชาชนส่วนหนึ่งมีรายได้ลดลง และบางส่วนไม่มีงานทำ หรือถูกเลิกจ้าง เมื่อมีลูกค้าหลายรายไม่จ่าย รายได้ของครอบครัวซึ่งมีน้อยอยู่แล้วยังมีสภาพแย่ลงไปอีก หากจะขายของโดยไม่ให้ลูกค้าจ่ายทันทีทุกรายเป็นไปได้ยากมาก เพราะการใช้ชีวิตในหมู่บ้านโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมชนบทต้องช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ใช้ชีวิตแบบถ้อยทีถ้อยอาศัย นอกจากนี้ประชาชนบางส่วนมีอาชีพขายของตามตลาดนัดได้รับผลกระทบจากโรคโควิดอย่างมาก เนื่องจากบางช่วงตลาดนัดถูกปิด หรือถูกจำกัดเวลา แม้ว่าบางครั้งอาจได้รับการผ่อนปรนให้สามารถขายของได้แต่ลูกค้ามีน้อยลง สภาพการขายของไม่เหมือนกับช่วงที่ไม่เกิดโรคโควิด รายได้จากการค้าขายในช่วงโรคโควิดจะน้อยกว่าช่วงที่ไม่มีโควิด ในบางหมู่บ้านที่ทางรัฐประกาศปิดหมู่บ้านเนื่องจากการระบาดของโรคโควิดอย่างรุนแรงชาวบ้านซึ่งทำงานนอกหมู่บ้านต้องหยุดงานหลายวันส่งผลกระทบต่อรายได้ของครอบครัว มีบางครอบครัวต้องไปกู้เงินมา หรือบางครอบครัวต้องนำทรัพย์สินไปจำนำเพื่อมาจุนเจือประคับประคองครอบครัวให้อยู่รอด แต่ผลกระทบของโควิดสำหรับผู้ที่เป็นชาวสวนยางจะมีน้อยมากเพราะลักษณะของงานไม่มีการรวมตัวกัน

ด้านสุขภาพ จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายเกี่ยวกับผลกระทบโรคโควิดต่อสุขภาพพบว่า 1) กลุ่มที่เป็นโรคโควิดและไม่เคยฉีดวัคซีน พบว่าส่วนมากมีผลกระทบชัดเจนต่อสุขภาพ บางคนได้รับการรักษาในช่วงที่เป็นโควิดจากโรงพยาบาลของรัฐ เมื่อหายจากโรคและกลับมาอยู่บ้านแล้วปรากฏว่าสุขภาพไม่เหมือนเดิม โดยที่บางคนมีอาการเหนื่อยง่าย นอนไม่ค่อยหลับ บางคนพบว่าไม่ค่อยมีแรง เหมือนกับก่อนเป็นโรคโควิดและบางคนมีอาการหลงลืมบ่อยครั้ง สิ่งของบางอย่างที่เก็บไว้จำไม่ได้ว่าตั้งไว้ที่ใดเหล่านี้ คืออาการส่วนหนึ่งที่เป็นผลกระทบจากการเป็นโรคโควิด 2) กลุ่มที่เป็นโรคโควิดและเคยฉีดวัคซีน พบว่ามีผลกระทบต่อสุขภาพเช่นกันแต่มีความรุนแรงน้อยกว่ากลุ่มแรก โดยที่บางคนมีอาการคล้ายกับกลุ่มแรกแต่ระยะเวลาสั้นกว่า บางคนฉีดวัคซีนเพียงหนึ่งเข็ม แต่บางคนฉีดวัคซีนสองเข็มก็ยังติดโควิด บางคนฉีดวัคซีนไม่กี่วันแล้วติดโควิด แต่บางคนฉีดวัคซีนผ่านไปหลายวันจึงติดโควิด ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากหลังเป็นโควิดต่อสุขภาพมีความแตกต่างกันแต่อาจพอสรุปได้ว่าผลกระทบด้านสุขภาพของผู้ที่ติดโควิดโดยที่ไม่ได้ฉีดวัคซีนมาก่อนกับผู้ที่ติดโควิดหลังจากฉีดวัคซีนมาแล้วมีความแตกต่างกัน กล่าวคือผู้ที่ติดโควิดหลังจากฉีดวัคซีนมาแล้วมีความรุนแรงน้อยกว่าผู้ที่ติดโควิดโดยที่ไม่ได้ฉีดวัคซีนมาก่อน

2. ทักษะคติของชาวไทยมุสลิมต่อการปฏิบัติตามคำสั่งและมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของสำนักจุฬาราชมนตรี พบว่า ผลการศึกษาทักษะคติของกลุ่มตัวอย่างในจังหวัดยะลา ปัตตานีและนราธิวาสต่อคำสั่งและมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของสำนักจุฬาราชมนตรี และคำสั่งและมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของสำนักจุฬาราชมนตรีมีทักษะคติที่ดี คือ การตรวจวัดอุณหภูมิก่อนเข้ามัสยิด การให้จัดวางเจลล้างมือแอลกอฮอล์ไว้บริเวณประตูทางเข้ามัสยิด งดใช้ป้อน้ำ (กอลาะห์) หรืออ่างใหญ่ร่วมกัน ให้ทำความสะอาดพื้นมัสยิดก่อนและหลังการละหมาดวัน

ศุกร์ ทุกครั้ง และไม่เปิดเครื่องปรับอากาศ โดยให้เปิดหน้าต่างมัสยิด ผ่านม่าน เพื่อให้อากาศถ่ายเทได้สะดวก ให้จัดทำเครื่องหมายจุดละหมาดที่สามารถระบุตำแหน่งได้ โดยให้เว้นระยะห่างระหว่างแต่ละจุด 1.50 - 2 เมตร ให้หอบน้ำละหมาดจากที่บ้าน ให้ใช้ผ้าปูละหมาด (ผ้าชะญาดะห์) ส่วนตัว โดยนำมาจากบ้าน ให้ล้างมือด้วยเจลแอลกอฮอล์ที่มีสียึดจัดเตรียมไว้ ให้สวมหน้ากากอนามัยตลอดเวลาของการปฏิบัติศาสนกิจ จดการสลามด้วยการสัมผัสมือ การสวมกอด และการสัมผัสแก้ม โดยให้ยกมือพร้อมกล่าวสลามเท่านั้น เด็ก ให้งดการร่วมละหมาดวันศุกร์ (ญุมอะห์) ที่มีสียึด หากมีอาการไข้ ไอ เจ็บคอ มีน้ำมูก แม้จะมีอาการไม่มาก ให้งดการไปร่วมละหมาดวันศุกร์ที่มีสียึด ให้เว้นระยะห่างระหว่างแถวและในแถว 1.50 - 2 เมตร และให้ยืนตามจุดที่มีสียึดได้จัดทำเครื่องหมายไว้ จดละหมาดวันศุกร์หากมีการระบาดหนัก จดการจัดเลี้ยงอาหารละศีลอด ให้ทำอาหารใส่ภาชนะให้ถูกสุขลักษณะ แล้วแจกจ่ายไปตามบ้าน แทนการจัดเลี้ยง เพื่อหลีกเลี่ยงคนจำนวนมากมาชุมนุม หรือรวมตัวกัน จดการรับประทานอาหารในลักษณะเดียวกัน กรณีที่รับประทานอาหารชาโฮรร่วมกัน ให้แยกภาชนะ และนั่งห่างกันอย่างน้อย 1 เมตร การจ่ายชะกาตฟิตรี และฟิยะห์ให้มอบชะกาตฟิตรี และฟิยะห์แก่มีสียึด นับแต่ช่วงเริ่มต้นรอมฎอน เพื่อนำไปช่วยครอบครัวที่เดือดร้อน ไม่ควรถ่มน้ำลายในที่สาธารณะโดยเด็ดขาด เพราะอาจทำให้เกิดการแพร่ระบาดของเชื้อ หากเป็นศพที่ติดเชื้อต้องให้ทางเจ้าหน้าที่จัดการตามหลักการทางการแพทย์เท่านั้น เชื้อคำวินิจัย (ฟิดวา) ของจุฬาราชมนตรีว่า วัคซีนนั้นไม่มีส่วนผสมของสิ่งต้องห้ามตามหลักการศาสนาอิสลาม (ฮาลาล) ไปรับการฉีดวัคซีนเพื่อป้องกันและลดการแพร่ระบาด การกักตัวเมื่อพบว่าตนเองอยู่ในความเสี่ยง การปฏิบัติตามกฎอย่างเคร่งครัดตามคำสั่งของผู้นำศาสนา การมอบหมายต่ออัลลอฮ์ (ตะวัคัล) การติดตามข่าวสารจากสำนักจุฬาราชมนตรีทางสื่อต่าง ๆ ให้การสงเคราะห์แก่ผู้ติดเชื้อด้วยความเมตตา เอื้อเฟื้อแบ่งปันแก่เพื่อนมนุษย์ในสถานการณ์ที่ลำบาก โดยไม่แบ่งแยกเชื้อชาติ ตรวจสอบข้อมูลข่าวสารให้ถูกต้อง ก่อนเผยแพร่ต่อผู้อื่น เพื่อป้องกันการเผยแพร่ข่าวปลอม ทำให้เกิดความตื่นตระหนก

กลุ่มตัวอย่างในจังหวัดยะลา ปัตตานีและนราธิวาสมีทัศนคติต่อคำสั่งและมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของสำนักจุฬาราชมนตรีอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด คือ การสแกนไทยชนะก่อนเข้ามัสยิด ให้ควบคุมทางเข้าออกมัสยิด และจัดระเบียบระยะห่างขณะเดินเข้าและเดินออกจากมัสยิดหลังเสร็จสิ้นการละหมาดวันศุกร์ สแกนไทยชนะหลังออกจากมัสยิด ให้กระชับเวลาในการละหมาดวันศุกร์ (ญุมอะห์) นับตั้งแต่อะซาน คุดบะห์ และละหมาด ไม่เกิน 20 นาที จดการเอี๊ยะติกาฟ และการละหมาดญุมอะห์ ที่เป็นสุนนะห์ประเภทต่าง ๆ หรือกิจกรรมที่ต้องมีการรวมตัวในมัสยิด หรือที่ที่จัดเตรียมไว้คิดเป็นร้อยละ 31 จดการละหมาดร่วมกัน จดการสลามด้วยการสัมผัสมือ การสวมกอด และการสัมผัสแก้ม โดยให้ยกมือพร้อมกล่าวสลามเท่านั้น สำหรับการกรูบาน ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องไปจัดการเท่านั้น จดละหมาดมัยิด (ศพ) ที่มีสียึดในช่วงการระบาด กรณีเป็นการเสียชีวิตทั่วไป เช่น ประสบอุบัติเหตุ หรือจากโรคอื่น ๆ จะอนุญาตให้มีการตรวจชันสูตรศพเพื่อตรวจสอบการติดเชื้อโควิด 19 จดการจัดงานเฉลิมฉลองต่าง ๆ เช่น งานแต่งงาน เป็นต้น

กลุ่มตัวอย่างในจังหวัดยะลา ปัตตานีและนราธิวาสมีทัศนคติต่อคำสั่งและมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของสำนักจุฬาราชมนตรีอยู่ในระดับไม่มีความเห็น คือ งดการไปเยี่ยมกุโบร์ งดการไปประกอบพิธีฮัจย์ เตรียมฉีควัคซีนตามที่รัฐบาลประเทศซาอุดีอาระเบียกำหนด

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าประชาชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีทัศนคติที่ดีต่อมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของสำนักจุฬาราชมนตรีเป็นส่วนใหญ่เนื่องด้วยมาตรการดังกล่าวมีความสอดคล้องกับหลักการอิสลาม คือ การรักษาไว้ซึ่งชีวิตของมนุษย์ หรือจะเรียกว่าการคุ้มครองความมั่นคงของชีวิต เพราะหลักการนี้มีเป้าหมายเพื่อปกป้องชีวิตจากการทำร้ายร่างกาย หรือทำร้ายส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกายและจะครอบคลุมการรักษาและป้องกันสุขภาพ หรือจัดโรคภัยต่าง ๆ โดยเฉพาะโรคระบาดอย่างเช่นไวรัสโคโรนาที่ระบาดในอดีต

3. รูปแบบการปรับตัวของชาวไทยมุสลิมต่อสถานการณ์โควิด 19 โดยใช้วิถีทางวัฒนธรรมอิสลาม พบว่า การละหมาดญะมาอะฮ์และละหมาดวันศุกร์ (ญุมอะห์) การละหมาดที่มีสัจดีที่มีคนมาละหมาดจำนวนมาก ควรมีการป้องกันและพยายามหลีกเลี่ยงจากการสัมผัสทุกกรณี และทางมัสยิดควรเว้นระยะห่างในการละหมาด เพื่อความปลอดภัย ดูแลรักษาการแพร่ระบาดเป็นไปอย่างเคร่งครัด มีการวัดอุณหภูมิก่อนเข้ามัสยิด มีการใช้แอลกอฮอล์ที่ทางมัสยิดจัดเตรียมไว้ มีการพกพาผ้าสะฎาะห์มาจากบ้าน เป็นต้น

การถือศีลอดในเดือนรอมฎอน งดรับประทานอาหารละศีลอดร่วมกันที่มัสยิด เปลี่ยนเป็นการแจกจ่ายอาหารตามบ้านเรือนเป็นวิธีการที่ดี สถานการณ์โรคระบาด COVID-19 ไม่ได้มีผลต่อการถือศีลอด เพียงแต่ป้องกันตัวเองเวลาออกนอกบ้าน เช่น ออกไปซื้ออาหารละศีลอด เป็นต้น

การปฏิบัติศาสนกิจละหมาดอิฎิ้ลฟีตร ละหมาดในสนามที่มีความกว้าง เพื่อป้องกันการแพร่เชื้อ แต่ถ้าหากไม่สามารถหาสถานที่เหมาะสมได้ ควรละหมาดอีกที่บ้านแทน การทักทายด้วยการให้สลาม งดการจับมือ และการกอด ควรสวมหน้ากากอนามัยอยู่เสมอ งดเว้นการละหมาดอีดิในขณะที่มีการระบาดอย่างรุนแรงที่ก่อให้เกิดผลร้ายตามมา เช่น ระบบสาธารณสุขไม่เคร่งครัดที่มาจากการละหลวมไม่ปฏิบัติตามคำแนะนำในการใช้ชีวิตกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19

การจ่ายชะกาต คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดแจ้งไปยังมัสยิดในการสร้างความเข้าใจเรื่องการจ่ายชะกาตฟีตร และฟิยะห์ล่วงหน้า ที่สามารถกระทำได้ตั้งแต่เข้าสู่เดือนรอมฎอน โดยให้มัสยิดเป็นผู้รวบรวม และขอให้สัปบุรุษทุกคนร่วมมือในการมอบชะกาตฟีตรและฟิยะห์ดังกล่าวให้กับมัสยิด เพื่อนำไปช่วยเหลือครอบครัวที่เดือดร้อนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19

การประกอบพิธีฮัจย์ งดไปประกอบพิธีฮัจย์ไปก่อนสำหรับผู้ที่จะไปประกอบพิธีฮัจย์ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) การประกอบพิธีฮัจย์ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ควรได้รับการรับรองจากสำนัก

จุฬาราชมนตรีและรัฐบาลประเทศซาอุดีอาระเบีย ให้มีการฉีดวัคซีนก่อนออกนอกประเทศและเข้าประเทศ
 ตรวจสอบอย่างเคร่งครัด

อภิปรายผล

ผลการวิจัยรูปแบบการปรับตัวต่อสถานการณ์โควิด 19 ของชาวไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีประเด็นที่น่าสนใจและนำมาอภิปราย พบว่า ผลกระทบของสถานการณ์โควิด 19 ต่อการปรับตัวของชาวไทยมุสลิมในด้านการประกอบอาชีพและด้านสุขภาพ พบว่า ชาวไทยมุสลิมได้รับผลกระทบเป็นอย่างมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่ทำอาชีพขายของชำในหมู่บ้านนอกจากยอดขายรายวันจะลดลงอย่างมากแล้วยังประสบปัญหาถูกค้าไม่จ่ายเงินทันที แต่จะขอจ่ายภายหลังเนื่องจากชาวบ้านส่วนหนึ่งมีรายได้น้อยลง และบางส่วนไม่มีงานทำ หรือถูกเลิกจ้าง สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนเดช ชัยรักษา, สุทธิรา ชัยรักษา เงินถาวร, จิตติมา คำรงวัฒนะ และอุดมศักดิ์ เดโชชัย (2564) พบว่า ผลกระทบที่ได้รับจากการระบาดของโรคโควิด-19 ได้รับผลกระทบหลายด้าน ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ประชาชนได้รับความเดือดร้อนถูกเลิกจ้างงาน และมีภาระหนี้สินที่ต้องใช้จ่ายอยู่ ด้านสังคม ความเป็นอยู่ของประชาชนเปลี่ยนแปลงในการใช้ชีวิตประจำวันที่ต้องคอยระมัดระวัง ด้านสุขภาพกาย และสุขภาพจิต ประชาชนมีความเครียดจากการรับรู้ข่าวสารจากจำนวนผู้ป่วยที่เพิ่มขึ้นทุกวัน ด้านวัฒนธรรม วัฒนธรรมและประเพณีที่เคยปฏิบัติสืบทอดต่อกัน ต้องมีการยกเลิกไปรวมถึงวันสำคัญทางศาสนา และ 2) การปรับตัววิถีใหม่ของประชาชนในช่วงโควิด 19 มีการปรับตัว ได้แก่ การประกอบอาชีพใหม่หรืออาชีพเสริมให้พอกับรายจ่าย การใช้กลยุทธ์ทางการตลาดโดยใช้สื่อออนไลน์สร้างช่องทางการขายเพิ่ม การเสริมสร้างสุขภาพทางร่างกาย จิตใจให้เข้มแข็ง มีสติ และการปรับวิถีการดำรงชีวิตใหม่โดยเว้นระยะห่าง หลีกเลี่ยงสถานที่แออัด งดการสังสรรค์ และควรสวมหน้ากากอนามัยทุกครั้งเมื่อออกจากบ้านชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้มีทัศนคติที่ดีต่อมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของสำนักจุฬาราชมนตรีเป็นส่วนใหญ่ เนื่องด้วยมาตรการดังกล่าวมีความสอดคล้องกับหลักการอิสลาม คือ การรักษาไว้ซึ่งชีวิตของมนุษย์ หรือจะเรียกว่าการคุ้มครองความมั่นคงของชีวิต เพื่อปกป้องชีวิตจากการทำร้ายร่างกาย ครอบคลุมการรักษาและป้องกันสุขภาพ หรือขจัดโรคร้ายต่าง ๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของอิบรอฮีม ณรงค์รักษาเขต และคณะ (2565) พบว่า การป้องกันและการลดทอนการแพร่ระบาดของโรคตามหลักสุขภาพะ พบว่าการมีสุขภาพที่ดีถือเป็นรางวัลจากอัลลอฮ์ และการดูแลสุขภาพของแต่ละคนถือเป็นอمانةซึ่งความรับผิดชอบที่มีต่อพระองค์อัลลอฮ์ การหมั่นดูแลสุขภาพของร่างกาย สติปัญญาและจิตใจเป็นสิ่งที่จำเป็นจะละเลยไม่ได้ ดังนั้นเมื่อเกิดโรคระบาดก็ต้องป้องกัน เมื่อเป็นโรคก็ต้องรักษา อิสลามได้กำหนดหลักสุขภาพะดังนี้ คือ การรักษาความสะอาดซึ่งรวมถึงความสะอาดของร่างกาย เครื่องนุ่งห่ม สถานที่ เป็นต้น อิสลามได้ให้ความสำคัญกับการรักษาความสะอาด เพราะถือว่าความสกปรกเป็นสาเหตุหนึ่ง ของการเกิดโรค นอกจากนั้นการรับประทานอาหารตามหลักโภชนาการก็ถือเป็นสิ่งที่ มีความจำเป็นต่อการดำเนินชีวิต ถ้ารับประทานอาหารที่ดีมีคุณค่าและมีปริมาณที่พอเหมาะ เหมาะสมกับความต้องการของร่างกายก็จะ

ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต นอกจากนั้นอิสลามยังสนับสนุนให้มีการออกกำลังกายและทำการเคลื่อนไหว เพราะการออกกำลังกายจะเป็นวิธีหนึ่งที่จะทำให้เรามีร่างกายที่แข็งแรง เพราะผู้ศรัทธาที่มีความแข็งแรงย่อมดีกว่าผู้ศรัทธาที่อ่อนแอ แม้การออกกำลังกาย สามารถช่วยให้ร่างกายแข็งแรงได้ แต่การให้ร่างกายได้ผ่อนคลายจากความเหน็ด เหนื่อยและเมื่อยล้าก็มีความสำคัญ ดังนั้นร่างกายจึงต้องการการพักผ่อน การพักผ่อน ก็เป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับมนุษย์ทุกคน เพราะการพักผ่อนจะช่วยส่งเสริมให้ร่างกายมีความแข็งแรง หากร่างกายเมื่อยล้าจนเกินไป หรือมนุษย์ใช้ร่างกายอย่างหักโหม ไม่มีการพักผ่อน การกระตือรือร้นจะยิ่งเป็นโทษต่อร่างกาย ทำให้ร่างกายไม่แข็งแรง เป็นโรคภัยไข้เจ็บได้ง่าย และสอดคล้องกับงานวิจัยของสุพัตรา รุ่งรัตน์ และคณะ (2564) พบว่า มีการปรับตัวโดยการสวมหน้ากากอนามัย เพื่อไม่ให้รับเชื้อโควิด 19 ล้างมือด้วยสบู่ก่อนและหลังปรุงอาหาร พกแอลกอฮอล์เจลบางครั้ง และเว้นระยะลดระยะเวลาการอยู่ในพื้นที่สาธารณะ วิธีดังกล่าวช่วยลดโอกาสการระบาดของโรคโควิด 19 ได้ปานกลาง และยังไม่เชื่อมั่นในการปฏิบัติตัว เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ตามแนวทางของกระทรวงสาธารณสุข แนวทางในการแก้ปัญหาผลกระทบทางเศรษฐกิจ โดยการช่วยเหลือเงินเยียวยา การส่งเสริมสร้างอาชีพ การใช้มาตรการช่วยเหลือเกี่ยวกับค่าครองชีพ แนวทางในการแก้ปัญหาผลกระทบทางสังคม ทั้งแนวทางดูแลด้วยตัวประชาชนเอง ได้แก่ การดูแลสุขภาพ ลดการพบปะในสถานที่สาธารณะ ทุกคนในสังคมต้องเข้าใจซึ่งกันและกัน ส่วนแนวทางการส่งเสริมสุขภาพของประชาชนโดยภาครัฐ ได้แก่ การแจกหน้ากากอนามัยให้ทั่วถึงส่งเสริมให้คนในชุมชนหันมาออกกำลังกาย การประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลการปฏิบัติเพื่อตนเอง การสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการรักษาโรค และปรับปรุงเรื่องการรักษาทางการแพทย์ และสอดคล้องกับงานวิจัยของประเวศ หมีนเสน และมาลินี ยามา (2565) การจัดบริการสุขภาพในพื้นที่พหุวัฒนธรรมจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในรูปแบบนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพ โดยตั้งอยู่บนพื้นฐาน 2 ประการ คือ หลักความเชื่อ ความศรัทธาของชุมชนต่อสิ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ และหลักการมีส่วนร่วมของชุมชนในการแก้ปัญหาสุขภาพ มีการคำนึงถึงผู้ให้บริการเป็นศูนย์กลางบนพื้นฐานของความแตกต่างด้านวัฒนธรรม เน้นการจัดบริการสุขภาพที่มีความสอดคล้องกับวิถีชีวิต และหลักความเชื่อด้านศาสนา และสอดคล้องกับงานวิจัยของอับดุลลียะลาเต๊ะ สาและ และคณะ (2566) พบว่า ชาวไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีทัศนคติที่ดีต่อมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของสำนักจุฬาราชมนตรีเป็นส่วนใหญ่ เนื่องด้วยมาตรการดังกล่าวมีความสอดคล้องกับหลักการอิสลาม คือ การรักษาไว้ซึ่งชีวิตของมนุษย์ หรือจะเรียกว่าการคุ้มครองความมั่นคงของชีวิต เพราะหลักการนี้มีเป้าหมายเพื่อปกป้องชีวิตจากการทำร้ายร่างกาย หรือทำร้ายส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกายและจะครอบคลุมการรักษาและป้องกันสุขภาพ หรือจัดโรคภัยต่าง ๆ และสอดคล้องกับงานวิจัยของคอลิด ครุพันธ์ และคณะ (2566) พบว่าบริบทพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้มีการจัดระบบบริการสุขภาพที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม หลักศาสนาและหน่วยงานที่รับผิดชอบควรกำหนดนโยบายการจัดอบรมผู้นำศาสนาและผู้ปฏิบัติงานเพื่อเป็นศูนย์กลางในการดูแลกรณีการป้องกันการแพร่กระจายเชื้อที่สอดคล้องตามหลักศาสนาอิสลาม และวิถีการดำเนินชีวิตในบริบทของพื้นที่

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษารูปแบบการปรับตัวต่อสถานการณ์โควิด 19 ของชาวไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ สามารถสรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. ผลกระทบของสถานการณ์โควิด 19 ต่อการปรับตัวของชาวไทยมุสลิมด้านการประกอบอาชีพ ชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้รับความเดือดร้อนรายได้ลดลง และบางส่วนไม่มีงานทำ ถูกเลิกจ้างงาน และมีภาระหนี้สิน ด้านสุขภาพของผู้ที่ติดโควิดโดยที่ไม่ได้ฉีดวัคซีนมาก่อนกับผู้ติดโควิดหลังจากฉีดวัคซีนมาแล้วมีความแตกต่างกัน กล่าวคือ ผู้ที่ติดโควิดหลังจากฉีดวัคซีนมาแล้วมีความรุนแรงน้อยกว่าผู้ที่ติดโควิดโดยที่ไม่ได้ฉีดวัคซีนมาก่อน
2. ชาวไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีทัศนคติที่ดีต่อมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของสำนักงานจุฬาราชมนตรี ครอบคลุมการรักษาและป้องกันสุขภาพ หรือจัดโรคภัยต่าง ๆ
3. การปรับตัวของชาวไทยมุสลิมต่อสถานการณ์โควิด 19 โดยใช้วิถีทางวัฒนธรรมอิสลาม โดยรูปแบบในการปรับตัวการปฏิบัติศาสนกิจจะประกอบไปด้วยการละเว้นกระทำในสิ่งที่บ่งคับ การอนุมัติให้กระทำในสิ่งที่ต้องห้าม และการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของศาสนกิจ

ข้อเสนอแนะ

1. สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด สถานพยาบาล และมัสยิดในพื้นที่สามารถนำผลการวิจัยไปปรับนโยบายการประกอบศาสนกิจเป็นแนวทางในการปรับรูปแบบการปรับตัวการประกอบศาสนกิจในสถานการณ์โรคระบาดที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่
2. สถาบันการศึกษา อาจารย์ในมหาวิทยาลัย นักวิชาการมุสลิม โดยการนำองค์ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบการปรับตัวของมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่สอดคล้องกับหลักการอิสลาม ไปใช้ประโยชน์ในด้านวิชาการ การวิจัย การเรียนการสอน การเผยแพร่และต่อยอดองค์ความรู้
3. สำนักงานจุฬาราชมนตรีควรจัดทำวัตรกรรมการปฏิบัติศาสนกิจในสถานการณ์โรคระบาดในรูปแบบ หนังสือออนไลน์และ AR เพื่อเผยแพร่สู่สาธารณะ
4. สถานพยาบาลควรสร้างห้องจัดการศพมุสลิมเพื่อการอาบน้ำศพ การห่อศพ ในสถานการณ์โรคระบาดในสถานพยาบาลในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณหน่วยบริหารจัดการทุนด้านการพัฒนากำลังคน และทุนด้านการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษา การวิจัยและการสร้างนวัตกรรม (บพค.) สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ (สอวช.) ที่ได้สนับสนุนงบประมาณการวิจัยในครั้งนี้ ขอขอบคุณผู้บริหาร คณะอิสลามศึกษาและนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี และผู้อำนวยการสำนักวิจัย

และบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี ที่ได้ให้แนวคิด คำชี้แนะ และแนะนำเทคนิควิธีการต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ตลอดเวลาในการทำงานวิจัย ทำให้คณะผู้วิจัยสามารถดำเนินการวิจัยจนเสร็จสมบูรณ์ คณะผู้วิจัยต้องขอขอบคุณเป็นอย่างสูง

เอกสารอ้างอิง

เอกสารอ้างอิงฉบับภาษาไทย

คอลิก ครุพันธ์ และคณะ. (2566). บทบาทของผู้นำศาสนาอิสลามในการคัดกรองและเฝ้าระวังโรคโควิด 19 : กรณีศึกษา 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้. *วารสารพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*, 31(3): 66-77.

ไทยรัฐออนไลน์. (thairath.co.th) เผยแพร่เมื่อ 23 สิงหาคม 2564 สืบค้นเมื่อ 23 สิงหาคม 2564.

ธนเดช ชัยรักษา และคณะ. (2564). การปรับตัววิถีใหม่ของประชาชนในช่วงโควิด 19 กรณีศึกษาผู้ได้รับผลกระทบถูกเลิกจ้างงาน ชุมชนควนสะอาด ตำบลบางรูป อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช. *วารสารสังคมพัฒนศาสตร์*, 4(1): 70-82.

ประเวศ หมีนเส็น และมาลินี ยามา. (2565). รูปแบบการเสริมสร้างสุขภาพในพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้บริบทพหุวัฒนธรรม. *วารสารอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*, 13(2): 81-98.

สมิตานัน หงสตา. (2563). *รอมฎอน: ชาวมุสลิมปรับตัวอย่างไรในเดือนรอมฎอนท่ามกลางการระบาดของโควิด-19*. สืบค้น 5 สิงหาคม 2564, จาก <https://www.bbc.com/thai/thailand-52392686>

สุพัตรา รุ่งรัตน์ และคณะ. (2564). ผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมจากสถานการณ์โควิด 19 ของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองยะลา จังหวัดยะลา. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ*, 6(2): 160-174.

อับดุลลาเต๊ะ สาและ และคณะ. (2566). ทศนคติของชาวไทยมุสลิมต่อการปฏิบัติตามคำสั่งและมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของสำนักจุฬาราชมนตรี. *วารสารอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*, 14(2): 184-206.

อับดุลละ เจ๊ะหลง และคณะ. (2567). วิธีการปฏิบัติตัวเพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโควิด 19 ของชุมชนมุสลิมตามจังหวัดชายแดนภาคใต้. *วารสารธรรมศาสตร์*, 43(2): 55-73.

อับรอฮีม ณรงค์รักษาเขต และคณะ. (2565). วัฒนธรรมและความเชื่อของชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ส่งผลต่อการติดเชื้อและการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนาสายพันธุ์

2019 (COVID 19)แนวทางในการป้องกันและลดทอนการแพร่ระบาดของโรคด้วยหลักการอิสลาม หลักสุขภาวะและภูมิปัญญาท้องถิ่น. วารสารอิสลามศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 13(2): 1-19.

อิสมาแอ กาเต๊ะ และนุมาน หะยีมะแซ. (2563). การนำมาใช้วะสะฎียะฮ์ในพหุสังคม:กรณีศึกษาครูอิสลามศึกษาแบบเข้มในโรงเรียนของรัฐในเขตพื้นที่จังหวัดปัตตานี เขต 1.วารสารอิสลามศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 11(1): 60-74.

**Conceptualizing a Management Model of Islamic Education for *Muallafs* in
Malaysia: Fundamental Inputs for Improvement**
**Konsep Model Pengurusan Pendidikan Islam untuk Muallaf di Malaysia: Input Asas
untuk Penambahbaikan**

Ashari Abu Hasan¹, Ismail Samah¹

(Received: Oct 08, 2024; Revised: May 13, 2025, 2022; Accepted: Jun 05, 2025)

Abstract

This paper explores the management of the education of Muallafs, or the Muslim converts in the state of Selangor, Malaysia in the attempt to understand further the education efforts by the relevant bodies tasked at monitoring the welfare and well-being of the converts. The aims of the study are to understand the challenges faced by the Muslim Welfare Organization Malaysia or better known as PERKIM (Pertubuhan Kebajikan Islam Malaysia) and the teachers in their efforts to educate the Muallafs whilst also investigating the root causes leading to the challenges faced by the Muallafs themselves. Ultimately, the study aims to conceptualize a management model of Islamic education specifically for the Muallafs. Using the qualitative approach, in-depth interviews with the managers of PERKIM and the teachers employed by PERKIM to understand their views were carried out. Subsequently the Muallafs' perspectives were also gathered through Focus group interviews, and these were cross analysed with the responses of the managers and the teachers. Essentially, purposive sampling method used was able to select the key informants for the study. The findings of the analyses led to the conceptualization of the Management Model of Islamic Education for the Muallafs where the focal point of the model were the converts' psychological, spiritual and physical wellbeing and these are linked to the inputs of the teachers and the education environment as well as the functions of PERKIM's management structure. The study posits that the direction of the model must

¹ Faculty of Islamic Studies and Law, Fatoni University, Thailand. (Corresponding author / Email : ashari888@yahoo.com)

come from the understanding of the Islamic Education Philosophy. It is acknowledged that further study may be required to detail out the the specific elements of the model and this will further add to future scholarly contribution in the area.

Kata Kunci: *Islamic Education, Muallafs in Malaysia, Model of Education, Fundamental Inputs*

Abstrak

Makalah ini mengeksplorasi pengelolaan pendidikan Muallaf, atau para mualaf di negara bagian Selangor, Malaysia, dengan tujuan untuk lebih memahami upaya pendidikan yang dilakukan oleh badan-badan terkait yang bertanggung jawab memantau kesejahteraan dan kesejahteraan para mualaf. Tujuan dari penelitian ini adalah untuk memahami tantangan yang dihadapi oleh Organisasi Kesejahteraan Muslim Malaysia, yang lebih dikenal sebagai PERKIM (Pertubuhan Kebajikan Islam Malaysia), serta para pengajar dalam upaya mereka mendidik para Muallaf, sambil menyelidiki penyebab utama tantangan yang dihadapi oleh Muallaf itu sendiri. Pada akhirnya, studi ini bertujuan untuk mengkonseptualisasikan model pengelolaan pendidikan Islam khusus untuk Muallaf. Dengan menggunakan pendekatan kualitatif, wawancara mendalam dengan manajer PERKIM dan para pengajar yang dipekerjakan oleh PERKIM dilakukan untuk memahami pandangan mereka. Selanjutnya, perspektif para Muallaf juga dikumpulkan melalui wawancara kelompok fokus, dan hasilnya dianalisis silang dengan tanggapan dari manajer dan para pengajar. Pada dasarnya, metode purposive sampling yang digunakan dapat memilih informan kunci untuk penelitian ini. Temuan dari analisis tersebut menghasilkan konseptualisasi Model Pengelolaan Pendidikan Islam untuk para Muallaf, di mana titik fokus model tersebut adalah kesejahteraan psikologis, spiritual, dan fisik para Muallaf, yang terkait dengan masukan dari para pengajar dan lingkungan pendidikan, serta fungsi dari struktur manajemen PERKIM. Studi ini mengemukakan bahwa arah model harus berasal dari pemahaman tentang Filsafat Pendidikan Islam. Diakui bahwa studi lebih lanjut

mungkin diperlukan untuk merinci elemen spesifik dari model tersebut, yang akan menambah kontribusi ilmiah di masa depan di bidang ini.

Keywords: *Pendidikan Islam, Muallaf di Malaysia, Model Pendidikan, Input Fundamental*

Introduction

A Muslim convert or better known as a *Muallaf*, is often given special attention by those who are tasked at guiding the path towards their comprehension of Islam. As this would entail a new knowledge to the *Muallafs*, the need to ensure that their education paths are both comprehensive and relevant within the religious boundaries become a striving factor for the teachers and the organizations entrusted with *Muallafs*' education to execute the best programs. Specifically, in Malaysia, the Muslim Welfare Organization Malaysia or better known as PERKIM (Pertubuhan Kebajikan Islam Malaysia) is synonymous with the education of Muslim converts as this body is entrusted with monitoring the welfare of the new converts in terms of Islamic education and the disbursement of financial aids. Although there are numerous other agencies that do look into the welfare and education of the new Muslim converts, it is PERKIM that is most often linked to the Islamic education of the *Muallafs*. As such, this paper addresses the role of PERKIM, specifically in the state of Selangor, in executing the education needs of the *Muallafs* where a model of Islamic education management is conceptualized specifically for the Muslim converts. PERKIM Selangor was specifically selected as a case study for this research given the active role that this body undertakes in the most industrialized state in Malaysia. The number of converts in the state of Selangor is one of the highest among the other states with a total 16,708 between 2010 until 2018. Due to the extent of its involvement and the execution of programs *Muallafs* management carried out by PERKIM Selangor may well signifies that of other states in Malaysia, hence, justifies the focus of this study.

The establishment of PERKIM (*Selangor and its Role as the Islamic Education Conveyor for Muallafs*) in 1960 marked the beginning of a structured move in educating the Muslim converts in Malaysia. Historically, it was envisioned by the late Tuanku Abdul Rahman, the first Prime Minister of Malaysia in addressing the welfare of the Muslim converts. PERKIM now has thirteen state branches in the whole of Malaysia that oversee the welfare and education programs relating to the *Muallafs* as well as in managing the financial needs of the *Muallafs* and those involved in numerous programs organized by the body. PERKIM in Selangor, Malaysia, in particular, is among the units that is most active as it manages one of the highest numbers of converts in the country. PERKIM Selangor has six units throughout the state in managing the welfare and the education programs of the *Muallafs*. Given the importance of the tasks in educating the *Muallafs* in Islamic knowledge that are novel to them, PERKIM takes its responsibility zealously and developed programs that are meant to elucidate understanding and internalization of the basics of Islam. Yet such educational fervor is not without its challenges. As much as the education programs are tailor made to the specific needs of the *Muallafs*, studies have shown that almost 50 percent of the new converts dropped out of the classes at the initial stage of the programs (Ashari Abu Hasan, 2024). Thus, discussions on the challenges of educating the *Muallafs* in the way that is more receptive to them and is aligned to their needs as new converts are much needed so that modules can be more structured on the Islamic foundations of *aqidah* and *tauhid* whilst also gearing towards the practical aspects of *ibadah* for the new Muslims.

Statement of Problem

PERKIM Selangor in its quest to deliver more structured and effective Islamic education programs for the *Muallafs*, has worked diligently with various bodies like the Islamic Council of Selangor (Majlis Agama Islam Selangor) and the Selangor Zakat Board (Lembaga Zakat Selangor). Working with certified and recognized bodies that are acknowledged for their contribution in Islamic knowledge and practices amongst Muslims

in the state have led to the development of programs that are more coordinated and socially supported. The modules developed are geared towards ensuring that the *Muallafs* are not only comprehending the basics of Islam but are theoretically ready in their executions of Islamic teachings. Yet, the implementation of the programs and the internalization of the modules have not reached a comforting point where the *Muallafs* could readily assimilate themselves into the Muslims society seamlessly. For those residing in the state of Selangor, the idea of gaining Islamic education through the efforts of PERKIM in the state may seem conventional and adhere to the expectations of the stakeholders but the reality is that there are still gaps in addressing the effectiveness and the coherency of the programs. It is on this note, that this study is envisaged to address the challenges relating to the Islamic education of the *Muallafs* whose needs may be somewhat diverse given the novelty of the Islamic knowledge to them and the compelling practicality of executing the rituals in Islam. As such, the study questions the management aspects of the educational programs of PERKIM given that the *Muallafs* are entrusting the institution with the responsibility of grounding their newfound faith and therefore allowing them to not only understand the demands of Islamic virtues but also to execute the *ibadah* aspects convincingly. On this premise, this paper questions the challenges faced by PERKIM Selangor in managing the Islamic education of the *Muallafs*; seeks to identify the root cause of the challenges faced by the *Muallafs* in attending the Islamic education classes in PERKIM Selangor; and ultimately questions the possible inputs that could be incorporated in conceptualizing an improved model of managing Islamic education for the *Muallafs*. This paper is essentially an extraction of a much wider study that has been carried out as a scholarly endeavor to enhance the understanding of the *Muallafs* in Malaysia.

Research Objectives

In light of the imposing questions, the following research objectives are developed to guide the path of the study:

1. To identify the challenges faced by PERKIM Selangor in managing the Islamic education for the *Muallafs*.
2. To determine the root cause of the challenges faced by the *Muallafs* in following the Islamic education classes conducted by PERKIM Selangor.
3. To conceptualise an improved model in the management of Islamic education for *Muallafs* by PERKIM Selangor.

Scope of Study

As the research is an exploratory one where the views of the *Muallafs* are sought and addressed in-depth, the need to determine the boundaries for data collection become more pertinent. On this aspect, the study focused on the *Muallafs* who are currently undertaking their courses at PERKIM Selangor in three specific premises, i.e. PERKIM Petaling Jaya, PERKIM Subang Jaya and PERKIM Selayang. The aim of limiting the locations of the data collection in these three centers is to ensure that the depth of information will be accumulated from *Muallafs* who are currently within the system. Many are new converts who are still enthusiastic in their learning quest and are eager to partake in the knowledge assimilation exercises. Additionally, the study focuses on the management aspects of these three centers with the intent of understanding further the relation between the education programs and the management of such programs. The link between the management of the programs and the educational modules conducted are aimed at yielding concise and clear understanding of the challenges that are faced by managers, the teachers and the students or specifically the *Muallafs*.

Research Methodology

This study undertook a qualitative approach as depth and richness of information were sought from those involved in the teaching and the managing of *Muallafs*' Islamic education as well from the *Muallafs* themselves who were partaking in the programs. Three PERKIM centres in Selangor were identified as the locations for the data collection; PERKIM Petaling Jaya, PERKIM Subang Jaya and PERKIM Selayang. As the focus of the study was to elicit comprehensive information relating to the execution of Islamic education for the *Muallafs*, in-depth interviews were conducted with key persons managing these three PERKIM centres and the teachers. For the *Muallafs*, focus group interviews were carried out to gather their views on the executions of the classes as well as their insights and experiences on the knowledge transfer that transpired.

In total, thirty informants were interviewed comprising of six *Muallafs* and two teachers from each branch, and two managers representing each branch. They were purposively selected as they were deemed the key informants who understood the education process well and were involved directly with either managing, teaching or the learning aspects of the process. Hence, purposive sampling was undertaken with theoretical sampling procedures carried out with the aim of attaining saturation of analyses. In-depth interviews with the managers and the teachers were specifically selected as the method of data gathering given the richness of data that would be obtained from the interview sessions. Additionally, focus group interviews with the eighteen *Muallafs* allowed for the accumulation of group insights where they were able to share not only their experiences but also their deeper thoughts on becoming a new Muslim and the trials and tribulations of learning a new knowledge that require the concretizing of faith and the acceptance of novel information. In addition, the structured observation carried out at all three PERKIM premises allowed the researcher to understand further related aspects of the educational environment, the teaching facilities and the experiential aspects of learning. The observation became a notable data gathering process where the inputs allowed for a firm justification of insights provided by the informants.

Data gathered from the interviews were transcribed verbatim and these transcripts became the basis for the qualitative data analyses. In the interpretation of the meanings of the gathered data, the following steps were taken into account:

1. An adherence to the Inductive process – The accumulated information was thematically analysed with the aim of answering the research questions. The interpretation of data undertook a meaningful journey where depth of the meanings was the aim of the analysis.
2. Constant comparative analysis – this was done by comparing responses from different informants in a cross setting in line with Eisenhardt's (2021) suggestion of cross-case analysis. Data from each informant was coded and the coding underwent a cross-referencing procedure to derive an in-depth and meaningful interpretation of the data. This method undertakes the constant comparison of the data to ultimately arrive at the themes that were directly linked to the research questions. The process of developing meanings from cases is outlined in accordance to Eisenhardt's (1989) method of deriving ultimate themes as shown in Figure 1 below.

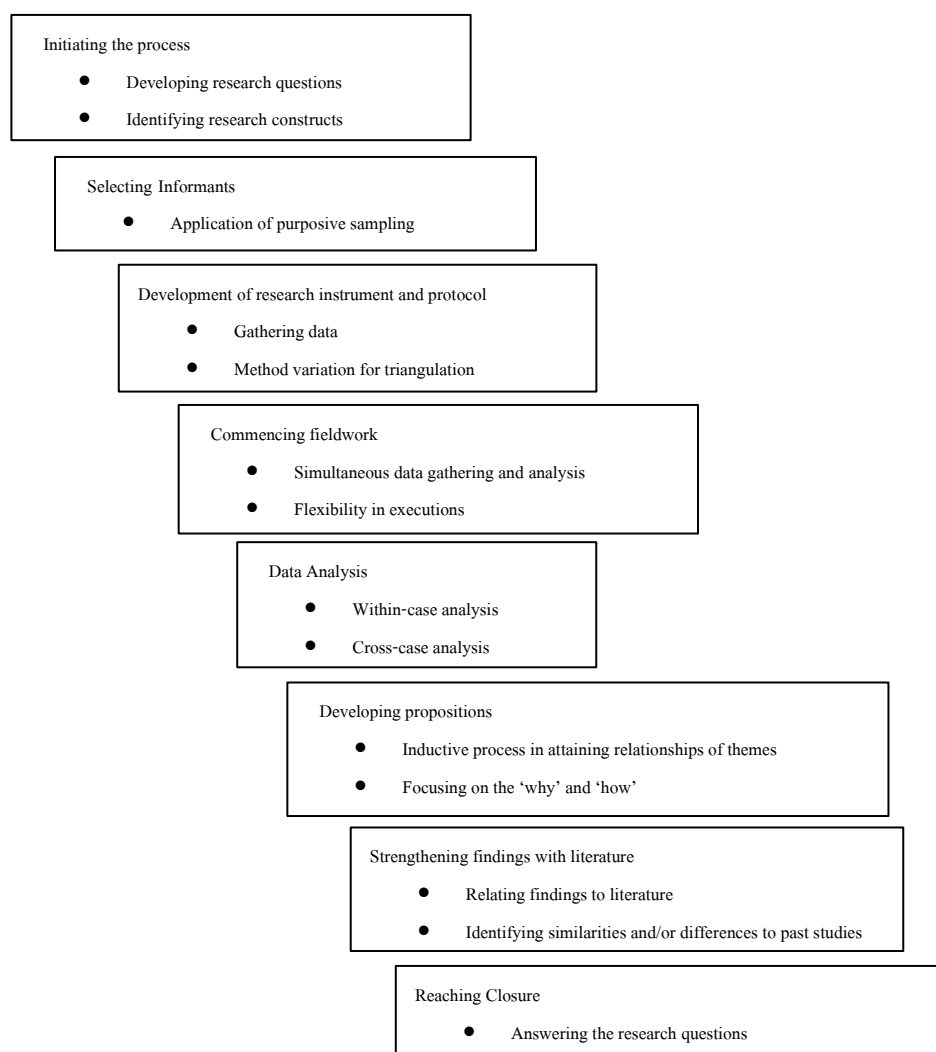

Figure 1: Research Process Adapted from ‘Building Theories from Case Study Research
Eisenhardt, K. (1989)

The analysis process was conducted with the research questions guiding the ultimate thematic attainment. The culmination of the qualitative analyses led to the development of a conceptual management model that could aid the managers and administrators of the *Muallafs*’ education process to understand key issues relating to their Islamic education.

Findings and Analysis

The qualitative findings based on the thematic analyses yielded findings that were linked to the research questions posed. As the research questions seek to understand challenges from three different perspectives, i.e., that of the management of PERKIM, the teachers, and the *Muallafs*, the analyses were cross tabulated in order to arrive to a more holistic interpretation of the management of Islamic education of the *Muallafs*. The interpretations from these three perspectives are conveyed in the following discussion.

1. Management Challenges faced by PERKIM Selangor

For the management of PERKIM, the duplication of authorities in handling the education of the *Muallafs* by the Selangor Islamic Council and the Selangor Zakat Board can be an apprehensive situation for PERKIM as there are possibilities of redundancies and unstructured course dissemination. Currently, the *Muallafs* are offered the Islamic education programs by three entities; i) those offered solely by PERKIM Selangor; ii) those solely offered by the Zakat Board of Selangor, and iii) those that jointly organised by PERKIM Selangor and the Zakat Board. Indeed, education programs that benefit the *Muallafs* are much applauded but the coordination mechanism must exist in the offerings of the programs. The importance of coordination in relaying holistically structured programs is much emphasised but in practicality, this can be very elusive. Each organisation has its own vision and mission to accomplish and ensuring that all are aligned towards the same aim can be very challenging. Coordination on the content of the modules as well as the structure of the programs are often not effectively achieved. The effect of this lack of coordination is much felt by the *Muallafs* who may be attending diverse programs organised by different institutions. Although the three institutions have positive aims to achieve with regards to the knowledge building of the *Muallafs* in Islamic education, their management intentions may ultimately lead to less effective and often

confusing outcomes. On this note, the challenges in managing the programs become a critical issue that require more practical and amicable solutions. The management structure of PERKIM as a whole must be focussed towards the establishment of authority that are clear, well defined and capable of coordinating functions within and outside the boundaries of the institutional structure. As such, the analysis points to a need for a common ground where all three managing institutions can come to an agreement of where each stand in terms of financial responsibilities, course content development, as well as the human capital aspect of teaching the *Muallafs*. Each factor needs to be managed and administered effectively and in unity. Collaborative efforts must be in place and there must be a cohesive interaction by all the stakeholders including the *Muallafs* themselves. Yet this may not totally be realised as the administrator of PERKIM Selangor Selayang acknowledges that the Zakat Board readily provides the financial support for the joint programs but is quite limiting in terms of monitoring the progress of the *Muallafs* under their wings. There is very little interaction or visits from the representatives of the Zakat Board of Selangor although their presence may be acknowledged in the financial support given.

From a theoretical perspective, Siti Fathimatul Zahrah et al, (2015) established that structured Islamic education is the main medium for the *Muallafs* to upgrade their knowledge and faith in Islam and as such must be monitored closely and consistently. It is crucial that such knowledge disseminating sessions be done at a gradual pace beginning with programs meant for the enhancement of *tauhid*, followed by the implementation of *syariat* and ultimately refined by the strength of their Islamic morality and values. Essentially, this analysis implies the need for a system of Islamic education that is compact, impactful and descriptive to allow for the *Muallafs* to apply Islamic practices seamlessly into their lives. Islam is indeed a way of life and the *Muallafs* must be able to appreciate this with clarity.

In response to the establishment of a common ground, the guiding principle of managing the *Muallafs* in their education quest must be in place. Their education needs must be aligned with that which has been set by the policy makers. It is suggested that the National Education Philosophy (*Falsafah Pendidikan Kebangsaan*) be the guiding factor for PERKIM and the other institutions to refer to in addressing the Islamic education of the *Muallafs*. Essentially, the Islamic Education Philosophy must be in place where the dissemination of knowledge and the internalization of the *ibadah* and Islamic skills must be based on the Qur'an and Sunnah. The idea of the philosophy or the principle is to develop a *Muallaf* with a deep faith in Islam, has high Islamic esteem and is working towards the betterment of life in this world and the hereafter.

2. Challenges faced by the Educators/Teachers

The teachers who were given the responsibility to teach the *Muallafs* understood well the implications that come with teaching new converts who were generally eager to absorb the new knowledge. But with this come the challenging feat of ensuring that the converts will be able to sustain their interest as these new and encompassing knowledge requires not only their undivided attention but also the will to absorb unconditionally. This is not an easy feat for the teachers especially in the era where technology dominates the teaching scene. The method of teaching has now become more complex where *Muallafs* with diverse backgrounds, different age range and from diverse ethnicity converge in a setting that demands full attention. In this respect, the educators teaching the *Muallafs* often find the teaching scenario more encompassing and often unyielding. Those who are not technology savvy or are not well prepared for their lectures will finally find their students depleting in numbers. As such, sustaining the interest of the *Muallafs* is a challenging feat for the teachers. The teachers declared that better methods of teaching is indeed necessary in the teaching and learning process but not all possess such ability. In

the end, the traditional method of teaching failed to attract the *Muallafs* to learn cohesively. As reflected by one teacher,

“I only teach by lecturing...sometimes I will have some discussion or conduct Q and A sessions. I don’t have a laptop and here there is no wi-fi..”

The response of the teacher is cross referenced with the views of the *Muallafs* who said that the monotony of the teaching conduct from the teachers can be demotivating as they sit through sessions that are often redundant and repetitive and without much added value in the content or the deliveries.

“We have gone through this (the content) many times, it’s the same thing, it’s really a waste of time to attend the class...”

According to Abdul Hamid and Wan Anuar Yaacob (2021), in the teaching and learning process of the *Muallafs*, the teacher not only acts as a source of reference but a facilitator that possesses communication skills that are able to assist the students to grasp difficult points effectively. The facilitator guides students interactively and therefore must possess the ability to empathize and understand the needs of the adult learners well. For example, the learning of the Arabic language can be very daunting for the novice and for the *Muallafs* who have never been exposed to Arabic, learning key *surah* for the purpose of *ibadah* can be extremely difficult. As one *Muallaf* states,

“The Arabic language is so difficult, to utter it is also difficult, it is also difficult to remember..., to understand is also difficult...”

This is where the challenge of effective teaching becomes notable for the educators who may not have all the skills required. As much as the *Ustaz* (teachers) have the knowledge and the expertise in Islamic teachings, disseminating and conveying them effectively may not necessarily be achieved. There is a need for commitment, persistence

and the desire to always upgrade and improve in the pedagogy of teaching if the teachers want to excel in their forte. The *Muallafs*' learning needs differ from mainstream students who are more exposed and are readily capable of internalizing the Arabic language. As such, the teachers must upgrade their performance, enhance their teaching skills and readily accept the new modes of teaching and learning especially in the application of technology.

3. Challenge to the Muallafs

Islam is a new frontier for the *Muallafs* who have undertaken a leap of faith by becoming a Muslim. On this premise, their commitment to learn may be high at the initial stage of the conversion and this level of excitement must be sustained throughout their learning process. However, this may not only be difficult but extremely daunting given the many life changing experiences that the *Muallafs* are undergoing. Says one *Muallaf*,

I don't have time to revise at home, so busy with housework, with the children, my husband...

The family still takes precedence and life goes on despite the changes in their faith and in the way they conduct their everyday undertakings. There are indeed experiences of being isolated by their families when they converted, and this may take a toll in their learning experiences. It has been stated by Winda Paramita, (2022) that the *Muallafs* are likely to have low self-values and emotionally drained as they struggle to find their new paths in Islam. It is at this point that they are in need of guidance and may look at specific individuals or entities that could guide them spiritually and emotionally. Thus, the role of both the teachers and organisations like PERKIM become more crucial in ensuring that the *Muallafs* are guided well.

Additionally, the environment where the studies are being conducted play a role in creating an environment that is not only conducive but is allowing the students to interact

well with the teachers and the managers of the program. Specific locations where the programs are being conducted and the scheduling of the programs can be demanding for the *Muallafs* who may be quite disperse in terms of their geographic localities. Without structured scheduling and firm monitoring of the conduct of the programs, the *Muallafs* are sometimes often left without specific parties to refer to. Says one *Muallaf* of this predicament,

“The Ustaz cancelled the class as it was raining...this always happen. It’s better if I didn’t come, it was a waste of time...”

The need for continued motivation is essential at this point where the *Muallafs* may see themselves as being lost with a confused state of mind whilst trying their best to be a good Muslim. According to Ellynia Ayu Damayanti and Puji Astuti (2022), Islamic education comprises of three terms of *ta’lim*, *ta’dib* and *tarbiyah* and each has its own specific focus. *Ta’lim* refers to the process of knowledge transfer, *ta’dib* relates to the education etiquette and *tarbiyah* focuses on the premise of educating with the Rabb or the Almighty firmly in place. As such, educating the *Muallafs* requires a holistic perspective that will enable a more comprehensive mode of knowledge transfer to be carried out efficiently.

Discussion and Implications

The interpretation of the findings with the challenges from the three perspectives of PERKIM as the manager and administrator, the teachers as the facilitators and the *Muallafs* as the receivers of knowledge, point to the need for a more structured and well organised management of the programs. The focus of the whole management inputs must be on the *Muallafs* whose wellbeing are of utmost importance in the whole interaction. The need of the *Muallafs* must be of priority, be it in terms of the content of the modules, the program structure, the teaching environment as well as the ultimate administration of

the programs. Commitment of the managers and the teachers is essential to ensure that sustainability of interest of the *Muallafs* in continuing their quest to internalize Islam and strengthening their faith must be well entrenched in the program structure. This is where the suggestion on adapting the National Education Philosophy is seen as relevant but, in this respect, it is the Islamic Education Philosophy that should be devised and followed. The basis of the Islamic Education Philosophy is that of addressing the dissemination of knowledge and skills and the internalisation of Islamic faiths based on the Al-Qur'an and Sunnah (Abdul Halim Tamuri, 2021). The main intention of this is to develop a holistic *Muallaf* who has the highest faith in Islam and holds the values and beliefs that are purely reflective of a Muslim who is working towards attaining goodness in the world and the hereafter.

From this, the management of the Islamic education program can be developed accordingly with the requirements of the teachers and the physical supporting elements firmly embedded in the program. This would entail the need for teachers having the commitment, creativity and the appropriate techniques for teaching apart from the relevant content of the modules befitting the level of acceptance of the *Muallafs*. Each student is different and therefore the right grouping and the most appropriate mode of teaching must be well in place so that the learning pace is relevant. Physical elements in terms of facilities, infrastructure, the use of technology and other teaching aids must also be in place for the *Muallafs* to readily accept the program content that can be quite daunting to the new Muslim. Ultimately, the management structure of PERKIM must be strengthened and enhanced so that the flow of authority is clearer, and decisions can be made more readily and speedily. Coordination must be exercised if PERKIM is to work with the Selangor Islamic Council and the Zakat Board of Selangor. Essentially, the *Muallafs* must be clear to whom they can turn to for advice, counselling and most importantly

psychological and spiritual support. Figure 2 explains the flow of the Management Model for Islamic Education of the *Muallafs* as proposed by the study.

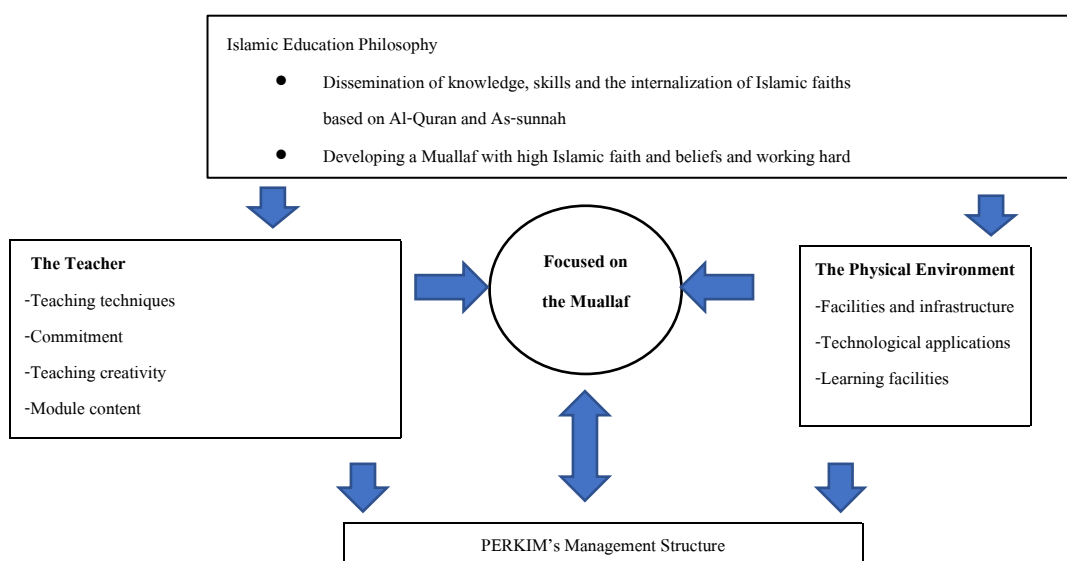

Figure 2: Management Model of Islamic Education for Muallafs

As depicted by the figure, at the centre of the management model of Islamic education is always the needs and requirements of the *Muallafs*. Their state of understanding, level of acceptance, ability to accept and acknowledge the information given and most importantly their depth of faith must be comprehended well by all relevant parties within their realm. At the uppermost point of the structure is the guiding principle of the model, which essentially is the Islamic reference points of the Qur'an and Sunnah. The Islamic management principle stressed on the basic acceptance and internalization of the Qur'an and Sunnah, without which would not be an affirmation of the Islamic way of doing things. This guiding principle must be the basis for all stakeholders involved in the system of *Muallaf* education, including the teachers, the managers, and the policy makers. This Islamic education model therefore stresses on the empathetic efforts toward the *Muallafs'* needs. This is because they need close guidance and support if the managers and the administrators are to be assured of their continuity in the faith and beliefs.

Conclusion

This paper is an extraction of a bigger study that addresses the efforts of the stakeholders specifically, the managers and administrators, the educators and the *Muallafs* themselves in the quest to internalize Islam as a way of life. Although the study is limited to a specific geographic focus, it nevertheless provides a glimpse of the real settings experiences by many *Muallafs* and their educators and the institutions managing their well-being. The study is an attempt at providing more concrete efforts at improving the present scenario, but it must be acknowledged that the efforts of institutions like PERKIM, the states' Islamic Council and the Zakat Board are without doubt most commendable as these stakeholders have worked diligently at enhancing the lives and the Islamic education needs of the *Muallafs*. There must however be more scholarly efforts in the future that could provide further inputs to improve the Islamic education offerings for the *Muallafs*. Specifically, technology driven education is seen as a path that needs to be further investigated and widely adopted by institutions like PERKIM, the State Islamic Council and Zakat Board or other relevant parties involved as this is now becoming an essential component of advanced education at the global arena.

References

- Abdul Halim Tamuri (2021). *Falsafah Pendidikan Islam dalam Kalangan Muallaf, Konvensyen Pendidikan Tinggi Islam Muallaf di Malaysia 2021*. Sabah: Institut Pengajian Islam dan Dakwah Sabah.
- Ab. Halim Tamuri, (2015). Educating Teacher for Muallaf: The Tawhidic Base. *Jurnal Hadhari*, 7(2): 1-10.
- Abdul Hamid Ali & Wan Anuar Yaacob (2021). *Andragogi Pendidikan Islam Muallaf*, Sabah: Institut Pengajian Islam dan Dakwah Sabah.

- Ashari Abu Hasan (2024). *Model Pendidikan Muallaf PERKIM Negeri Selangor: Satu Kajian Penambahbaikan*. PhD Thesis, University of Fatoni, Pattani, Thailand.
- Eisenhardt, K. (1989). Building Theories from Case Study Research. *The Academy of Management Review*, 14(4): 532-550.
- Eisenhardt, K. (2021). What is Eisenhardt Method, Really?. *Strategic Organization*, 19(1): 147-160.
- Ellynia Ayu Damayanti & Anita Puji Astuti (2022). Konsep Pendidikan Islam Menurut Buya Hamka dan Relevansinya dengan Era Society Indonesian. *Journal of Education Methods Development*, 17(6): 66-87.
- Samadi Ahmad (2021). *Pendidikan Formal Perlu Bagi Penghayatan Islam Babit Muallaf*. Kualu Lumpur: Cahaya Terbit.
- Siti Fathimatul Zahrah & A'athiroh Masyaa'il Tan. (2015). *Pengajaran Pendidikan Islam terhadap Muallaf: Satu Tinjauan Literatur*. Selangor: Mulia Interprice.
- Winda Paramita Saifullah (2022). Bimbingan dan Nonseling Islam dalam Meningkatkan Harga Diri Muallaf Buleleng, Bali. *Jurnal Kajian Bimbingan dan Konseling*, 1(2): 80-86.

Psikologi Pendidikan dalam Dakwah Islamiah

Educational Psychology in Islamic Preaching

Nawi Jusoh¹, Abdulkarim Samaeng¹

(Received: Oct 22, 2024; Revised: May 21, 2025, 2022; Accepted: Jun 05, 2025)

Abstrak

Perpaduan dalam kalangan masyarakat majmuk merupakan asas penting dalam menjamin keharmonian dan kestabilan negara. Dalam konteks dakwah Islamiah, pendekatan psikologi pendidikan dapat berperanan besar dalam membina perpaduan melalui kefahaman mendalam terhadap tingkah laku, emosi dan keperluan pendidikan individu. Objektif kajian ini adalah untuk meneliti bagaimana elemen psikologi pendidikan dapat dimanfaatkan dalam menyampaikan mesej dakwah yang lebih berkesan serta menyemai semangat perpaduan dalam kalangan masyarakat. Kajian ini menggunakan pendekatan kualitatif dengan pengumpulan data melalui temu bual mendalam. Hasil kajian menunjukkan bahawa penggunaan prinsip psikologi pendidikan, seperti empati, komunikasi dua hala, dan gaya penyampaian yang sesuai dengan tahap perkembangan audien, mampu meningkatkan keberkesanan dakwah dan seterusnya menyumbang kepada pengukuhan perpaduan. Disamping itu, penggabungan Psikologi Pendidikan dalam dakwah Islamiah bukan sahaja memperhalus pendekatan penyampaian mesej agama, tetapi juga berupaya merapatkan jurang perbezaan antara individu serta membentuk masyarakat yang lebih bersatu padu. Oleh itu, para pendakwah dan institusi pendidikan disarankan untuk meningkatkan kefahaman dan kemahiran dalam bidang Psikologi Pendidikan sebagai sebahagian daripada latihan dakwah secara holistik.

Kata Kunci: *Psikologi Pendidikan, Dakwah Islamiah, Perpaduan*

¹ Faculty of Islamic Studies and Law, Fatoni University, Thailand. (Corresponding author / Email: 1dnjsam@gmail.com)

Abstract

Unity within a pluralistic society is a fundamental pillar in ensuring national harmony and stability. In the context of Islamic preaching, the approach of educational psychology plays a significant role in fostering unity through a deep understanding of individual behavior, emotions, and educational needs. The objective of this study is to examine how elements of educational psychology can be utilized to deliver more effective preaching messages and instill a spirit of unity within society. This study adopts a qualitative approach, with data collected through in-depth interviews. The findings reveal that the application of Educational Psychology principles such as empathy, two-way communication, and delivery styles suited to the developmental level of the audience can enhance the effectiveness of preaching and subsequently contribute to the strengthening of unity. Moreover, the integration of educational psychology into Islamic preaching not only refines the method of religious message delivery but also helps bridge differences between individuals and foster a more cohesive society. Therefore, it is recommended that preachers and educational institutions improve their understanding and skills in educational psychology as part of a holistic preaching training program.

Keywords: *Educational Psychology, Islamic Preaching, Unity*

Pendahuluan

Perpaduan dalam kalangan masyarakat majmuk merupakan asas penting dalam menjamin keharmonian dan kestabilan sesebuah negara kerana masyarakat yang terdiri daripada pelbagai kaum, agama, budaya, dan latar belakang memerlukan satu ikatan nilai bersama yang dapat menyatukan mereka. Dalam konteks Malaysia, masyarakat majmuk merangkumi kaum Melayu, Cina, India, serta pelbagai etnik pribumi di Sabah dan Sarawak. Jika wujud persefahaman dan toleransi antara semua kelompok ini, maka pelbagai isu sensitif seperti perkauman, agama dan budaya dapat ditangani secara harmoni tanpa menjejaskan kesejahteraan nasional.

Perpaduan ini menjadi tunjang kepada kestabilan politik, kelancaran pentadbiran dan pertumbuhan ekonomi negara. Apabila rakyat bersatu padu dan menghormati perbezaan, mereka akan lebih mudah bekerjasama dalam semua aspek kehidupan – sama ada dalam bidang pendidikan, pekerjaan, mahupun sosial. Hal ini sejajar dengan prinsip Rukun Negara seperti “Kesopanan dan Kesusilaan” serta “Kesetiaan kepada Raja dan Negara” yang menggalakkan semangat perpaduan nasional. (Rukun Negara Malaysia, 1970).

Menurut Shamsul Amri Baharuddin (2006), perpaduan sosial di Malaysia bukanlah satu matlamat yang statik, tetapi merupakan proses berterusan yang perlu dipupuk menerusi dasar-dasar kerajaan seperti Dasar Kebudayaan Kebangsaan, Dasar Pendidikan Kebangsaan dan Wawasan Kemakmuran Bersama. Selain itu, peranan institusi seperti sekolah, masjid, gereja, kuil, media dan keluarga sangat penting dalam membentuk sikap saling menghormati dan menghargai nilai kepelbagaian budaya dalam kalangan rakyat. Tanpa perpaduan, negara akan terdedah kepada konflik, ketegangan kaum dan ketidakstabilan yang boleh menggugat keselamatan serta menjejaskan nama baik negara di peringkat antarabangsa. Maka jelas bahawa perpaduan bukan sahaja menjadi asas kepada keharmonian sosial tetapi juga sebagai prasyarat utama bagi kestabilan dan pembangunan negara yang mampan. (Khoo, G. C., 2002)

Psikologi pendidikan merupakan cabang ilmu psikologi yang mengkaji bagaimana manusia belajar dalam persekitaran pendidikan, termasuk proses kognitif, emosi, motivasi dan perkembangan pelajar.

Dalam konteks dakwah Islamiah, penggunaan prinsip dan pendekatan psikologi pendidikan sangat penting untuk memastikan mesej dakwah dapat disampaikan dengan lebih berkesan dan diterima oleh mad'u (sasaran dakwah) secara positif.

Objektif Kajian

Objektif kajian ini adalah untuk melihat sejauhmanakah keberkesanan psikologi pendidikan dalam dakwah Islamiah.

Metodologi Kajian

Kajian ini menggunakan pendekatan kualitatif yang bertujuan untuk memahami fenomena dalam psikologi pendidikan dalam dakwah Islamiah. Rekabentuk kualitatif yang digunakan adalah berbentuk kajian kes untuk meneliti strategi dakwah sejauh manakah ianya memberi kesan positif samada di peringkat national maupun global.

Untuk itu, dua sumber bahan kajian digunakan dalam kajian ini iaitu sumber primer yang terdiri dari bahan rujukan utama al-Qur'an dan hadis. Selain itu, sumber sekunder juga turut digunakan yang merangkumi metod temubual separa berstruktur dengan mereka yang berkenaan, pemerhatian lapangan, catatan lapangan, dokumen resmi seperti dasar kerajaan, laporan institusi, artikel ilmiah, buku teks, rekod sejarah dan sumber digital. (Braun, V. & Clarke, V., 2006)

Sumber tersebut, turut dianalisis secara analisis kandungan yang merangkumi langkah-langkahnya seperti berikut;

1. Transkripsi data temubual dan pemerhatian
2. Kodifikasi awal terhadap isu-isu penting yang muncul
3. Kategorisasi kod-kod kepada tema utama
4. Interpretasi tema untuk memahami makna mendalam dan hubungan antara tema
5. Triangulasi data dilakukan bagi memastikan kesahihan dan kebolehpercayaan dapatan.

Setelah data maklumat kajian dianalisis, dapatan kajian disampaikan secara deskriptif dan naratif dengan menyusun tema utama dan disokong oleh petikan langsung daripada kajian-kajian lain bagi memberi gambaran sebenar tentang sesuatu hasil kajian. Antaranya ialah, pengenalan tema atau subtema, perbincangan deskriptif berdasarkan data, petikan kata-kata temubual sebagai bukti sokongan dan analisis interpretasi berdasarkan teori atau kerangka kajian. Penyampaian ini memberi ruang kepada pembaca untuk memahami makna tersirat dan interpretasi mendalam terhadap fenomena yang dikaji.

Dapatan dan Perbincangan

Psikologi pendidikan ialah cabang ilmu psikologi yang mengkaji bagaimana manusia memahami persekitaran pendidikan, termasuk proses kognitif, emosi, motivasi dan perkembangan. Dalam konteks dakwah Islamiah, penggunaan prinsip dan pendekatan psikologi pendidikan sangat penting untuk memastikan mesej dakwah dapat disampaikan dengan lebih berkesan dan diterima oleh sasaran dakwah secara positif. Antaranya ialah:

1. Memahami Perkembangan Individu

Psikologi pendidikan membantu pendakwah memahami tahap perkembangan intelektual, emosi dan sosial individu atau kumpulan yang menjadi sasaran dakwah. Contohnya, dakwah kepada kanak-kanak memerlukan pendekatan yang berbeza daripada dakwah kepada golongan dewasa atau warga emas. Setiap kumpulan umur memiliki keperluan, gaya komunikasi dan tahap kefahaman yang berbeza. (Santrock, J. W., 2011).

Psikologi pendidikan menekankan bahawa setiap individu melalui pelbagai peringkat perkembangan dari segi kognitif (pemikiran), afektif (emosi) dan sosial, sebagaimana yang dijelaskan dalam teori-teori seperti Teori Perkembangan Kognitif Piaget, Teori Sosial-Erikson, dan Teori Moral Kohlberg. Pendakwah yang memahami ciri-ciri ini akan dapat merancang pendekatan dakwah yang sesuai dengan tahap perkembangan sasaran dakwah

a. Dakwah kepada Kanak-Kanak

Kanak-kanak berada pada tahap pemikiran konkrit, di mana mereka memahami konsep melalui pengalaman langsung dan benda nyata. Oleh itu, pendekatan dakwah kepada kanak-kanak perlu bersifat interaktif, bergambar, bercerita, bermain peranan dan penggunaan visual atau audio agar mesej Islam dapat difahami dengan mudah. Contoh pendekatannya ialah bercerita kisah Nabi atau sahabat dengan unsur teladan moral. Aktiviti kreatif seperti melukis kisah sirah atau bermain kuiz Islamik. Sebagaimana sabda Nabi s.a.w. yang bermaksud “*Ajarlah anak-anak kamu solat ketika mereka berumur tujuh tahun...*” (Hadis Abu Dawud). Ini menunjukkan bahawa pendekatan pendidikan Islam kepada kanak-kanak perlu bermula dari usia perkembangan asas.

b. Dakwah kepada Remaja

Remaja sedang melalui fasa pencarian identiti dan pengaruh sosial. Emosi mereka tidak stabil, mudah terpengaruh, dan inginkan penerimaan daripada rakan sebaya. Oleh itu, pendekatan dakwah kepada remaja perlu ialah bersifat empatik dan tidak menghakimi, memberi ruang dialog dua hala, menekankan praktikaliti Islam dalam kehidupan harian dan menggunakan pendekatan rakan sebaya (peer-to-peer) atau ikon remaja Muslim yang positif.

c. Dakwah kepada Dewasa

Individu dewasa memiliki pemikiran yang lebih kompleks dan pengalaman hidup yang pelbagai. Mereka cenderung menilai agama dari sudut rasional dan pengalaman peribadi. Oleh itu, dakwah kepada golongan ini perlu menekankan ialah hujah intelektual dan logic, perbincangan ilmu bukan hanya ceramah satu hala dan menyentuh isu semasa yang relevan seperti ekonomi Islam, peranan keluarga, atau pembangunan diri dalam Islam. Sebagaimana firman Allah s.w.t. yang bermaksud “*Sesungguhnya orang-orang yang mendengar perkataan lalu mengikuti apa yang paling baik di antaranya, mereka itulah orang-orang yang mendapat petunjuk...*” (Surah Az-Zumar: 18)

d. Dakwah kepada Warga Emas

Warga emas sering berada dalam fasa reflektif dan keinginan kepada ketenangan jiwa. Mereka lebih mudah tersentuh dengan pendekatan sentimental, kenangan dan ketenangan hati. Pendakwah perlu menggunakan bahasa lembut dan hormat, memberi pengisian yang menenangkan (contohnya, tentang akhirat, pahala berterusan, peranan sebagai datuk/nenek) dan memberi peluang kepada mereka berkongsi pengalaman sebagai bentuk pengiktirafan sosial. (Zakaria Stapa, 2003)

Kesimpulannya, memahami perkembangan individu membolehkan pendakwah menyesuaikan mesej dan pendekatan agar lebih efektif, diterima dan memberi kesan berpanjangan. Dakwah yang tidak disesuaikan dengan perkembangan sasaran dakwah boleh menyebabkan mesej Islam disalah tafsir atau ditolak. Justeru, penerapan ilmu

psikologi pendidikan adalah satu keperluan dalam membina strategi dakwah yang bijaksana dan berkesan.

2. Meningkatkan Keberkesanan Kaedah Pengajaran dan Penyampaian

Psikologi pendidikan memberi panduan dalam memilih pendekatan dakwah yang sesuai seperti strategi pengajaran berpusatkan sasaran dakwah, pembelajaran aktif, penggunaan alat bantu visual, dan penyesuaian kepada pelbagai gaya penyampaian. Hal ini penting agar mesej dakwah tidak hanya disampaikan, tetapi benar-benar difahami dan dihayati. (Slavin, R. E., 2018).

Memahami perkembangan individu bukan sekadar memberi manfaat kepada bidang pendidikan, malah sangat penting dalam proses penyampaian dakwah Islamiah. Hal ini kerana setiap individu mempunyai tahap kematangan mental, emosional, dan spiritual yang berbeza berdasarkan umur, pengalaman hidup, latar belakang sosial, dan persekitaran mereka. Justeru, pendakwah yang memiliki kefahaman tentang psikologi pendidikan mampu menyesuaikan kandungan, gaya komunikasi, serta strategi penyampaian dakwah agar bertepatan dengan keperluan dan kemampuan sasaran dakwah. Ini menjadikan dakwah lebih efektif, mesra, dan menyentuh jiwa sasaran.

Sebaliknya, kegagalan memahami perkembangan sasaran dakwah boleh menyebabkan pendekatan yang digunakan bersifat terlalu umum, tidak relevan, atau sukar difahami. Contohnya, menggunakan istilah teknikal agama kepada kanak-kanak atau menyampaikan ceramah berbentuk peringatan kematian kepada remaja yang masih mencari identiti, boleh menjadikan mesej dakwah tidak diterima, malah mungkin mencetuskan rasa takut, keliru, atau penolakan. Pendakwah juga berisiko menyampaikan mesej Islam secara tidak bijaksana, hingga mencacatkan imej agama sebagai rahmat dan petunjuk.

Lebih jauh lagi, psikologi pendidikan menekankan pembelajaran bermakna, iaitu proses di mana individu bukan sahaja menerima maklumat tetapi juga memahami, menghayati dan mengaplikasikan nilai-nilai tersebut dalam kehidupan. Ini seiring dengan

matlamat dakwah Islamiah yang tidak hanya mahu menyampaikan maklumat agama, tetapi juga membentuk keperibadian, sikap dan amalan seseorang ke arah keredhaan Allah s.w.t.

Justeru, penerapan ilmu psikologi pendidikan dalam dakwah bukanlah satu pilihan, tetapi suatu keperluan yang mendesak dalam dunia moden yang semakin kompleks. Pendakwah perlu dilengkapi dengan ilmu psikologi yang membantu mereka menjadi lebih sensitif terhadap keperluan mad'u dan lebih fleksibel dalam pendekatan dakwah. Ini termasuklah memahami motivasi dalaman seseorang, menangani perbezaan gaya belajar, mengurus konflik dalaman, dan membina hubungan yang kukuh antara pendakwah dan sasaran dakwah.

Kesimpulannya, strategi dakwah yang berkesan adalah strategi yang berakar pada kefahaman terhadap fitrah dan perkembangan manusia, serta menyampaikan mesej Islam dengan hikmah, empati, dan kasih sayang. Inilah yang dituntut dalam firman Allah s.w.t. yang bermaksud *"Serulah (manusia) kepada jalan Tuhanmu dengan hikmah dan nasihat yang baik, dan berbahaslah dengan mereka dengan cara yang paling baik..."* (Surah al-Nahl: 125)

3. Mengurus Emosi dan Tingkah Laku Sasaran Dakwah

Dalam konteks dakwah, reaksi sasaran dakwah boleh berbeza-beza – ada yang terbuka, ada yang skeptikal dan ada yang menolak. Psikologi pendidikan membolehkan pendakwah memahami mekanisme emosi, tingkah laku, dan konflik dalaman yang dihadapi oleh sasaran dakwah. Dengan ini, pendekatan yang lebih empati, sabar, dan hikmah boleh digunakan. (Goleman, D., 1995)

Dalam realiti medan dakwah, reaksi sasaran dakwah tidak seragam, ada yang menunjukkan keterbukaan dan minat terhadap mesej Islam, tetapi tidak kurang juga yang bersikap ragu-ragu, berkecuali, malah ada yang menolak atau memusuhi secara terang-terangan. Sikap ini berpunca daripada pelbagai faktor seperti latar belakang keluarga, pengalaman hidup, tekanan sosial, trauma agama, atau pengaruh media. Maka, penguasaan

ilmu psikologi pendidikan oleh pendakwah menjadi sangat penting bagi memahami mekanisme emosi dan tingkah laku mad'u secara lebih mendalam dan strategik.

a. Pemahaman Terhadap Emosi dan Konflik Dalaman

Setiap individu membawa bersamanya emosi yang kompleks seperti ketakutan, kemarahan, rasa rendah diri, kecewa, atau rasa tidak dihargai. Ada yang mungkin pernah mempunyai pengalaman buruk dengan tokoh agama atau institusi keagamaan sehingga mereka menjadi sinis terhadap dakwah. Psikologi pendidikan membantu pendakwah mengenalpasti akar emosi ini, serta mengelak daripada bersikap menghakimi, menyalahkan atau terlalu keras terhadap sasaran dakwah yang "tidak sempurna" dari segi ibadah atau kefahaman. Contohnya, seseorang remaja yang terlibat dalam budaya hedonisme mungkin bukan kerana jahat, tetapi kerana kekurangan kasih sayang, identiti diri yang rapuh, dan tekanan rakan sebaya. Jika pendakwah memahami latar emosi ini, maka pendekatan yang digunakan akan lebih lembut, memahami dan memberi harapan, bukan menghukum. Sebagaimana sabda Nabi s.a.w. yang bermaksud *"Barang siapa yang tidak menyayangi, dia tidak akan disayangi."* (Hadis riwayat Bukhari dan Muslim)

b. Pendekatan Psikologi dalam Mengurus Tingkah Laku

Psikologi pendidikan mengajarkan teknik untuk mengubah tingkah laku seperti melalui pengukuhan positif (positive reinforcement), pembentukan berperingkat (shaping), dan pencontohan (modelling). Dalam dakwah, ini diterjemahkan dengan memberi pengiktirafan terhadap usaha kecil mad'u, memberi dorongan berterusan, dan menjadi contoh teladan (qudwah hasanah) dalam akhlak serta ucapan. Sebagai contoh, apabila seorang muallaf mula solat secara tidak konsisten, pendakwah boleh memberi sokongan moral dan memberi pujian atas setiap kemajuan, bukannya mengkritik kelemahan. Ini menimbulkan motivasi dalaman dan membina kepercayaan terhadap dakwah Islamiah.

c. Membina Hubungan Emosi dan Kepercayaan (Trust)

Pengaruh dakwah tidak semata-mata terletak pada isi kandungan dakwah, tetapi juga pada hubungan emosi antara pendakwah dan mad'u. Psikologi menunjukkan bahawa seseorang lebih cenderung mendengar dan menerima pandangan orang yang mereka percaya, rasa selamat, dan disayangi. Maka, pendakwah perlu mengamalkan empati, mendengar secara aktif, tidak memotong cakap, dan menyantuni mad'u dengan hikmah. Sebagaimana firman Allah s.w.t. yang bermaksud *"Maka disebabkan rahmat dari Allah-lah kamu berlaku lemah lembut terhadap mereka. Sekiranya kamu bersikap keras lagi berhati kasar, tentulah mereka menjauhkan diri darimu."* (Surah Ali 'Imran: 159)

d. Mengurus Penolakan dengan Matang

Psikologi pendidikan juga membantu pendakwah mengurus kekecewaan dan tekanan emosi apabila dakwah ditolak. Mereka belajar untuk tidak memaksa, tidak cepat kecewa, dan terus istiqamah dengan kefahaman bahawa hidayah milik Allah. Pendakwah yang matang secara emosi akan lebih fokus kepada proses dan usaha dakwah, bukan semata-mata hasil segera.

Kesimpulannya, dakwah bukan sekadar menyampaikan fakta atau hujah, tetapi juga seni menyentuh hati dan mengurus emosi manusia. Dengan mengaplikasikan prinsip psikologi pendidikan, pendakwah dapat menangani pelbagai reaksi sasaran dakwah dengan kesabaran, hikmah dan strategi psikososial yang membina, menjadikan dakwah lebih inklusif, belas ihsan dan berkesan dalam jangka masa panjang.

4. Memupuk Motivasi untuk Beragama

Salah satu elemen penting dalam psikologi pendidikan ialah teori motivasi. Pendakwah yang memahami teori seperti Hierarki Keperluan Maslow atau Teori Motivasi Intrinsik dapat merancang pendekatan dakwah yang mendorong mad'u untuk berubah dan mendekatkan diri kepada Allah atas dasar kefahaman dan kerelaan, bukan paksaan. (Maslow, A. H., 1943)

Salah satu kunci kejayaan dalam dakwah Islamiah ialah memupuk motivasi dalaman dalam diri sasaran dakwah agar mereka terdorong untuk beragama dengan kesedaran, kefahaman dan kerelaan hati, bukan kerana paksaan, tekanan atau kebiasaan sosial semata-mata. Dalam psikologi pendidikan, teori motivasi memainkan peranan penting dalam memahami apa yang mendorong seseorang untuk belajar, berubah dan bertindak, dan hal ini boleh diaplikasikan secara langsung dalam konteks dakwah.

Abraham Maslow (1943) mengemukakan teori hierarki keperluan manusia, di mana motivasi manusia digerakkan oleh lima peringkat keperluan iaitu 1) Keperluan fisiologi – makan, minum, tempat tinggal. 2) Keperluan keselamatan – perlindungan, kestabilan hidup. 3) Keperluan kasih sayang dan kepunyaan hubungan sosial, keluarga, komuniti. 4) Keperluan harga diri dihargai, dihormati, keyakinan diri dan 5) Keperluan aktualisasi diri merealisasikan potensi diri dan mencari makna hidup. (Maslow, A. H., 1943)

Dalam konteks dakwah, pendakwah perlu memahami di mana tahap keperluan sasaran dakwah berada agar pendekatan dakwah selaras dengan motivasi mereka. Sebagai contoh:

- a. Golongan miskin atau pelarian mungkin belum bersedia menerima nasihat tentang ibadah sunat jika keperluan asas mereka belum dipenuhi. Maka dakwah perlu bermula dengan bantuan kebajikan disertai nilai-nilai Islam.
- b. Remaja yang bergelut dengan identiti diri mungkin lebih mudah menerima dakwah yang membantu mereka membina harga diri dan jati diri Islam.
- c. Individu yang sudah stabil dan berpendidikan mungkin mencari makna kehidupan, lalu lebih terbuka kepada pengisian spiritual yang mendalam.

Dakwah yang gagal mempertimbangkan keperluan asas manusia sering tidak berkesan kerana mesejnya tidak selari dengan realiti kehidupan sasaran dakwah. Dalam psikologi pendidikan, terdapat dua jenis motivasi utama:

- a. Motivasi ekstrinsik: didorong oleh ganjaran luar seperti pujian, ganjaran, atau takut hukuman.

b. Motivasi intrinsik: datang dari dalam diri individu, seperti rasa ingin tahu, kepuasan rohani, dan kesadaran untuk menjadi lebih baik. (Ryan, R. M., & Deci, E. L., 2000).

Pendakwah yang berkesan ialah mereka yang mampu menghidupkan motivasi intrinsik dalam diri mad'u, agar ibadah dan akhlak baik dilakukan dengan ikhlas dan istiqamah, bukan kerana ingin dilihat orang atau kerana terpaksa. Contoh pendekatan;

a. Menyemai kefahaman bahawa solat adalah pertemuan peribadi dengan Allah, bukan sekadar kewajipan.

b. Mendidik bahawa membaca al-Qur'an memberi ketenangan dan kekuatan dalaman, bukan hanya sebagai ritual.

c. Mengaitkan nilai Islam dengan kehidupan seharian agar Islam dilihat sebagai jawapan kepada pencarian makna dan kebahagiaan.

Dari perspektif Islam sendiri, motivasi seseorang beragama perlu berpaksikan kepada tiga elemen asas:

a. Khauf (takut kepada Allah)

b. Raja' (harap kepada rahmat Allah)

c. Mahabbah (cinta kepada Allah)

Ketiga-tiga elemen ini membentuk motivasi spiritual yang seimbang. Pendakwah yang memahami aspek ini dapat menyusun pengisian dakwah yang tidak hanya menakutkan mad'u dengan azab neraka (khauf), tetapi juga memberi harapan terhadap keampunan dan rahmat (raja') serta menanamkan rasa cinta kepada Allah melalui keindahan Islam (mahabbah).

Kesimpulannya, motivasi adalah asas kepada perubahan tingkah laku. Dalam dakwah Islamiah, matlamat bukan sekadar menyampaikan ilmu, tetapi menggerakkan hati dan mendorong tindakan. Dengan menerapkan prinsip psikologi motivasi, pendakwah dapat merancang strategi dakwah yang lebih efektif, menyentuh emosi dan membina kesadaran mendalam. Ini menjadikan mad'u bukan hanya mengetahui apa yang benar, tetapi juga terdorong untuk mengamalkannya dengan rela dan istiqamah.

5. Mengukuhkan Proses Pembentukan Akhlak dan Jati Diri

Psikologi pendidikan juga membantu dalam membentuk akhlak dan nilai Islam melalui strategi pembelajaran yang memupuk disiplin dalaman, kesedaran diri dan empati. Dakwah bukan sekadar penyampaian ilmu, tetapi proses membentuk peribadi Muslim yang holistik. (al-Ghazali, 2005)

Dalam Islam, akhlak merupakan teras utama kehidupan beragama. Malah Nabi Muhammad s.a.w. sendiri menyatakan bahawa tujuan utama kerasulannya adalah untuk menyempurnakan akhlak manusia. Sebagaimana sabda Nabi s.a.w. yang bermaksud *"Sesungguhnya aku diutus untuk menyempurnakan akhlak yang mulia."* (Hadis riwayat al-Bukhari)

Oleh itu, dakwah Islamiah yang berjaya bukan hanya menyampaikan hukum-hakam atau ritual ibadah, tetapi membentuk peribadi Muslim yang seimbang, berakhlak mulia dan memiliki jati diri Islam yang kukuh. Di sinilah psikologi pendidikan memainkan peranan penting dalam menyediakan pendekatan dan strategi yang sesuai untuk membentuk akhlak serta identiti diri secara berkesan.

a. Strategi Pembelajaran Berasaskan Nilai

Psikologi pendidikan menekankan bahawa pembelajaran yang berkesan perlu melibatkan dimensi kognitif, afektif, dan psikomotor. Ini bermakna, proses pendidikan dan dakwah yang baik bukan sahaja menyampaikan maklumat (kognitif), tetapi juga membentuk sikap (afektif) dan tingkah laku (psikomotor). Dalam konteks ini, akhlak mulia tidak terbina hanya dengan menghafal hadis atau ayat al-Qur'an, tetapi perlu melalui proses penanaman nilai yang berulang, konsisten dan bersifat pengalaman. Contohnya, nilai amanah bukan hanya diajar secara teori, tetapi dipupuk melalui aktiviti yang melibatkan tanggungjawab seperti projek berkumpulan, tugas sosial, atau latihan kepimpinan.

b. Memupuk Disiplin Diri dan Kesedaran Moral

Psikologi pendidikan juga menyediakan pendekatan untuk membentuk disiplin dalaman (self-discipline), yang sangat penting dalam melahirkan individu yang

mampu mematuhi perintah Allah tanpa pengawasan luaran. Dalam dakwah, ini boleh dilakukan melalui latihan sendiri seperti program qiyamullail, puasa sunat, refleksi diri (muhasabah) dan penghayatan sirah Nabi. Penerapan model teladan (role model) seperti tokoh sahabat Nabi yang menunjukkan akhlak tinggi dalam situasi kehidupan sebenar. Menyediakan ruang kepada mad'u untuk mengalami sendiri nilai Islam melalui khidmat masyarakat, interaksi sosial Islamik dan penyelesaian konflik secara syariah.

c. Pembinaan Jati Diri Muslim (Islamic Identity Formation)

Jati diri Muslim merujuk kepada kesedaran, penerimaan dan kebanggaan individu terhadap identiti keislamannya, termasuk dari aspek pemikiran, perasaan dan amalan. Psikologi pendidikan menunjukkan bahawa identiti terbentuk melalui proses sosial, pengaruh persekitaran, dan pengalaman yang berulang. Maka, dakwah yang mendukung pembentukan jati diri Islam perlu 1) Menyediakan persekitaran Islamik yang kondusif – sama ada dalam keluarga, sekolah, organisasi, atau komuniti. 2) Memberi ruang kepada mad'u mengekspresikan diri sebagai Muslim tanpa rasa takut atau malu. 3) Membina kesedaran bahawa menjadi Muslim adalah satu kekuatan, bukan kelemahan, dengan menyuntik nilai ketuhanan, kemanusiaan dan keadilan dalam setiap aspek kehidupan.

d. Peranan Emosi dan Empati dalam Dakwah Akhlak

Psikologi pendidikan menekankan bahawa perubahan akhlak lebih mudah berlaku apabila seseorang dapat merasai dan memahami perasaan orang lain (empati). Dakwah yang memfokuskan kepada akhlak perlu mengaktifkan unsur emosi seperti kisah menyentuh hati (sirah, kisah taubat, kasih sayang ibu bapa). Aktiviti berkumpulan yang menanam nilai kerjasama, tolong-menolong, dan menghormati perbezaan. Refleksi sendiri yang menyedarkan tentang akibat akhlak buruk (seperti ghibah, dengki, hasad).

Pembentukan akhlak dan jati diri Muslim bukan sesuatu yang berlaku secara spontan, tetapi memerlukan proses pendidikan yang terancang, berstrategi dan berasaskan kefahaman psikologi manusia. Dakwah yang hanya menekankan aspek luaran tanpa memupuk nilai dalaman akan gagal melahirkan Muslim yang kukuh imannya dan luhur

akhlakunya. Maka, dengan menerapkan prinsip psikologi pendidikan, pendakwah dapat membina generasi Muslim yang berilmu, berakhlak dan berperibadian Islam sejati.

Kesimpulan

Psikologi pendidikan memainkan peranan yang sangat penting dalam memperkukuhkan keberkesanan dakwah Islamiah kerana ia membantu pendakwah memahami manusia secara menyeluruh dari segi perkembangan kognitif, emosi, tingkah laku hingga kepada pembentukan nilai dan jati diri. Melalui kefahaman terhadap perkembangan individu, pendakwah dapat menyesuaikan mesej dan pendekatan dakwah mengikut tahap umur, latar belakang, dan keperluan mad'u. Ini menjadikan dakwah lebih relevan, menyentuh dan berkesan.

Selain itu, pengurusan emosi dan tingkah laku mad'u adalah aspek kritikal yang sering diabaikan. Dengan kefahaman psikologi, pendakwah dapat menggunakan pendekatan empatik dan hikmah, mengelakkan konflik serta membina hubungan dakwah yang lebih kukuh dan dipercayai. Pendekatan ini juga membantu pendakwah menangani reaksi negatif dengan lebih matang dan strategik.

Psikologi pendidikan turut menekankan pembinaan motivasi samaada motivasi intrinsik atau ekstrinsik sebagai asas kepada perubahan dan amalan beragama yang berterusan. Dakwah yang tidak hanya menakut-nakutkan tetapi membangkitkan kesedaran dalaman, nilai, dan makna hidup akan lebih berdaya tahan dalam jiwa mad'u.

Lebih penting, psikologi pendidikan menyokong proses pembentukan akhlak dan jati diri Muslim melalui strategi pembelajaran yang melibatkan disiplin, pengalaman nilai, dan pembentukan identiti. Ini menjadikan dakwah bukan sekadar penyampaian ilmu, tetapi suatu proses pendidikan spiritual dan akhlaki yang menyeluruh dan berkesan.

Kesimpulannya, pendakwah moden perlu menguasai asas psikologi pendidikan agar dapat merancang, menyampaikan dan menyesuaikan strategi dakwah dengan lebih berkesan. Dengan menggabungkan ilmu agama dan ilmu psikologi, pendakwah akan lebih mampu mendekati mad'u secara hikmah, membina hubungan yang kuat, serta menyemai

nilai Islam dalam diri mad'u secara mendalam dan berpanjangan. Inilah pendekatan dakwah yang selari dengan sirah Rasulullah s.a.w. mendidik dengan rahmat, membimbing dengan empati, dan membentuk manusia dengan kasih sayang.

Saranan dan Cadangan

1. Pendakwah perlu mendalami ilmu psikologi pendidikan pendakwah disarankan untuk mendapatkan pengetahuan asas tentang psikologi pendidikan, terutamanya aspek perkembangan individu, motivasi, emosi, dan pembentukan jati diri. Ini penting agar mereka dapat memahami sasaran dakwah dengan lebih baik dan menyampaikan dakwah yang sesuai dengan tahap dan keperluan mereka.

2. Mengadaptasi pendekatan dakwah berdasarkan perkembangan sasaran dakwah, pendekatan dakwah harus disesuaikan dengan usia, latar belakang dan tahap perkembangan sasaran dakwah. Contohnya, pendekatan interaktif dan visual bagi kanak-kanak, serta dialog kritis dan praktikal untuk golongan dewasa. Ini akan meningkatkan keberkesanan penyampaian mesej dakwah.

3. Mengutamakan hikmah, empati dan kesabaran dalam dakwah. Dalam menghadapi pelbagai reaksi sasaran dakwah, pendakwah harus mengamalkan sikap sabar, empati dan menggunakan pendekatan hikmah bagi mengurus emosi dan tingkah laku sasaran dakwah. Sikap ini akan memupuk hubungan kepercayaan dan kesediaan sasaran dakwah untuk menerima dakwah.

4. Memupuk motivasi dalaman sasaran dakwah pendakwah digalakkan untuk menanam motivasi intrinsik dalam sasaran dakwah melalui pengisian yang mendorong kesedaran diri dan kerelaan hati. Penggunaan teori motivasi seperti hierarki keperluan maslow dan elemen khauf, raja' dan mahabbah dalam Islam harus menjadi panduan dalam merancang strategi dakwah.

5. Memperkuat proses pembentukan akhlak dan jati diri dakwah perlu dilihat sebagai proses pendidikan holistik yang membentuk bukan sahaja ilmu tetapi juga akhlak dan identiti Islam sasaran dakwah. Pendekatan berasaskan nilai,

pengalaman, serta pembinaan disiplin dalaman dan empati perlu diintegrasikan dalam strategi dakwah.

6. Penggunaan kaedah pembelajaran aktif dan kreatif pendakwah disaran menggunakan kaedah pembelajaran yang aktif, kreatif dan berpusatkan mad'u untuk menggalakkan penghayatan nilai Islam secara mendalam dan berterusan.

7. Pengukuhan hubungan sosial dan persekitaran kondusif pihak institusi pendidikan, komuniti dan keluarga perlu memainkan peranan dalam mewujudkan persekitaran yang menyokong pembentukan jati diri Muslim dan pengamalan akhlak Islam yang positif.

Rujukan

- al-Ghazali. (2005). *Ihya' Ulum al-Din*. Damsyik: Dar al-Fikr.
- Braun, V. & Clarke, V. (2006). *Using thematic analysis in psychology. Qualitative Research in Psychology*, 3(2): 77–101.
- Goleman, D. (1995). *Emotional Intelligence*. Los Angelis: Bantam Books.
- Khoo, G. C. (2002). *Reclaiming Adat: Contemporary Malaysian Film and Literature*. UBC Press.
- Maslow, A. H. (1943). *A Theory of Human Motivation. Psychological Review*, 50(4): 370–396.
- Rukun Negara Malaysia. (1970). *Jabatan Perdana Menteri Malaysia*. Selangor: Printer Interpirce.
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000). *Intrinsic and Extrinsic Motivations: Classic Definitions and New Directions. Contemporary Educational Psychology*, 25(1): 54–67.
- Santrock, J. W. (2011). *Educational Psychology* (5th ed.). McGraw-Hill Education.
- Shamsul Amri Baharuddin. (2006). *Unity in Diversity: Ethnic Relations in Malaysia*. Selangor: Universiti Kebangsaan Malaysia Press.
- Slavin, R. E. (2018). *Educational Psychology: Theory and Practice*. BTS Norway: Pearson Education.
- Zakaria Stapa (2003). *Psikologi Dakwah*. Bangi: Penerbit UKM.

**Pengurusan Zakat Bersasar: Perbandingan di Kelantan
dan Selatan Thailand**

**Targeted Zakat Management: A Comparison in Kelantan
and Southern Thailand**

Sarip Hamid¹, Ismail Samah¹

(Received: Oct 08, 2024; Revised: May 13, 2025, 2022; Accepted: Jun 05, 2025)

Abstrak

Kajian ini dilandaskan oleh keperluan untuk memahami tentang asas pengurusan zakat yang terancang dan tersusun dalam membentuk sistem pengurusan yang memenuhi keperluan asnaf seperti yang digariskan oleh Al-Quran dan As-Sunnah. Justeru akronim Pengurusan Zakat Bersasar memberi pengertian tentang kepentingan memahami keperluan pembayar (muzakki) dan penerima zakat (asnaf) dan mengaplikasikan proses bayaran dan penerimaan zakat kepada golongan ini dengan lebih tersusun agar sistem pengurusan yang mampan dapat dilakarkan. Dengan menggunakan kaedah kualitatif dan interpretasi dari sorotan literatur termasuk terjemahan dari al-Quran dan as-Sunnah, kajian ini menemubual dua organisasi pengurusan zakat yang tersohor iaitu, Majlis Agama Islam dan Istiadat Kelantan (MAIK) dan Majlis Agama Islam Wilayah Pattani (MAIWP) serta dua wakil penerima zakat bagi mendapatkan respon yang mampu dianalisis secara mendalam dan bermakna. Dengan menggunakan teknik Analisis Bertema (Thematic Analysis), penemuan kajian membawa kepada beberapa konsep yang boleh dijadikan sebagai input kepada tumpuan dalam pembentukan sistem pengurusan. Saranan tumpuan pengurusan zakat yang dibentuk membawa kepada penemuan tunggak pengurusan iaitu aspek formaliti dalam struktur pengurusan yang dirungkai sebagai pembuka ruang dalam aplikasi pengurusan zakat yang dianggap bersasar atau bertujuan khusus. Walaupun masih ada batasan kajian

¹ Faculty of Islamic Studies and Law, Fatoni University, Thailand. (Corresponding author / Email: sarip_hamid1@yahoo.com)

yang perlu diambil maklum, penemuan kajian ini membuka laluan untuk mengaplikasikan pengurusan zakat dengan lebih tersusun, holistik dan berstruktur.

Kata Kunci: *Pengurusan Zakat, Struktur Pengurusan, Pengurusan Bersasar*

Abstract

This study is based on the need to understand the foundations of a well-organized and structured zakat management system that meets the needs of the asnaf (zakat recipients) as outlined in the Quran and Sunnah. The acronym "Targeted Zakat Management" emphasizes the importance of understanding the needs of zakat payers (muzakki) and recipients (asnaf) and applying a more structured process in the payment and distribution of zakat to ensure a sustainable management system. Using qualitative methods and interpretations from literature reviews, including translations from the Quran and Sunnah, the study interviewed two renowned zakat management organizations, namely the Kelantan Islamic Religious and Custom Council (Majlis Agama Islam dan Istiadat Kelantan, MAIK) and the Federal Territory Islamic Religious Council (Majlis Agama Islam Wilayah Persekutuan, MAIWP), as well as two zakat recipients to gain responses that could be analyzed in-depth and meaningfully. Using Thematic Analysis, the findings led to several concepts that could serve as inputs for focused management development. The study highlights the importance of formality in the management structure, which opens up opportunities for a more targeted zakat management system. Despite some limitations in the study, these findings pave the way for a more organized, holistic, and structured zakat management application.

Keywords: *Zakat Management, Management Structure, Targeted Management*

Pendahuluan

Dari perspektif konvensional, penetapan matlamat dan pencapaiannya yang digariskan dalam perancangan yang tersusun baik menjadi asas kepada konsep pengurusan yang berkesan. Ini membawa makna bahawa pengurusan bagi apa jua bentuk organisasi

haruslah menepati aliran perancangan yang mantap, pengelolalan yang teratur, kepimpinan yang efektif dan selanjutnya sistem pengawalan yang kukuh dan fleksibel dalam persekitaran yang dinamik. Malahan dalam pengurusan Islam sendiri, beberapa pengkaji menetapkan bahawa prinsip pengurusan konvensional ini masih boleh diaplikasikan dengan syarat ia menepati garis panduan dan ajaran dari Al-Quran dan As-Sunnah. Menurut Ahmad Azrin, Ahmad Amirul Ihsan dan Abdul Hakim (2015) terjemahan konsep pengurusan dari kacamata ilmuwan Barat ini tidak semua melihatkan ciri-ciri yang melanggar syarak. Oleh itu, secara asasnya, tiada salah bagi organisasi yang berorientasikan keuntungan memberi keutamaan kepada produktiviti, kualiti dan keuntungan. Namun begitu, terdapat dua faktor ketara yang memerlukan fahaman dari perkaedahan pengurusan Islam. Pertama, falsafah sandaran pengurusan konvensional ini terbatas dari menyelami jauh ke dalam semangat dan roh Islam. Kedua, adalah ketiadaan domain amar ma'ruf nahi mungkar dalam aspek komunikasi pengurusan yang menjurus kepada domain dakwah, tabligh dan akhlak. Perkara-perkara sebegini yang menjadikan teori atau model pengurusan konvensional tidak menepati keperluan Islam, malahan boleh membawa kepada permasalahan akidah.

Walaupun tidak ramai pengkaji Islam yang berusaha untuk membentuk kerangka pengurusan Islam secara menyeluruh, terdapat usaha awal beberapa ilmuwan untuk memahami dan mengemukakan model, prinsip dan input baharu tentang pengurusan Islam (Fatin Rabia'tul Adawiyah, 2022). Bertitik tolak dari perbincangan tentang pengurusan konvensional dan pengurusan Islam, aspek dalam menguruskan hal-ehwal zakat secara tersusun mengikut lunas-lunas Islam juga perlu diberi perhatian terperinci kerana kepada siapa agihan zakat dan bagaimana untuk mengutipnya seharusnya dilaksanakan secara berkesan dan efisien dari kedua-dua perspektif konvensional dan pengurusan Islam. Justeru, pemahaman tentang konsep pengurusan dan seterusnya kepada pembentukan sistem pengurusan zakat yang kukuh dan berstruktur menjadi asas utama dalam penelitian kajian ini.

Pengurusan Zakat di Malaysia dan Thailand

Tanggungjawab mengutip dan mengagihkan zakat di Malaysia diberi kepada institusi yang dilantik khusus. Institusi pengurusan zakat merupakan salah satu institusi terpenting dalam ekonomi Islam kerana ia dapat mengurangkan beban kerajaan dan memenuhi keperluan sosial terutamanya dalam mengimbangi taraf hidup masyarakat Islam. Di negara majoriti Islam, di mana undang-undang Syariah terpakai, harta zakat diuruskan oleh badan profesional melalui Jabatan Zakat untuk mengutip dan mengagihkan dana zakat sewajarnya. Di beberapa negara bukan Islam di mana orang Islam adalah minoriti contohnya di Thailand, dana zakat diuruskan oleh badan yang berbeza. Menurut Sulaiman Dorloh et.al., (2020) di peringkat komuniti, dana zakat diuruskan oleh sebuah agensi sukarela di bawah unit kecil yang diselia oleh Ahli Jawatankuasa Masjid (AJM). Apa yang dapat digambarkan dari kedua-dua lokasi geografik ini adalah kehadiran institusi secara formal atau tidak formal dalam menguruskan hal-ehwal berhubung zakat.

Bagi negara yang sebahagian besar penduduk beragama Islam seperti di Malaysia, pengurusan zakat tertakluk kepada undang-undang di negeri masing-masing (Wira, 2019). Buat masa ini pengurusan zakat di negeri-negeri di Malaysia diurus oleh pentadbir di daerah dan negeri tersebut. Pihak berwajib yang mengendalikan pengurusan zakat di Malaysia perlu menentukan arah tuju yang jelas dalam pengurusan harta zakat yang dikumpul untuk mencapai tujuan dan matlamat yang ditetapkan. Di Malaysia, Lembaga Pengurusan Zakat dibentuk untuk menjalankan berbagai program dan aktiviti yang bertujuan untuk mengendalikan semua urusan berhubung zakat dengan berkesan. Di antara aktiviti yang telah dipertingkatkan untuk menjadikan institusi zakat lebih profesional dan dipercayai oleh masyarakat adalah; a) merancang operasi pungutan zakat dari masa ke masa, b) meningkatkan kualiti sistem pengurusan dan pentabiran, serta meningkatkan program promosi dan publisiti. Urus tabir zakat juga perlu dilaksanakan secara telus dan profesional agar ia lebih dipercayai oleh masyarakat tempatan dan sebagai model dan rujukan kepada organisasi zakat di luar negara.

Di Thailand pula, sebagai, sebuah negara bukan Islam, kerajaan memberikan kebebasan kepada rakyatnya dalam beragama dan memberi kebebasan melaksanakan amalan agama selama mana tidak bertentangan dengan keamanan dan undang-undang dasar negara (Manapiah Maoti, 2019). Kerajaan Thailand telah menggubal undang-undang untuk mengurus hal ehwal agama iaitu Akta Pentadbiran Institusi Agama Tahun 1997, dengan memberi kuasa kepada institusi-institusi pentadbiran hal ehwal agama Islam mengurus hal ehwal keagamaan mengikut ketentuan yang telah ditetapkan oleh undang-undang. Institusi-institusi di bawah perlindungan akta ini termasuk Majlis Agama Islam Wilayah dan Ahli Jawatankuasa Masjid. Kerajaan juga memberi kuasa kepada Kadi Syarie dalam mengurus hal ehwal agama yang mana tidak dikuatkuasakan oleh institusi agama yang di bawah perlindungan undang-undang. Ahli Jawatankuasa Masjid ditubuhkan untuk pentadbiran masyarakat di peringkat masjid dan kampung, dan diberi kuasa melaksanakan tugas di peringkat masjid atau kampung berkaitan pengurusan zakat, wali dalam perkahwinan perempuan yang tidak mempunyai wali, mengurus harta anak yatim, orang kurang upaya, serta mengurus zakat dan harta wakaf.

Natijahnya, aspek pengurusan zakat di Malaysia dan Thailand ada persamaan dan perbezaannya. Namun, keperluan menguruskan zakat tersebut secara efisien dan berkesan masih menjadi satu tumpuan yang perlu diberi penelitian yang khusus. Di sini timbulnya persoalan tentang keperluan mewujudkan struktur pengurusan yang bukan hanya teratur dan telus, malah terbentuk dengan keupayaan pelaksanaan yang mampu memperoleh pencapaian yang tersasar dan tersusun rapi.

Konsep pengurusan bersasar, dalam bidang pemasaran, penelitian terhadap strategi sasaran (Nadube & James, 2018) menjadi asas kepada pembentukan aktiviti operasi yang diperlukan dalam pelaksanaan pencapaian matlamat. Ini bermaksud bahawa apa jua yang perlu dilaksanakan dalam tugasannya seharusnya menepati keperluan sasaran. Dalam konteks pengurusan zakat, sasaran strategi boleh bermakna memberi tumpuan kepada muzakki (pembayar zakat) dan asnaf (penerima zakat). Sebagai entiti yang dipertanggungjawabkan untuk melaksanakan urusan zakat sebaik mungkin agar semua yang terlibat dalam urusan

tersebut dikendalikan secara optimal dengan pencapaian maksima, maka adalah menjadi satu kemestian bagi MAIK dan MAIWP berpegang kepada prinsip mengenali sasaran ini. Strategi sasaran yang diajukan ini berpandangan bahawa sesebuah entiti yang menguruskan tugas yang amat penting seperti zakat, memerlukan tumpuan yang khusus dimana keperluan dan kehendak sasaran dikendalikan dengan baik. Sebagai muzakki yang mempunyai tanggungjawab berat untuk membayar zakat-zakat tertentu, MAIK dan MAIWP sebagai agensi pengendali, perlu memastikan langkah pelaksanaan mereka bertepatan dengan keperluan dan kehendak sasaran. Muzakki perlu diberi pengetahuan tentang tanggungjawab mereka dan seterusnya memahami bagaimana cara terbaik melaksanakan tanggungjawab ini dalam membayar berbagai zakat berkaitan. MAIK dan MAIWP pula perlu memastikan urusan berkaitan penyebaran maklumat tentang bayaran zakat kepada muzakki yang layak, penelitian dan pengenalpastian asnaf dengan terperinci serta cara terbaik untuk berhubung dengan mereka menjadi sebahagian dari strategi atau langkah pengurusan bersasar. Ini yang ingin diketengahkan oleh kajian ini di mana tanggungjawab MAIK dan MAIWP perlu di teliti dalam memahami dan melaksanakan strategi pengurusan zakat secara bersasar. Menurut Almgren, K. (2014), keupayaan sesebuah organisasi boleh diukur berdasarkan sejauhmana ia benar-benar berupaya untuk mengenali sasaran mereka secara tepat. Ini memerlukan fokus yang terancang dan kefahaman tentang rangkuman sasaran mereka dan di dalam konteks pengurusan zakat, ini bermaksud tumpuan kepada keperluan dan kehendak asnaf dan muzakki yang wujud dalam persekitaran yang dinamik.

Penyataan Masalah

Dalam konteks negara Malaysia, Kamsidi @ Abd Malek dan Mazita Mat Ali (2022) di dalam kajian mereka menyarankan agar pengurusan zakat diberi lebih perhatian memandangkan wujudnya beberapa ketidakpuasan hati dikalangan pembayar dan penerima zakat di Malaysia secara amnya. Ini diserlahkan lagi dengan adanya beberapa kes berhubung dengan kaedah pengurusan dan pengagihan yang tidak cekap dan dianggap

tidak memuaskan berlaku di peringkat negeri (Lubis et al., 2019). Disamping itu, kajian oleh Matali dan Ab Rahman (2019) merungkai beberapa masalah dan isu lain dalam pengurusan agihan zakat seperti ketidakcekapan, penitipan bakal pembayar, reputasi institusi zakat, agihan zakat yang tidak memuaskan, kualiti perkhidmatan dan juga karenah birokrasi. Zainal (2016) menyatakan bahawa ada situasi dimana agihan zakat di Malaysia tidak dapat diuruskan dengan baik disebabkan oleh kekurangan tenaga kerja terutama dikalangan rangkaian profesional yang berkecukupan dalam menguruskan urusan zakat. Hairunnizam et al., (2021) menekankan lagi isu ini dengan pandangan bahawa majoriti pembayar zakat khususnya di Malaysia tidak berpuas hati dengan pengurusan zakat terutama dalam konteks proses pengagihannya. Mereka merasakan proses dan maklumat berkaitan agihan zakat tidak jelas. Pandangan dari pengkaji-pengkaji lepas ini memberi ruang kepada keperluan untuk meneliti dengan lebih terperinci serta merungkai keadaan sebenar dalam pengurusan zakat di Malaysia.

Berlainan pula isunya di Selatan Thailand dimana ketiadaan ruang yang formal dalam urusan dan pentadbiran zakat membawa kepada beberapa persoalan tentang ketelusan dan keberkesanan kutipan dan agihan zakat. Ketika ini Thailand tidak mempunyai satu pusat pengumpulan dan agihan zakat yang khusus dan formal. Ghazali Binmad (2012) menjelaskan diantara faktor utama penyebab institusi yang terlibat dalam pengurusan zakat di Selatan Thailand tidak berpusat adalah kerana ketiadaan perundangan tertentu yang jelas dan boleh dikuatkuasakan kepada institusi-institusi pengurusan zakat yang pelbagai di Selatan Thailand pada masa kini. Di samping itu faktor kesedaran masyarakat tentang keperluan pengurusan zakat yang berpusat juga adalah amat rendah. Bagi masyarakat Islam di Thailand, sudah menjadi satu kebiasaan bagi mereka untuk meneruskan amalan yang telah lama dilaksanakan dimana pembayaran zakat dilakukan kepada institusi atau pihak yang mereka percayai. Diantara faktor menurut Shofian Ahmad dan Faosi Kado (2019) yang diyakini menjadi sebab utama Thailand tidak mengamalkan pengurusan zakat berpusat adalah isu tadbir urus organisasi zakat dimana sehingga kini tiada usaha formal dari mana-mana pihak untuk membentuk satu badan bagi

menguruskan zakat secara formal di Thailand. Isu ini berkait rapat dengan ketidakjelasan bidang kuasa badan yang menguruskan zakat. Walaupun Majlis Agama Islam Wilayah dan Institusi Masjid merupakan badan yang sah dilantik oleh kerajaan sebagai organisasi yang menguruskan hal-ehwal agama Islam, namun masih tidak terdapat suatu institusi formal yang berperanan menguruskan hal-ehwal zakat umat Islam secara menyeluruh. Ketiadaan undang-undang khusus bagi pengurusan zakat di Thailand menyukarkan lagi proses membentuk badan yang bertanggung jawab. Oleh itu, urusan zakat boleh diuruskan oleh institusi swasta, masyarakat mahupun individu tanpa perlu mendapatkan kebenaran daripada pemerintah.

Berlandaskan kepada perbincangan ini, pengkaji berpandangan bahawa aspek pengurusan zakat perlu diberi penekanan khusus dan dengan itu, metodologi kajian yang memberi tumpuan kepada kedalaman (depth) penemuan dititikberatkan bagi memastikan interpretasi kajian lebih terperinci dan bermakna. Untuk ini, kaedah kualitatif dilihat lebih bersesuaian dengan keperluan kajian dan pemilihan sampel yang dilaksanakan mendorong kepada penemuan bernas dan berpotensi untuk merungkai isu pengurusan zakat dengan lebih terperinci. Sehubungan itu, kajian ini bercadang untuk menghadkan parameter kajian kepada lokasi Pantai Timur Malaysia dan Selatan Thailand dan negeri Kelantan di Malaysia serta Pattani di Selatan Thailand, dipilih sebagai konteks kajian bagi memberi gambaran yang jelas tentang pengurusan zakat di kedua-dua kawasan yang mana penduduk Muslim merupakan majority dalam negara dengan taburan penduduk Islam yang berbeza.

Objektif Kajian

Kajian ini dijalankan dengan hasrat untuk memenuhi objektif-objektif yang telah digariskan seperti berikut:

1. Mengenal pasti pengurusan zakat dan pentadbirannya di dua lokasi kajian; negeri Kelantan, Malaysia dan Patani di Selatan Thailand.

2. Menganalisis tentang perbezaan pengurusan zakat dan pentadbirannya di antara negeri Kelantan, Malaysia dengan Pattani di Selatan Thailand bagi mengenalpasti tumpuan pengurusan zakat yang bersasar.

Skop Kajian

Kajian ini membataskan fokus kepada skop yang berikut bagi memantapkan lagi dapatan dan interpretasi kajian. Batasan skop yang dikenalpasti termasuk fokus kajian dari aspek data yang dikumpulkan yang hanya tertumpu kepada kutipan dan agihan zakat di MAIK dan MAIWP. Dari perspektif geografik, bagi negeri Kelantan, data dari Majlis Agama Islam dan Adat Istiadat Melayu Kelantan (MAIK) akan digunapakai sebagai data kajian. Data ini akan memfokuskan kepada pengurusan dan pentadbiran zakat yang dilaksanakan oleh MAIK di negeri Kelantan. Bagi Patani di Selatan Thailand, data yang akan digunakan bagi tujuan analisis adalah berdasarkan data berhubung pengurusan dan pentadbiran zakat yang dilaksanakan oleh MAIWP. Walaupun terdapat pelbagai institusi Islam yang mengumpul dan mengagihkan zakat di Thailand, namun semua institusi tersebut bukanlah merupakan institusi yang rasmi dilantik oleh pemerintah bagi tujuan tersebut. Oleh itu Majlis Agama Islam Wilayah selaku institusi rasmi dilantik oleh pemerintah untuk menguruskan hal ehwal masyarakat Islam, dipilih sebagai tumpuan kajian ini dalam mengumpulkan maklumat berkaitan.

Kajian Lepas

Adibah (2019) menjelaskan bahawa dana zakat boleh digunakan untuk mengatasi masalah ketidakseimbangan agihan kekayaan, memangkinkan aktiviti pengagihan semula kekayaan secara berperingkat dan membantu mengatasi situasi inflasi. Zakat juga berupaya membantu ekonomi dalam menyeimbangkan masalah peningkatan nilai wang, ketidakseimbangan harga barangan, ketinggian kadar kitaran mata wang, peningkatan inflasi dan ketidakseimbangan agihan kekayaan. Islam telah meletakkan zakat sebagai fokus tumpuan dalam polisi fiskal Islam dan operasi pelaksanaan ekonomi Islam (Adibah,

2019; Hairunnizam et al., 2021). Justeru itu, pengurusan zakat perlu ditadbir seiring dengan kemajuan teknologi dan pembangunan sosial negara untuk meningkatkan potensi kutipan.

Dalam konteks pengurusan zakat di Selatan Thailand, Manapiah Maoti (2019) menjelaskan bahawa peranan dan fungsi institusi agama dalam pentadbiran zakat tidak begitu jelas dalam undang-undang pentadbiran hal ehwal agama Islam di negara Thailand kerana undang-undang itu tidak memberi kuasa secara langsung kepada institusi-institusi agama dalam pentadbiran zakat. Ini seiring dengan persekitaran ekonomi dan politik di Thailand di mana penduduk Islam merupakan minoriti walaupun pihak pemerintah memberi hak yang jelas mengikut perlembagaan negara. Dengan membandingkan dua senario sosio-geografik yang berbeza diantara Pattani di Selatan Thailand dan Kelantan di Pantai Timur Malaysia, dimana penduduk majoriti Islam di bezakan dalam konteks negara yang mempunyai minoriti penganut Islam di Thailand dan majoriti Muslim di Malaysia, maka diharapkan kajian ini akan menghasilkan penemuan yang lebih bermakna dalam konteks pengurusan zakat itu sendiri yang berlandaskan perlembagaan dan undang-undang serta mengikut syariat Islam sebenar. Justeru, kajian perbandingan yang dicadangkan di sini memberi pengertian bermakna dalam menyumbangkan input ke arah sistem pengurusan zakat yang holistik.

Metodologi Kajian

Kajian yang berbentuk eksploratori ini menggunakan kaedah kualitatif dalam mengumpulkan maklumat primer dari sumber yang diyakini sebagai rujukan dalam hal-ehwal zakat. Pemilihan sumber maklumat dari Majlis Agama Islam dan Istiadat Kelantan (MAIK) dan Majlis Agama Islam Wilayah Pattani (MAIWP) yang diyakini sebagai pakar dan terlibat secara langsung dalam urusan kutipan dan agihan zakat dianggap amat bertepatan dengan keperluan kajian. Temubual secara besemuka dengan menggunakan Protokol Temubual yang mengandungi soalan terbuka sebagai instrumen kajian dengan Ketua Pegawai Zakat MAIK serta Timbalan Yang diPertua MAIWP serta pegawai

berkaitan telah memberikan maklumat yang mendalam tentang aspek pengurusan, operasi serta perancangan yang berkaitan dengan zakat di kedua-dua lokasi. Juga, dua orang wakil penerima zakat dari organisasi yang dikenali sebagai BALKIS dan YAATIM ditemui untuk mendapat maklumbalas berhubung dengan aspek penerimaan bantuan zakat. Maklumat yang diperoleh telah dianalisis berdasarkan saranan Eisenhardt (2021) yang menghuraikan interpretasi data kualitatif melalui proses analisis deskriptif serta analisis bersilang yang membawa kepada pembentukan tema dalam huraian analisis bertema (thematic analysis). Proses pengkodan Open (terbuka), Axial (berpaksi) dan Selective (terpilih) seperti yang disarankan oleh Corbin dan Strauss (2015) menjadi asas kepada interpretasi data. Penemuan ini telah diintegrasikan dengan sorotan literatur termasuk terjemahan dari Al-Quran dan Sunnah dan seterusnya menjadi tema unggul dalam membentuk input kepada pembentukan sistem pengurusan zakat bersasar.

Oleh kerana kajian kualitatif menekankan aspek kedalaman maklumat, maka pemilihan Kelantan di Malaysia dan Pattani di Selatan Thailand mampu untuk memberi pencerahan mendalam kepada aspek pengurusan zakat memandangkan kedua-dua lokasi geografik ini mempunyai penduduk Islam yang ramai yang rata-rata adalah muzakki atau pembayar zakat. Corak pengurusan di kedua-dua lokasi yang berada di bawah naungan pemerintah berlainan mampu untuk mempamerkan situasi sebenar kepada isu-isu penting dalam pengurusan zakat yang dipraktikkan. Apa yang diharapkan dari penemuan kajian adalah corak pengurusan semasa dari kedua-dua negeri/daerah yang akan digarab dengan pemahaman analisis dari sumber Al-Quran dan As-sunnah yang akhirnya akan membawa kepada pembentukan sistem pengurusan zakat yang mampat. Di sini letaknya sumbangan kajian ini dimana sistem pengurusan yang terhasil dari analisis kajian akan dicambahkan dalam bentuk sistem pengurusan yang bersasar.

Dapatan Kajian

Analisis dari data yang dikumpulkan membawa kepada beberapa penemuan yang menjurus kepada isu pengurusan dan pentadbiran zakat di MAIK dan MAIWP. Analisis

ini membawa kepada beberapa tema yang menyerlah yang mampu dibincangkan dengan lebih terperinci bagi merungkai aspek pengurusan zakat. Isu-isu ini dibincangkan seperti berikut:

1. Formaliti dalam Struktur Pengurusan dan Pentadbiran Zakat

Sebagai sebuah entiti yang diiktiraf sebagai badan yang bertanggungjawab dalam mengendalikan keseluruhan proses kutipan dan agihan zakat, bidang kuasa MAIK tidak dipertikaikan. Di MAIK, struktur pengurusan dan pentadbiran serta fungsi mereka sudah kukuh. Pengiktirafan MAIK sebagai institusi yang mengawalselia, mengurus serta mentadbir hal-ehwal agama termasuk kutipan dan agihan zakat di Kelantan sudah wujud lama dan dikenali oleh rakyat di Kelantan khususnya dan di Malaysia secara keseluruhan. Menurut Ketua Pegawai Zakat di MAIK,

MAIK adalah badan tunggal yang mengurus kutipan dan agihan zakat ...MAIK boleh memberi kuasa kepada amil-amil untuk mengendalikan kutipan zakat. Jemaah ulamak Kelantan yang dipengerusikan oleh Mufti Kelantan akan memilih dan melantik amil.

Isu bidang kuasa dan kepimpinan di sini dikaitkan dengan struktur kerana hanya pemimpin yang diiktiraf mempunyai kuasa untuk mengarah dan memotivasikan mereka di bawah arahnya. Carta organisasi yang sedia terbentuk di MAIK dan di MAIWP memberi gambaran bahawa setiap fungsi dalam organisasi ada aliran kuasanya untuk memastikan kepertanggungjawaban jelas dan difahami oleh mereka yang terlibat. Bagi sesebuah institusi yang dianggap sebagai berpengaruh dan dijadikan sumber rujukan terutama dalam hal ehwal agama dan berkaitan, keupayaan untuk menetapkan prinsip yang perlu dipatuhi berlandaskan suruhan agama membawa pengertian bahawa kepimpinan wujud. Dalam konteks kepimpinan, keupayaan untuk menggerakkan satu unit ke arah kebaikan dan seterusnya memastikan kepatuhan mengikut kehendak dan suruhan Allah SWT menjadi intipati kepada keberkesanan institusi tersebut.

Menurut Siti Fatimah Mohd Noor (2022), dalam konteks Islam, kepemimpinan adalah satu proses yang menggerakkan sekumpulan insan untuk memenuhi kehendak Islam bagi jangka masa pendek dan panjang yang mampu menghasilkan satu wawasan untuk menuju matlamat Islam yang ditetapkan. Justeru, kepemimpinan Islam adalah merujuk kepada bentuk kepemimpinan yang digariskan oleh Allah SWT di dalam Al-Quran dan As-Sunnah. Oleh itu prinsip utama dalam kepemimpinan Islam ialah memastikan pemimpin tersebut berpandukan kepada Al-Quran dan As-Sunnah dalam mengatur segala tindak tanduk kepimpinannya. Kepimpinan Islam juga adalah terjemahan perlakuan pemimpin dan pengikutnya dalam menjawab persoalan tentang bagaimanakah ajaran Islam itu secara keseluruhannya dapat difahami, dihayati dan dipraktikkan oleh segenap lapisan masyarakat khususnya masyarakat Islam. Bagi MAIWP, pembentukan institusi yang tidak disandarkan kepada arahan pemerintah menjadikan cabaran bagi mereka untuk memastikan semua di bawah payung mereka akan benar-benar mematuhi dan melaksanakan peraturan yang ditetapkan oleh Islam dengan baik. Maksudnya di sini, Majlis bukan menjadi satu-satunya institusi yang diberi kuasa mengikut undang-undang untuk mengutip zakat di wilayah selatan Thailand ini. Justeru, perlu ada cara kreatif untuk memastikan kepatuhan kepada apa yang diarahkan wujud. Namun ia bukan sesuatu yang mudah. Malahan bagi MAIK yang diberi mandat untuk menjadi satu-satunya pengutip dan pengagih zakat di Kelantan, masih belum mencapai kepatuhan membayar zakat 100%. Di sini timbul pertanyaan dimana letaknya validasi kepemimpinan sekiranya yang diberi tauliah secara formal untuk menjadi pelaksana pun seperti MAIK belum mampu untuk melaksanakan tugas dengan seratus peratus berkesan. Justeru, elemen sasaran perlu digunapakai secara efektif terutama dalam penyampaian, pengendalian dan penyebaran maklumat tentang suruhan membayar zakat apabila cukup syaratnya.

Persoalan yang akan timbul adalah isu **formaliti** dalam kepemimpinan. Dalam institusi yang dibentuk secara formal dengan arahan pembentukan dari pemerintah, aliran kuasa adalah jelas dan mereka yang di bawah aliran kuasa ini seharusnya mematuhi. Arahan yang diberi berdasarkan kuasa yang datangnya secara formal memberi andaian

bahawa sistem yang berstruktur boleh dibentuk. MAIK contohnya telah dibangunkan secara formal dengan peristiharaan oleh KDYMM Sultan Muhammad ke IV. Tiada yang akan mempertikaikan aliran kuasa kerana arahan datangnya dari KDYMM Sultan. Namun bagi MAIWP, tiada aliran kuasa yang formal kecuali dengan semangat juang para ulamak dan Ilmuwan di kawasan ini yang memperjuangkan agar institusi ini dibentuk untuk menguruskan semua hal ehwal berkait agama Islam. Bagi MAIWP dan lain-lain wilayah di selatan Thailand, dalam memastikan semua umat Islam di Pattani membayar zakat, menjadi satu cabaran bagi Majlis kerana tiada undang-undang khusus yang membenarkan mereka untuk mengarahkan pembayaran. Pun demikian, bagi penduduk Islam di sini, kewajipan mereka sebagai seorang Muslim tidak dilupakan, cuma sebagai manusia, mereka perlu diingatkan dan sentiasa perlu dibimbing. Begini pandangan Timbalan Yang di Pertua Majlis,

Kita nak hapuskan belunggu kefakiran dengan sistem zakat...mudah-mudahan masyarakat kita yang duduk bawah kefakiran akan hilang belunggu kefakirannya dengan sistem zakat, ...

Umum mengetahui bahawa zakat merupakan satu kewajipan yang ditetapkan oleh Allah SWT kepada kaum muslimin. Namun dalam pelaksanaannya zakat bukanlah kewajipan individu yang bergantung semata-mata kepada hati nurani masing-masing. Zakat adalah suatu kewajipan yang dilaksanakan di bawah pengawasan pemerintah (al-Qaradawi 2011). Wajib ke atas pemerintah untuk mengurus, memungut dan mengagihkan zakat.

2. Kecekapan Pengoperasian Aliran Kutipan dan Agihan Zakat

Secara keseluruhannya, pengurusan zakat oleh MAIK sudah mempunyai sistem yang agak membanggakan dimana proses dalam mengutip dan mengagih berbagai jenis zakat sudah boleh diiktiraf kemas dan teratur dengan aplikasi teknologi yang memudahkan urusan. Malahan MAIK telah diiktiraf sebagai salah satu Majlis Agama Islam Negeri (MAIN) di Malaysia yang amat rapi susunan organisasinya dan menjadi rujukan bagi MAIN yang lain. Namun demikian ruang untuk penambahbaikan sentiasa ada kerana

MAIK masih berdepan dengan isu ketidakpuasan hati segelintir penerima yang merasakan mereka belum mendapat bantuan yang sepatutnya berdasarkan kelayakan dan kategori mereka sebagai asnaf tertentu. Ini jelas apabila ada penerima yang merasakan terlalu banyak syarat yang dikenakan oleh MAIK sebelum mereka boleh menerima zakat tertentu. Seperti yang dinyatakan di dalam perbincangan tentang proses agihan zakat MAIK, setiap permohonan perlu melalui proses siasatan yang agak menyeluruh. Sekiranya mereka layak pada sesuatu tempoh tertentu, MAIK akan menjalankan penyiasatan dalam tempoh yang lain pula untuk memastikan mereka masih lagi layak dikira sebagai asnaf. MAIK menggelar proses ini sebagai proses pemutihan dan adakalanya kedudukan asnaf boleh berubah sehingga mereka boleh menjadi pembayar zakat atau dikenali sebagai muzzaki.

MAIK sebagai organisasi yang memegang amanah untuk mengagihkan zakat mengikut ketetapan Allah SWT masih memerlukan bantuan amil-amil dalam mengutip dan mengagihkan zakat pada yang layak. Menurut pandangan mazhab Imam Syafie, apabila urusan mengagihkan wang zakat itu adalah oleh imam (pemerintah/MAIN), maka agihan hendaklah dibuat kepada delapan-lapan golongan asnaf. Bahagian pertama diambil oleh amil kerana itu sebagai imbuhan mereka di atas usaha mereka mengutip wang zakat dan selebihnya diagihkan kepada golongan lain di atas dasar persamaan hak antara mereka. Justeru, kefahaman tentang kelayakan untuk zakat amat penting bagi memastikan perintah Allah SWT dipatuhi sepenuhnya. Walaupun ketidakpuasan dirasai oleh segelintir penerima, keutamaan adalah pada aspek kelayakan mengikut syarak. Kajian ini mendapati bahawa terdapat sedikit perbezaan pandangan dikalangan segelintir penerima dengan keputusan MAIK sehingga ada yang terus merasakan bahawa tidak perlu lagi memohon sesuatu yang tidak mungkin diperoleh. Pandangan negatif terhadap MAIK dengan birokrasi dalam proses yang digunapakai oleh MAIK masih wujud di kalangan penerima terutama penerima organisasi yang menjalankan kerja-kerja kebajikan seperti BALKIS yang ditemubual oleh pengkaji dan YAATIM yang menerima sedikit sahaja bantuan zakat dari MAIK. Menurut kata Pegawai dari YAATIM,

Jumlah yang diberi oleh MAIK kepada kami terlalu sedikit....perbelanjaan operasi kami sahaja berjumlah RM2.8 juta setahun

Tidak boleh dinafikan bahawa MAIK tidak dapat memberikan sepenuhnya keperluan kepada sesebuah organisasi walaupun mereka mungkin layak sebagai asnaf yang berkaitan. Masih banyak lagi individu atau organisasi yang juga layak dan memerlukan bantuan. Apa yang telah dilaksanakan oleh MAIK menunjukkan bahawa MAIK telah melaksanakan tugas mereka sebaik mungkin dengan memastikan asnaf yang dinilai adalah mengikut lapang jenis asnaf di bawah pengertian Islam. Walaupun tidak sempurna sepenuhnya, apa yang boleh dirumuskan dari analisis setakat ini adalah keupayaan MAIK untuk membentuk sistem yang baik dan menjurus kepada persepsi pengurusan dan pentadbiran zakat yang boleh dicontohi.

Bagi MAIWP pula, pengurusan zakat yang meliputi kutipan dan agihan, masih perlu berdepan dengan berbagai cabaran seperti juga yang dihadapi oleh MAIK. Namun tidak seperti MAIK yang telah dibangunkan dengan aturan dari pihak kerajaan dan peruntukan Akta di setiap negeri di Malaysia, wilayah-wilayah di Selatan Thailand termasuk Pattani masih belum mempunyai struktur organisasi zakat yang kukuh dan sistematik. Kewujudan Majlis Agama Islam Wilayah Pattani walaupun bertujuan untuk mengurus dan mentadbir hal ehwal berkaitan agama Islam di Selatan Thailand termasuk isu-isu berhubung zakat, pihak Majlis masih belum mampu membentuk satu sistem yang mampat dan tersusun bagi isu-isu berhubung kutipan dan agihan zakat. Menurut Sulaiman Dorloh et al (2020), bagi pengurusan zakat di Thailand, hal ehwal kutipan dan agihan zakat boleh dilihat melalui tiga struktur utama iaitu di peringkat kebangsaan, peringkat wilayah dan di peringkat kampung atau komuniti. Pusat Zakat di peringkat nasional atau negara adalah di bawah naungan badan rasmi *Shaik-ul-Islam* atau *Chularajmontri* yang dilantik untuk memegang jawatan seumur hidup. Walaupun Shaik-ul-Islam ini adalah Pengerusi kepada Jawatankuasa Ugama Islam Wilayah dan adalah Penasihat kepada Kementerian Dalam Negeri dan Kementerian Pendidikan untuk hal-ehwal agama Islam,

dari aspek struktur pengurusan dan pentadbiran, tidak terlihat proses fungsi atau tugas yang jelas.

Walaupun secara asasnya, terdapat struktur kepertanggungjawaban bagi hal ehwal zakat di Thailand, namun realitinya, pengurusan zakat di Selatan Thailand pada masa kini, dilakukan atas inisiatif institusi-institusi Islam sama ada institusi yang rasmi milik kerajaan atau NGO Islam yang lain. Kebiasaannya para petani atau para muzakki lain yang ingin menunaikan kewajipan zakat, akan mencari tok-tok guru pondok, guru agama atau imam-imam di kampung sebagai wakil untuk menerima dan menguruskan pengagihan zakat tersebut kepada golongan yang berhak di kawasan mereka. Aspek kebolehpercayaan kepada institusi atau individu yang menerima zakat bagi pihak muzakki diberi kepentingan oleh penduduk di Thailand walaupun ia bukan organisasi rasmi (Boonyamanond & Chaiwat, 2020). Justeru pengurusan zakat yang sedang berlaku di Selatan Thailand pada masa kini adalah berbentuk tidak formal dan tidak terpusat di bawah satu kawalan pihak yang mempunyai bidang kuasa (Asisah Saesahet, 2009). Walaupun Majlis Agama Islam Wilayah Pattani wujud sebagai pentadbir dan pemudahcara kepada pembayar zakat kerana fungsinya sebagai pusat kutipan dan agihan zakat, namun bukan semua muzakki akan ke Majlis Agama Islam Wilayah sekiranya mereka mahu membayar zakat. Umumnya, penduduk di Selatan Thailand lebih selesa untuk menunaikan bayaran zakat mereka kepada imam-imam di masjid atau guru-guru agama yang lebih rapat dengan mereka dari aspek lokasi dan hubungan.

3. Aspek Akauntabiliti dalam Pengurusan Zakat

Bagi MAIWP, aspek pengurusan banyak berkisar kepada keupayaan mereka untuk menyerahkan tugas taktikal terutama dalam fungsi kutipan dan agihan zakat kepada mereka yang berada di lapangan. Ini bermaksud amil-amil yang terdiri dari imam-imam, ketua-ketua kampung dan mereka yang lebih hampir dengan masyarakat menjadi tenaga penggerak kepada usaha Majlis Agama Islam untuk memastikan kutipan zakat adalah terkumpul dikalangan masyarakat terutama dari komuniti kampung dan desa. Interpretasi dari analisis berdasarkan respon dari Timbalan Yang diPertua MAIWP dan ahli kumpulan

pengurusan menyatakan bahawa penyerahan kuasa atau delegasi tugas yang diamalkan oleh MAIWP adalah ditahap yang agak tinggi kerana tenaga kerja mereka terhad dan melalui amil-amil yang dilantik secara meluas, usaha untuk mempengaruhi komuniti kampung untuk menunaikan tanggungjawab zakat mereka lebih berhasil.

Dari satu perspektif, strategi sebegini boleh membuahkan hasil yang positif memandangkan mereka yang berada hampir dengan masyarakat lebih berupaya untuk mempengaruhi komuniti yang mereka kenali. Namun timbul isu tentang **pemantauan** dan **akauntabiliti** yang menjadi aspek utama dalam memastikan efisiensi dari kacamata Islam. Adalah lebih sukar bagi MAIWP untuk melaksanakan proses pemantauan yang tersusun memandangkan kehadiran amil-amil yang begitu meluas atau ‘dispersed’ dan proses lantikan amil yang kurang dipantau rapi. Di sini letaknya perbezaan diantara MAIK dan MAIWP kerana ‘standard operating procedure’ (SOP) sedia ada tidak begitu menonjol di Pattani sedangkan di MAIK, sistem bagi lantikan amil dan mereka yang berkaitan sudah mantap dan menjurus kepada peringkat tertinggi sehingga kepada keperluan kelulusan Mufti. Perbezaan ini walaupun mungkin agak bersifat ‘procedural’ namun ia boleh memberi kesan terutama dari perspektif pengawalan atau ‘controlling’ dalam konteks pengurusan formal.

Dalam meneruskan perbincangan mengenai penggerak pengurusan oleh Fatin Rabi’awatul Adawiyah (2022), penggerak kedua kepada aktiviti pengurusan ialah gerak kerja pengurusan atau lingkungan penyusunan bagi sesuatu jentera pentadbiran. Ini sebenarnya dipusatkan kepada empat faktor penting iaitu *menyediakan dan melengkapi keperluan tenaga manusia dan lain-lain; sentiasa berpegang kepada akidah dan berakhlak mulia bagi setiap pekerja (amanah); melaksanakan proses perancangan, pengurusan penyusunan, latihan pengawasan dan tindakan susulan; dan masyarakat yang berperanan untuk mematuhi peraturan yang ditetapkan*. Penggerak ini melihatkan kepada peranan yang seharusnya bukan dimainkan oleh hanya MAIK tetapi juga mereka yang berkepentingan atau *stakeholders*. Dalam dunia yang serba kompleks, setiap individu dan organisasi ada tanggungjawab yang perlu digalas. Bagi mereka yang berada di bawah

payung MAIK termasuk tenaga kerja serta amil-amil yang dilantik, penghayatan mereka terhadap soal akidah dalam Islam serta keperluan untuk menjaga integriti mereka di tahap tertinggi, perlu dipraktikkan sebaik mungkin. Ini sudah termaktub dalam Islam dan sebagai pemegang amanah, ia perlu dilaksanakan dengan baik. MAIK sudah melihatkan ciri-ciri penghayatan Islam ini dalam proses lantikan mereka terutama dalam melantik amil-amil yang akan dinilai oleh kuasa yang tertinggi dalam strata MAIK iaitu dengan kelulusan Mufti sendiri. Walaupun amil-amil dilantik diperingkat daerah atau dikalangan mereka yang paling rapat dengan rakyat, proses lantikan mereka harus telus dan benar-benar mewakili rakyat yang disantuni.

Menurut MAIWP, lantikan amil-amil dan pembantu-pembantu mereka di peringkat komuniti amat bergantung pada keperluan semasa dan kehendak persekitaran kerana masyarakat sekeliling yang akan mendorong kepada lantikan tersebut. Mereka yang dilantik semestinya mereka yang boleh dipercayai, dikenali oleh komuniti dan yang penting berada dekat dengan masjid secara spiritual dan fizikal. Justeru, imam-imam masjid, ketua-ketua kampung dan mereka yang menyerlah dalam komuniti akan menjadi individu yang dilantik sebagai tenaga penggerak MAIWP terutama bagi urusan kutipan dan agihan zakat. Tidak dinyatakan samada berlaku lantikan secara formal selain dari pengesahan oleh MAIWP tentang lantikan tersebut. Malah MAIWP amat memerlukan lantikan ini agar amil-amil yang mengutip zakat bagi pihak mereka akan lebih tersebar secara geografik. Begitu juga dengan urusan agihan zakat dimana amil-amil ini diberi mandat untuk mengagihkannya mengikut keperluan setempat. Dari satu sudut, amalan ini amat bersesuaian dengan keperluan sekitar kerana urusan agihan menjadi lebih ringkas, tanpa perlu banyak birokrasi dan sebaik mungkin di agihkan mengikut keperluan berdasarkan hemat amil-amil yang berada dekat dengan kumpulan-kumpulan asnaf. Di sini timbul persoalan sejauh mana nilai-nilai penstrukturan dalam pengurusan dihayati secara khusus memandangkan bahawa proses kutipan dan agihan lebih informal. Isu pengurusan informal ini menjadi elemen utama dalam membezakan pengoperasian urusan zakat di

MAIK dan MAIWP dan seharusnya membawa kepada implikasi meluas dalam membentuk sistem pengurusan yang holistik dan tersasar.

Perbincangan dan Implikasi Kajian

Berasaskan objektif kajian pertama yang ingin meneliti pengurusan zakat di negeri Kelantan, Malaysia dan Pattani, di Selatan Thailand, penemuan kajian menemui perbezaan dalam melaksanakan kutipan dan agihan zakat di kedua-dua lokasi terutama dalam konsep **pengurusan mampat**. Terlihat perbezaan pada **struktur pengurusan** dan aspek **struktur** menjadi keperluan dalam membentuk aliran pengoperasian dan perancangan kutipan serta agihan yang tersasar. Ini bermaksud sekiranya MAIK atau MAIWP mahu memastikan kutipan dan agihan zakat menjurus kepada mereka yang benar-benar sah untuk membayar dan menerima zakat, perlu ada struktur yang kukuh dalam merancang, mengendalikan, memimpin dan mengawal semua aktiviti berkaitan. Justeru, kepimpinan di tahap teratas diperlukan oleh institusi zakat agar kewujudan mereka lebih menyerlah dengan keterampilan struktur yang lebih formal dan didukung oleh kepimpinan pihak berwajib. Sesebuah institusi zakat memerlukan struktur pelantikan yang formal dengan pengiktirafan dan sokongan yang jelas dari pemerintah. Sokongan sebegini penting kerana institusi zakat terlibat dengan proses menarik masyarakat kepada kewajipan berzakat dan ini memerlukan satu entiti yang berupaya mempengaruhi masyarakat dan dipercayai sepenuhnya oleh semua pihak berkepentingan. Lantikan secara formal membenarkan institusi zakat untuk mendapat pengiktirafan sewajarnya dari masyarakat yang memerlukan keyakinan dari institusi yang mengutip dan mengagihkan zakat.

Bagi objektif kajian kedua pula dalam meneliti perbezaan, sekiranya dibandingkan MAIK dan MAIWP, perbezaan dari segi struktur dan formaliti diantara kedua-duanya amat ketara. MAIK sudah terbentuk baik dengan pengiktirafan dan sokongan dari KDYMM Sultan Kelantan, Sultan Muhammad ke IV pada tahun 1915 sedangkan Majlis Agama Islam wilayah-wilayah di Selatan Thailand telah melalui proses penubuhan yang agak berliku dengan inisiatif dari para ilmuwan Islam di kawasan ini. Pun demikian,

kewujudan Majlis Agama Islam Wilayah di Selatan Thailand amat dibanggakan kerana masih boleh bertahan tanpa adanya sokongan pemerintah negara yang kukuh. Sokongan padu dari berbagai pihak di Selatan Thailand sebenarnya telah membawa kepada penubuhan Majlis Agama Islam yang agak berketerampilan. Berbagai usaha dilaksanakan bagi memastikan fungsi kutipan dan agihan zakat berjalan baik di Selatan Thailand khususnya dimana penduduk Islam adalah majoriti di sini.

Selain itu, aspek **akauntabiliti** menjadi pemangkin utama dalam memastikan kebolehpercayaan wujud dikalangan sasaran zakat. Ini bermakna, muzakki dan penerima zakat harus mempercayai sepenuhnya tugas yang dilaksanakan oleh MAIK dan MAIWP. Ini termasuk mewujudkan **Sistem Pelaporan** yang lebih telus dengan mempamerkan item-item pelaporan yang selari dengan amalan dan keperluan perakaunan baik. Ini menekankan betapa pentingnya bagi sesebuah institusi zakat untuk mempamerkan elemen kebolehpercayaan (*trustworthiness*) dan patuh syariah di dalam semua tindakan mereka dalam mengurus hal-ehwal zakat

Bagi memastikan bahawa segala usaha ke arah pemantapan pengoperasian zakat berjalan baik, kepastian kepada aspek **strategi sasaran** menjadi kritikal. Organisasi yang melaksanakan tugas mereka tanpa memahami kepada siapa mereka harus melengkapkan tugas dan bagaimana mereka seharusnya melaksanakan tugas tersebut untuk sampai ke sasaran, boleh dianggap kurang efisien dalam mencapai kecemerlangan. Strategi sasaran memerlukan organisasi yang menerima falsafah pengurusan baik untuk memastikan segala yang dilaksanakan menepati keperluan sasaran dan seterusnya membolehkan organisasi mencapai matlamat unggulnya. Ini dijadikan asas juga bagi pengurusan zakat yang masih memerlukan penerapan kefahaman pengurusan yang diterapkan dengan kepatuhan kepada lunas-lunas Islam. Dengan itu, kerangka pengurusan zakat bersasar yang cadangkan merangkumi aspek struktur yang formal, kepimpinan, pengoperasian yang tersusun rapi dan tumpuan kesemua aspek ini adalah kepada keperluan dan kehendak sasaran yang dipangkin oleh kepatuhan kepada ajaran Islam.

Kesimpulan

Kesimpulan kajian ini menjuruskan kepada kepentingan mewujudkan satu sistem pengantara yang mantap diantara institusi zakat dengan masyarakat atau muzakki yang akan membayar serta tenaga kerja yang akan mendekatkan lagi jurang diantara pihak pengurusan zakat dengan masyarakat. Kehadiran modal insan yang terdiri dari mereka yang menjawat jawatan di dalam institusi serta amil-amil yang berada di luar institusi amat penting kerana mereka berperanan dalam menyampaikan dan melaksanakan urusan-urusan berhubung dengan zakat. Tugas serta fungsi mereka sentiasa dinilai dan merupakan refleksi kepada organisasi zakat yang mengurus dan dengan itu, mereka harus memainkan peranan yang benar-benar mewakili institusi zakat ini. Nilai-nilai Islam yang kukuh harus diserapkan di hati nurani tenaga kerja institusi zakat kerana segala tindak tanduk mereka merupakan gambaran kepada institusi zakat tersebut. Dengan itu, MAIK dan MAIWP bertanggungjawab bagi melatih, memotivasi dan yang paling penting, memastikan tenaga penggerak mereka ini menjalankan tugas dengan amanah dan telus mengikut syariah dan sentiasa dipandang tinggi oleh masyarakat.

Saranan dan Cadangan

Perlu ditekankan bahawa penemuan kajian ini di ambil dari penyelidikan yang lebih besar tentang pengurusan zakat di Kelantan, Pantai Timur Malaysia dan Pattani, Selatan Thailand. Kajian ini membuat rumusan akhir dengan mencadangkan agar MAIK dan MAIWP lebih agresif dalam penampilan kepada masyarakat dan menekankan kehadiran melalui aspek akauntabiliti dalam pengurusan. Ini termasuk mewujudkan asas perancangan dan struktur pengurusan yang formal dengan sistem pelaporan yang lebih telus dengan mempamerkan pelaksanaan tugas yang selari dengan keperluan spiritual dan sosial. Adalah ditekankan betapa pentingnya bagi sesebuah institusi zakat untuk mempamerkan elemen kebolehpercayaan (trustworthiness) dan patuh syariah di dalam semua tindakan mereka dalam mengurus hal-ehwal zakat. Sebagai sebuah institusi yang sentiasa berada dalam lingkungan persepsi masyarakat, MAIK dan MAIWP akan sering

berhadapan dengan pandangan yang positif atau negatif masyarakat yang akan sentiasa menilai. Dengan itu, amat penting bagi MAIK dan MAIWP untuk membuat penilaian sendiri dalam memastikan sistem pelaporan sedia ada sentiasa ditambah baik bagi mewujudkan keharmonian pandangan masyarakat dan pihak berkepentingan terhadap mereka. Ini bermaksud bahawa di peringkat strategik iaitu dalam membentuk struktur pengurusan yang mantap, MAIK dan MAIWP perlu menggariskan perancangan yang diterajui oleh kepimpinan yang kukuh agar visi dan misi organisasi terserlah dan jelas untuk dilaksanakan. Ini akan diikuti oleh aktiviti yang terkandung di dalam pengoperasian urusan kutipan dan agihan zakat serta dilandaskan pula oleh elemen akauntabiliti dan bidang kuasa yang telus dan jelas.

Rujukan

- Adibah Abdul Wahab (2019). Satu Analisis Kualitatif terhadap Faktor Pendorong Pembayaran Zakat oleh Syarikat. *Journal of Islamic Philanthropy & Social Finance*, 1(1): 2590-3942.
- Adibah Abd Wahab & Joni Tamkin Borhan (2015). *Analisis Prestasi Kutipan Zakat di Malaysia dalam Isu Kontemporari Pengurusan dan Pembayaran Zakat di Malaysia*. Disunting oleh Nor Aini Ali, Azizi Che Seman dan Mohamad Taqiuddin Mohamad, Kuala Lumpur: MAIWP.
- Ahmad Azrin Adnan, Ahmad Amirul Ihsan, & Abdul Hakim Abdullah (2015). *Model Pengurusan Islam Berasaskan Ayat Pertama Surah al-Fatihah*. in the 9th ISDEV International Islamic Development Management Conference, 8-9 December 2015, Universiti Sains Malaysia.
- Almgren, K. (2014). The Four Factors for Targeting an Attractive Market. *International Journal of Humanities and Social Science*, 4(1): 71-76.
- Asisah Saesahet (2009). *Analisis Faktor-Faktor yang Mempengaruhi Pembayaran Zakat Masyarakat Provinsi Pattani Thailand Selatan*. Yogyakarta: Universitas Islam Negeri Sunan Kalijaga Yogyakarta.

- Boonyamanond, S. & Chaiwat, P. (2020). Investigating zakat payment of Thai Muslims. *Journal of Islamic Monetary Economics*, 6(1): 1-20.
- Corbin, J. & Strauss, A. (2015). *Basics of qualitative research*. 4th Edition,. Thousand Oaks, Sage Publications.
- Eisenhardt, K. (2021). What is Eisenhardt Method, Really?. *Sage Journal*, 19(1): 147-160.
- Fatin Rabia'tul Adawiyah Mohammed Fareed (2022). Model-Model Pengurusan Islam - Suatu Sorotan Literatur. *Jurnal Syariah*, 30(2): 123-151.
- Hairunnizam,W., Osmera, S. H., & Noor, M. A. (2021). Sustainable Zakat Distribution through Wakalah Contract, *International Journal of Zakat*, 6(1): 49-70.
- Ghazali Binmad (2012). *Mufti di Negara Thai: Keperluan, Kemungkinan dan Rekabentuknya* (Mufti of Thailand: Its Necessity, Possibility and Model), Pattani: Songkhla University.
- Kamsidi @ Abdul Malek & Mazita Mat Ali (2022). Kajian Kecekapan Pengurusan Zakat di Daerah Kubang Pasu, Kedah. *International Journal of Zakat and Islamic Philanthropy*, 4(1): 55-62.
- Lubis, M., Ridho Lubis, A., & Almaarif, A. (2019). Comparison of the Approach in the Zakat Management System. *Journal of Physics: Conference Series*, 1235, 012048.
- Matali, A., & Ab Rahman, A. (2019). Pemerkasaan Institusi Zakat dalam Menangani Keperluan Individu Mufliis di Dawah Asnaf al-Gharimin di Brunei Darussalam. *Journal of Fatwa Management and Research*, 5(4): 413-445.
- Manapiyah Maoti (2019). *Peranan Institusi Agama di Selatan Thailand: Satu Kajian Sejarah dan Kuatkuasa Institusi Agama dalam Pentadbiran Zakat*. Proceedings of the 1st Kedah International Zakat Conference 2019, 539-553.
- Nadube, P.M. & James, D. (2018). Market Targeting and Strategic Positioning, *International Journal of Marketing Research and Management*, 8(1): 32-45.
- Shofian Ahmad & Faosi Kado (2019). Cabaran Pengurusan Zakat di Selatan Thailand. *BITARA*, 2(4): 162-176.

- Sulaiman Dorloh, Mohammadtahir Cheumar, Yusuf Haji Othman & Norhayati Abdullah (2020). *Institution Zakat in Thailand: A Case Study of the Management of Zakat Funds in the Four Southern Border Provinces of Thailand*. International Conference on Contemporary Issues in Islamic Finance (e- ICCIIF 2020) October, (eISBN 978-967-0405-52-0).
- Wira, A. (2019). Studi Pengelolaan Zakat di Malaysia. *Jurnal Kajian Ekonomi Islam*, - Journal, 6(8): 52-76.
- Zainal, H., Azizi Abu Bakar & Ram Al Jaffri Saad (2016). *The Role of Reputation, Satisfaction of Zakat Distribution, and Service Quality in Developing Stakeholder Trust in Zakat Institutions*. The European Proceedings of Social and Behavioural Sciences, August, [http://dx./doi.org/10.15405/epsbs.2016.08.74](http://dx.doi.org/10.15405/epsbs.2016.08.74).

تجليات مقاصد الشريعة بين فقه المعاملات والاقتصاد الاسلامي من منظور التكامل المعرفي

Manifestations of Maqasid al-Shariah in Islamic Jurisprudence and Islamic Economics: An Epistemological Integration Perspective

¹نئى أبادي مينج، ²عبدالله الأسامة، ³حذيفة هالينج، ⁴سعودين سماهي

¹Ni-abadee Ming, ²Abdulloh Al-Usamah, ³Huzaifah Haling, ⁴Saudin Smahae

(Received: Jan 29, 2024; Revised: May 21, 2025; Accepted: May 26, 2025)

ملخص البحث

هدف البحث إلى تصوير مفاهيم مقاصد الشريعة، ثم إبراز تأثير العلاقات للمقاصد الشرعية على فقه المعاملات والاقتصاد الاسلامي من منظور التكامل المعرفي؛ وقد اعتمد الباحث على منهجين هما الوصفي والتحليلي والنقدي، لإظهار تجليات مقاصد الشريعة على كافة الجوانب الشرعية والانسانية وأن لا غنى للاجتهد والتعليم الشرعيين من التكامل بين العلوم الشرعية والانسانية؛ حيث احتلت المقاصد الشرعية مكانة عظيمة في ضبط العمل الذهني والتكليف الفقهي وكذلك ظهور دور فعّال لمقاصد الشريعة ومراعاة المجتهدين في الصور الثلاثة وهي الأولى : تفسير النصوص على ضوء المقاصد الكلية، الثانية : ضبط الفتوى ، الثالثة : إعمال قاعدة رفع الحرج والتيسير. كما يبرز النظر الكلي بين الشريعة ومقاصده وثمراتها من الاجتهادات المعاصرة ومن ثم منظومة

¹ قسم الدراسات الإسلامية والشريعة، كلية العلوم الإسلامية، جامعة الأمير سونكلا فرع فطاني

¹ Islamic studies and Sharia, Faculty of Islamic Sciences, Prince of Songkla University, Pattani Campus. (Corresponding author / Email: niabadee.m@psu.ac.th).

² قسم الدراسات الإسلامية والشريعة، كلية العلوم الإسلامية، جامعة الأمير سونكلا فرع فطاني

² Islamic studies and Sharia, Faculty of Islamic Sciences, Prince of Songkla University, Pattani Campus. Email: (abdulloh.a@psu.ac.th).

³ قسم الدراسات الإسلامية والشريعة، كلية العلوم الإسلامية، جامعة الأمير سونكلا فرع فطاني

³ Islamic studies and Sharia, Faculty of Islamic Sciences, Prince of Songkla University, Pattani Campus. Email: (huzaifah.h@psu.ac.th).

⁴ قسم التفسير وعلوم القرآن، الجامعة الأردنية، الأردن

⁴ Scientific Interpretation of Qur'an, The University of Jordan, Jordan. Email: (solahsmahae@gmail.com).

تطوير التعليم الشرعي وآليات مراقبة المصارف الإسلامية ، وكذلك أهميتها من تطبيق الشريعة ورفع الضرر عن الناس والانسانية أجمعها.

الكلمات المفتاحية : مقاصد الشريعة، فقه المعاملات، الاقتصاد الإسلامي

ABSTRACT

This study aimed to conceptualize the fundamentals of Maqasid al-Shariah (the higher objectives of Islamic law) and highlight their influence on Islamic jurisprudence of transactions (fiqh al-mu'amalat) and Islamic economics from the perspective of epistemological integration. The researcher employs both descriptive and analytical-critical methodologies to illustrate the manifestations of Maqasid al-Shariah across various legal and human dimensions. The study emphasizes that independent reasoning (ijtihad) and Islamic legal education cannot be adequately developed without integrating Islamic and human sciences. Maqasid al-Shariah hold a significant role in guiding intellectual reasoning, shaping legal adaptation, and demonstrating their effective function in three main areas: 1. Interpreting legal texts in light of the overarching objectives of Shariah, 2. Regulating the issuance of fatwas, and 3. Applying the principles of removing hardship and facilitating ease. The research further underscores the importance of a holistic outlook that connects Shariah with its purposes and outcomes—especially as reflected in contemporary ijtihad, the development of Islamic legal education, mechanisms of Islamic banking oversight, and the broader application of Shariah in alleviating harm and serving humanity at large.

Keywords: *Maqasid al-Shariah, fiqh al-mu'amalat, Islamic economics*

المقدمة

إن القضايا المستجدة في المعاملات تتطلب الاجتهاد على ضوء مقاصد الشريعة دون النظر إلى القوالب المعينة للرأي المذهبي المعين، لأن تلك المعاملات تنمو إلى فضاء أوسع وتم استخدام التكنولوجيا الرقمية في الخدمات والتسويق مما لم يعرف في القرن الماضي القريب، وبسرعة فائقة سوف نشهد أشكالاً جديدة للمعاملات المبتكرة عبر القارات السبع. هذا يقودنا إلى التعرف على مقاصد الشريعة التي يتكلم عنها الفقهاء القدامى والمعاصرون واستمعالاتهم في الاجتهاد لنوازل حسب متطلبات كل عصر، والنازلة الجديدة محتاجة إلى الإجابة الجديدة المناسبة لها، وكذلك يحتاج المجتمع المسلم إلى تطوير التعليم الشرعي وتأسيس التكامل المعرفي من أجل طبيعة التحديات أعقد بكثير مما مضى في الزمن السابق، ولم تكف تطبيق الشريعة بشكل صحيح دون معرفة الواقع وقطع النظر عن العلاقات الاجتماعية مع الدول الأجنبية.

مشكلة الدراسة

تزايد الكتابات والاجتهادات الفقهية في المعاملات المالية تبعاً لابتكارات في هذا المجال لاستقطاب المستثمرين والممولين الجدد، وهذه الاجتهادات تعتمد مقاصد الشريعة في الترجيح بين الآراء والموازنات بين الأهداف والمآلات وكذلك بين المصالح والمفاسد للوصول إلى الحل الاسلامي لتلك المعاملات المالية للناس جميعاً والمسلمين بالأخص، لكن يتشعب تلك البحوث والكتابات إلى عناوين مثل التكامل المعرفي ، وأثر مقاصد الشريعة ، الاقتصاد الاسلامي ، قضايا فقهية في باب المعاملات ، ونقوم في هذا البحث بالمقاربة وتأطير تحليلات مقاصد الشريعة من منظور التكامل المعرفي حيث لعبت العلوم الانسانية ودوراً مهماً في التصور الصحيح للواقع الذي نريد معالجته على وفق فقه المعاملات ونظام الاقتصاد الاسلامي.

أهمية الدراسة

إن الأحكام الفقهية في المعاملات معللة، بمعنى أن الشارع الحكيم شرع أحكاماً لإصلاح الناس ومنع المفاسد وجلب المصالح لهم في الدارين، وأما اجتهاد يخالف أهداف الشرع فهو اجتهاد غير موفق ولا يؤدي إلى نتيجة محمودة، لذلك لابد من توضيح مفاهيم تخص مقاصد الشارع في المعاملات ودور الاجتهاد المقاصدي في حل مشاكل الناس، وكذلك التراكمات للعلوم الانسانية والعلاقة الوثيقة بينها وبين العلوم الشرعية ومراعاة العلماء للعلوم الرائجة في عصرهم أمثال الجويني في الغيائي والغزالي في المستصفي وابن خلدون في المقدمة والشاطبي في الموافقات والعز بن عبدالسلام في قواعد الأحكام والقرافي في الفروق والطاهر بن عاشور في مقاصد الشريعة وغيرهم أكثر من أن تحصى.

أهداف الدراسة :

- 1- تحديد مفاهيم مقاصد الشريعة والتي تخص المعاملات.
- 2- تصوير تحليلات مقاصد الشريعة في فقه المعاملات والاقتصاد الاسلامي وفق منظور التكامل المعرفي.

الدراسات السابقة :

هناك بحثان مهمان يتصلان بالموضوع وهما :

- 1- دراسة في فقه مقاصد الشريعة بين المقاصد الكلية والنصوص الجزئية، للمرحوم بإذن الله العلامة المجدد الشيخ الدكتور يوسف القرضاوي. وهذا الكتاب صدر في طبعته الثانية سنة 2007 دار الشروق بمصر، 287 صفحة، والذي أجاد الشيخ كعاداته في كتبه المختلفة، وخير من كتب من العلماء

المعاصرين في هذا الباب ومن أحسن من مارس الاجتهاد المقاصدي في المعاملات المالية سواء في بيع المراجعة وشراء المسكن عن طريق البنوك للمسلمين في الغرب وغير ذلك.

2- الرؤية الاسلامية للتنمية في ضوء مقاصد الشريعة، للدكتور عمر شابرا، مستشار البحوث بالمعهد الاسلامي للبحوث والتدريب بمجموعة البنك الاسلامي للتنمية بجدة، حيث أسهب في بيان الربط بين مقاصد الشارع في الارتقاء بالمسلمين وأهمية التنمية على المجتمع الاسلامي. وقد طبع البحث ذلك المعهد في سنة 2011.

3- وهناك اللقاء المرئي مع أ.د. محمد أنس ابن العلامة مصطفى الزرقا، نشره مؤسسة الرؤية للفكر في قناتها في اليوتيوب، بتاريخ 23 مايو 2025م، والحلقة مثيرة جداً في موازنة بين فقه المعاملات والاقتصاد الاسلامي من جهة والمواجهة مع النظام العالمي بشقيه الرأسمالي والاشتراكي.

منهج البحث

اعتمد البحث على منهجين هما الوصفي والتحليلي والنقدي وذلك بمسح أهم البحوث تهتم بمقاصد الشريعة وكذلك الاجتهاد المقاصدي في فقه المعاملات والاقتصاد الاسلامي، ثم القيام بتحليل عناصر الموضوع، والعمل على التفكير النقدي وتأطير التكامل المعرفي لإظهار تحليلات مقاصد الشريعة والعلاقات الوثيقة بينها وبين فقه المعاملات من جهة؛ وبينها والاقتصاد الاسلامي من جهة أخرى.

المطلب الأول : التعريف بمقاصد الشريعة

مقاصد الشريعة : هي الغايات التي تهدف إليها النصوص من الأوامر والنواهي والإباحات، وتسعى الأحكام الجزئية إلى تحقيقها في حياة المكلفين، أفراداً وأسرّاً وجماعاتٍ وأمة. يرى الشيخ يوسف القرضاوي بأن لا مانع من بناء الأحكام على الحِكم إذا كانت ظاهرة جلية، ويمكن تسمية "المقاصد" بـ (حكمة الشريعة) أي بمعنى العلة الغائية التي وراء الحكم (Qaradhwai, 2007). أما ورود مقاصد الشريعة في الوحيين القرآن والسنة فهي بعضها، والباقي استنبطها الفقهاء من المصدرين المذكورين، واعتبر معظمهم أن المقاصد ترجع إلى جلب المصالح لكافة البشر ودفع المفاسد عنهم (Chapra, 2011). وقد قسم العلماء المقاصد بحسب تنوعها إلى عدة مسالك وهي

الأول : باعتبار قوتها إلى الضروريات والحاجيات والتحسينيات، ثم تعلق هذه الثلاثة بالمصالح التي جاء الشرع بحفظها وهي : الدين والنفس والعقل والنسل والمال.

الثاني : باعتبار مرتبتها إلى المقاصد الأصلية وهي ترجع إلى حفظ الضروريات، والتابعة بالنظر إلى الباعث المقترن أو اللاحق أو الباعث الآخر سواء من جهة الشرع أو من جهة المكلف.

الثالث : باعتبار الشمول إلى المقاصد العامة ؛ الغايات التي ترمي إليها الشارع في جميع أبواب التشريع ، والخاصة هي الغايات الشرعية الخاصة بباب العبادات أو المعاملات أو غيرها، والجزئية الغايات المتعلقة بمسألة معينة دون غيرها (Alshibany,2019).

المطلب الثاني : المقاصد الخاصة بالأموال والمعاملات

قد أشار الشيخ الطاهر بن عاشور إلى إقرار العلماء أن حفظ الأموال من قواعد كليات الشريعة الراجعة إلى قسم الضروري، ويظهر من خلال كلامهم أن تنمية الأموال وطرق تداولها هو معظم مسائل الحاجيات كالبيع والسلم، ثم إن المقصد الأهم هو حفظ مال الأمة وتوفيره لها، وذلك بضبط أساليب حفظ أموال الأفراد وصولاً إلى أساليب إدارة المجموع.

كما إن المقصد الشرعي في الأموال كلها خمسة أمور ؛

1- الرواج : دوران المال بين أيدي أكثر من يمكن من الناس بوجه حق، ذلك بالترغيب في المعاملة بالمال ومشروعية التوثق في انتقال الأموال من يد إلى أخرى.

2- الوضوح : إبعادها عن الضرر والتعرض للخصومات بقدر الإمكان، لذلك شرع الإشهاد والرهن في التداين.

3- الحفظ : تنويه بشأن حفظ المال وحافظه وعظم إثم المعتدي عليه، وكذلك على ولاية أمور الأمة ومتصرفي في مصالحها العامة النظر في حفظ الأموال العامة، سواء في ذلك تبادلها مع الأمم الأخرى، وبقاؤها بيد الأمة الإسلامية.

4- الثبات : أي اختصاص الملكية لأصحابها بوجه لا خطر فيه ولا منازعة.

5- العدل : بأن حصولها بوجه غير ظالم، وذلك بأن تحصل بعمل مكتسبها، أو بعوض مع مالكة أو تبرع، أو بإرث (Bin Ashur, 2001).

أرى أن فقيه المقاصدي الشيخ الطاهر بن عاشور قد أبدع فيما قرره من الأمور الخمسة ، ويمكنني تلخيصها في الأمرين هما ؛ عدالة التوزيع للثروات ومنع الظلم للمعاملات بين الخلائق. ونتمثل بقوله تعالى عن الابتلاء بالأموال والأنفس ﴿لَتَبْلُوَنَّ فِي أَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ وَلَتَسْمَعَنَّ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَمِنَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا أَذًى كَثِيراً وَإِنْ تَصْبِرُوا وَتَتَّقُوا فَإِنَّ ذَلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ ١٨٦﴾ [آل عمران: 186]

المطلب الثالث : الاجتهاد المقاصدي.

يظهر لنا أثر المقاصد في الاجتهاد في ثلاثة أمور وهي :

الأول : تفسير النصوص على ضوء المقاصد الكلية

إن الفقه الصحيح الذي أراد الله بصاحبه خيراً، والذي ينطبق عليه الحديث الصحيح ((مَنْ يُرِدِ اللَّهَ بِهِ خَيْراً يُفَقِّهُهُ فِي الدِّينِ)) رواه البخاري ومسلم (Albukhary, no71, Muslim, no1037)؛ هو الذي ينظر إلى النصوص من القرآن والسنة، موصولة بمقاصد الشرع.

قال الشيخ القرضاوي : ” هذا يحتاج إلى فقه عميق، ونظر دقيق، ودراسة مستوعبة للنصوص وملابساتها، وإدراك بصير لمقاصد الشريعة، وحقيقة الدين، مع شجاعة أدبية، وقوة نفسية للصدع بالحق، وإن خالف ما ألفه الناس وتوارثوه، وهذا ليس بالشئ الهين (Qaradhwani, 2007).

ومثال على هذا الأمر : مسألة التسعير؛ قد أجاب الشيخ مصطفى الزرقا على مسألة تحديد أجور العقارات؛ حيث قال ما ملخصه (إن ما ورد في السنة النبوية في عدم رغبة النبي في التسعير حينما طلب منه بعض الأصحاب ذلك بناء على حالة ارتفاع الأسعار بأسباب الطبيعية، ولا يخفى أن تحديد أجور العقارات هو نوع من التسعير للحاجيات الضرورية، وقد تزايدت ضرورته بين الناس في عصرنا، ثم إن تحديد الأجور بصورة عادلة يدخل في حق ولي الأمر وصلاحيته في تقييد حق مالك العقار عملاً بمقتضى الاستحسان والاستصلاح).

الثاني : ضبط الفتوى على ضوء المقاصد الكلية

إن النظرة المتوازنة والمعتدلة إلى شؤون الدين والحياة يعتبر من سمات الاسلام والطريقة الوسطية؛ والشريعة تأتي بإقامة الميزان والعدل في الحياة كما قال ابن القيم رحمه الله : (إن الشريعة عدل كلها، ورحمة كلها، وحكمة كلها، ومصلح كلها، وإن كل مسألة فيها خرجت من الحكمة إلى العبث، ومن العدل إلى الجور، ومن الرحمة غلى ضدها، ومن المصلحة إلى المفسدة، فليست من الشريعة في شئ، وإن أدخلت فيها بالتأويل) (Ibnul Qayyim, 2003). حيث تكلم العلماء عن صور الغرر والربا المتجددة؛ كما أوصى العلماء بتجنب المؤسسات المالية الإسلامية عن بيع العينة والتحايل على الربا باسم المعاملات الإسلامية.

الثالث : إعمال قاعدة رفع الحرج والتيسير على ضوء المقاصد الكلية

إن التيسير هو المنهج القرآني، والمنهج النبوي، وهو الذي علمه الرسول صلى الله عليه وسلم لأصحابه، ثم العلماء يجتهدون في تصحيح معاملات الناس بقدر الإمكان، كما تسندهم في ذلك القواعد الشرعية المقررة : الضرورات تبيح المحظورات، والحاجة تنزل منزلة الضرورة، والضرر يزال، والعادة محكمة، والمشقة تجلب التيسير.

حيث اهتم الاسلام بالكرامة الانسانية والعدل والقضاء على الفقر، كما يأمرنا القرآن ألا تكون الثروة دولة بين الأغنياء (الحشر : 7)، لذلك أقيم النظام التكافل الاجتماعي من خلال أحكام الزكاة والصدقات والأوقاف. كما يحث على الاستثمار وأولى أهمية في تدبير الأموال وحسن تنظيمه ولا يكسل عن العمل، لذلك أفتى الفقهاء المعاصرون بشرعية الصكوك لتكون بديلة عن القروض الاستثمارية المتبعة في البنوك الربوية؛ لإتاحة الفرص أمام المسلمين أفراداً وجماعات ودول.

المطلب الرابع : التكامل المعرفي والنظر الكلي :

إن التتبع لنظر أعلامنا وكتبهم ممن ساهم وخدم وكون علم مقاصد الشريعة من النواة الأولى حيث المناسبة الخاصة والمصالح المرسله في أصول الفقه حتى استوى على سوقه كعلم مستقل له نظام ومباحث وغايات وفوائد واستعمالات مختلفة كإمام الحرمين الجويني (ت 478هـ - 1085م)، والغزالي (ت 505هـ - 1111م) والعز بن عبد السلام (ت 660هـ - 1262م)، والقرافي (ت 684هـ - 1285م)، والشاطبي (ت 790هـ - 1389م)، والطاهر بن عاشور (ت 1393هـ - 1973م) لخرج إلى النتائج من أهمها ؛ النظر الشمولي والتكامل المعرفي والكتليات الأساسية والنظم المتكاملة ، وأهمية الاستناد إلى مجموع المعارف الشرعية والانسانية ، ومعرفة العلل والحكم التي شرعها الله من أجلها الأحكام الشرعية والسنن الكونية لسعادة الانسان في الدارين دار الدنيا الفاني ودار الآخرة الأبدية ، ومن ثم نجد أن من مقاصد الشرع الأعلى هو تحقيق المصلحة وتكميلها ودرء المفاسد وتقليلها وبينهما مراتب وقواعد للمراعاة في التحصيل والدرء.

والتكامل المعرفي يعطينا النظرة الكلية لا الاختلال ولا الانحراف عن الجادة، وإن السنن الكونية التي وضعها الله سبحانه يجب على الانسان المؤمن بقدرته وبقضائه أن يأخذ بعين الاعتبار في سبيل الامتثال لأوامره وبخاصة في جانب المعاملات بين الناس من فئات مختلفة سواء المعاملات المالية، أو السياسية، أو الاقتصادية، والقضائية، والاجتماعية، أو الحضارية والعمران وبناءه.

وأرى أن ما سطره ابن خلدون (ت 808 - 1406م) في مقدمته المشهورة في بيان أسباب النهوض وأسباب الركود للأمم المختلفة وطبائعهم، وأشكال احترافهم وصناعاتهم، وأهمية وتأثير الاسلام على العرب والمسلمين وتفوقهم على الأمم العريقة كالروم والفرس ، هو خير مثال على التكامل المعرفي والتواصل بين السنن الكونية وتنفيذ الأحكام الشريعة.

وقد أشار ابن خلدون إلى المقاصد العامة في خلق الله تعالى للبشر وجعلهم خليفة في الأرض واستعمرهم في الدنيا وابتلاهم بالأعمال والإعمار والإصلاح وعدم الإفساد كما ظهر في الآيات القرآنية العديدة :

﴿أَوَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ كَانُوا أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَأَثَارُوا الْأَرْضَ وَعَمَرُوهَا أَكْثَرَ مِمَّا عَمَرُوهَا وَجَاءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ فَمَا كَانَ اللَّهُ لِيَظْلِمَهُمْ وَلَكِن كَانُوا أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ﴾ [الروم: 9]

﴿وَهُمْ يَصْطَرِّحُونَ فِيهَا رَبَّنَا أَخْرِجْنَا نَعْمَلْ صَالِحًا غَيْرَ الَّذِي كُنَّا نَعْمَلُ أَوَلَمْ نُعَمِّرْكُم مَّا يَتَذَكَّرُ فِيهِ مَن تَذَكَّرَ وَجَاءَكُمُ النَّذِيرُ فَذُوقُوا فَمَا لِلظَّالِمِينَ مِن نَّصِيرٍ﴾ [فاطر: 37] ،

﴿وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً قَالُوا أَتَجْعَلُ فِيهَا مَن يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ قَالَ إِنِّي أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾ [البقرة: 30]

﴿وَالِى مَدِينٍ أَخَاهُمْ شُعَيْبًا قَالَ يُقَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ قَدْ جَاءَتْكُمْ بَيِّنَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ فَأَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْمِيزَانَ وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ وَلَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلَاحِهَا ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ٨٥﴾ [الأعراف: 85]

من ذلك كله يمكن أن نقول بضرورة تجديد الرؤية والأفكار أهمية الاجتهاد والتعرف على الأحكام على ضوء مقاصد الشريعة، وينبغي الاستفادة من العلوم الطبية والانسانية والمالية والعلوم الأخرى المتقدمة في مواجهة التحديات المعاصرة ، من ذلك أن الفتوى بكراهة شرب الدخان إنما صدر في عصر لم تكن الصناعة للدخان تحتل الشركات العالمية للصناعة والتصدير وإنما تكون الزراعة للتبغ بسيطة ولم تدخل مواد كيميائية مركبة، أما اليوم هناك البحوث الطبية متضاربة بخطر الدخان على البدن والصحة والعقل والمال، والنظر الكلي والتكامل المعرفي معرفة السنن الكونية لا يترك لنا مجال لنقول بكراهة فقط وإنما يرقى إلى التحريم بالأحرى، والابتلاء بشرب الدخان في الدول الاسلامية الكثيرة هو الباب الأول للشباب المسلمين والمسلمات إلى الإدمان بالمخدرات، وهو سبب من أسباب انفكك الأسرة المسلمة وتدهور العمران واختلال العدالة في المجتمع الاسلامي.

المطلب الخامس : الإصلاح المالي على ضوء مقاصد الشريعة :

إن الله غايات ومقاصد في تشريع الأحكام لتنظيم حياة الانسان ورسم لهم خطوطاً بيناً في القرآن الكريم وطبقها الرسول صلى الله عليه وسلم في السنن النبوية واجتهد الصحابة والتابعون والأئمة للتعرف على المقاصد والعلل خلال فتاويهم

وبعد سقوط الخلافة الأخيرة في تركيا ، لم تعد للمسلمين قلعة تحمي القيم الاسلامية وتستورد الدول الاسلامية القوانين والنظم الغربية في الشؤون العامة المختلفة ومنها الاقتصاد الوضعي ومعه القيم الخاصة به مثل إباحة الربا ويعتبرها الدول المتقدمة من ضروريات الاقتصاد المعاصر وعصبها وإباحة التجارة بالقمار والكازينو، وإباحة أكل أموال الناس باسم بعض القوانين.

يأتي الاقتصاد الاسلامي بالمفاهيم والقيم والتي تختلف عن الاقتصاد التقليدي الغربي والشرقي ، وفي منتصف السبعينيات 1976م عقد المؤتمر العالمي الأول للاقتصاد الاسلامي في مكة المكرمة ، وشارك فيه ثلاثة مائة رجال الاقتصاد والإدارة والفقهاء الاسلامي، وأجمعوا على تحريم الربا والفوائد البنكية.

ثم فتحت برامج الاقتصاد الاسلامي في الجامعات العربية والاسلامية، وكذلك المعاهد ومراكز الأبحاث للاقتصاد الاسلامي، ومن أشهر الباحثين الأكفاء في هذا المجال : أنس الزرقا ، رفيق المصري وغيرهم.

كما أنشئت بنوك إسلامية في دول مختلفة مثل بنك إسلامي تجاري في دبي ، بنك فيصل الإسلامي المصري ، بنك فيصل الإسلامي السوداني ، وبيت التمويل الكويتية ، والبنك الإسلامي الأردني ، حتى وصل إلى أكثر من مائة مصرف.

أشار الشيخ يوسف القرضاوي (ت 2022م) في كتابه (أمتنا بين قرنين) إلى تجاوزنا مرحلة التبرير لبقاء الربا في مؤسساتنا المالية ، ونحن سائرون نحو تحسين البدائل وتطوير المصارف الإسلامية نحو الأفضل ، كما نوه بالآفات منها تأثر بعض الكوادر البشرية بالنظم والقيم غير الإسلامية فيؤثر على أدائهم وعملهم في المصارف الإسلامية ، حيث أكد على أهمية العناية بالعنصر البشري ابتداء بحسن الاختيار على معايير إسلامية وعلمية وهو القوي الأمين ، والحفيظ العليم ، وكذلك مواءمة التدريب التذكير سواء القيادة والموظفين حتى يظلوا شاعرين بقيامهم على ثغرة من ثغرات الاسلام (Qaradhwani, 2006).

من أهم أنواع العقود في المصارف الإسلامية هي المضاربة ، القرض ، الرهن ، وبيع المراجحة للآمر بالشراء ، الصكوك الإسلامية إلخ ، ومن أهم المقاصد فيها هي المشاركة في الاستثمار وتوزيع الربح بالعدل وتحمل الخسائر بالتساوي بالحصص ، وبناء الاقتصاد الحقيقي من خلال التداول للسلع والاستثمار وصناعة الفرص وعدم الرضا بالربا والقمار والديون غير المجدية والظلم بين الفئات في المجتمع.

كما أنه بأن فكرة المصارف الحديثة استوردتها المسلمون من الغرب ويعمل على تحسين النظم وإصلاحها وفق المعايير الإسلامية ، فإذا ما لم يحسن الكوادر في تطبيق تلك المعايير سيؤدي إلى الفساد أكثر من الإصلاح وهو مشابهة العقود الموقعة بين المصرف الإسلامي والعميل كالورقة لا تختلف عن الورقة وقعتها العميل مع المصرف غير الإسلامي، لذلك ينبغي الإعداد والتدريب على الدوام للكوادر للمفاهيم الإسلامية للاقتصاد والمعايير العلمية الصحيحة لإدارة الخدمات بالمصارف الإسلامية.

المطلب السادس : مسألة تطوير التعليم الشرعي

إن المنصفين والغيورين على طلبة العلم الشرعي وكليات الشريعة والدراسات الإسلامية ، وأنا من نتاج كلية الشريعة وكذلك مدرس في كلية العلوم الإسلامية أرى بأم أعيننا أن المنهج الأمثل هو التزاوج والدمج بين العلوم الشرعية والانسانية والاجتماعية ، لأن بدون التوفيق بين العلمين الشرعي والديني سيخرج طالب برفد العلم الشرعي ولم يفهم الواقع وعدم القدرة على التصور والتطبيق الصحيح لأحكام فقهية كثيرة في مجالات مختلفة للحياة وهذا خلافاً لمقاصد الشريعة الخمسة في حفظ الدين والنفس والعقل والنسب والمال.

وبالتالي كيف يعمل الطالب الشرعي في الحفاظ على الضروريات والحاجيات وتكميل التحسينات وإبداع الإعمار دون فهم الواقع والعلوم المهمة. ثم كيف يجتهد العالم الشرعي بدون تمييز بين الثوابت والمتغيرات ، لأن بعض الأحكام مبنية على تغير العرف والزمان والمكان. مثال على ذلك اختلاف العلماء في القديم على أقصى مدة الحمل في النساء من تسعة أشهر ، سنة ، سنتين ، إلى أربع سنوات ، والعلم الطبي الآن يقول بأن أقصى مدة الحمل هي تسعة أشهر ، فإذا لم نفهم الآراء الفقهية على ضوء مقاصد الشريعة وفهم الواقع لجمدنا على المنقولات الفقهية ولنخالف الواقع العلمي والطبي، ويؤدي إلى الضرر ومناقض حفظ النفس والنسب.

كما أن العلوم المالية تشعبت وتعمقت أكثر من قبل وتداخلت الفلسفة الاقتصادية وتبدلت ولم تبق الرأسمالية المتطرفة وكذلك الاشتراكية المتطرفة لم تعد تجدي في تقديم الحلول للمجتمعات الغربية والشرقية ، ويلتفت الانسان الغربي والشرقي والانسان المسلم وغير المسلم إلى الفلسفات الشرقية والاسلامية لاستعادة مكانة القيم الانسانية لمواجهة جشع الاقتصاد وابتلاع الدول الكبرى للدول الصغيرة والصغرى في كافة المستويات الاقتصادية المحلية وعبر القارات السبع.

المطلب السابع : فقه المعاملات والاقتصاد الاسلامي بين الواقع والحلول

من مزايا الفقه الإسلامي فيه التراكمات الإنسانية المسلمة والتي تزخر بالتنوعات في الآراء والاجتهادات ، حيث تتجدد تطلبات الاجتهاد من عصر إلى عصر ، وكما إن السؤال المطروح يختلف من عصر إلى عصر بناء على المعطيات للواقع والتغيرات في ديموغرافيات العلوم والتكنولوجيا.

ومنشأ الاقتصاد الوضعي من رحم الفلسفة الغربية والتي تعنى بكيفية الانتاج وتوزيع الثروات وتحقيق أقصى الربح والإدارة للثروة المالية والبشرية والأرضية، بينما نشأ الاقتصاد الإسلامي بعده لقيام الانسان المسلم بوظيفة الخليفة في الأرض ووفق المقاصد الشرعية في حفظ الأموال والأنفس وكذلك الدين المتمثلة في الضروريات الخمسة، حيث احتاج الفرد المسلم والمجتمع المؤمن إلى البوصلة للقيم الجديدة التي تعكس روحهم المستمد من الاسلام.

وأشير إلى أن النظام الاقتصادي الوضعي يقوم على المداينات الربوية ، أما الاقتصاد الاسلامي فيقوم على القيمة المضافة الحقيقية للإنتاج وإباحة المداينات بالقرض الحسن بالأصل وجوز البيع بالمؤجل وأخذ الربح عليه وهذا كما قرره معظم الفقهاء الشرعيين والاقتصاديين (Zarqa, 2025).

والسؤال المطروح أحياناً : هل يكفي بتطبيق الشريعة أو الاستمداد فقه المعاملات في الفتاوى للمؤسسات المالية فقط للعلاج الناجح والرقد بالسلام ؟؟ ؛ هل يظهر الجواب الحكيم حيث اقتبس من الجواب لـ أ.د. محمد أنس مصطفى الزرقا الخبير بالاقتصاد الإسلامي والباحث بجامعة الملك عبدالعزيز بجدة : إن تطبيق الشريعة ليست فقط إصدار الفتاوى والمعايير فحسب وإن كان مهماً في تأطير التفكير الصحيح للعاملين في هذا المجال والأهم هو المراقبة المستمرة لسير العمل لئلا ينحرف عن الشريعة والمعايير، كما أشار فضيلته إلى عقد السلم فهو موجود في التراث النبوي وكتب الفقه الإسلامي ، عندما طبقت السودان في المصارف تظهر الصورة السيئة للعقد لأن الناس لم يلتزم بالوفاء بالعقد حيث الثمن معجل وتسليم السلع مؤجلاً ، فالخلل تطوراً على الصورة الصحيحة بسبب فعل المسلمين.

المطلب الثامن : مناقشة "المكانة المحورية لمقاصد الشريعة في تحقيق الإصلاح المالي الإسلامي"

إن الأمم تتقدم بالعلم والمال والتمسك بالدين هو العاصم من الانحرافات السلوكية في تسخير العلم والمال بين طرقي الإفراط والتفريط، ولم تقم دولة إسلامية منذ عهد النبي صلى الله عليه وسلم إلا بالعلم وهو الوحي والمال وهو جهاد الصحابة بأموالهم وكذلك أنفسهم في سبيل رفع راية الدين الحنيف.

وكذلك بالعلم والمال تقدمت الدولة الأموية والعباسية والعثمانية، حتى تخلف المسلمون عن العلم وهو الوحيين الكتاب والسنة، والعلم بالدنيا والذي يتمثل بالعلوم العصرية من العلوم الانسانية والاجتماعية والاقتصادية والسياسية والعسكرية والتكنولوجية.

كما إن الغرب والشرق تفوقت علينا بتفوقهم بالعلم وتمسكهم بجزئيات القيم الانسانية المتبقية من المسيحية واليهودية والفلسفات القديمة.

وقد عرفنا اعتبار الشارع الحكيم بحفظ المال من إحدى المقاصد الضرورية الخمسة ؛ وبالمال يرتقي الفرد المسلم والمجتمع المسلم نحو التقدم والتفوق ، وبالدين يمنهم من الظلم ورفع الضرر ونهي عن الضرر . كما نرى أن التشريعات الإسلامية للعقود الناقلة للملكية مثل البيع والإجارة ؛ وللاستثمار مثل المضاربة والاستصناع والسلم ، والمدائنة مثل القرض والرهن هي تتضمن الشروط والمعايير لتنفيذها وحمايتها عن عبث المهملين وخرق الالتزام بها، حيث من المهم إيجاد آليات المتابعة والمحاسبة على المخالفين ، ولا بأس الاستفادة من النظم الأخرى في ضبط سلامة السير في المعاملات المالية.

وأرى أن فقه المعاملات غير الاقتصاد الإسلامي لأن موضوعهما مختلفان ؛ وينبغي للمتخصص في الاقتصاد الإسلامي المام بالفقه ، وكذلك المتخصص بفقه المعاملات لابد من الإلمام الجيد بالاقتصاد الوضعي، لأن العلوم تشعبت والنظم المالية المعاصرة تطورت جداً ودقيقة جداً، حتى لا نجد من يجمع بين العلمين والأميرين إلا نادراً، وهذا موافق لما قرره العلماء في التكامل المعرفي، ومن القاعدة المنطقية المعروفة "الحكم الصحيح فرع عن تصوره".

الخاتمة :

من أهم النتائج للبحث هي :

- 1- إن الشارع الحكيم له غايات وأهداف وراء تشريع كل الأحكام؛ وذلك لجلب المصالح لهم ودفع المفاسد عنهم في الدارين.
- 2- أهم أثر مقاصد الشريعة في الاجتهاد في النوازل المالية هي تفسير النصوص وضبط الفتوى وإعمال قاعدة التيسير ورفع الحرج.
- 3- يلزم على المفتين مراعاة المقاصد الكلية والواقع للناس معاً.

- 4- التكامل المعرفي هو السبيل الصحيح للاجتهاد المقاصدي؛ لأن به يصح التصور عن الواقع بالفهم والعلم ومراعاة المآلات.
- 5- ظهور التسلسل الهرمي من مقاصد الشريعة والأحكام الفقهية ثم الإصلاح ومنع الظلم وتحقيق العدالة.

المصادر والمراجع

- ابن عاشور، الطاهر. (2001). مقاصد الشريعة الإسلامية، ط2. الأردن: دار النفائس.
- ابن قيم الجوزية. (2003). إعلام الموقعين عن رب العالمين. المملكة العربية السعودية: دار ابن الجوزي
- البخاري، الإمام محمد بن إسماعيل، صحيح البخاري. (1992). بيروت: دار الكتب العلمية.
- الزرقا، أنس. (23 مايو، 2025). بين الرأسمالية والاشتراكية: كيف يقدم الاقتصاد الإسلامي حلولاً ناجحة؟ تركيا. انظر الرابط : <https://www.youtube.com/watch?v=FxEWZ0Da594>
- الشيبياني، عبدالعزيز. وشمس الدين، مصطفى. (2019). أثر المقاصد الشرعية في فقه المعاملات المالية. مجلة أكاديميك نوليدج، تركيا، العدد 2 (1): 87-106.
- القرضاوي، يوسف. (2007). دراسة في فقه مقاصد الشريعة بين المقاصد الكلية والنصوص الجزئية، ط2. مصر: دار الشروق.
- القرضاوي، يوسف. (2006). أمتنا بين قرنين. القاهرة: دار الشروق.
- شابرا، محمد عمر. (2011). الرؤية الإسلامية للتنمية في ضوء مقاصد الشريعة، المعهد الإسلامي للبحوث والتدريب. جدة: مجموعة البنك الإسلامي للتنمية.
- مسلم بن الحجاج النيسابوري. (1991). الجامع الصحيح. القاهرة: دار الحديث.